

Raftul
Denisei

Tariq Ali

Cartea lui Saladin

roman

HUMANITAS
*ficti*o

Raftul Denisei

Colecție coordonată de DENISA COMĂNESCU

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene. Această publicație reflectă numai punctul de vedere al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține.

TARIQ ALI

Cartea lui Saladin

Traducere din engleză și note de
CARMEN PAȚAC

HUMANITAS
fiction

Coperta
ANGELA ROTARU

TARIQ ALI
THE BOOK OF SALADIN
Tariq Ali, 1998

EDITURA HUMANITAS FICTION 2011

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TARIQ, ALI

Cartea lui Saladin / Tariq Ali; trad.: Carmen Pațac. -

București: Humanitas Fiction, 2011

ISBN 978-973-689-428-2

I. Pațac, Carmen (trad.)

821.111-31=135. 1

Pentru Robin Blackburn

Notă explicativă

Orice reconstituire imaginară a vieții unui personaj istoric îi pune scriitorului o problemă. Ar trebui ignorate dovezile istorice propriu-zise pentru a se obține o povestire bună și interesantă? Eu, unul, cred că nu. De fapt, cu cât explorezi mai în profunzime viața interioară a personajelor, așa cum ți-o imaginezi, cu atât devine mai important să rămâi fidel faptelor și evenimentelor istorice, chiar în cazul cruciadelor, unde adeseori cronicarii creștini și musulmani au interpretat diferit ceea ce s-a întâmplat în realitate.

Căderea Ierusalimului în timpul primei cruciade, din 1099, a uimit lumea Islamului, care atinsese punctul maxim al dezvoltării sale. Damascul, Cairoul și Bagdadul erau orașe mari, care aveau o populație amestecată de peste două milioane de oameni, o civilizație urbană avansată pe vremea când Londra și Parisul numărau mai puțin de 50.000 de locuitori fiecare. Califul din Bagdad a fost zguduit de ușurința cu care barbarii înfrânseseră armatele Islamului. A fost o ocupație de lungă durată.

Salah al-Din (Saladin pentru cei din Apus) a fost războinicul kurd care a recucerit Ierusalimul în 1187. Principalele personaje masculine ale acestei povestiri au fost inspirate de personaje istorice. Printre acestea sunt Salah al-Din însuși, frații lui, tatăl, unchiul și nepoții săi. Ibn Maymun este marele medic și filozof evreu Maimonide. Povestitorul și Shadhi sunt propriile mele plăsmuiri, pentru care îmi asum deplina responsabilitate.

Femeile, Jamila, Halima și toate celelalte, sunt și ele produsul închipuirii mele. Femeile sunt un subiect asupra căruia istoria medievală păstrează de obicei tăcerea. Ni se spune că Salah al-Din a avut șaisprezece fii, dar despre surorile sau mamele lor nu s-a scris nimic.

Califul era conducătorul religios și laic în perioada de început a Islamului. Era ales prin acordul primilor însoțitori ai Profetului. Disputele dintre facțiunile Islamului au dus la revendicări din partea celor ce se dușmăneau, iar apariția tendinței šiite i-a divizat pe urmașii politici ai lui Mahomed. Musulmanii sunniți l-au recunoscut pe califul din Bagdad, dar războiul civil și victoriile šiiților au dus la înscăunarea califului fatimid din Cairo, în vreme ce facțiunea sunnită, căreia i-au luat locul abbasizii, a ajuns la apogeu, punând bazele unui califat la Cordoba, în Spania musulmană.

Victoria lui Salah al-Din în Egipt a pus capăt dinastiei fatimizilor și a adus întreaga lume arabă sub suveranitatea califului din Bagdad. Salah al-Din a fost numit sultan (rege) al Siriei și Egiptului și a devenit cel mai puternic conducător al lumii arabe medievale. Califatul din Bagdad a fost în cele din urmă distrus de armatele mongole în 1258 și nu a mai existat până când a fost readus la viață de Turcia otomană.

Tariq Ali,
iunie 1998

CAIRO

UNU

La recomandarea lui Ibn Maymun, devin scribul de încredere al sultanului

Nu m-am mai gândit la vechiul nostru cămin de o grămadă de ani. A trecut mult timp de la incendiu. Casa mea, soția mea, fiica mea, nepotul meu de doi ani au rămas cu toții înăuntru ca niște animale în cușcă. Dacă soarta nu ar fi vrut altfel, și eu aș fi fost acum tot cenușă. Și, Doamne, de câte ori nu mi-am dorit să fi fost și eu acolo ca să împart chinul cu ei!

Sunt amintiri dureroase. Le-am îngropat adânc în mine. Și totuși astăzi, când încep să scriu povestea asta, îmi apare iar limpede în fața ochilor imaginea acelei odăi cu tavan boltit unde cândva a început totul. Văgăunile memoriei noastre sunt nemaipomenite. Lucruri pe care le-am uitat de multă vreme rămân ascunse în cotloane întunecate ca să iasă pe neașteptate la lumină. Acum văd totul. Îmi vine în minte limpede, de parcă timpul s-ar fi oprit în loc.

Era o noapte rece la Cairo, în iarna anului 1181, după calendarul creștin. Mieunatul pisicilor era singurul zgomot ce venea de afară, de pe stradă. Rabinul Musa ibn Maymun¹, un vechi prieten, medicul familiei mele, cum singur se numise, venise pe la mine întorcându-se de la cadiul al-Fadil, pe care îl îngrijise, căci omul nu se simțea bine de mai multe zile.

Terminaserăm de mâncat și ne sorbeam ceaiul de mentă în liniște, înconjurați de covoare de lână groase, multicolore, pe care tronau perne înfățate în mătase și satin. Un vas mare și rotund, plin cu mangal, radia în mijlocul camerei, trimițând valuri molcome de căldură.

---

¹ Musa și Isa sunt numele coranice ale lui Moise și Isus. S-au folosit ambele variante, în funcție de vorbitor și religia acestuia.

Stăteam amândoi întinși pe podea și vedeam cum focul se reflectă pe tavanul boltit, dându-ne impresia că și cerul acelei nopți era în flăcări.

Mă gândeam la discuția pe care tocmai o avuseserăm. Prietenul meu dăduse la iveală o latură plină de furie și înverșunare a firii sale, ceea ce mă surprinsese și mă și liniștise în același timp. Sfântul nostru era și el om ca toți ceilalți. Masca era pentru cei din afară. Discutaserăm despre ceea ce îl făcuse pe Ibn Maymun să fugă din Spania islamică și să o pornească în acea călătorie de la Cordoba la Cairo, care a durat cincisprezece ani. Zece din anii aceia îi petrecuse în orașul marocan Fez. Acolo toată familia fusese obligată să se prefacă cum că ar fi cu toții discipoli ai profetului Islamului. Pe Ibn Maymun îl apuca furia când își aducea aminte. Minciuna era cea care îl scotea din sărite. Prefăcătoria nu se potrivea deloc cu ceea ce simțea el în adâncul ființei.

Nu îl mai auzisem niciodată vorbind în felul ăsta. Am observat o transformare în fizionomia lui. Vorbea cu ochii sclipindu-i și pumnii încleștați. Mă întrebam dacă viața pe care o dusesese până acum îi stârnise neliniștea în privința religiei, în special în privința unei religii care era la putere, o credință impusă prin puterea săbiei. Am rupt tăcerea.

— Poate exista o lume fără religie, Ibn Maymun? Cei din vechime aveau mulți zei. Își foloseau venerația pentru unul ca să-i atace pe adepții celuilalt. Acum avem un singur Dumnezeu și, de voie, de nevoie, trebuie să luptăm împotriva lui. Așa că totul s-a transformat într-un război al interpretării. Cum explică filozofia ta acest fenomen?

Întrebarea l-a amuzat, dar înainte să apuce să-mi răspundă, am auzit o bătaie puternică în ușă și zâmbetul i-a dispărut de pe chip.

— Aștepți pe cineva?

Am clătinat din cap. S-a aplecat în față ca să își încălzească mâinile la vasul cu jărat. Amândoi ne înfășuraserăm în pături de lână, dar tot simțeam frigul. Mi-am dat seama instinctiv că cel care bătea în ușă în creierii nopții nu-l putea căuta decât pe prietenul meu.

— Doar însoțitorul unui om puternic bate la ușă în felul ăsta, a suspinat Ibn Maymun. Poate că se simte mai rău cadiul și o să trebuiască să mă duc să văd ce e cu el.

Servitorul meu, Ahmad, a intrat în odaie cu o torță care îi tremura în mână. După el venea un om de statură potrivită, cu trăsături ce nu ieșeau cu nimic în evidență și cu părul de un roșu aprins. Era înfășurat într-o pătură și șchiopăta puțin de piciorul drept. Am văzut deodată teama întipărită pe chipul lui Ibn Maymun, care se sculă în picioare și se plecă în fața oaspetelui. Nu îl mai văzusem pe omul acesta niciodată. Fără îndoială, nu era cadiul, pe care îl cunoșteam.

M-am ridicat și eu și am făcut o plecăciune. Oaspetele meu a zâmbit când și-a dat seama că era un străin pentru mine.

— Vă rog să mă iertați că dau buzna la ora asta. Cadiul mi-a spus că Ibn Maymun e în orașul nostru și că își petrece noaptea în ilustra voastră casă. Mă aflu în casa lui Isaac ibn Yakub, nu-i așa?

Am dat din cap.

— Sper, a spus străinul, aplecându-se ușor, că o să mă iertați pentru că am venit fără să mă anunț. Nu mi se întâmplă des să am șansa de a întâlni doi mari învățați în aceeași zi. Am stat în cumpănă între a mă duce la culcare mai devreme sau a sta de vorbă cu Ibn Maymun. Mi-am dat seama că vorbele voastre s-ar putea să aibă asupra mea un efect mai bun decât somnul. Așa că iată-mă, am venit.

— Orice prieten de-al lui Ibn Maymun e binevenit în casa mea. Stați jos. Vă pot oferi un castron de supă?

— Cred că o să vă facă bine, conducător al celor viteji, a spus Ibn Maymun cu glas blând.

Mi-am dat seama că mă aflu în prezența sultanului. Era Yusuf Salah al-Din în persoană. La mine în casă. Am căzut în genunchi și i-am atins picioarele.

— Iertare că nu v-am recunoscut, Maiestate. Robul vostru vă cere iertare.

A răs și m-a prins de un braț, ajutându-mă să mă ridic.

— Nu prea îmi pasă de robi. Sunt mai mereu gata să se răskoale. Dar ți-aș fi recunoscător pentru un pic de supă.

Mai târziu, după ce terminase supa, m-a întrebat despre castroanele de pământ în care era servită.

— Nu sunt făcute din argilă roșie din Armenia?

Am încuviințat din cap cu mirare.

— Bunica mea avea unele care semănau foarte mult cu astea. Le scotea doar pentru nunți și înmormântări. Îmi spunea că erau din satul ei din munții Armeniei.

Tot în noaptea aceea, mai târziu, sultanul i-a spus lui Ibn Maymun că trebuia să angajeze un scrib de încredere. Dorea să aibă pe cineva căruia să îi poată dicta amintirile. Secretarul lui era prea mult prins în tot felul de intrigi. Nu putea să aibă încredere deplină în el. Era în stare să răstălmăcească înțelesul cuvintelor pentru a se folosi de acest lucru mai târziu.

— Știi bine, prietene, a spus sultanul, uitându-se drept în ochii lui Ibn Maymun, că sunt vremuri când viața noastră este în pericol în fiecare minut din zi și din noapte. Suntem înconjurați de dușmani. Nu avem timp să ne gândim la altceva decât la cum să scăpăm cu viață. Doar când domnește pacea ne putem îngădui luxul de a fi lăsați în liniște, cu propriile noastre gânduri.

— Cum se întâmplă acum?

— Cum se întâmplă acum, a murmurat sultanul. Am nevoie de cineva în care să pot avea încredere, de un om care să nu se dea înapoi de la a scoate adevărul la iveală după ce o să îmi dau obștescul sfârșit.

— Știu de ce fel de om are nevoie Înălțimea Voastră, a spus Ibn Maymun, dar există o problemă. Nu stați

niciodată prea mult timp într-un oraș. Fie scribul va trebui să vă însoțească, fie vom fi nevoiți să găsim altul în Damasc.

Sultanul a zâmbit.

— De ce nu? La orizont apare și un al treilea oraș. Sper să ajung în curând la al-Kuds. Așa că probabil o să avem nevoie de trei scribi. Pentru fiecare dintre orașele astea trei. Întrucât eu sunt autorul, o să am grijă să nu mă repet.

Prietenul meu și cu mine am rămas cu gura căscată de uimire. De-abia eram în stare să ne ascundem emoția și treaba asta se pare că îi făcea plăcere oaspetelui meu, care nu își mai încăpea în piele de bucurie. Ierusalimul, al-Kuds pentru lumea islamică, era un oraș ocupat. Franjii se umflaseră în pene în Orașul Sfânt. Sultanul tocmai anunțase că avea de gând să îi gonească pe dușmani, iar lucrul ăsta se întâmplase chiar în casa mea.

De mai bine de șaiszeci de ani, noi, care locuiserăm dintotdeauna în ținutul ăsta, și franjii, care veniseră de peste mare, ne răfuiam unii cu alții. Ierusalimul căzuse în mâinile lor în 1099. Orașul vechi fusese zguduit și transformat în ruine, iar străzile lui, scăldate în sânge evreiesc și musulman. Aici încheștarea dintre barbari și lumea noastră fusese mai aprigă decât în orașele de la malul mării. Toți evreii și musulmanii fuseseră uciși. Credincioșii din moschei și sinagogi se revoltaseră îngroziți când vestea atrocității s-a răspândit peste tot prin țară. Îi blestemaseră pe barbarii de la Apus și juraseră să se răzbune pentru fapta lor mârșavă. Poate că sosise timpul. Poate că încrederea acestui om era îndreptățită. Inima începu să îmi bată mai tare.

— Prietenul meu, Ibn Yakub, a cărui casă Înălțimea Voastră a onorat-o în noaptea asta, este unul dintre cei mai de încredere învățați din comunitatea noastră. Nu aş putea să găsesc unul mai bun decât el ca să vă fie scrib. Nu o să sufle o vorbă despre asta nimănui.

Sultanul m-a privit îndelung.

— Te învoiești?

— Sunt la dispoziția voastră, conducător al celor credincioși. Cu o condiție.

— Spune.

— Am citit multe cărți despre regii de demult. Conducătorul e de obicei înfățișat ca fiind zeu sau diavol, depinzând de cine l-a zugrăvit, un curtean ori un dușman. Cărțile de felul ăsta nu au nici o valoare. Când adevărul și neadevărul stau îmbrățișate în același pat, e greu să spui care e unul și care e altul. Trebuie să am îngăduința Înălțimii Voastre să pun întrebări care m-ar putea ajuta să clarific înțelesul unui anumit episod din viața voastră. Poate că nu o să fie nevoie, dar cu toții cunoaștem grijile care vă apasă umerii, și eu...

M-a întrerupt râzând.

— Poți să mă întrebi orice dorești. Ți acord privilegiul ăsta. Dar poate că eu nu o să îți răspund întotdeauna. Asta e privilegiul meu.

Am făcut o plecăciune.

— Întrucât o să vii la palat în mod regulat, nu putem ține în tâlnirile noastre secrete, dar pun mare preț pe discreție și corectitudine. Cei din jurul meu, printre care și mult iubitul nostru cadiu al-Fadil, o să te invidieze. La urma urmelor, al-Fadil al nostru e un scriitor înzestrat pe care lumea îl prețuiește. Ar putea fără îndoială să scrie ce dictez eu, dar limba pe care o folosește el e prea înflorită, prea prețioasă pentru gustul meu. Îmbracă ceea ce scrie în așa de multe cuvinte mari, încât uneori e greu să îți dai seama ce vrea să spună. Jonglează cu vorbele, e un vrăjitor, un maestru al prefăcătoriei. Eu vreau să scrii ce spun cât de aidoma poți, fără înflorituri de nici un fel. Vino mâine la palat și o să ne apucăm de treabă devreme. Acum, dacă mă scuzi câteva clipe, aș vrea să îl consult pe Ibn Maymun într-o problemă personală.

Am ieșit din cameră.

Peste o oră, când m-am dus să întreb dacă mai voiau un castron cu supă de găină, am auzit glasul puternic și limpede al prietenului meu.

— I-am spus adesea cadiului că emoțiile inimii, ceea ce simțim în adâncul sufletului, ne pot înrâuri sănătatea. Toate emoțiile care vă tulbură pe Înălțimea Voastră ar trebui îmblânzite. Cauza lor ar trebui dată la iveală și tratată. Mi-ați spus totul?

Singurul răspuns a fost tăcerea. Peste câteva minute sultanul a plecat din casa mea. Nu avea să se mai întoarcă niciodată.

Însoțitorii lui veneau la intervale regulate cu daruri pentru familia mea, oi sau capre ca să ne bucurăm de sărbătoarea al-Fitr, ce comemorează jertfa lui Avraam.

Din acea noapte până când am plecat spre Ierusalim, nu a fost zi să nu îl văd pe sultan. Uneori nu mă lăsa să mă întorc acasă și aveam camera mea în palatul lui. Pentru câțiva ani buni sultanul Yusuf Salah al-Din ibn Ayyub a pus stăpânire pe viața mea.

DOI

Fac cunoștință cu Shadhi și sultanul începe să-mi dicteze amintirile

Ibn Maymun mă prevenise că sultanul se scula devreme. Se trezea înainte de răsăritul soarelui, își făcea abluțiunile și bea o ceașcă de apă caldă înainte de a o porni călare spre dealurile Mukattam de la marginea orașului. Aici se construia cetatea. Sultanul, fiind pasionat de arhitectură, era adesea mai ceva decât constructorul-șef. El singur știa că noua construcție nu avea ca scop să apere orașul Cairo împotriva franjilor, ci pe sultan de revoltele poporului.

Orașul era cunoscut pentru tulburările care aveau loc acolo. Se dezvoltase repede și atrăsese tot soiul de vagabonzi și răzvrătiți. Din această cauză Cairo provoca spaima conducătorilor săi.

Tot aici sultanul și-a pus la încercare propria îndemânare, ca și dibăcia armăsarului. Uneori îl lua cu el pe Afdal, fiul său cel mai mare. Afdal nu avea decât doisprezece ani și asta era prima lui ședere mai îndelungată la Cairo. Sultanul se folosea de prilej și îl învăța pe băiat arta și politica războiului. La urma urmelor, dinastiile se ridică și se prăbușesc pe câmpul de bătalie. Saladin învățase treaba asta de la tatăl lui, Ayyub, și de la unchiul său, Shirkuh.

Când s-a întors sultanul în dimineața aceea, eu îl așteptam. Mi-am dus mâna la frunte, salutându-l în tăcere.

— Ai ajuns la țanc, Ibn Yakub, a spus el, sărind jos de pe cal.

Era îmbujorat și plin de sudoare, iar ochii îi sclipeau ca ai unui copil. Fericirea și mulțumirea i se citeau pe chip.

— E semn bun pentru munca pe care o avem de făcut, prietene. Voi face o baie și vin să luăm micul dejun împreună în bibliotecă. O să avem o oră numai pentru noi până să sosească cadiul. Shadhi o să îți arate pe unde s-o iei.

Un bătrân războinic kurd, de vreo nouăzeci de ani, cu barba albă ca zăpada de pe creștetul munților, m-a luat de cot, conducându-mă cu blândețe spre bibliotecă. Până să ajungem acolo, a vorbit despre el. Fusese însoțitor al tatălui sultanului cu mult înainte să se nască Yusuf și cu mult înainte ca Ayyub și fratele lui, Shirkuh, să fi coborât pe câmpiile Mesopotamiei.

— Eu, Shadhi, sunt cel care l-a învățat pe sultanul tău să meargă călare și să mânuiască sabia, pe când nu avea încă opt ani. Eu, Shadhi, sunt cel care...

În mod normal l-aș fi ascultat pe bătrân cu atenție și i-aș fi pus o grămadă de întrebări, dar în ziua aceea gândurile îmi erau în altă parte. Era prima vizită pe care o făceam la palat și ar fi o prostie să tăgăduiesc faptul că eram foarte emoționat. Dintr-odată răsărise și steaua mea norocoasă. Eram pe punctul de a deveni confidentul celui mai puternic conducător al lumii noastre.

Eram condus spre cea mai faimoasă bibliotecă particulară din orașul nostru. Doar cărțile de filozofie erau în număr de peste o mie. Găseai aici totul, de la Aristotel la Ibn Rushd, de la astronomie la geometrie. Aici venea Ibn Maymun când voia să consulte prescripțiile medicale ale lui al-Kindi², Sahlan ibn Kaysan³ și Abul Fadl Daud⁴. Și bineînțeles, pe maestrul

---

² Abu Yusuf Yaqub ibn Ishaq al-Sabah al-Kindi (801-873), filozof, matematician, medic, astrolog, astronom, în general om de știință arab.

³ Abu al-Hasan Sahlan ibn Opostman ibn Kaysan, medic și farmacist arab din secolul al X-lea

⁴ Daud Abu al-Fadl (1161-1242), medic evreu, medicul de curte al sultanului al-Malik al-Adil Sayf al-Din Abu-Bakr ibn Ayyub, fratele mai mic și succesorul lui Saladin. Este autorul unei farmacopei arabe în douăsprezece capitole, intitulată *Akrabadhin*, care tratează

însuși, al-Razi⁵, cel mai mare dintre toți. Aici voia Ibn Maymun să îi fie păstrate cărțile și manuscrisele după moartea lui.

Intrând în bibliotecă, am fost fermecat de măreția ei și repede m-am pierdut în gânduri alese. Volumele astea, atât de minunat legate, erau păstrătoarele a secole de învățătură și studiu. Aici era o secțiune specială unde se aflau cărți ce nu puteau fi regăsite nicăieri în altă parte, opere etichetate ca eretice. Altfel spus, erau cărți care ar fi putut contribui la descurierea minților înguste. Puteau fi citite doar în sălile de lectură ale unei *dar al-hikma* dacă cititorul era pregătit să îi ofere bibliotecarului un dar extrem de generos. Și chiar și atunci, nu totul era posibil.

De exemplu, *Sirat al-Bakri* de Abul Hassan al-Bakri dispăruse din prăvălii și biblioteci publice. Un predicator de la al-Azhar⁶ denunțase cartea asta, o biografie a profetului Islamului, ca fiind o minciună de la un capăt la altul. Le spusese credincioșilor la rugăciunea de vineri că al-Bakri se cocea în iad din cauza blasfemiei pe care o proferase.

Aici, acum, în fața mea se afla cartea pusă la index. Măinile îmi tremuraseră puțin când am luat-o din raft și am început să citesc primele rânduri. Mie mi se părea destul de ortodoxă. Eram așa de absorbit, încât nu l-am observat nici pe Shadhi, care se prosternase în rugăciune pe un covoraș, privind spre Mecca, nici pe sultan, care sosise neanunțat. Acesta m-a întrerupt din visare.

— A visa și a ști este mai bine decât a te ruga și a nu ști. Nu ți se pare, Ibn Yakub?

— Iertați-mă, Înălțimea Voastră, tocmai...

în special problema antidoturilor.

⁵ Muhammad ibn Zakariyā Rāzī (865-925), medic, alchimist, chimist, filozof și erudit persan, considerat drept cel mai mare clinician al tuturor timpurilor.

⁶ Moschee din Cairo, fondată în anul 972.

Mi-a făcut un semn să ne așezăm. Se servea micul dejun. Sultanul părea preocupat. Am simțit deodată cum mă cuprinde neliniștea. Am mâncat amândoi în tăcere.

— Care ți-e metoda de lucru?

Am fost luat prin surprindere.

— Nu înțeleg ce vrei să spunei, conducător al celor viteji.

Sultanul a râs.

— Ei, prietene. Ibn Maymun mi-a spus că ești un erudit în ale istoriei. Mi-a vorbit cu mare admirație de încercarea pe care ai făcut-o de a scrie o istorie a poporului tău. E atât de greu să răspunzi la întrebarea mea?

— Urmez metoda marelui Tabari⁷. Scriu în ordine strict cronologică. Stabilesc veridicitatea fiecărui fapt important vorbind cu cei care au aflat lucrurile nemijlocit. Când ajung să am mai multe versiuni diferite ale aceluiași fapt, de la mai multe persoane, de obicei îi spun toate astea cititorului.

Sultanul a izbucnit în râs.

— Te contrazici singur. Cum poate exista mai mult decât o relatare despre un singur fapt? Bineînțeles, poate fi un singur fapt, o relatare corectă și mai multe versiuni false.

— Maiestatea Voastră vorbește despre fapte. Eu vorbesc despre istorie.

— Începem? a spus sultanul zâmbind.

Am încuviințat din cap și mi-am strâns instrumentele de scris.

— Începem cu începutul?

— Așa cred, a mormăit el, căci văd că ai cronologia în sânge. Vreau să spun că ar fi mai bine să începem cu prima mea vizită la Cairo, nu-i așa?

— Începutul, o, sultane! Începutul. Începutul vostru. Primele voastre amintiri.

---

⁷ Abu Jafar Muhammad ibn Jarir al-Tabari (838-923), unul dintre primii și cei mai remarcabili istorici persani și exegeți ai Coranului.

Am avut noroc. Nu am fost fiul cel mai mare. Din cauza asta nimeni nu a așteptat prea mult de la mine. O bună bucată de vreme am fost lăsat într-ale mele și m-am bucurat de multă libertate. Înfățișarea și purtarea mea nu au fost o amenințare pentru nimeni. Am fost un băiat foarte obișnuit. Acum mă vezi ca sultan, înconjurat de toate însemnele puterii. Ești impresionat și, poate, un pic speriat. Îți faci griji că, dacă încâlci anumite reguli de bună-cuviință, s-ar putea ca acolo unde îți stau picioarele să-ți stea cândva și capul. Teama asta e firească. Este efectul pe care îl are puterea asupra supușilor sultanului. Dar aceeași putere poate preschimba chiar și firea cea mai ștearsă într-o figură de seamă. Uită-te la mine. Dacă m-ai fi cunoscut când eram copil și Shahan Shah era fratele meu cel mai mare, nu ți-ai fi închipuit niciodată că aș putea să fiu sultanul de Misr, și ai fi avut dreptate. Soarta și istoria și-au dat mâna pentru a mă face ce sunt astăzi.

Singura persoană care a văzut ceva în mine a fost bunica din partea tatălui. Când aveam nouă sau zece ani, ne-a văzut pe mine și pe un grup de prieteni când încercam să omorâm un șarpe. Copiii fiind, ne luam la întrecere în lucrurile astea prostești. Încercam să prindem un șarpe de coadă și pe urmă îl învârteam, zdrobindu-i capul de o piatră sau, cum făceau cei mai viteji dintre noi, călcându-l pe cap.

Urmărind scena asta cu luare-aminte, bunica a strigat la mine:

— Yusuf! Yusuf ibn Ayyub! Vino aici imediat!

Ceilalți băieți au luat-o la fugă, iar eu am pornit-o încet spre ea, așteptându-mă să mă tragă de urechi. Bunica era cunoscută pentru faptul că își ieșea repede din fire și, așa cum îmi spusese odată Shadhi, îl lovise pe tata peste față, deși era om în toată firea. Nimeni nu a îndrăznit să întrebe care fusese pricina unei asemenea grozăvii. Tata ieșise din cameră și, așa se spune, mama

și fiul nu și-au vorbit un an de zile. Până la urmă tata a fost cel care și-a cerut iertare.

Spre uimirea mea, bunica m-a strâns în brațe și m-a sărutat pe rând pe amândoi ochii.

— Ești curajos, băiete, dar ai grijă. Unii șerpi pot să te lovească cu putere chiar și când i-ai prins de coadă.

Îmi aduc aminte că am râs ușurat. Pe urmă bunica mi-a povestit un vis pe care îl avusese înainte de a mă naște eu.

— Erai încă în burta maică-tii. Bănuiesc că dădeai tare din picioare. Maică-ta se plângea uneori că simțea că o să aducă pe lume un mânz. Într-o noapte am visat că un șarpe mare, mâncător de oameni, se târa spre maică-ta, care stătea întinsă la soare fără să fie acoperită cu ceva. Maică-ta a deschis ochii și sudoarea a început să îi curgă șiroaie. Voia să se miște, dar nu putea să se ridice. Încet, șarpele s-a târât spre ea. Apoi, deodată, precum ușa unei peșteri fermecate, i s-a deschis burta. De acolo a ieșit un copilaș cu sabia în mână și, cu o lovitură puternică, a tăiat capul șarpelui. După aia s-a uitat la maică-sa și i-a intrat din nou în burtă. Ai să fii un mare războinic, fiule. Stă scris în stele și doar Allah o să te călăuzească.

Tata și unchiul au râs de bunica și de visele ei prostești, dar chiar și atunci vorbele acestea au avut înrâurire asupra mea. Bunica a fost prima persoană care m-a luat în serios.

Vorbele ei trebuie să fi avut vreun efect și asupra celorlalți. După întâmplarea asta, am băgat de seamă că Asad al-Din Shirkuh, unchiul meu, începea să mă urmărească atent. A avut grijă să primesc instrucția necesară unui călăreț și spadasin. El este cel care m-a învățat tot ce știu despre cai. Îți dai seama, nu-i așa, Ibn Yakub, că știu genealogia completă a tuturor cailor din armatele noastre? Dar despre cai o să vorbim altă dată.

Dacă închid ochii și mă gândesc la cele mai vechi amintiri ale mele, prima imagine care îmi vine în minte e

cea a ruinelor vechilor temple grecești de la Baalbek. Mărimea lor te făcea să te cutremuri de admirație și groază. Porțile care duceau în curte erau încă neatinse de timp. Erau într-adevăr construite pentru zei. Tatăl meu, ca împluternicit al marelui sultan Zengi din Mosul, avea comanda fortăreței și o apăra de rivalii sultanului. În orașul ăsta am crescut eu. Anticii l-au numit Heliopolis și l-au venerat pe Zeus acolo, ca și pe Hermes și pe Afrodita.

Când eram copii, ne împărțeam în grupuri diferite la picioarele statuiilor lor și ne ascundeam unii de alții. Nimic nu aprinde imaginația unui copil mai mult ca o ruină. Pietrele vechi aveau ceva magic în ele. Visam cu ochii deschiși la vremurile de demult. Până atunci lumea anticilor fusese o adevărată enigmă. Venerarea idolilor era cea mai cumplită erezie pentru noi, un lucru pe care Allah și Profetul îl făcuseră să dispară de pe lume. Totuși templele astea și, mai ales, statuia Afroditei și a lui Hermes erau foarte plăcute la vedere. Ne gândeam ce minunat ar fi fost dacă am fi trăit în vremurile alea. Adesea ne încăieram din pricina zeilor. Eu eram un susținător al Afroditei, fratele meu mai mare, Turan Shah, îl iubea pe Hermes. În privința lui Zeus, tot ce rămăsese din statuia lui erau picioarele, și nu erau foarte atrăgătoare. Cred că restul statuii fusese folosit la construirea fortăreței în care locuiam acum.

Îngrijorat de înrâurirea nefastă a rămășițelor din trecut, Shadhi încerca să ne facă să ne îndepărtăm de ruine. Zeii puteau să îi preschimbe pe oameni în statui sau în alte lucruri fără ca aceștia să își piardă mințile. Născocea povești despre cum djinnii⁸, demonii și alte făpturi, care nu aveau nimic în comun cu zeii, se strâneau în locurile astea când era lună plină. Nu

---

⁸ Ființe supranaturale în mitologia preislamică și islamică, trăind într-o lume paralelă cu cea a oamenilor, care, împreună cu oamenii și îngerii, reprezintă cele trei creații înzestrate cu simțire ale lui Allah.

vorbeau despre nimic altceva decât cum să îi înșface și să îi mănânce pe copii. Ne spunea cu glasul lui gros că sute și mii de copii fuseseră mâncați aici de djinni de-a lungul veacurilor. Pe urmă, văzând spaima de pe chipurile noastre, o lăsa mai moale. Nouă nu avea să ni se întâmple nimic rău, fiindcă eram sub protecția lui Allah și a Profetului.

Povestirile lui Shadhi nu făceau decât să ne sporească fascinația. Îl întrebam despre cei trei zei și unii dintre învățații din bibliotecă ne vorbeau deschis despre antici și despre credințele lor. Zeii și zeițele lor erau ca oamenii. Se luptau, iubeau și aveau și alte trăiri omenești. Ce îi deosebea de noi era faptul că nu mureau. Trăiau de-a pururi în cerul lor, care era foarte deosebit de raiul nostru.

Îmi aduc aminte că am întrebat-o pe bunica într-o noapte:

— Mai sunt și acum în cerul lor?

— Cine îți împuiază mintea cu prostiile astea? a izbucnit ea înfuriată. Taică-tău o să pună să li se taie limba. N-au fost niciodată nimic altceva decât niște statui, măi, găgăuță. Oamenii din vremurile alea erau proști. Venerau idoli. În partea asta de lume, unde trăim noi, Profetul, odihnească-se în pace, a fost cel care a distrus în cele din urmă statuile și faima lor.

Tot ce ni se spunea ne făcea să fim și mai atrași de lucrurile astea. Într-o noapte, când era lună plină, copiii mai mari, conduși de fratele meu, au hotărât să se ducă la sanctuarul Afroditei. N-aveau de gând să mă ia și pe mine, dar eu i-am auzit șușotind și i-am amenințat că îi spun bunicii. Fratele meu mi-a tras una tare cu piciorul, dar și-a dat seama că era primejdios să nu mă ia și pe mine.

Era frig în acea noapte. Deși ne înfășuraserăm în pături, îmi clănțăneau dinții și vârful nasului îmi amortise de-a binelea. Cred că eram șase sau șapte copii. Am ieșit încet, pe furiș, din fortăreață. Eram cu

toții înspăimântați și încă îmi amintesc protestele celorlalți când a trebuit să mă opresc de două ori ca să ud rădăcinile unui copac bătrân. Am devenit mai încrezători când ne-am apropiat de Afrodită. Nu auziserăm nimic în afară de cucuvele și câinii care lătrau. Nu apăruse nici un djinn.

Dar tocmai când, sub lumina lunii, am intrat în curtea templului, am auzit niște zgomote ciudate. Eu era cât pe aici să mor de frică și m-am agățat cu putere de Turan Shah. Chiar și el era speriat din cale-afară. Ne-am dus încet, tiptil, spre locul de unde veneau zgomotele. Acolo am dat cu ochii de spatele gol al lui Shadhi, care se mișca înainte și înapoi, cu părul negru fluturându-i în vânt. Se împerechea ca un măgar. Cum ne-am dat seama că era el, nu ne-am mai putut abține. Râsetele noastre au răzbătut prin curtea goală, lovindu-l pe Shadhi ca un pumnal. S-a întors și a început să ne ocărească în gura mare. Am luat-o la fugă. A doua zi fratele meu i-a aruncat în față:

— Djinnul avea un cur foarte cunoscut astă-noapte, nu-i așa, Shadhi?

Salah al-Din a făcut o pauză și a râs amintindu-și toate astea. S-a întâmplat ca Shadhi să intre în bibliotecă chiar în acel moment, aducând un mesaj. Până să apuce el să spună ceva, hohotele sultanului s-au întezit. Însoțitorul năucit ne-a privit pe rând și doar cu mare greutate am reușit să iau o mină serioasă, deși eram și eu, la rândul meu, cât pe ce să izbucnesc în râs.

Drept lămurire, lui Shadhi i s-a vorbit de povestirea care tocmai fusese spusă. Omul s-a făcut roșu la față și i-a spus furios lui Salah al-Din ceva în graiul kurd, apoi a ieșit ca o furtună din bibliotecă.

Sultanul a râs iar.

— M-a amenințat că o să se răzbune. O să-ți spună povești de când eram tânăr, la Damasc, pe care e sigur că le-am uitat.

Prima noastră întâlnire luase sfârșit.

Am ieșit amândoi din bibliotecă, sultanul arătându-mi printr-un un gest că trebuie să-l urmez. Coridoarele și încăperile prin care am trecut erau numai mătăsuri și brocarduri de nenumărate feluri, cu oglinzi înrămate în argint și aur. Eunuci păzeau fiecare ușă. Nu mai văzusem atâta lux.

Sultanul nu prea mi-a dat răgaz să mă mir. Mergea repede, cu mantia fluturându-i din cauza mișcărilor lui iuți. Am intrat în sala de audiențe. La ușă stătea un păzitor nubian cu un iatagan lângă el. S-a înclinat când am intrat noi. Sultanul s-a așezat pe o estradă acoperită cu mătăsuri liliachii și înconjurată de perne înfățate în satin și brocart de aur.

Cadiul ajunsese deja la palat pentru a-i da sultanului raportul zilnic și a se consulta cu el. A fost chemat în sala de audiențe. Când a intrat el și a făcut o plecăciune, eu am vrut să plec. Spre mirarea mea, sultanul mi-a cerut să stau pe loc. Voia să ascult și să consemnez tot ce era important.

Îl văzusem adesea pe cadiul al-Fadil pe străzile orașului, cu gărzi și însoțitori în față și în spate, însemne ale puterii și autorității. Asta era imaginea statului. Acesta era omul care prezida la Diwan al-insha, cancelaria statului, omul care asigura bunul mers al lucrurilor în Misr. Fusese în slujba califilor fatimizi și a miniștrilor lor, pe care îi slujise cu același zel cu care îl servea acum pe cel care îi dăduse jos de la putere. Întruchipa continuitatea instituțiilor din Misr. Sultanul avea încredere în el ca sfetnic și prieten, iar cadiul nu se dădea niciodată înapoi de la a-i da sfaturi care puteau trece cu ușurință drept supărătoare. Tot el era cel care întocmea scrisori oficiale și personale, după ce sultanul îi dădea ideile principale despre ce voia să spună.

Sultanul m-a prezentat drept scribul său personal, la care ținea foarte mult. M-am ridicat în picioare și am făcut o plecăciune adâncă în fata cadiului. El a zâmbit.

— Ibn Maymun a vorbit mult despre tine, Ibn Yakub. Are un mare respect pentru cunoștințele tale și pentru măiestria de care dai dovadă. Și asta e de ajuns pentru mine.

Mi-am plecat capul în semn de recunoștință. Ibn Maymun mă avertizase că, în cazul în care în cadiu s-ar fi trezit gelozia, ar fi putut să mă șteargă de pe fața pământului fără mare greutate.

— Dar încuviințarea mea, al-Fadil? l-a întrebat sultanul. Asta nu înseamnă nimic? Sunt de acord că nu sunt un mare gânditor și poet ca tine, nu sunt nici filozof și medic precum bunul nostru prieten Ibn Maymun. Dar, fără îndoială, va trebui să recunoști că mă pricep la oameni. Eu sunt cel care l-a ales pe Ibn Yakub.

— Înălțimea Voastră își bate joc de sluga sa umilă, a răspuns cadiul puțin plictisit, de parcă ar fi vrut să spună că nu avea chef de jocuri în acea zi.

După câteva schimburi de cuvinte în contradictoriu, în care a refuzat să se mai lase provocat de stăpânul său, cadiul a înfățișat în mare principalele evenimente ale săptămânii care se încheiase. Era un raport de rutină asupra celor mai obișnuite aspecte ale felului în care mergeau treburile statului, dar era greu să nu fii fermecat de măiestria cu care vorbea. Fiecare cuvânt era ales cu grijă, fiecare propoziție era minunat construită, iar concluzia era rostită în versuri. Omul ăsta era cu adevărat impresionant. Tot raportul a durat o oră și nici măcar o clipită cadiul nu a avut nevoie să se uite la vreun petic de hârtie. Ce memorie nemaipomenită!

Sultanul era obișnuit cu felul în care își rostea discursul cadiul și dăduse impresia că închisese ochii de multe ori cât a durat discursul cancelarului său.

— Acum vreau să abordez o chestiune importantă, pentru care am nevoie de hotărârea voastră, Maiestate.

Este vorba despre uciderea unuia dintre ofițerii voștri de către altul.

Sultanul a făcut ochii mari și a ciulit urechile.

— De ce nu mi s-a spus mai demult?

— Incidentul de care vorbesc s-a petrecut acum două zile. Ieri, toată ziua, nu am făcut altceva decât să încerc să aflu care e adevărul. Acum pot să vă spun cum s-a întâmplat totul.

— Te ascult, al-Fadil.

Cadiul a început să vorbească.

TREI

Un caz de patimi nestăpânite: povestea Halimei și judecata sultanului

După cum vă aduceți aminte, Messud al-Din a fost unul dintre cei mai viteji ofițeri ai voștri. Luptase la dreapta voastră de nenumărate ori. Acum două zile a fost omorât de un bărbat cu mult mai tânăr, Kamil ibn Zafar, unul dintre cei mai înzestrați spadasi din orașul nostru, după cum mi s-a spus. Vestea mi-a fost dată de Halima, ea însăși fiind pricina conflictului dintre cei doi bărbați. Acum se ascunde sub oblăduirea mea, până la lămurirea problemei. Dacă sultanul ar vedea-o, ar înțelege de ce Messud zace la pământ fără suflare și de ce Kamil este pregătit să înfrunte o soartă asemănătoare. E o femeie frumoasă.

Halima e orfană. Nu a avut parte de o copilărie fericită. Era ca și cum ar fi știut ce păcate erau menite să pornească de la ea. Când a crescut, a uimit pe toată lumea cu frumusețea, istețimea și cutezanța ei. A intrat ca servitoare în casa lui Kamil ibn Zafar, unde a fost în slujba soției lui și a avut grijă de copii.

Kamil ar fi putut face orice voia cu ea. Ar fi putut să îi folosească trupul când s-ar fi simțit copleșit de dorință, ar fi putut să o ia drept concubină oficială în casă. Dar o iubea. Nu ea a fost cea care i-a cerut să se însoare cu ea. El a stăruit, și căsătoria a avut loc la timpul potrivit.

Halima a ținut să se poarte ca și cum nu s-ar fi schimbat nimic. A refuzat să stea acasă toată ziua. Îl slujea pe Kamil acasă, apoi rămânea în odaie cât timp prietenii lui erau acolo. Mi-a spus că, deși Kamil era un bărbat bun și curtenitor, ea nu îl iubea cu aceeași patimă cu care o iubea el. Își explica faptul că se căsătoriseră prin aceea că numai printr-o asemenea

legătură ar fi simțit și el că ea era proprietatea lui pe viață. Da, Maiestate, ăsta e cuvântul pe care l-a folosit: proprietate.

Messud o văzuse prima dată pe Halima în casa prietenului sau, Kamil, care își deschisese inima în fața lui. Kamil i-a vorbit lui Messud despre iubirea lui pentru Halima și i-a spus că nu poate trăi fără ea. Cei doi bărbați au discutat mult despre ea și astfel a ajuns Messud să afle despre cele mai minunate însușiri ale ei.

Odată, când Messud a venit să bea ceva cu prietenul lui și Kamil nu era acasă, a acceptat un păhăruț de ceai de la Halima. Ea i-a vorbit fără fereală și l-a desfătat cu ultimele povestiri și glume din bazar, adesea pe seama cadiului vostru, o, prea milostive sultan. Și uneori săgețile erau îndreptate împotriva califului din Bagdad și împotriva Înălțimii Voastre.

Mama lui Kamil și soția lui mai în vârstă au fost uluite de purtarea Halimei. S-au plâns amarnic, dar Kamil a rămas neclintit.

— Messud e ca fratele meu, le-a spus el. Lupt sub comanda lui în glorioasa armată a lui Yusuf Salah al-Din. Familia lui e în Damasc. Casa mea e și casa lui. Purtați-vă cu el ca și cum ar fi din familia noastră. Halima înțelege mai bine decât voi ce simt eu. Dacă Messud nu vă este pe plac, atunci feriți-vă din calea lui. Nu vreau să vi-l bag pe gât.

Apoi nu a mai adus vorba despre asta, iar Messud a devenit de-al casei.

Halima a fost cea care a făcut primul pas. Nimic nu te atrage mai mult decât fructul oprit. Într-o seară, când Kamil și restul familiei erau la înmormântarea tatălui primei sale soții, Halima era singură acasă. Servitorii și însoțitorii înarmați merseseră cu stăpânul lor la înmormântare. Messud, care nu bănuia nimic și habar nu avea de moartea din familie, a venit să ia masa cu prietenul lui. A găsit-o pe frumoasa Halima, care l-a întâmpinat în curtea goală. Cum soarele la scăpat

strălucea în părul ei de un roșu aprins, probabil că femeia l-a făcut să se gândească la crăiasa zânelor din Caucaz.

Halima nu mi-a spus cum a ajuns nobilul nostru războinic, Messud, în după-amiaza aia să își odihnească trupul mulțumit pe trupul ei, cu capul lăsat pe sânii ca niște piersici. Știu că Înălțimea Voastră ține la fiecare amănunt, dar modesta mea imaginație nu vă poate fi astăzi de folos. În cele din urmă, patima lor s-a preschimbat într-una dintre acele otrăvuri care lucrează încet.

Lunile treceau și Messud căuta mereu pricini ca să îl trimită pe Kamil în misiuni speciale. Era concentrat la Fustat sau supraveghea construirea noii cetăți, ori îi învăța pe soldații tineri arta mînuirii săbiei sau era trimis în orice altă misiune care îi trecea lui Messud prin mintea lui întortocheată și stăpînită de patimă.

Halima mi-a spus că găsiseră un loc de întîlnire nu departe de cartierul Mahmudiya, unde stătea ea. Fără știrea ei, mama lui Kamil a început să o urmărească, punând un servitor credincios pe urmele ei, până când întîlnirile dintre cei doi s-au dovedit a fi devenit o obișnuință. Într-o zi a trimis pe cineva să îl aducă pe fiul ei. S-a prefăcut că era pe moarte. Kamil, căruia aproape i s-a făcut rău de îngrijorare, a venit acasă într-un suflet și s-a simțit ușurat când a văzut că maică-sa e bine. Dar expresia de pe chipul ei i-a spus totul. Femeia nu a scos o vorbă, doar a mișcat din cap înspre servitorul spion, un băiat de doisprezece ani, dându-i să înțeleagă că trebuie să se ducă după el. Kamil era cât pe ce să plece fără sabie, dar maică-sa i-a spus că s-ar putea să aibă nevoie de ea.

Băiatul a pornit cu pas vioi. Kamil l-a urmat ca năuc. Știa că mama lui nu o plăcea pe Halima. Știa că, oriunde ar fi pornit, acolo avea să o găsească pe ea. Dar nu era deloc pregătit pentru ce a văzut când a intrat în cameră.

Messud și Halima, întinși goi pe podea, erau în brațele fericirii.

Kamil a scos un urlet. A fost un urlet îngrozitor. Furie, trădare, gelozie — toate erau în urletul ăsta. Messud s-a acoperit cu ceva și s-a sculat în picioare, desfigurat de vina pe care știa că o poartă. Nu s-a luptat deloc. Știa ce merită și și-a așteptat răbdător pedeapsa. Kamil a străpuns cu sabia inima prietenului său.

Halima nu a țipat. Și-a luat mantia și a ieșit din cameră. Nu a văzut cum sângele țâșnind al iubitului ei i-a scos soțul din minți. Dar băiatul a fost atent și a văzut tot. Și-a văzut stăpânul pedepsind trupul fără viață al prietenului lui. L-a văzut cum îi tăia membrul cu care îl jignise. Apoi, după ce i s-a domolit furia, Kamil s-a așezat și a plâns. A vorbit cu prietenul lui mort. L-a rugat pe Messud să îi spună de ce a considerat trupul Halimei mai important decât prietenia lor.

— Dacă mi-ai fi cerut-o, a strigat el la trupul neînsuflețit, ți-aș fi dat-o ție.

În punctul ăsta, sultanul l-a întrerupt pe cadiu din povestit.

— Ajunge, al-Fadil. Am auzit tot ce trebuie să știm. E o treabă tare nenorocită. A murit unul dintre cei mai buni călăreți ai mei. Ucis nu de franji, ci de prietenul lui cel mai bun. Îmi începusem ziua așa de bine cu Ibn Yakub, dar tu mi-ai stricat-o cu povestea asta dureroasă. Nu există nici o soluție la problema asta încurcată. Soluția se află chiar în problemă. Nu e ăsta cazul?

Cadiul a surâs trist.

— Dintr-un punct de vedere aveți, bineînțeles, dreptate. Totuși, privit din punctul de vedere al statului, e un delict grav, o problemă de disciplină. Kamil a ucis un ofițer superior. Dacă ar fi să rămână nepedepsit, s-ar duce vestea. I-ar demoraliza pe soldați, în special pe sirieni, care îl iubeau pe Messud. Cred că trebuie pedepsit. Nu ar fi trebuit să își facă singur dreptate. În

împărăția Înălțimii Voastre dreptatea o fac eu, doar eu. Doar Înălțimea Voastră poate să treacă peste hotărârea mea. Ce porunciți?

— Tu hotărăști, al-Fadil.

— Eu cer capul lui Kamil.

— Nu! a țipat sultanul. Biciuiește-l dacă trebuie, dar nimic mai mult. Pricina omorului e patima nestăpânită. Chiar și ție, prietene, ți-ar fi venit greu să îți pui stavilă în asemenea împrejurări.

— Cum dorește sultanul.

Cadiul a rămas mai departe așezat. Știa, după ani lungi petrecuți în slujba sultanului, că Salah al-Din nu pusese punct poveștii ăsteia. Câteva clipe nici unul dintre noi nu a scos o vorbă.

— Spune-mi, al-Fadil, a zis glasul bine cunoscut, ce s-a întâmplat cu fata?

— M-am gândit că poate o să vreți să îi puneți chiar Înălțimea Voastră niște întrebări și mi-am luat libertatea de a o aduce la palat. Ar trebui omorâtă cu pietre pentru adulter. Sultanul trebuie să dea sentința. Ar fi o hotărâre aprobată de toată lumea. Prin bazar se vorbește că e posedată de diavol.

— Mă intrigă treaba asta. Ce fel de animal e femeia asta? Când pleci, trimite-o la mine.

Cadiul s-a înclinat și, fără să dea cel mai mic semn cum că ar fi observat că sunt acolo, a ieșit din sală.

— Ceea ce tot nu pot să înțeleg, Ibn Yakub, a spus sultanul, este de ce al-Fadil mi-a prezentat cazul ăsta mie. Probabil pentru că nu putea să execute un ofițer din Misr fără încuviințarea mea. Probabil. Bănuiesc că de asta. Dar nu trebuie să îl subestimezi niciodată pe al-Fadil. E un vulpoi. Sunt sigur că mai există și un motiv ascuns.

În acel moment a intrat un însoțitor și a anunțat că Halima era la ușă. Sultanul a încuviințat din cap și Halima a fost adusă în fața lui. Femeia a căzut în

genunchi și și-a plecat capul, atingându-i sultanului picioarele cu fruntea.

— Ajunge, a spus sultanul cu glasul aspru al unui conducător care judecă o pricină. Așează-te în fața noastră.

Când s-a ridicat, i-am văzut chipul pentru prima dată. A fost ca și cum o lampă s-ar fi aprins în sală. Nu era o frumusețe obișnuită. În ciuda tristeții, ochii inteligenți și plini de lacrimi străluceau. O astfel de femeie nu avea să se dea de bunăvoie pe mâna călăului. Avea să se lupte. I se citea împotrivirea pe chip.

Când m-am întors spre sultan, cu pana pregătită să scriu ce o să îmi spună, am observat că și el fusese fermecat la vederea tinerei. Trebuie să fi avut cel mult douăzeci de ani.

Ochii lui Salah al-Din trădau o blândețe pe care nu o mai văzusem până atunci, dar nu mă mai aflasem niciodată alături de el în prezența unei femei. O privea cu o stăruință ce ar fi speriat pe oricine altcineva, dar Halima s-a uitat drept în ochii lui. Sultanul a fost cel care și-a ferit până la urmă privirea. Femeia ieșise biruitoare din prima înfruntare.

— Aștept, a spus el în cele din urmă. Spune-mi de ce să nu te dau pe mâna cadiului, care o să pună să fii omorâtă cu pietre.

— Dacă iubirea e crimă, a început ea cu un glas prin care părea că-și plânge singură de milă, atunci, conducător al celor milostivi, merit să mor.

— Nu iubirea, femeie nenorocită, ci adulterul. Ți-ai trădat bărbatul în fața lui Dumnezeu.

Când a auzit asta, femeii i-au țâșnit flăcări din ochi. Tristețea dispăruse și Halima a început să vorbească. Și glasul i se schimbase. A vorbit plină de încredere, fără urmă de smerenie, își recăpătase pe de-a-ntregul stăpânirea de sine și i-a vorbit sultanului cu un glas plin de încredere, de parcă s-ar fi adresat unuia egal cu ea.

— N-am putut să înțeleg cât de mică poate fi lumea asta pentru doi oameni. Când Messud nu era cu mine, amintirea lui mă chinuia. Nu îmi pasă dacă trăiesc sau mor, și o să mă supun pedepsei cadiului. Nu are decât să pună să fiu omorâtă cu pietre, dar nu o să cerșesc îndurare și nu o să strig în gura mare că mă căiesc ca să mă audă vulturii. Sunt tristă, dar nu îmi pare rău. Timpul scurt cât am fost fericită a fost mai mult decât am crezut că se poate într-o viață de om.

Sultanul a întrebat-o dacă are rude. Ea a clătinat din cap. Atunci el i-a cerut să își spună povestea.

Aveam doi ani când am fost vândută familiei lui Kamil ibn Zafar. Au spus că sunt orfană, că niște negustori kurzi mă găsiseră abandonată la o margine de drum. Li se făcuse milă de mine, dar mila lor a ținut doar doi ani. Mama lui Kamil ibn Zafar nu putea să mai aibă copii. Soțul ei murise, așa mi-au spus atunci. Stătea în casa tatălui ei și bătrânul ăsta bun la suflet îi adusese un copil de pe stradă. Eram și eu parte din negoțul sezonier. Asta e tot ce știu despre trecutul meu.

Kamil avea zece sau unsprezece ani pe vremea aia. Era bun și iubitor chiar de pe atunci și ținea mereu să am tot ce îmi trebuie. Mă trata de parcă aș fi fost sora lui adevărată. Mama lui se purta cu totul altfel. Nu a fost niciodată în stare să se hotărască dacă să mă educe de parcă aș fi fost propria ei fiică sau o roabă. Pe măsură ce creșteam, înțelegeam din ce în ce mai bine care era rolul meu în casă. Mâncam tot cu familia, ceea ce îi enerva pe ceilalți servitori, dar mă creșteau ca să fiu servitoarea ei. Nu era o viață chiar așa de rea, deși adesea mă simțeam singură. Celelalte servitoare nu au avut niciodată încredere deplină în mine.

În fiecare zi venea un bătrân, care ne învăța cuvântul înțelept al Coranului și ne povestea faptele Profetului și ale însoțitorilor lui. Nu după multă vreme, Kamil a încetat să mai vină la lecții. Mergea călare cu prietenii și

trăgea la țintă cu arcul. Într-o zi, omul care ne învăța textele sfinte mi-a luat mâna și mi-a băgat-o între picioarele lui. Am țipat. Mama lui Kamil a dat buzna în cameră.

Profesorul, bolborosind numele lui Allah, i-a spus că am fost necuviincioasă și că avusesem o purtare rușinoasă. De față cu el, mama lui Kamil mi-a dat două palme și i-a cerut scuze. Când a venit Kamil acasă, i-am spus adevărul. S-a înfuriat pe maică-sa, iar profesorul nu a mai avut voie să se apropie de casa noastră. Cred că era furioasă din cauza dragostei pe care o simțea Kamil pentru mine, așa că în curând i-a găsit o nevastă. A ales-o pe fata surorii ei, Zenobia, care era cu doi ani mai mare decât mine.

După nunta lui Kamil am fost pusă să am grijă de tânăra lui soție. O plăceam. Ne cunoșteam de când intrasem eu prima dată în acea casă și adesea ne împărtășeam secretele una alteia. Când Zenobia i-a născut un fiu lui Kamil, am fost la fel de bucuroasă ca toți ceilalți. Am avut grijă de copil multă vreme și am ajuns să îl iubesc de parcă era al meu. O invidiam pe Zenobia, pe care Allah o binecuvântase să aibă lapte cu nemiluita.

Toate mergeau bine, chiar și mama lui Kamil devenise din nou prietenoasă, până în ziua nenorocită când el m-a luat deoparte și mi-a spus că mă iubește, dar nu doar ca un frate. Allah mi-e martor, am fost foarte mirată. La început m-am speriat. Dar Kamil a ținut-o una și bună. Mă dorea. M-am împotrivit multă vreme. Simțeam multă afecțiune pentru el, dar nici un pic de pasiune. Nici măcar o umbră.

Nu știu ce s-ar fi întâmplat sau chiar cum s-ar fi terminat lucrurile dacă mama lui Kamil nu ar fi încercat să mă mărite cu băiatul sacagiului. Era un om grosolan și nu mă atrăgea deloc. Totuși căsătoria, după cum știe și Înălțimea Voastră, nu este niciodată la libera alegere

a unei femei. Dacă stăpâna mea mi-ar fi hotărât soarta, m-aș fi măritat cu băiatul sacagiului.

Kamil a fost foarte mâhnit când a aflat. A spus că așa ceva nu o să se întâmple niciodată și imediat m-a cerut de nevastă. Mama lui a fost uluită. Soția lui a spus că se simțea umilită pentru că mă alesese pe mine, servitoarea ei, să îi fiu a doua nevastă. Nici una din ele nu a mai vorbit cu mine multe luni.

Gândiți-vă la situația în care mă aflam. Nu aveam cu cine să vorbesc despre grijile mele. Noaptea, în pat, plângeam, tânjind după mama pe care nu am cunoscut-o niciodată. Am cugetat la rece la ceea ce mi se oferea. Gândul că aș putea să mă mărit cu băiatul sacagiului mă făcea să vărs. Mai degrabă aș fi murit sau aș fi fugit în lumea largă decât să îl simt că pune mâna pe mine. Kamil, care fusese întotdeauna bun și iubitor cu mine, era scăparea mea. M-am învoit să fiu soția lui.

Kamil nu mai putea de bucurie. Eu eram mulțumită și deloc nefericită, deși Zenobia mă ura, iar mama lui Kamil mă trata de parcă aș fi fost un gunoi. Propriul ei trecut o apăsa ca un nor greu. Nu a putut niciodată să îl ierte pe tatăl lui Kamil, care o părăsise pentru alta când ea purta în pânțece copilul lor. Omul plecase într-o noapte din Cairo pentru a nu se mai întoarce niciodată. Unii zic că are familie în Bagdad, unde face negoț cu pietre scumpe. Nimeni nu i-a pomenit vreodată numele, deși Kamil se gândea mult la el.

Ce v-am spus eu este ceea ce a povestit mama lui. În bucătărie circula o altă versiune, care era cunoscută de toată lumea. Mie mi-au spus-o numai după ce servitoarele s-au convins că nu o să mă duc cu povești la stăpână. Căci adevărul este că tatăl lui Kamil a fugit din orașul nostru când a descoperit, întorcându-se dintr-o lungă călătorie prin țări străine, că nevasta lui se încurcase cu un negustor din partea locului. Copilul din burta ei nu era al lui. Kamil mi-a confirmat treaba asta după ce ne-am căsătorit. Mama lui știa că el îmi

spusese, și simplul gând că eu știam adevărul o făcea să mă urască. Ce s-ar fi întâmplat cu noi toți numai Allah știe.

Apoi în viața mea a apărut Messud, cu ochi ca migdalele și buze dulci ca mierea. Mi-a spus povești din Damasc și mi-a mai povestit cum luptase alături de sultanul Yusuf Salah al-Din ibn Ayyub. Nu am putut să îi rezist. Nu am vrut să îi rezist. Ce am simțit pentru el a fost ceva ce nu mai simțisem până atunci.

Asta e povestea mea, o, mărite sultan. Știu că o să trăiești fără să te urmărească ghinionul, că o să ai izbânzi mari, că o să ne conduci, că o să ne judeci și că o să faci tot ce trebuie pentru ca fiii Măriei Tale să fie crescuți așa cum vrei. Reușita te-a adus aici unde ești. Făptura asta demnă de tot disprețul, fără vedere și fără casă se încrede în tine. Facă-se voia lui Allah.

Cât timp vorbise Halima, Salah al-Din îi sorbise fiecare cuvânt, îi urmărise fiecare gest și nu pierduse nici o scăpărare a ochilor ei. Femeia părea o pisică sălbatică, dar una încolțită. Acum sultanul s-a uitat la ea atent, cu privirea neclintită a unui cadiu, de parcă avea chipul făcut din piatră. Ochii scrutători au făcut-o pe fată să se piardă cu firea. De data asta ea a fost cea care și-a ferit privirea.

El a zâmbit și a bătut din palme. Mereu credinciosul Shadhi a intrat în sala de audiențe și sultanul a vorbit cu el în graiul kurd, pe care eu nu l-am înțeles. Sunetul graiului ăluia i-a mers la inimă Halimei. A tresărit când i-a auzit vorbind în limba lor și i-a ascultat cu atenție.

— Du-te cu el, i-a spus sultanul. O să aibă el grijă să nu pățești nimic, să fii departe de pietrele cadiului.

— Ea i-a sărutat picioarele, iar Shadhi a apucat-o de braț și a scos-o din sală.

— Spune-mi sincer, Ibn Yakub. Religia ta are multe în comun cu religia noastră. Dacă ai fi fost în locul meu, ai

fi îngăduit ca o făptură așa de frumoasă să fie omorâtă cu pietre în față la Bab-el-Barkiya?

Am dat din cap că nu.

— Eu, unul, nu, Înălțimea Voastră, dar mulți din cei mai ortodocși coreligionari de-ai mei ar fi fost de părerea marelui cadiu.

— Fără îndoială că înțelegi, bunul meu scrib, că al-Fadil nu voia ca Halima să fie omorâtă. Tocmai despre asta e vorba. Voia ca eu să iau hotărârea. Asta e tot. Dacă ar fi vrut, ar fi putut să se ocupe el de tot și pe urmă să mă anunțe și pe mine când ar fi fost prea târziu să mai schimb ceva. Când m-a rugat să îi ascult povestea, știa că nu o voi lăsa în voia sortii. Mă cunoaște bine. A fost sigur că o s-o las în viață. Dacă e să spunem adevărul, cadiul nostru a căzut și el în mrejele Halimei. Cred că femeia o să fie în siguranță în harem. Acum pot spune că a fost o zi obositoare. Ce zici, vrei să împărți o bucată de pâine cu mine?

PATRU

*Un eunuc îl ucide pe marele sultan Zengi și
soarta
familiei lui Salah al-Din se schimbă.
Povestea lui Shadhi*

În dimineața următoare am ajuns la palat la ora cuvenită și Shadhi m-a dus în bibliotecă. Sultanul nu a apărut. Mi-am făcut de lucru cu volumele care până atunci îmi rămăseseră necunoscute.

La prânz un sol, cu Shadhi după el, mi-a spus că sultanul era ocupat cu treburi de stat și nu avea timp pentru mine.

Eram gata să plec, când Shadhi mi-a făcut cu ochiul. Eram precaut când venea vorba de bătrânul ăsta cocârjat, care era încă destul de orgolios ca să își vopsească barba albă cu henna și al cărui cap chel, bine uns, strălucea în lumina soarelui. Probabil că pe fața mea s-a citit nedumerirea.

— Probleme de stat?

Bătrânul a râs, scoțând un râset tare, vulgar și plin de scepticism, care te zgâria la urechi, de parcă și-ar fi răspuns la propria lui întrebare.

— Cred că apărătorul celor slabi nu cercetează cetatea, așa cum ar trebui să facă la vremea asta. Explorează crăpăturile și adânciturile fetei cu păr roșu.

Am fost un pic uimit, fără să-mi dau seama dacă eram tulburat mai mult de vorbele spuse de Shadhi sau de mesajul pe care îl aduceau. Putea oare să fie adevărat? Iuțeala cu care sultanul mergea călare era de domeniul legendei și mă întrebam dacă aceeași nerăbdare îi caracteriza și mișcările pe care le făcea în dormitor. Dar Halima? Se predase, fără să se lupte sau, cel puțin, fără

să îi ceară măcar să mai aibă răbdare? Era vorba de seducere sau de luare cu asalt?

Shadhi trebuie să fi avut dreptate. Muream de curiozitate să aflu mai mult, dar m-am stăpânit, nedorind să îl încurajez pe Shadhi. Treaba asta l-a supărat. Încerca să fie familiar cu mine, împărtășindu-mi un secret, dar a luat drept dojană faptul că nu reacționasem în nici un fel.

M-am despărțit în grabă de el și m-am întors acasă.

Spre mirarea mea, când m-am întors a doua zi dimineață, l-am găsit pe sultan așteptându-mă în bibliotecă. A zâmbit când am intrat, dar a vrut să înceapă imediat, neirosindu-și timpul cu glume. Cu ochii minții cred că am văzut-o pe Halima ca într-o străfulgerare, înainte ca glasul sultanului să mă aducă înapoi la ale mele. Mâna a început să mi se miște pe hârtie, împinsă parcă de o forță mult mai puternică decât mine.

Primăvara venea întotdeauna la Baalbek ca un drumet cu traista plină de povești. Noaptea era ca o cuvertură presărată cu stele. Ziua era de un albastru intens, căci soarele își revărsa pretutindeni lumina. Stăteam întinși în iarbă și respiram mireasma florilor de migdal. Când vremea se mai încălzea și se apropia vara, ne luam la întrecere să vedem care o să sară primul în micul lac cu apă dulce, unde se vărsau la nesfârșit mai multe pârâiașe. Lacul era ascuns de un pâlț de copaci și noi îl consideram micul nostru secret, deși toată lumea din Baalbek știa de existența lui.

Într-o zi, pe când înotam, l-am văzut pe Shadhi venind în goană spre noi. Pe vremea aia putea să alerge, deși nu la fel de repede ca în tinerețe. Bunica povestea cum fugea Shadhi dintr-un sat de munte în altul, pe distanțe mai mari de treizeci de kilometri. Pleca după rugăciunea de dimineață și se întorcea la timp ca să ia micul dejun

cu bunicul. Treaba asta se întâmpla demult, la Dvin, înainte ca familia noastră să se mute la Takrit.

Shadhi ne-a spus să ieșim din apă și să o luăm la fugă cât mai repede spre cetate. Ne chemase tata. Shadhi ne-a ocărât, amenințându-ne că o să ne pedepsească de o să ne meargă fulgii dacă nu facem imediat ce ne spune el. Pe chip i se citea încordarea. De data asta l-am crezut.

Când fratele meu mai mare, Turan Shah, l-a întrebat de ce atâta grabă, Shadhi s-a uitat la el, mai-mai să îl înghită, și i-a zis că tata trebuia să ne spună ce nenorocire se abătuse asupra credinței noastre. Speriați de-a dreptul, am alergat cât ne-au ținut picioarele. Îmi aduc aminte că Turan Shah a bombănit ceva despre franji. Dacă erau la poarta cetății, el avea să lupte chiar dacă trebuia să fure o sabie.

Când ne-am apropiat de cetate, am auzit cunoscuta jelanie a femeilor. Îmi aduc aminte că l-am prins pe Turan Shah de mână și m-am uitat la el speriat. Shadhi observase asta și a înțeles neliniștea mea. M-a ridicat pe umeri și mi-a șoptit vorbe de mângâiere:

— Tatăl tău trăiește și e bine. O să îl vezi în câteva clipe.

Nu tatăl nostru murise, ci marele sultan Zengi. Apărătorul credinței fusese omorât de un eunuc beat pe când dormea în cortul lui de pe malul Eufratului.

Era prins cu totul în războiul sfânt împotriva franjilor. Sultanul Zengi îi încredințase tatei comanda orașului Baalbek și acum tata își făcea griji că s-ar putea să trebuiască să ne strângem corturile și să ne mutăm din nou.

Zengi fusese cel care îi învinsese pe franji și, după un asediu de o lună, cucerise orașul al-Ruha, căruia îi spuneau Edessa. Orașul devenise un giuvaier bătut în pumnalul credinței noastre, în vreme ce noi tânjeam după al-Kuds și moscheea califului Omar.

Țin încă minte vorbele poetului, cântate adesea atât de soldați, cât și de sclavi. Noi cântam cu ei și cred că, dacă încep să cânt, o să îți aduci aminte de ele:

*Merge călare într-o mare de călăreți,
Vine peste pământ ca un potop,
Lăncile lui vorbesc dușmanului
Ca niște limbi înmuiate în sânge.
E milos și iertător,
Dar nu în toiul luptei,
Căci în focul și furia bătăliei
Singura lege e puterea.*

Tata fusese un apropiat al sultanului Zengi și era tulburat de felul și cauza morții lui. Peste ani și ani Shadhi mi-a spus cum stătuseră de fapt lucrurile.

Lui Zengi îi plăcea vinul. În noaptea în care a murit, băuse o ploscă întreagă. Cât era încă cherchelit, a trimis după un soldat tânăr, pe care pusese ochii în timpul asediului. Sultanul l-a folosit pe tânăr pentru a-și satisface poftele trupești.

Yaruktash, eunucul care l-a ucis pe Zengi, îl iubise pe băiat. Nu putea îndura gândul ca trupul lui să fie pângărit de un bătrân. Într-un acces de gelozie, l-a urmărit pe băiat și a văzut ce s-a întâmplat. Le-a adus vin gărzilor din fața cortului, îmbătându-i. În vreme ce ei dormeau, eunucul s-a strecurat în cort și și-a omorât stăpânul, înjunghiindu-l de asemeni și pe soldatul cel tânăr, al cărui trup era cald încă de la îmbrățișarea lui Zengi. A fost o crimă din dragoste.

Scribii care consemnează faptele istorice zic că eunucul și prietenii lui îi furaseră vinul lui Zengi. Temându-se să nu fie descoperiți, își ucisese războinicul în turbarea adusă de beție. Dar versiunea asta nu are nici o noimă. Shadhi mi-a spus adevărul. Probabil că a auzit povestea de la tatăl sau unchiul meu. Erau puține lucruri care le scăpau bărbaților ăloră doi.

Pe vremea aia știam foarte puțin, dacă nu chiar nimic, despre lucrurile astea. Nici nu mă interesa în mod deosebit ce se întâmpla în acea lume diferită în care trăiau oamenii mari. Încă o dată am tras foloase de pe urma faptului că nu eram fiul cel mare. Asta era privilegiul lui Shahan Shah. El era cel care trebuia să stea lângă tata în timpul rugăciunilor de vineri și când se discutau astfel de lucruri. Îl învățau cum să fie un bun conducător. Lui Turan Shah și mie ne venea uneori greu să nu râdem când Shahan Shah își însușea felul de a vorbi al tatei.

Ocuparea orașelor noastre de pe malul mării, și chiar a lui al-Kuds, pe care franjii îl numesc Regatul Ierusalimului, devenise pentru mine unul dintre lucrurile obișnuite ale vieții. Uneori îi auzeam pe tata și pe unchiul Shirkuh vorbind despre trecut, adesea când erau copiii de față. Vorbeau între ei, dar noi eram publicul adevărat. Asta era felul lor de a se asigura că înțelegeam cât de important era ceea ce se întâmplase pe pământurile noastre.

Vorbeau despre cum fusese când veniseră barbarii prima dată și despre cum mâncau ei carne de om și nu se spălau. Mereu spuneau povești triste despre soarta lui al-Kuds. Barbarii hotărâseră să îi ucidă pe toți dreptcredincioșii. Toți ai tăi, Ibn Yakub, căci sunt sigur că știi mai bine decât mine, au fost strânși în Templul lui Soliman. Ieșirile au fost blocate și franjii au dat foc sfântului sanctuar. Voiau să șteargă trecutul și să scrie din nou viitorul lui al-Kuds, care odată a fost al nostru, al tuturor, al poporului Sfintei Scripturi.

Singura poveste care într-adevăr m-a impresionat în copilărie a fost cea a lui al-Kuds. Cruzimea barbarilor a fost precum o otravă care te lasă fără grai. Al-Kuds nu lipsea niciodată din lumea închipuirii noastre. Ne urcam pe cai și ne făceam că ne ducem să îi gonim pe franji din al-Kuds, ceea ce însemna de obicei că îl dădeam pe Shadhi afară din bucătărie. Și totuși, ziua cea mare nu e

asa de departe, Ibn Yakub. Ai noștri o să se întoarcă în curând la al-Kuds. Orașele Tir și Accra, Antiohia și Tripoli o să fie din nou ale noastre.

Era clar că franjii trebuiau înfrânți, dar cum puteam noi să ieșim victorioși când tabăra drept-credincioșilor era atât de groaznic de dezbinată? Pentru început erau doi califi: unul din Bagdad, care conducea numai cu numele, și altul din Cairo, care era slab. Destrămarea califatului făcuse ca o sumedenie de regate mititele să răsară peste tot ca ciupercile. Tata ne-a spus în ziua când a murit Zengi că, dacă nu o să fim uniți, nu o să reușim niciodată să îi înfrângem pe franji. Vorbea în calitate de general, dar vorbele lui erau adevărate și într-un sens mai înalt, spiritual. Vraja dintre ai noștri mergea până în adâncime. Eram mai înversunați în a ne lupta cu rivalii noștri decât în a ține piept franjilor. Cuvintele alea mi-au rămas de-a pururi în minte.

— Și tatăl vostru? l-am întrebat pe sultan. Nu ați vorbit încă de el. Ce fel de om era?

Tatăl meu, Ayyub, era un om bun la inimă. Era o persoană prevăzătoare și credincioasă. Când încerca să ne explice un anumit lucru, ne întreba cu glasul lui molcom:

E simplu? E clar? înțelege toată lumea?

Într-o lume mai liniștită ar fi putut să se mulțumească să răspundă de o bibliotecă mare sau de bunul mers al băilor publice din Cairo. Zâmbești, Ibn Yakub. Crezi că subestimez calitățile tatălui meu. Deloc. Tot ce vreau să spun e că noi, cu toții, suntem făpturile sorții care ne e dată și că viața noastră e determinată de timpul când existăm. Biografia noastră este determinată de împrejurări.

Ia-l pe Ibn Maymun, de exemplu. Dacă familia lui nu ar fi fost obligată să plece din Andalus, ar fi putut fi vizirul din Granada. Dacă al-Kuds nu ar fi fost ocupat, ai putea să trăiești acolo, nu la Cairo.

Ia-l chiar pe Profet. A fost un noroc, nu-i așa, că a primit revelația divină într-un moment când două mari imperii începeau să se destrame. La treizeci de ani după moartea lui, drept-credincioșii, sub îndrumarea lui Allah, realizaseră mai mult decât în visele noastre cele mai nebunești. Dacă nu am reușit să civilizăm târâmurile franjilor, vina e numai a noastră. Greșeala omenească a fost cea care ne-a oprit să îi educăm și să îi circumcidem pe franji. Profetul a știut că a ne baza pe Allah nu o să fie niciodată de ajuns. Nu a spus el odată: „Ai încredere în Allah, dar mai întâi leagă-ți cămila”?

Tatălui meu, trebuie să înțelegi asta, nu i-a plăcut niciodată să călătorească, spre deosebire de bunicul, care, fiindcă tot a venit vorba, se numea și el Shadhi, sau unchiul meu, Shirkuh. Aceștia doi nu răbdau niciodată să stea într-un singur loc. Dușmanii mei vorbesc adesea despre familia noastră ca despre o familie de aventurieri și parveniți. Chiar Profetului, odihnească-se de-a pururi în pace, i s-a spus parvenit, așa că treaba asta nu mă supără. În privința faptului că suntem aventurieri, cred că este adevărat. Singura cale de a merge înainte pe lumea asta e prin aventură. Dacă stai într-un loc și nu te miști, te arde soarele și mori. Cu toate astea, știu că tatei i-ar fi plăcut să fi stat la Dvin, în Armenia.

Vestea uciderii lui Zengi nu a fost doar o lovitură personală. A atras după ea zarvă și necazuri. Cei doi fii ai lui Zengi nu au stat mult pe gânduri și au luat conducerea la Mosul și Alep. Tata nu a avut mai deloc încredere în ce erau ei în stare să facă. Bineînțeles că s-a dovedit că nu a avut dreptate, dar cine era să știe la vremea aia că neînduplecatul și puritanul Nur al-Din o să se ridice atât de sus?

Temerile tatei aveau curând să se dovedească îndreptățite: în câteva săptămâni armatele conducătorului din Damasc au fost la porțile orașului Baalbek. Tata știa că împotrivirea era zadarnică. Simțea

că nu avea rost să verse sângele drept-credincioșilor. A negociat o capitulare pașnică și oamenii au fost recunoscători.

Peste ani și ani, când tata și cu mine mergeam împreună călare în afara Damascului, marginea cerului s-a făcut dintr-odată de un roșu auriu. El a observat asta primul; ne-am oprit curând amândoi și, mult timp, așa mi s-a părut, am adus tăcuți un omagiu frumuseții fără seamăn a naturii. Am început să mergem spre casă, dar nici unul nu a scos o vorbă. Eram încă cuprinși de teama și venerația ce ne-o inspira cerul, care se schimbase din nou când au apărut primele stele. Chiar când am ajuns la Bab Shark, tata a zis cu glasul lui molcom:

— Uităm adesea că, fie el și necesar, un război e privit ca o nenorocire de cei mai mulți. Oamenii ăștia suferă întotdeauna mult mai mult decât noi. Întotdeauna. Să nu uiți asta niciodată, fiule. Intră în luptă numai când nu e altă cale.

Cum se face că uităm anumite fapte cruciale și trebuie să ne chinuim ca să ni le aducem aminte, dar alte evenimente ne rămân clare în memorie? Îmi amintesc încă ziua aia. O am încă proaspătă în minte. Fratele meu cel mare, Shahan Shah, murise pe neașteptate cu câțiva ani în urmă și tata nu își revenise de tot de pe urma loviturii. Era încă înnebunit de durere.

Relațiile dintre el și Turan Shah nu fuseseră niciodată apropiate. Fratele meu, pe care îl iubeam, avea o fire mult prea nedisciplinată și încăpățânată ca să fie pe gustul tatei. Într-o zi am auzit-o pe mama țipând la el:

— Turan Shah, nu ajunge că îl amărăști pe tata? Trebuie să mă superi și pe mine? Nu ne aduci decât dureri și necazuri. Auzi ce îți spun eu?

Lumea aruncase cu atâtea pietre în el, încât nu îi mai era frică și râdea de mama.

Întrucât Turan Shah era șters de pe listă, era rândul meu să mă bucur de atenția tatei.

Aveam șaisprezece ani și primisem cadou un șoim de vânătoare și un armăsar minunat din Kufa. Cred că era pentru prima dată când tata mă lua în serios. M-a tratat ca pe un egal. Am discutat o grămadă de lucruri. Mi-a vorbit despre temerile și grijile lui, despre viitor, despre un timp când el nu o să mai fie ca să îmi călăuzească pașii.

Simplul gând că avea să moară cândva mi-a dat fiori reci și am început să tremur. Am vrut să îl iau în brațe și să îl sărut pe obraji, să plâng pe umărul lui, să strig: „Nu vreau să mori”, dar m-am abținut. Există o limită sfântă între tată și fiu, care nu poate fi depășită de emoție. Buzele rămân pecetluite. Inima e neputincioasă.

Mi-am dat seama de toate acestea la câțiva ani după ce am plecat din Baalbek. Tata nu cedase cetatea necondiționat. A fost recompensat cu opt sate lângă Damasc, o sumă mare de bani și o casă în centrul orașului vechi. Ajunsesem să iubesc Baalbekul. Duceam o viață fericită și ne simțeam la adăpost. Chiar și azi amintirea acelor zile îmi aduce zâmbetul pe buze. Dar Damascul e cel care m-a făcut bărbat.

Spre ușurarea mea, sultanul nu mai vorbea și eu puteam să îmi odihnesc mâna ostenită. A observat în ce hal eram și a strigat după servitor. I s-au dat instrucțiuni. Urma să mi se facă baie și să fiu uns cu uleiuri. Mâinile aveau să îmi fie masate până când fiecare deget își revenea după oboseală. Apoi urma să mi se dea de mâncare și să mi se permită să mă odihnesc până se întorcea el. Voia să ne întâlnim din nou seara. Trebuia să pornească prin oraș ca să vadă cum merg lucrurile cu ridicarea noii cetăți și servitorii îl îmbrăcau pentru ieșirea asta.

Chiar înainte de a pleca de acolo, am fost uimit s-o văd intrând pe Halima, care era cu totul alta. Nu mai era făptură înlăcrimată, cu ochi triști, a cărei poveste o ascultaserăm în tăcere cu câteva zile în urmă. A intrat

cu o încredere care m-a lăsat cu gura căscată. Apariția ei a răspuns la întrebarea care mă chinuia. Nu fusese luată cu forța. Sultanul fusese cel sedus.

Acum Halima voia să viziteze cetatea împreună cu el. Îndrăzneala ei l-a uimit pe Salah al-Din. A refuzat-o. Ea nu s-a lăsat deloc, amenințând că o să se deghizeze în soldat și o să pornească după el călare. Privirea sultanului s-a făcut dintr-odată de oțel și chipul i s-a întunecat. A vorbit cu glas aspru, avertizând-o să nu iasă din palat fără voia lui. În afara zidurilor apărute, viața ei era în pericol. Kamil fusese biciuit în public nu mai demult decât ieri, dar mulțimea, în care erau multe femei, ceruse ca Halima să fie omorâtă cu pietre. Vestea că își găsisese refugiu în palat nu fusese bine primită.

Halima îi arunca încă priviri sfidătoare, dar sultanul și-a impus voința. Apoi a propus, ca un gest de împăcare, ca ea să ia masa de prânz cu mine. Halima mi-a aruncat o privire ușor disprețuitoare și a ieșit din cameră.

— Uneori, a spus sultanul cu oboseală în glas, cred că mă pricep mai bine la cai decât la oameni. Halima îmi dă mai mult de furcă decât o mână. Dacă o să binevoiască să mănânce cu tine în după-amiaza asta, Ibn Yakub, sunt sigur că o să îi dai niște sfaturi înțelepte.

Halima nu mi-a făcut onoarea să stea cu mine. Am fost foarte dezamăgit. Sosirea lui Shadhi, chiar când eram pe punctul să încep să mănânc, nu mi-a dat o stare de spirit mai bună. Nu aveam chef să ascult poveștile unui bătrân, dar bunul-simț mi-a dictat să împart mâncarea cu el și un lucru a dus la altul. În curând se lăuda cu isprăvile lui. Era un călăreț foarte dibaci, și asta răzbătea din fiecare episod pe care îl povestea.

Înainte de întâlnirea asta nu petrecusem mult timp cu el și nici nu îl luasem foarte în serios. Totuși acum, când vorbea, am văzut ceva în purtarea lui care mi s-a părut familiar. M-a făcut să înțeleg motivul adevărat pentru care era tratat cu atâta respect de servitori, ca și de

stăpân. Ridica mâna dreaptă și încrunta din sprâncene întocmai ca Salah al-Din.

Nu m-am mai gândit la asta. Nu era mare lucru. Probabil că Shadhi petrecuse mai mult timp cu sultanul decât toți ceilalți și băiețelul dobândise unele dintre trăsăturile caracteristice ale însoțitorului. Totuși, pe când bătrânul vorbea mai departe, întrebarea mi-a revenit în minte. De data asta l-am întrerupt pe Shadhi.

— Multenerate unchi, am o întrebare pentru tine. Vorbești mult de isprăvile și aventurile tale din trecut și poveștile tale îmi sunt de mare ajutor în a-l înțelege pe sultan. Totuși, aș vrea să știu ceva despre tine. Cine a fost tatăl tău? Dar mama ta? Te întreb nu din curiozitate, ci...

M-a întrerupt ca turbat.

— Evreu neobrăzat! I-am omorât pe unii chiar pentru mai puțin!

Probabil că m-am albit un pic la față, fiindcă imediat Shadhi a izbucnit în râs.

— Nu îmi vine să cred că îți e frică de un bătrân ca mine. Întrucât ceea ce scrii tu nu o să se afle până ce noi toți nu o să fim oale și ulcele, o să îți răspund la întrebare. Mama era o femeie săracă din Dvin, singura fată a unui tăietor de lemne, care ducea lemne la multe case mari din ținut. Mama ei murise la naștere și tatăl ei nu s-a mai însurat niciodată. Treaba asta se întâmplă destul de rar în timpurile astea, dar nimeni nu pomenise așa ceva pe vremea când bunicul era tânăr, acum mai bine de o sută de ani. Era mare cât un munte și priceperea lui în mânuirea securii era cunoscută în toate satele din apropiere. Putea să doboare un copac mai repede decât oricare om din partea aia de lume.

Se împrietenise la cataramă cu un bucătar tânăr din casa lui Shadhi ibn Marwan, bunicul sultanului, și se hotărâse ca el să fie bărbatul pentru fiica lui, care avea cincisprezece ani. S-au căsătorit. Astfel a intrat mama în casa lui Ibn Marwan. Nu ți-am spus încă, scribule, că

mama era la fel de cunoscută pentru frumusețe cum era bunicul pentru voinicie. Ce trebuia să se întâmple s-a întâmplat. Stăpânul a dat cu ochii de ea și a supus-o voinței lui. Ea nu s-a putut împotrivi. Eu sunt urmarea. Când m-am născut, tatăl sultanului, Ayyub, odihnească-se în pace, și unchiul lui, Shirkuh, aveau deja mai mult de zece ani. Mama lor era o femeie cumplită. Când a auzit vestea, a ținut ca bucătarului și mamei (eu eram încă la ea în burtă) să li se dea niște bani și să fie trimiși într-un sat din apropiere.

Shadhi ibn Marwan i-a cedat. Când m-am născut, mama mi-a dat numele de Shadhi ca să facă în ciudă tuturor. Și povestea mea s-ar fi terminat acolo, dacă bărbatul mamei nu ar fi murit când aveam eu șapte ani. Îmi fusese un tată bun și mă tratase la fel ca pe propriul lui fiu, care era cu un an mai mic decât mine.

Nu am habar cum a ajuns vestea asta la Ibn Marwan. Tot ce știu este că, într-o zi, a venit călare la noi în sat, cu toată suita după el, și a vorbit cu mama între patru ochi. Doar Allah știe ce și-au spus. Eu eram prea ocupat să mă uit la cai și la șeile lor frumos colorate.

La sfârșit mama m-a chemat și m-a strâns în brațe. M-a sărutat pe amândoi ochii, încercând să își rețină lacrimile. Mi-a spus că, de acum încolo, aveam să muncesc în casa lui Shadhi ibn Marwan și să îl ascult orbește.

Am fost grozav de amărât și am plâns luni în șir. Îmi era tare dor de ea. Mă duceam să o văd o dată sau de două ori pe an și ea îmi dădea să mănânc prăjiturile care-mi plăceau, făcute din porumb și îndulcite cu miere.

Abia când a trebuit să plecăm din Dvin și să ne mutăm în sud, la Takrit, am aflat despre tatăl meu adevărat. Mă dusesem să-mi iau rămas-bun de la mama. Știam că nu o să ne mai vedem niciodată. Îi avea pe fratele meu și pe nevasta lui și pe copiii lor și știam că o iubeau și că urmau să aibă grijă de ea. Dar tot eram coplesit de

tristete. Când ne-am despărțit, m-a sărutat pe frunte și mi-a spus totul. Acum nu îmi mai aduc aminte ce am simțit atunci. A fost demult, demult de tot. Eram și mulțumit, și furios.

Povestea lui Shadhi îmi confirmase bănuiala și-mi era teamă să îi pun alte întrebări. Nici nu apucaserăm să spunem ceva, că sultanul a și intrat cu cei doi fii ai lui. Mi i-a prezentat, dar era limpede că veniseră să îl caute pe Shadhi. Începuseră să îi sclipască ochii când i-a văzut pe băieți. Pe când plecau, sultanul mi-a șoptit la ureche:

— A venit?

Am clătinat din cap și el a izbucnit în râs.

CINCI

Înțelepciunea lui Ibn Maymun și sfaturile lui

Într-o seară, după două zile lungi și obositoare petrecute cu sultanul, m-am întors acasă și am găsit-o pe Rahela, soția mea, stând de vorbă cu Ibn Maymun. Îi înfățișa marelui nostru învățător pricini de nemulțumire împotriva mea, știind cât de multă influență avea și de cât respect se bucura el în casa noastră. Când am intrat în cameră, am auzit-o spunându-i că timpul pe care îl petreceam la palat îmi afecta felul de a gândi, caracterul și atitudinea față de „muritorii mai puțin norocoși”. Ce e mai important, eram acuzat de faptul că îmi neglijam îndatoririle față de ea și de familia noastră.

— Cred că e un caz pentru cadiu, a răspuns Ibn Maymun, mângâindu-și gânditor barba. Să îi transmit plângerea ta și să îi cer să îl pedepsească pe Ibn Yakub?

Râsul meu a scos-o din sărite pe Rahela, care a ieșit din cameră cu o față la fel de împietrită ca pâinea veche pe care fusese obligată să i-o servească oaspetelui nostru neașteptat. Ibn Maymun era obosit. Obligațiile lui față de cadiu erau greu de dus la îndeplinire, ținând cont de faptul că stătea la Fustat, cam la trei kilometri distanță de palatul cadiului. Se ducea la el dimineața devreme, în fiecare zi, având grijă de el, ca și de copiii lui și de lumea din harem.

Astfel, își petrecea cea mai mare parte din zi la Cairo, întorcându-se acasă în fiecare după-amiază târziu. Îl aștepta un amestec nemaipomenit de oameni: evrei și neevrei, nobili și țărani, prieteni și dușmani, copii mici și buncii lor. Aceștia erau pacienții lui. Prețul succesului era faptul că Ibn Maymun era foarte căutat. Numărul pacienților creștea în fiecare zi și, ca un adevărat medic ce era, nu putea niciodată să refuze pe nimeni.

Uneori, când avea mare nevoie de odihnă, rămânea noaptea în casa noastră din cartierul evreiesc, foarte aproape de palat. Aici, așa mi-a spus, putea să se bucure de liniște după pofta inimii și să își refacă puterile. I-am cerut iertare pentru ieșirea Rahelei.

— Ai grijă, Ibn Yakub. Soția ta e o femeie bună, dar puterea ei și iubirea pentru tine se scurg încet. Nu o să îndure singurătatea. Se pare că îți petreci mai tot timpul în palatul sultanului. De ce nu îi spui sultanului că trebuie să stai cu familia ta de Sabat?

Am oftat. Și eu mă simțeam obosit și sleit de puteri în seara aia.

— Te înțeleg, prietene, dar nu tu m-ai recomandat lui Salah al-Din? Uneori, recunosc asta, mă simt ca într-o închisoare. Totuși aş spune un neadevăr dacă aş pretinde că sunt nefericit. Adevărul e că îmi place de sultan. Aş vrea să merg alături de el când o să ne apropiem de Regatul Ierusalimului și aş vrea să fiu acolo când orașul o să cadă în mâinile noastre, când Ierusalimul o să devină din nou al-Kuds și când o să putem să ne rugăm iar la templu. Am îngropat soarele la Ierusalim. O să ne întâlnim din nou acolo. Mi-aş da viața ca să văd ziua aia. Niște vremuri noi și luminoase se apropie de orașul nostru sfânt. Am încredere în Salah al-Din. În felul lui molcom, după ce o să cugete îndelung, o să cucerească din nou Ierusalimul.

Înțeleptul a încuviințat din cap.

— Te înțeleg foarte bine, dar lucrurile de care are nevoie Rahela nu sunt mai puțin importante decât dorința ta de a intra în istorie. Găsește o cale de mijloc. Fericirea e ca sănătatea: îi simți lipsa doar când dispare.

Ibn Maymun s-a dus să se culce după scurta noastră discuție.

Singur fiind, am reflectat la sfatul pe care mi-l dăduse. Cum puteam să găsesc mai bine o cale de mijloc între munca și familia mea? Rahela voia să mă întorc acasă și să îmi reiau munca la lucrarea despre istoria

poporului nostru. Treaba asta era pentru ea mult mai importantă decât să devin scribul curții. Nu a înțeles că Ibn Maymun m-a îndepărtat cu bună știință de la munca pe care o făceam. Era îngrijorat ca nu cumva cercetările mele să îi înstrăineze pe rabini. Temându-se pentru statutul destul de delicat pe care îl aveam noi în lume, nu a vrut să provoc o dispută cu marii noștri erudiți într-ale religiei, care ne înțelegeau trecutul strict legat de Scriptură. Ibn Maymun a fost de acord cu mine că exodul poporului nostru spre Apus începuse cu mult înainte de prăbușirea Templului sau de asediul Masadei. Vorbiserăm despre asta de multe ori.

Am ieșit în curte ca să mă ușurez și am tresărit când am văzut cât de strălucitor era cerul plin de stele. Am rămas uitându-mă la stele multă vreme. Le-am văzut cum luau diferite forme și, martor mi-e Cel de Sus, aș fi putut jura că am văzut frumusețea Halimei reflectată într-un roi de stele sclipitoare. Eram fascinat de Halima. Nu îmi ieșea din minte și pace! De ce nu voise să mănânce cu mine astăzi, când Salah al-Din o încurajase să facă asta? Și el de ce o încurajase? Mă credea eunuc? Se culca cu el în noaptea asta sau el se săturase deja și se mutase în altă oază?

Era deja târziu, dar toate aceste întrebări continuau să mă chinuiască pe când mă duceam spre dormitor. Rahela era trează, dar era tot supărată. I-am vorbit cu glas blând, dar nu mi-a răspuns la întrebări. Și nici nu mi-a satisfăcut dorințele. Somnul ne-a ocolit pe amândoi în noaptea aia. Am stat amândoi în tăcere, așteptând să se crape de ziuă.

Ibn Maymun își începea întotdeauna ziua sorbind o cană de apă caldă. De câte ori stătea la mine, eram obligat să mă supun aceluiași ritual. Ne curăța pe dinăuntru, ținea el morțiș să spună, și ne pregătea trupul pentru cazna noii zile. Recomandările lui Ibn Maymun erau în primul rând de prevenire. Secretul lui de medic consta în importanța pe care o dădea

alimentelor și cantității de mâncare. Era esențial pentru sănătate să bei opt căni mari de apă în lunile de iarnă și de două ori mai multe vara.

Era foarte strict când venea vorba de lucrurile astea. Nu puteai să te tocmești cu el. Era mai ușor să îl contrazici în privința meritelor și lipsurilor religiei noastre. Asta nu îl supăra deloc, dar ținea foarte mult ca recomandările lui medicale să fie urmate cu sfințenie. Nu am fost niciodată în stare să înțeleg de ce era așa de neclintit. Poate era din pricină că își câștiga existența ca medic. Dacă s-ar fi dus vestea că nu era sigur de eficacitatea tratamentelor pe care le aplica, poate că pacienții s-ar fi dus în altă parte. Sau poate că nu. Pacienții veneau la el fiindcă știau că tratamentele lui dădeau rezultate.

Acum prepara de zor un unguent pentru cadiu. Camera a început să miroasă a ceapă și a usturoi. Pe lângă astea mai punea muștar, pelin, arsenic, migdale amare mărunțite și oțet. Mi s-a făcut rău și imediat m-am repezit să deschid ușa care dădea în curte ca să intre puțin aer proaspăt. El a zâmbit.

— E bolnav cadiul? l-am întrebat. Sau te. pregătești să îi dai otravă? Numai mirosul, și m-ar putea face să cad mort.

— Nu e bolnav, dar e foarte supărat.

— De ce?

— Începe să îi cadă părul. Nu vrea să chelească de tot. Poate că e mai bătrân decât noi, dar e încă foarte vanitos. Poate că a pus ochii pe vreo fetișcană.

— Dacă ar pune ochii pe vreo fetiță, i-ar fi dată pe o tavă de aur. Chelia nu ar avea nici o importanță. Dar, lăsând toate astea la o parte, la ce e bună fiertura aia a ta care îți mută nasul din loc?

— Unguentul ăsta o să îi întărească și o să-i îngroașe firele de păr care i-au mai rămas. Cine știe, poate chiar să îl facă să crească din nou.

— De ce e așa de îngrijorat marele al-Fadil? Fără discuție, căderea părului e semn de mai multă maturitate. Nu departe de locul unde stăm noi acum, în vremuri demult apuse, preoții și regii din vechime se râdeau în cap ca să își dovedească puterea.

— Așa e. Dar profetul Islamului avea o minunată clăie de păr. Nu îi plăcea gândul că avea să încărunțească. Ținea morțiș să îl vopsească cu un amestec de anemone roșii și ulei de mirt. Sau, cel puțin, așa spune tradiția.

Eram pe punctul de a pune la îndoială afirmația asta, dar expresia de pe chipul lui mi-a arătat limpede că nu era pregătit să mai răspundă la alte întrebări despre leacul pe care îl pregătea ca să îl întinerească pe cadiul nostru.

În schimb, a început să îmi vorbească despre priceperea cadiului ca administrator, despre simțul dreptății pe care îl avea, despre abilitatea cu care pune la îndoială chiar și hotărârile sultanului și, mai presus de toate, despre calitatea sfaturilor pe care i le dădea conducătorului nostru.

Am pornit-o pe jos spre palat și Ibn Maymun m-a luat cu totul pe nepregătite:

— Spune-mi sincer, Ibn Yakub. Ai scos-o pe Rahela de la inima ta?

Am clătinat din cap, negând cu tărie. Și totuși inima începuse să îmi bată un pic mai repede, ca și cum m-ar fi dezaprobat. Eram dezorientat și nu puteam scoate o vorbă. Ibn Maymun m-a interogat mai departe.

— Nu cumva te-au fermecat cosițele bogate și pline de lumină ale ultimei membre adăugate la familia sultanului?

Am clătinat iarăși din cap. Oare de unde aflase de Halima? Nu-mi împărtășisem nimănui gândurile. Nici nu eram prea sigur de ceea ce simțeam. Cum Dumnezeu ajunsese Ibn Maymun la concluzia asta? O clipă am fost prea zdruncinat ca să mai spun ceva. Când mi-am venit

în fire, l-am rugat să se explice. La început a dat din umeri și nu a răspuns nimic. Am insistat.

— În munca mea am avut posibilitatea să aud despre necazurile multor familii. Ce îmi spune Rahela nu e nimic nou. E o poveste veche. Mi-a cerut să mă rog pentru ea. Am refuzat. I-am spus că e mai bine să știi și să te gândești decât să te rogi și să nu știi nimic.

— Nici unul din noi nu a dormit astă-noapte. Am cugetul curat. Sufletul îmi spune că nu am nici o vină.

— Dar inima?

— Visează. Înțelegi bine cum stă treaba. Nu e oare o lume fără vise mai rea decât iadul?

— Vorbește cu ea, Ibn Yakub. Vorbește cu Rahela. Împărtășiți-vă unul altuia visurile. Soarta a făcut ca poporul nostru să nu guste niciodată prea multă miere.

Ne-am despărțit.

ŞASE

Amintirile lui Salah al-Din despre copilăria petrecută la Damasc. Povestirea lui Shadhi despre cum a ajuns sultanul să cunoască poftele trupeşti

Mi s-a spus să îl urmez pe slujitorul care mă conducea în dormitorul sultanului. Salah al-Din se odihnea, dar s-a sculat în capul oaselor când am intrat eu şi a rămas sprijinindu-se de tot soiul de perne. De-abia mi-a zâmbit. Avea o greutate în piept. Îl durea gâtul. I-am zis că o să mă întorc când o să se simtă mai bine, dar a clătinat tare din cap şi a insistat asupra faptului că ziua nu trebuia pierdută.

— Viaţa e scurtă, Ibn Yakub. În vreme de război, Allah poate să îi retragă din lumea asta pe oricare dintre ai săi *ghazi*.

M-am uitat în tăcere cum slujitorii îi pregăteau medicamentul. Fierseseră ghimbir în apă până ce amestecul s-a făcut negru la culoare. Salah al-Din a mirosit fiertura şi s-a strâmbat. Al doilea slujitor a îndulcit apa de ghimbir cu multă miere. De data asta bolnavul s-a încruntat, dar a sorbit încet zeama. A făcut semn să îi lase cana pe masă. Slujitorii s-au retras cu o plecăciune. Chiar când au ieşit ei, a intrat Shadhi şi a pus mâna pe fruntea sultanului să vadă dacă are febră.

— Nu ai febră. Bine. Ai grijă să bei până la ultima picătură. Am o vorbă cu tine, Ibn Yakub. Scurtează-ţi şederea aici. Astăzi ar trebui să faci o pauză de vorbit.

A plecat fără să aştepte reacţia sultanului, care a constatat într-o înjurătură şi un surâs. Salah al-Din a prins să vorbească în şoptă, cu glas răguşit.

Îmi lipsește foarte mult orașul cel vechi. De câte ori sunt supărat, mă gândesc la cămăruța mea din Damasc. Locuiam într-o casă nu departe de fortul din partea de apus a orașului. Într-o zi zăceam în pat și aveam o febră care părea să îmi fi fost dată de Satana însuși. Shadhi a intrat la mine în cameră, cum a făcut acum câteva clipe, și mi-a pus mâna pe frunte să vadă dacă am temperatură. Apoi mi-a șoptit la ureche:

— Ibn Ayyub, fă-te bine. Fă-te bine.

Era felul lui de a-mi spune că familia noastră suferise o pierdere. Nu eram într-o situație în care puteam să îi înțeleg mesajul și îmi aduc aminte că am avut vise urâte în noaptea aia. Până a doua zi dimineăța febra scăzuse. În aceeași zi tata a venit la mine în cameră să îmi spună că bunica se prăpădise. Am plâns până nu am mai avut lacrimi și sughițurile mele trebuie să îl fi impresionat. A fost singura dată în toată viața mea când tata m-a luat în brațe și m-a mângâiat pe cap cu gingășie.

Mi-a spus vorbe care să îmi aline durerea. Allah, în nesfârșita lui milostenie, mi-a zis el, îi îngăduise bunicii să aibă o viață lungă. Plecase din lumea asta fără păreri de rău. Ultimele cuvinte pe care i le-a spus fiului ei s-au referit la mine. După cum spunea tata, îl certase pentru că îmi dădea prea puțină atenție și mie, și viitorului meu. În timp ce îmi spunea toate astea, tata mângâia ușor amuleta asta, pe care o vezi pe pieptul meu.

Bunica mi-a pus-o prima dată la gât. În fiecare an mi-o scotea și îi lungea șnurul, invocând în șoaptă niște zei necunoscuți — nu am auzit-o niciodată pomenind numele lui Allah în rugăciunile astea deosebite — ca să mă facă puternic. Este talismanul meu norocos. Țin la el fiindcă îmi aduce aminte de ea, dar acum a devenit chiar o parte din ființa mea. De câte ori trebuie să merg la bătaie, îl țin mai întâi în pumn și îl trec ușor prin dreptul inimii înainte de a mă ruga în tăcere lui Allah pentru izbânda noastră.

La Damasc am devenit bărbat. În primele câteva luni mai tânjeam încă după libertatea de la Baalbek. Damascul era un oraș plin de primejdii. Nu trecea o zi în care să nu primim vești despre asasinarea cuiva important sau a cuiva aflat în apropierea cuiva important.

Ca de obicei, instinctul nu l-a înșelat pe tata. Atabegul din Damasc îi dăduse în grijă cetatea. Tata răspundea de apărarea orașului. Faptul că se trezise dintr-odată la putere îl făcuse să aibă dușmani. Nobilii din partea locului, dintre care mulți pretindeau că se trag din aceia care au crezut cei dintâi în Allah și în Profet, ne dușmăneau și ne priveau pe toți sfidător. Pentru oamenii ăștia tata și unchiul Shirkuh nu erau decât niște aventurieri kurzi, niște oportuniști deștepți, care-și vânduseră serviciile și sufletele celui care le-a dat cel mai mult. Ar fi greu să pretinzi că disprețul lor nu ascundea ceva adevăr.

Când am ajuns noi acolo, Damascul era guvernat de atabegul Muin al-Din Unur. Nemaiputând să suporte certurile dintre comandanții săi, care se tot înteteau, el a fost cel care i-a cerut tatei să reorganizeze sistemul de apărare a orașului. Unur era dușman al sultanului Zengi și al fiului lui, Nur al-Din. Unchiul Shirkuh era un comandant militar direct subordonat lui Nur al-Din. Dacă aș fi fost un turkmen credincios lui Unur și stăpânului său, Abak, aș fi fost și eu mai mult decât un pic neliniștit. La urma urmelor, nu era deloc un secret faptul că neamul nostru era strâns unit. Departate de a fi dușmani, tata și frații lui erau apropiați unul de altul cum e sabia de mâner. Cu toate astea, Unur a avut încredere în tata. Pe patul de moarte, sau cel puțin așa ni s-a spus, l-a sfătuit pe sultanul Abak să nu renunțe la serviciile tatei.

Abak nu era pe de-a întregul convins. Era un om slab, nebun după vin și femei și ușor de influențat de sfetnicii lipsiți de scrupule. Deși în cazul ăsta, trebuie să

mărturisesc, grijile pe care și le făceau nu erau fără motiv. Dacă Nur al-Din ar fi atacat Damascul, s-ar fi luptat tata cu o armată condusă de fratele lui, Shirkuh? Asta era problema care nu le dădea pace zi și noapte.

Tata se pricepea grozav să se ascundă după o mască. Era un curtean desăvârșit: asculta atent și vorbea foarte puțin. Când Abak îl încunoștința despre ce se spunea, tata zâmbea și zicea:

— Poate că au dreptate să se îndoiască de devotamentul meu. Sunteți singurul judecător. Până astăzi nu am spus nici un neadevăr. Dacă prezența mea vă incomodează, o să plec chiar mâine cu familia mea. Porunciți doar.

Conducătorul suprem al Damascului s-a hotărât să nu renunțe la serviciile tatălui meu. A fost o greșală care l-a costat tronul, dar i-a unit pe drept-credincioși și a adus mai aproape ziua când aveam să ne cerem înapoi pământurile de la franji.

Știu ce gândești, Ibn Yakub. Te întrebi ce s-ar fi întâmplat dacă am fi fost izgoniți din Damasc. Nu am nici cea mai mică îndoială că tot acolo s-ar fi ajuns, dar numai după multă vărsare de sânge. Faptele tatei nu erau dictate numai de nevoile familiei lui. Războaiele în care drept-credinciosul lupta împotriva drept-credinciosului îi stârneau mânia.

Urmarea tuturor acestor rivalități a fost limitarea libertății noastre. Nu aveam voie să mergem călare singuri. Ne era interzis să ne aventurăm în oraș după lăsarea întunericului.

Fuseserăm avertizați să nu intrăm niciodată în cârciumi. Tata ne-a amenințat că o să ne biciuiască dacă încalcăm această ultimă poruncă.

Faptul că eram obligați să nu rămânem niciodată singuri m-a împins să joc *chogan*. Întrucât fratele meu al-Adil și cu mine aveam mai multe gărzi în preajmă, ne-am hotărât să le folosim. În fiecare zi ieșeam călare pe Bab al-Djabiya la apusul soarelui. La început soldații își

faceau datoria și ne învățau cum să mânuim sabia. Apoi, după ce ne odihneam puțin și luam o gustare, ni se arăta cum să luptăm călare. La sfârșitul instrucției ne distram învățându-i pe soldați cum să joace *chogan*.

E ciudat, nu-i așa, Ibn Yakub, că, pe măsură ce faci mai mult efort, te simți mai puțin obosit? După ce mergeam călare două ore, nu îmi era greu să continui s-o fac toată ziua. Totuși, în zilele când nu puteam ieși din casă, eram bleg și lipsit de vlagă ca astăzi. Medicii mei îl slăvesc pe Allah și îmi spun că toate se leagă de felul în care curge sângele prin corp, dar oare știu ei cu adevărat cum stau lucrurile?

Sultanul a tăcut. Presupunând că era cufundat în gânduri, am făcut câteva mici corecturi în text, dar când, cu pana în mână, mi-am ridicat privirea spre el ca să ne apucăm din nou de treabă, avea ochii închiși. Dormea dus.

Nu am atras atenția până acum asupra faptului că Salah al-Din ibn Ayyub nu vedea decât cu un ochi. Încă nu îmi spusese cum îl pierduse pe celălalt, iar Ibn Maymun mă avertizase că era un subiect extrem de delicat. Sub nici un motiv nu trebuia să abordez eu subiectul. Fiind un scrib disciplinat, mi-am scos din cap orice curiozitate. Ca să fiu sincer, mă obișnuisem cu beteșugul lui și rar de tot mă gândeam la asta.

Totuși, văzându-l așa, dormind buștean, cu ochiul cu care nu vedea larg deschis, aveai impresia că era pe jumătate treaz, un sultan atotvăzător.

Îmi dădea o senzație ciudată. Voiam să știu cum și când își pierduse ochiul. Fusesse un accident în copilărie? Și dacă așa fusesse, cine era de vină? Cum i-a afectat comportamentul în război? Aveam în cap o grămadă de întrebări.

Cât timp oi fi stat eu acolo, cu ochii ațintiți la sultanul care dormea, nu știu. O atingere ușoară pe umăr m-a pus în gardă despre prezența ubicuului Shadhi. Și-a dus

un deget la buze, cerându-mi să păstrez tăcerea, și mi-a făcut semn să ies după el din cameră.

Cum stăteam noi în curte, bucurându-ne de soarele iernii, înmuind pâine în *labneh* și mestecând cu zgomot ridichi și ceapă, l-am întrebat pe Shadhi ce știa despre ochi. El a zâmbit, dar nu a răspuns. Am insistat.

— Salah al-Din o să îți spună chiar el. E subiectul pe care nu îl discutăm niciodată.

— De ce?

De la bătrân nu a venit însă nici un răspuns. În loc să îmi răspundă, și-a șters de iaurt mustața pe oală și a râgâit. Probabil, mi-am spus în sinea mea, e prost-dispus. Ceva l-a supărat. Dar mă înșelam. Doar subiectul interzis despre ochiul lipsă, nimic altceva, îl făcuse să tacă.

M-a întrebat dacă ajunseseam cu povestea din cronici la momentul în care Ayyub și familia lui sosesc la Damasc. Am încuviințat din cap.

— Atunci, a zis el cu un zâmbet nerușinat, sultanul ți-a spus de escapadele lui din tinerețe.

— Nu încă.

— Nu încă, nu încă! m-a maimuțărit el, râzând mai-mai să plesnească. Nu o să-ți spună niciodată. Memoria oamenilor mari e întotdeauna șchioapă. Își uită trecutul așa de ușor, dar, spre norocul tău, bunul meu scrib, Shadhi e încă viu. Hai să mâncăm mai întâi niște miel și pe urmă o să îți spun povești despre Damasc, pe care marele nostru sultan nu o să și le aducă aminte niciodată.

După ce terminarăm de mâncat, bătrânul începu să vorbească.

N-o să te plictisesc cu povești despre primele noastre vizite la Moscheea Omeiadă, unde marii califi țineau predicile de vineri și unde, demult, credincioșii tremurau, plini de furie tăcută, când Muawiya ținea în

sus cămașa însângerată a califului Uthman, care fusese ucis. O să-l las pe sultan să-ți spună toate astea.

Shadhi a râs tare, ca și cum ceea ce tocmai îmi spusese era o glumă nemaipomenită. Râdea foarte mult la propriile lui glume, lucru cu care mă obișnuisem de-acum, dar care mă scotea în continuare din sărite. Ca să păstrez aparențele zâmbeam și încuviințam din cap cu politețe, pentru a neutraliza privirile intense pe care trebuia să le suport după asemenea izbucniri. După ce a mai băut un pahar de iaurt și și-a șters cu zgomot lichidul rămas pe buze și în mustață, și-a început povestea.

Era o după-amiază toridă de vară. Toată lumea se odihnea. Sultanul tău avea paisprezece ani, poate nici atât. Profitând de vremea foarte caldă, nu a ținut seamă de ce îi spusese tatăl lui și s-a dus la grajduri. Și-a găsit calul preferat, l-a încălecat fără să-i pună șaua și a plecat din oraș de unul singur. A fost o prostie din partea lui să își închipuie că poate ieși pe porțile orașului fără să fie recunoscut. Era și foarte primejdios, fiindcă taică-său avea dușmani în oraș. Dar cine poate ține în frâu nebunia unui tânăr? Gărzile de la poartă au fost uluite. Știau că, de obicei, pe copiii lui Ayyub nu aveai cum să îi vezi de capul lor. Unul dintre ei s-a dus în grabă și a anunțat imediat întâmplarea. L-au trezit pe Ayyub și i-au spus ce se întâmplase. Foarte curios, Ayyub a părut mai degrabă încântat decât supărat de neascultarea fiului său. L-am văzut zâmbind.

Mi-a spus să o pornesc după Salah al-Din, dar fără să dau nici cea mai mică urmă de neliniste. Trebuia, așa îmi spusese, să mă duc după el, să văd unde merge, dar să fiu foarte atent să mă țin la distanță. Cu alte cuvinte, trebuia să fac pe iscoada. Bineînțeles că am făcut ce mi s-a cerut. Nu a fost greu să îi dau de urmă. Chiar în față la Bab al-Djabiya, după cum o să vezi când o să te ia

sultanul cu el, este un maidan mare, pe care îl traversează un râu. Dacă stai pe meterezele cetății, razele de soare te pot face să vezi lucruri ciudate la asfințit. Maidanul devine un covor verde, uriaș, făcut din cele mai minunate mătăsuri. Aici jucau *chogan* Salah al-Din și frații lui. Aici alergau ei nebunește pe cai și învățau cum să mânuiască sabia și arcu cu săgeți. Râul e înconjurat de un crâng cu mulți plop. L-am văzut în depărtare mergând în galop, cu capul descoperit și fără nimic care să îl apere. L-am văzut cum trage de hături și descalecă. Am făcut și eu același lucru și mi-am legat calul de un copac. Apoi am pornit-o spre băiat, asigurându-mă că nu m-a văzut. Curând am găsit o ascunzătoare după niște tufe și de acolo am putut să îl urmăresc cum trebuie fără să fiu descoperit. Văd că nu prea mai ai răbdare cu bătrânul ăsta prost, Ibn Yakub, dar aproape am terminat. Salah al-Din își dăduse jos hainele și sărise în râu. La început a înotat în josul apei și apoi în susul ei. Ce băiat ciudat! De ce nu ne spusese că nu voia decât să înoate? L-ar fi însoțit niște gărzi și l-ar fi păzit până ce ar fi terminat. Și cu asta, basta. Eram cât pe aici să o pornesc spre mal și să îi fac semn când, dintr-odată, am văzut o femeie, care trebuie că îl urmărise și ea, mergând spre locul unde își lăsase el hainele. Le-a luat și le-a împăturit. Apoi s-a așezat jos și l-a așteptat să termine. El a venit înot spre mal și i-a spus ceva. Nu am auzit vorbele căci, zăbind-o pe femeie, mă trăsese din nou înapoi. Ea râdea și clătina din cap. El insista. Deodată femeia a sărit în sus, și-a aruncat hainele cât colo și a sărit în apă cu el. Era o femeie în toată firea, Ibn Yakub, era de cel puțin două ori mai mare decât el. După ce au terminat de înotat, s-au uscat la soare și pe urmă vrăjitoarea aia l-a încălecat pe băiatul nostru și i-a arătat cum e să fii bărbat. Slavă lui Allah, Ibn Yakub, dar au fost fără pic de rușine. Acolo, sub cerul albastru, senin, sub privirea lui Allah din ceruri, se împerecheau ca niște animale. Am așteptat

răbdător, luând aminte la tot, așa cum mi se poruncise de către stăpân. Ea a plecat prima. S-a făcut nevăzută. El a mai stat culcat pe spate câteva clipe și pe urmă s-a îmbrăcat. În momentul ăsta, poți să îți închipui, eram ispitit să mă fac remarcat. Asta ar fi fost răzbunarea mea pentru întâmplarea de la Baalbek, dar aveam ordine stricte. Am pornit-o înapoi spre oraș, nemaiașteptând ca tânărul Salah al-Din să își vină în fire. Întors acasă, l-am asigurat din nou pe tatăl lui că era în ordine. Ayyub, odihnească-se în pace, voia să știe tot. Din fericire, puteam să îi dau toate amănuntele. Ție ți-am oferit o versiune foarte scurtă, o, prea învățatule scrib, dar pe vremea aia aveam totul foarte proaspăt în minte. Ayyub, spre uimirea mea, a bătut din palme și a izbucnit în râs. Poate că se simțea ușurat că era vorba de o femeiușcă, și nu de unul dintre soldații lui sau de vreo iapă tânără! Și-a recăpătat mina severă și m-a amenințat că o să fie vai de capul meu dacă o să-i suflu lui Salah al-Din o vorbuliță despre ce se întâmplase. Mi-a fost greu să tac. Întotdeauna mă simțisem apropiat de băiat și, în alte împrejurări, nu aș fi dat doi bani pe ce mi se spusese. Dar a fost ceva în tonul lui Ayyub care m-a făcut să nu îi încalc porunca. În ciuda ispitei, m-am supus și l-am ascultat.

— Vrei să spui, l-am întrebat eu, că nici în ziua de astăzi sultanul nu știe ce s-a întâmplat? Se poate una ca asta?

Shadhi a rânjit și s-a scobit în nas.

— Am așteptat clipa potrivită. I-am spus în noaptea nunții. Era vesel și a râs, dar ar fi trebuit să îl cunosc mai bine. Peste o lună, când credeam că și uitase toată povestea, mi-a cerut o explicație. Luase o mină severă. I-am spus. S-a mirat că nici unul din părinți nu discutase vreodată despre asta cu el. Am ridicat din umeri. Nu era treaba mea.

ȘAPTE

Sărbătoarea primăverii la Cairo. Un spectacol de umbre deocheat în zona turkmenă

Au trecut câteva săptămâni. Nu mai era iarnă, dar primăvara nu începuse încă. De la Halima tot nu primisem nici o veste și beția începea să își piardă efectul. Sfătuit de Ibn Maymun, nu îmi mai chinuiam inima și sufletul tânjind după ea. Erau destul de multe zile de când nu îl mai văzusem. Acasă Rahela își recăpătase buna dispoziție. Ne obișnuiserăm cu noua noastră viață.

La palat sultanul era ocupat cu membrii cei mai de încredere ai familiei lui, discutând despre strategia pe care să o folosească la eliberarea orașului al-Kuds. A fost singura dată când nu mi s-a dat voie să intru în sala de consiliu. Deliberările la care lua parte sultanul nu erau pentru oamenii de rând. Erau lucruri de taină. „Dacă pe vreunul l-ar lua gura pe dinainte și s-ar lăuda cu ceva fără să se gândească”, așa spunea sultanul întotdeauna, „ne-ar costa o armată întreagă și ar dăuna cauzei noastre încă multe zeci de ani de acum înainte”. Totuși, ar fi necinstit din partea mea să mă prefac că nu eram supărat. Credeam că sultanul are încredere deplină în mine. Probabil că a și observat asta, căci a încercat să îmi aline mândria jignită.

— Ibn Yakub, ce scrii tu știm eu, cadiul și alți trei oameni. Dacă ți-aș da voie să iei parte la consiliul nostru militar, toată lumea ar afla cine ești, și treaba asta ar fi primejdioasă. Unul dintre frații sau nepoții mei ar putea crede că știi cine o să îmi urmeze la tron. S-ar putea să te chinuiască sau să te ucidă și pe urmă să scoată documente false care să spună orice vor ei să creadă lumea. Mă înțelegeți?

Am dat din cap și am făcut o plecăciune, recunoscând adevărul vorbelor lui.

Oamenii din Cairo au întâmpinat cu bucurie cețurile ce se lăsau dimineța devreme primăvara, așa cum făcuseră vreme de sute de ani. Orașul era sub stăpânirea locuitorilor lui. Toți erau egali în acea primă dimineță de primăvară. În școli și colegii, elevii ori chiuleau de tot, pregătindu-se pentru festivitățile de după-amiază, ori veneau și își răpeau profesorii, ținându-i ostatici până se plătea o răscumpărare. Banii se cheltuiau pe mâncare și vin, care erau împărțite săracilor.

Mă ferisem să ies pe stradă în ultimii ani, de fapt de când niște cheflii o aruncaseră pe Rahela într-o fântână, lăsând-o cu sânii aproape la vedere prin hainele ude. Împotrivirea ei fusese blândă în comparație cu a mea, dar anul ăsta eram hotărât să petrec toată ziua împreună cu oamenii de rând. Pe cine aveau să ia în târbacă anul ăsta? În ultimii trei ani îl luaseră pe cadiul al-Fadil, râzând de poezia lui, bătându-și joc de prețiozitatea lui și maimuțărindu-i purtările de om al legii.

Ibn Maymun, care nu a pierdut niciodată vreo sărbătoare a primăverii, a recunoscut că procesul intentat unui măgar, acuzat că s-a pișat pe un predicator, îl făcuse să moară de râs. Tânărul care juca rolul cadiului ascultase pledoariile, îl interogase pe măgar și apoi pronunțase sentința. Măgarul avea să fie umilit în public. Penisul lui avea să fie tăiat în cinci felii, pus pe o farfurie și servit predicatorului pe care îl insultase. Mai mult chiar, măgarul avea să fie obligat să zbiere în public de cel puțin cinci ori în fiecare zi. Când a fost întrebat dacă era de acord cu verdictul, măgarul a tras un pârț puternic.

— Gândurile și faptele lor nu sunt nici pe departe alese, îmi spusese atunci Ibn Maymun, dar numai un

surd și un orb ar putea nega faptul că sunt pe placul tuturor.

Rahela și cu mine ne-am dus în locul unde urma să se adune lumea. În acest an toți tinerii purtau bărbi rare, râdeau și făceau glume pe stradă. Îmblânzitori de șerpi și panglicari se luau la întrecere cu acrobați, contorsioniști și scamatori să vadă care o să atragă atenția mai mult. Peste tot erau copii care căzuseră în mrejele vrăjii și râsul lor nevinovat aducea un zâmbet de bucurie chiar și pe chipurile celor mai înrăiți oameni.

Ne-am cumpărat măști de leoparzi și nici nu am apucat bine să ni le punem, că ne-am și trezit înconjuțați de alți leoparzi mascați. Am început să ne salutăm, iar unul dintre ei a întins dintr-odată brațele și s-a apucat să îi pipăie sânii Rahelei. Ea l-a plesnit peste mâini și delincventul mascat a luat-o la fugă.

Cine avea să fie ales emirul sărbătorii primăverii? Rahela a fost prima care i-a observat pe candidații pentru „postul” de emir. Un tânăr s-a cocoțat pe umerii celor de acolo și a început să prezinte candidații. Pe măsură ce apăreau, mulțimea își exprima preferințele. Travestitul îmbrăcat în dansatoare, sulemenit și cu niște pepeni care îi țineau loc de sâni, a fost declarat emir în ovațiile asistenței. A fost condus la catârul de paradă, vopsit pentru ocazia asta în roșu, galben și mov și în verde pe fund.

Cu un evantai într-o mână, emirul ales a încălecat animalul și toată mulțimea a început să cânte și să danseze. Emirul își făcea vânt, anticipând vara ce va să vină. Patru bărbați goi, cu părțile rușinoase acoperite cu un *mizar* și trupurile mânjite cu un lichid alb, au apărut pe neașteptate din mijlocul mulțimii. Au fost primiți cu urale puternice.

Doi dintre ei aveau bucățele de gheață și câni cu apă rece și l-au udat learcă pe emir. Ceilalți doi s-au repezit și i-au dat să mănânce un castron de supă caldă. I-au pus o pătură pe umeri ca să nu îi fie frig.

Odată ceremonia terminată, cei patru bărbați goi s-au așezat în fața catârului și au început să tragă părțuri, fiecare încercând să-l întreacă de cel de dinaintea lui. Era o tăcere deplină și ne-am încordat auzul să distingem muzica talentaților bășinoși. Asemenea părțuri muzicale erau foarte apreciate în astfel de ocazii, iar crescendoul final, la unison, a cucerit multe aplauze și i-a făcut pe toți să râdă. Spectacolul pe care l-au dat s-a dovedit ciudat de molipsitor, și cei născuți mai târziu au încercat să îi imite pe maeștri toată după-amiaza. Din fericire, succesul lor nu a fost prea mare și nu a trebuit să ne rugăm lui Allah să ne trimită din ceruri un vânticel ca să împrășteze aerul.

În cele din urmă alaiul a început să se miște. Se mișca încet, dinadins. În felul ăsta oamenii aveau timp să cumpere și sticle mici cu vin de la vânzătorii de pe marginea drumului și să le și bea. Mergeam spre piața mare din fața palatului sultanului. Oare avea să apară sultanul să salute mulțimea? Era prima dată când era prezent la Cairo în timpul sărbătorii.

În anii anteriori cadiul al-Fadil își făcuse apariția, dar numai de formă, și fusese întâmpinat de o mare de falusuri. Cadiul se retrăsese cu repeziciune și refuzase să se adreseze oamenilor de rând. Anul ăsta, când sultanul era în oraș, cadiul nu voia să riște. Nu putea să lase sărbătoarea să o ia razna. Oamenii lui apăruseră pe străzi cu o noapte înainte, însoțiți de crainici, care strigau în gura mare că orice faptă nerușinată va fi imediat pedepsită. Reacția mulțimii a fost la fel de iute. Un travestit fusese ales emir.

Când am ajuns în piața din fața palatului, zgomotul încetase. Parcă toată lumea observase în același timp prezența sultanului. Stătea pe cal, înconjurat de garda lui personală. Când s-a apropiat emirul nostru, Salah al-Din i-a ieșit în întâmpinare. În după-amiaza aia au circulat o sută de versiuni diferite. Sultanul a fost văzut zâmbind. Apoi a intrat în palat.

Petrecerea a ținut până noaptea târziu, dar mulți dintre noi, sleiți de oboseală și flămânzi, am început să ne ducem pe la casele noastre la primele semne ale asfințitului. Rahela și cu mine ne dăduserăm jos măștile. Când cumpăram niște vin pentru acasă, un bărbat, pe care am crezut că îl recunosc, s-a apropiat de mine și mi-a șoptit:

— Ibn Yakub, dacă vrei să vezi ceva grozav de vesel în seara asta, du-te în zona turkmenă, chiar în spate la al-Azhar. Nu te duce anul ăsta la Bab al-Zuweyla. Spectacolul de umbre o să fie ceva neobișnuit.

Înainte să pot zice ceva, bărbatul dispăruse. De ce îmi era așa de cunoscut chipul lui? Unde îl mai văzusem? Nu-mi dădea pace faptul că nu știam de unde să îl iau. Apoi, în timp ce mâncam, mi-am adus aminte cine era și mi s-a tăiat respirația. Era unul dintre eunucii de la harem. Îl chema Ilmas. Din când în când îl văzusem vorbind cu Shadhi și șoptindu-i ceva sultanului la ureche. Trebuie să fie o iscoadă trimisă să ia aminte la cei care dădeau spectacolul de umbre și să spună ce a văzut la fiecare dintre spectacolele lor. Vorbise cu mine cu fereală, dar nu cumva mesajul lui șoptit era de fapt o poruncă de la sultan? De obicei, spectacolele de umbre se dădeau chiar în față la Bab al-Zuweyla. Oare încerca eunucul Ilmas să mă oprească de la ceva? M-am dat bătut și m-am hotărât să îi urmez sfatul.

Când sărbătorile se apropiau de punctul culminant obișnuit mă întorceam prin labirintul de străzi luminate de felinare ce duceau la Bab al-Zuweyla. Asigurându-mă că nu se întâmpla nimic neobișnuit acolo, am mers până am ajuns în zona turkmenă. Piața era luminată de felinare și oamenii beau și mâncau, vorbind despre întâmplările zilei.

După cum se bârfea prin cartierul ăsta, Salah al-Din îi făcuse un compliment emirului în ceea ce privește sulimanul pe care îl avea la ochi și îl întrebase dacă el și

prietenii lui ar vrea să vină și să sărbătorească eliberarea lui al-Kuds. În punctul ăsta travestitului care ne devenise conducător i-a pierit graiul și omul a dat din cap ca un copil în fața unui magician.

Mirosul de hașiș, care nu era deloc neplăcut, mi-a trecut de câteva ori prin dreptul nărilor, adus de o boare. Am văzut un paravan mare de pânză transparentă, după care se vedeau umbrele muzicanților și actorilor pregătindu-se pentru prima reprezentație din seara aceea.

Piesa a început la miezul nopții. Era povestea unei fete frumoase, surprinse alături de iubitul ei de un soț furios. Mulțimea care suferea alături de eroi a suspinat cu compătimire când iubitul a fost ucis și femeia a fost luată târâș de acolo de bărbatul ei.

În pauză, soarta femeii a fost singurul subiect de discuție. Dezbateri pline de mânie au făcut să se zguduie piața. Ar fi trebuit soțul să o ucidă și pe ea? De ce îl ucisese pe iubit, când era în primul rând vina soției lui? Și, la urma urmei, de ce să ucidă, indiferent pe cine? Iubirea era sublimă și nici o lege, Allah fie lăudat, nu putea opri simțămintele unei persoane pentru alta.

Pe măsură ce înaintam, mi-am dat seama că piesa la care ne uitam noi nu era o poveste obișnuită. Mi se părea că le cunosc pe toate personajele astea. Sau era de vină închipuirea mea, căci vedeam asemănări acolo unde nu erau? Încordarea plină de emoții din piață arăta că nu eram singurul care observase o oarecare potriveală.

Partea a doua a reprezentației m-a făcut să nu mai am nici o îndoială. Soțul a fost osândit să fie biciuit în public la Bab al-Zuweyla, iar soția care călcase strâmb a fost trimisă la un predicator șchiop, orb de un ochi. În loc să îi ofere sprijin, predicatorul a sedus-o nu peste multă vreme și, în punctul ăsta, cortina a început să se miște cu putere. A început o împerechere de umbre, cu un

castravete, care simboliza mădularul predicatorului, și un bostan, rușinea victimei lui.

De cele mai multe ori, când aceste piese ajung la punctul culminant, care este porcos, publicul se alătură râzând din toată inima și bătând rar din palme, dar în seara asta nu s-a întâmplat așa ceva. Făcându-și intrarea, muzicanții au început să îngâne un bocet. Unirea asta, ne spuneau ei, nu era veselă.

Atmosfera în timpul celei de a doua pauze a fost mai reținută. Lumea vorbea în șoaptă. Nenorociri ca aceasta erau ceva obișnuit în oraș, dar era limpede pentru toți că predicatorul pe jumătate orb era o aluzie transparentă la sultan. De asta Ilmas, eunucul, voise să vin aici în această seară. Era oare răzbunarea Halimei? Am simțit o mână pe umăr și m-am întors ca să văd rânjetul lui Ilmas.

— Cum ți s-a părut piesa marelui nostru învățat?

— Cine a scris-o, Ilmas? Cine?

Nu ghicești?

Am clătinat din cap.

— Cred, a spus el în șoaptă, că, până o să se termine reprezentația, o să se vadă clar cine a scris piesa.

Era ceva în felul lui de a vorbi care m-a făcut să simt fiori reci. Am simțit că trebuia să plec și să nu stau până la sfârșit. Eram curios să văd cum o să se termine, dar îmi era și frică.

Sultanul avea încredere în mine. Dacă ar afla că am fost prezent la spectacol și nu i-am oferit o relatare amănunțită, s-ar putea să îmi pună la îndoială buna-credință. Dacă aş sta până la sfârșit, ar trebui să îi spun sultanului. Dacă aş pleca acum, ar fi o dovadă că nu dau doi bani pe piesă și că nu cred că merită pomenită.

Am dat din cap în semn de rămas-bun către Ilmas, care nu a putut să își ascundă mirarea, și am plecat.

OPT

*Povestea șeicului care, pentru a-și păstra
iubitul,
își forțează sora să se mărite cu acesta și
urmările dezastruoase pe care le are fapta lui
pentru toți trei*

— Ai face mai bine să te duci numaidecât în sala de audiențe, Ibn Yakub. Sultanul te așteaptă și nu e deloc bine-dispus în dimineața asta.

Tonul lui Shadhi m-a pus pe gânduri, dar din privirea lui nu am aflat nimic. Poate că era vina pe care o simțeam fiindcă fusesem la spectacolul de umbre, o vină care începea să dispară. Pesemne mă înșelasem

Sultanul avea într-adevăr o înfățișare severă, dar nu era singur. Cadiul al-Fadil stătea pe jos în fața lui. Amândoi au zâmbit când am intrat în sală. Asta, cel puțin, mi-a dat curaj. M-am înclinat și mi-am ocupat locul chiar sub tronul sultanului.

— Pace ție, Ibn Yakub, a spus sultanul. Mă bucur că nu ai rămas la ultimul act al reprezentației din cartierul turkmen de aseară. Al-Fadil și cu mine îți admirăm bunul-gust și judecata sănătoasă.

Cadiul și-a atîntit privirile pline de severitate asupra mea. Eu nu mi-am ferit privirea. El a zâmbit, dar în ochi i se citea neînduplecarea.

— Eunucul care a înșelat încrederea sultanului a fost executat în dimineața asta, devreme. Dacă faci o plimbare diseară, o să vezi cum scăfârlia lui împodobește Bab al-Zuweyla.

Am dat din cap în semn că am înțeles. Să îi întreb de ce prostul de Ilmas se hotărâse să facă așa ceva, care îl

dusese pe butucul călăului, sau era mai bine să tac? Curiozitatea a ieșit triumfătoare. M-am uitat la al-Fadil.

— De ce s-a hotărât eunucul Ilmas să...?

— Răspunsul se află în piesă. Era îndrăgostit de seducătoarea cu păr roșu. Îl respinsese de mai multe ori. Singurul mod de a o avea era în propria lui imaginație.

— Ajunge! a spus sultanul încruntându-se. Avem lucruri mai importante de discutat. Începe, al-Fadil, și pregătește-te să consemnezi ce îți voi spune, scribule.

Cadiul și-a dus la gură paharul cu ceai călduț de mentă, golindu-l dintr-o singură înghițitură, ca și cum ar fi avut nevoie de mai multă putere. Al-Fadil nu era un bărbat sănătos. Ibn Maymun îmi spusese că avea un regim nepotrivit. Cântărea prea mult pentru un om de înălțimea lui și i se umflau genunchii. Astăzi, cât a vorbit, s-a oprit adeseori fiindcă nu mai putea să respire.

— Acum câteva zile o femeie tânără, de nici douăzeci de ani, a fost dată pe mâna unuia dintre oamenii mei de către tatăl bărbatului ei și acuzată de adulter. Tânăra a recunoscut că avea un iubit, dar a ținut să spună că motivul pentru care își găsise unul era fiindcă soțul ei refuza consumarea căsătoriei. După lege, asta nu îndreptățește adulterul. Deci nu am avut de ales decât să îi condamn atât pe fată, cât și pe iubitul ei să fie omorâți cu pietre. Ea este sora mai mică a lui Sayed al-Bukhari, unul dintre cei mai respectați și mai venerabili șeici ai noștri. Este o poveste, comandant al celor viteji, care îmi umple inima de tristețe. Hotărârea vă aparține. Șeicul al-Bukhari vă așteaptă hotărârea. Mi-am luat libertatea de a-l aduce cu mine. Este mai bine să auziți povestea din gura lui decât dintr-a mea. Vorbele lui o să aibă mai multă greutate, fiind rostite de el. Ce dorește sultanul?

Salah al-Din nu a spus nimic. Cugeta. La ce putea să cugete? Probabil că se gândea dacă nu era cel mai bine ca toată treaba să fie dusă la capăt de cadiu, în așa fel

încât al-Fadil să poarte vina pentru ceea ce ar fi putut fi o hotărâre cu care să nu fie toată lumea de acord.

— Trimite după al-Bukhari. O să îl ascultăm cum își prezintă cazul.

Peste câteva minute a fost adus în sala de audiențe un bărbat înalt, bine făcut, prea mândru ca să își cănească părul cărunt. Omul a căzut în genunchi și a atins cu fruntea picioarele sultanului.

— Îmi pare rău că ne întâlnim în condițiile astea, al-Bukhari, a spus sultanul cu un glas din cale-afară de blând. Îmi aduc bine aminte că ai fost la discuția noastră de seară acum câțiva ani. Am apreciat ce ai spus atunci și de aceea am fost de acord să îți ascult povestea eu însumi. Lămurește-mă de ce sora ta nu ar trebui pedepsită, așa cum a hotărât milostivul nostru cadiu.

Şeicul s-a uitat cu recunoștință la conducătorul lui. Când a început să își spună povestea, un zâmbet trist i-a apărut pe chip.

— Dacă trebuie să fie pedepsit cineva, o, milostive sultan, acela trebuie să fiu eu, nu nefericita mea soră. Doar eu sunt de vină pentru nenorocirea care s-a abătut asupra ei. Acum vreo cinci ani, un oaspete misterios a intrat în camera plină de lume, unde le împărtășeam celorlalți interpretările și comentariile mele la învățăturile din *hadith*, pe care le scrisese ilustrul meu străbun. Să mă ierte Allah, căci nu îmi trecea cătuși de puțin prin cap că aveam să îl dezonorez pe strămoșul meu. Noul venit a atras atenția tuturor celor de acolo. Era un tânăr cu trăsături pe care nu puteai să nu le observi. Ochii lui cenușii, strălucitori îi luminau chipul palid. Avea părul de culoarea grâului. Pe chipurile drept-credincioșilor a apărut o întrebare nerostită. Cine era omul ăsta? Venise la Cairo când era copil, pe un vas de negoț din țara franjilor. Tatăl lui, un negustor din Genova, murise pe neașteptate. Marinarii de pe corabie nu au vrut să își asume nici o răspundere. Aducea ghinion dacă mergeai pe mare cu un orfan. Oamenii

ăștia erau niște înapoiți, cu superstițiile lor. Băiatul, care avea șapte ori opt ani pe vremea aia, a fost adoptat de un negustor de pe strada vânzătorilor de săbii. Soția negustorului, care nu avea copii, și-a revărsat toată iubirea asupra băiatului și acesta a crescut, Allah fie lăudat, ca unul dintre fiii familiei. Bineînțeles că a trebuit să fie circumcis și noua lui familie a ajuns să apeleze la serviciile bărbierului înălțimii Voastre, Abu Daniyal, ca să îndeplinească ritualurile. I-au spus Jibril, ceea ce i-a făcut mare plăcere, căci era versiunea originală a numelui pe care îl primise la naștere, Gabriel. Întrucât vorbea limba noastră, mama lui adoptivă vorbea adesea cu el despre mama lui adevărată și despre surorile lui, de care îi era tare dor. I-au promis că o să-i asigure reîntoarcerea la Genova când o să fie mare. Educația pe care a primit-o era așa de rafinată, încât, nu peste multă vreme, îți venea greu să crezi că nu fusese dintotdeauna unul de-ai noștri. A devenit un logician extrem de abil, foarte atras de scrierile prietenilor noștri din Andalus. Interesul lui pentru logică i-a făcut pe prietenii lui să îl trimită ca să-mi asculte cuvântările. S-au gândit că aş putea să îl lecuiesc de dependența pe care o avea de erezie. Într-adevăr aş fi putut face lucrul ăsta, dacă nu ar fi fost un tânăr foarte frumos. Sosirea lui neașteptată m-a tulburat. Venea de două ori pe săptămână și stătea la picioarele mele, sorbind fiecare cuvânt pe care îl rosteam cu ochii lui strălucitori, dar mereu întrebători, căroră nu le scăpa nimic. Era oare doar închipuirea mea sau, din când în când, vedeam o undă de suferință în ochii lui cenușii? După ce terminam de vorbit, în vreme ce alții îmi puneau întrebări politicoase menite să mă ajute să dezvolt anumite aspecte, tânărul acesta, Jibril, îmi puneă asemenea întrebări încât, chiar dacă i-aș fi răspuns doar, fără să fi făcut nimic altceva, toată arhitectura gândirii mele s-ar fi dus pe apa sâmbetei. Într-o zi au venit toți târziu la ora mea. Când au sosit,

am rămas fără grai. Băuseră prea mult și Jibril era în pielea goală. Colegii lui râdeau, dar el nu părea că înțelege faptul că de el se făcea haz. Când i-am cerut să se explice, mi-a răspuns că încercaseră cu toții să își întărească memoria bând o doză mare de infuzie fermentată de caju. Celorlalți, a continuat el, băutura le tulburase mințile. Doar el rămăsese cu judecata limpede. L-am învelit cu un cearșaf și l-am băgat în pat. Nu pot spune minciuni sultanului sau marelui său cadiu. Trebuie să mărturisesc că am fost fermecat de purtarea acestui tânăr. Când era el de față, vorbeam de parcă era în odaie doar el. Eram în ghearele vechii boli aduse nouă de yunanii care își venerau idolii și de blestemații de rumi. Jibril, deși nu avea nici o vină, a devenit izvorul tuturor necazurilor mele. Când nu era de față, aveam dureri de cap cumplite. Cădeam în genunchi și mă rugam: „O, Allah, de ce îl pedepsești cu atâta cruzime pe supusul tău?” Într-o zi a venit când eram singur în casă. Probabil că pe chipul meu s-au văzut toate emoțiile pe care inima mea încerca să le ascundă. Tânărul și-a declarat sentimentele pe care le avea pentru mine. Să mă ierte Allah, dar am devenit iubiți. Patima lui crescândă m-a stârnit într-o așa măsură, încât am ajuns în al nouălea cer. Amândoi gustaserăm din fructul oprit. Conștiința noastră devenise o prăpastie fără fund. Nimic altceva nu mai avea importanță. Văd de pe chipul venerabilului nostru cadiu că sinceritatea mea nu face altceva decât să îi trezească sentimente de dezgust. Nu o să mai vorbesc mult. Sunt cum sunt, dar sunt încă deal vostru. Vă rog să încercați să mă înțelegeți. În curând nu am mai putut suporta să stau fără el. Am început să mă gândesc cum aş putea trăi pentru totdeauna cu Jibril. Ideea mi-a venit într-o zi când l-am văzut vorbind cu sora mea. E o fată frumoasă și mi-am dat seama că sentimentele ei pentru el nu erau diferite de ale mele. De ce nu s-ar mărita cu el? Atunci el ar putea trăi în casa noastră fără să se ascundă, fără să îi fie frică de

limbile înveninate. Ca să fiu sincer, nici măcar nu aş fi avut nimic împotriva dacă l-aş fi împărţit cu sora mea. Jibril a fost de acord cu planul meu. S-a făcut nunta. El s-a mutat la noi în casă, dar chiar din prima săptămână a fost limpede că sora mea era nefericită. Jibril o trata cu răceală. Nu simţea nici o atracţie pentru femeii. Nici măcar un pic. Aici a fost cauza adevărată a tragediei. Sora mea şi-a găsit un iubit. Jibril şi cum mine eram tare fericiţi. Trăiam doar pentru noi. În loc să dea înapoi, orbirea noastră creştea ceas de ceas. Parcă nu ne atingeau nimic. Hamsinul⁹ ne aducea nisip în păr. Ni se usca gâtulejul. Stelele alergau una după alta pe cerul nopţii. Sora mea stătea liniştită, uitându-se răbdătoare pe fereastră şi aşteptând solia ce avea să sosească de la iubitul ei. Toamna a venit şi a plecat, urmată de o iarnă ploioasă. Pentru noi noaptea nu era niciodată frig. Lătratul câinilor vagabonzi nu ne tulbura liniştea. Jibril ştia să iubească şi m-a învăţat virtuţile gingăşiei pline de smerenie. Doar când milostivul cadiu, da-i-ar Allah putere în suflet, a trimis după mine într-o dimineaţă, mi-a sărit inima din loc. Restul îl ştiţi. Îmi pun capul la picioarele voastre, comandant la celor milostivi. Faceţi ce vreţi şi o să accept orice osândă credeţi de cuviinţă, dar, pentru numele lui Allah, vă rog din tot sufletul să o cruţaţi pe sora mea de altă umilinţă. Şi aşa a suferit destul pentru păcatele mele.

Sultanul şi-a aţintit privirile în pământ, cufundat în tăcere. Părase mişcat de intensitatea iubirii de care vorbise şeicul. Cadiul şi cu mine ne-am uitat unul la altul. Ce hotărâre o să ia în cazul de faţă? O să ceară să îl vadă pe Jibril şi să îl păstreze ca slugă la palat?

— Un lucru mi-e clar, Sayed al-Bukhari. Sora ta nu merită să fie pedepsită. Al-Fadil o să aibă grijă să fie eliberată astăzi. Cadiul o să aibă grijă şi ca bărbatul pe care îl iubeşte să se însoare cu ea sub privirile lui Allah

---

⁹ Vânt uscat şi fierbinte, care bate în nordul Africii şi în Peninsula Arabă.

și cu binecuvântarea lui. În ceea ce îl privește pe Jibril, hotărârea e mai greu de luat. Ca învățat, ai putea să mă ajuți un pic. E ceva scris în *hadith* care ar putea să mă ajute să iau o hotărâre în cazul ăsta? Eu însumi am studiat cea mai mare parte din *hadith*, dar nu știu să fi existat vreun precedent în privința asta. Mai gândește-te la ce te-am rugat și consultă-te cu alți învățați. Cred că a venit timpul ca familia lui Jibril să își țină cuvântul și să îl trimită într-o călătorie la locul unde s-a născut. Să își vadă surorile. Și să fie o absență îndelungată. Înțelegi ce vreau să spun?

Învățatul nostru cel bărbos venise la palat hotărât să își salveze sora de cei care aruncau cu pietre. Venise pe deplin pregătit să se sacrifice el însuși și, poate, pe iubitul cel tânăr. Când și-a dat seama că sultanul de fapt îl iertase, șiroaie de lacrimi de recunoștință i-au curs pe obraji, udându-i barba. S-a lăsat la pământ și i-a sărutat picioarele lui Salah al-Din.

După plecarea învățatului cel bărbos, care era acum foarte ușurat, nici unul dintre noi nu a scos o vorbă. Era timpul pentru masa de prânz și m-am ridicat să plec. Spre mirarea mea, sultanul mi-a cerut să stau și să mănânc cu el și cu al-Fadil.

Am ieșit din semiîntinericul răcoros al sălii de audiențe și am ajuns în soarele orbitor și în vântul fierbinte care bătea în rafale, vestitori ai nenorocirilor care ne așteptau. La Cairo vara nu era departe.

Am intrat în sufragerie, unde am fost întâmpinați de Afdal, fiul cel mai mare al sultanului. S-a repezit să își îmbrățișeze tatăl, înainte de a se pleca în fața cadiului și a mea. Salah al-Din a luat o înfățișare severă.

— De ce n-ai mers să călărești astăzi?

— Am dormit buștean. Ceilalți au plecat fără mine.

— Eu nu asta am auzit. Mi s-a spus că Shadhi și Othman s-au trezit cu o ploaie de înjurături când au venit să te scoale. Adevărat sau nu?

Afdal a început să râdă.

— Și da, și nu. Othman a încercat să mă scoale turnându-mi apă rece în cap, iar Shadhi stătea în spatele lui și rânjea. În condițiile astea, Abu, mi-a fost greu și să-mi țin limba în frâu, și să mă duc să călăresc cu ei.

Ochii ageri ai băiatului de doisprezece ani străluceau arătând că e pus pe pozne. Afdal s-a uitat drept în ochii tatălui său ca să vadă ce reacție o să aibă. Salah al-Din a zâmbit și l-a mângâiat pe băiat pe cap.

— Diseară o să mergi cu mine în cetate.

— Când o să se termine, Abu?

— Când o să mor eu și, cu voia lui Allah, când tu o să fii în locul meu. Tu o să sărbătorești terminarea ei. Înțelegeți?

Afdal s-a întunecat la față. L-a prins de mână pe tatăl lui și a dat din cap. Sultanul l-a îmbrățișat și l-a condus încet afară.

Mâncarea întinsă pe podea în fața noastră nu putea fi în nici un caz luată drept un festin. Oamenii nu mai încetau să-l laude pe sultan pentru gusturile lui austere, căci nu se putea închipui un contrast mai puternic față de califii din Bagdad sau de înaintașii lui din Cairo. Cei din familia sultanului și fratele lui, al-Adil, îl luau în râs pentru simplitatea lui și adesea refuzau să mănânce cu el. Salah al-Din mânca bine doar o dată pe zi, seara.

Ni s-au servit niște pâine de grâu pe care să o înmuiau într-o modestă mâncare de fasole, o farfurie plină cu castraveți proaspeți, ceapă, usturoi și ghimbir și nimic altceva. Cadiul suferea de indigestie cronică și, la indicația lui Ibn Maymun, nu avea voie să mănânce fasole. După cum bine se știe, fasolea nu făcea altceva decât să exacerbeze boala. În vreme ce sultanul și cu mine mâneam cu mare plăcere fasolea, cadiul a rupt o bucatică de pâine, a ciugulit dintr-un castravete și a băut un pahar de suc din fructe de tamarin.

Pe când mâneam, s-a văzut foarte clar că al-Fadil nu prea era mulțumit. Sultanul l-a întrebat dacă era întors pe dos din cauza mâncării sărăcăcioase.

— Sultanul știe că urmez indicațiile medicale date de Ibn Maymun. Mi-a prescris un regim foarte strict și mă obligă să reduc cantitatea de alimente pe care le mănânc. Nu, nu din cauza mâncării sunt îngrijorat, ci din cauza generozității excesive a înălțimii Voastre.

Cadiul era nemulțumit de faptul că sultanul îl iertase pe Sayed al-Bukhari. Își dădea seama că se crease un precedent. Sultanul i-a ascultat plângerea în tăcere. S-a strâns masa și ni s-a pus în față un castron mare cu fructe. Sultanul tot nu răspunsese și nici unul dintre noi nu a scos o vorbă. Cadiul simțea apăsarea tăcerii. S-a înclinat și și-a luat rămas-bun. În clipa în care a ieșit cadiul din sufragerie, Salah al-Din a izbucnit într-un râs mai-mai să nu se mai oprească.

— Am ajuns să îi știu toate șmecheriile. Nu din cauza lui al-Bukhari e el îngrijorat. De fapt e încântat de hotărârea mea. Știi, Ibn Yakub, că al-Fadil se ducea adesea să îi asculte cuvântările lui al-Bukhari? Era unul dintre apropiații lui. Dar dacă lumea se plânge că șeicul a scăpat prea ușor, cadiul o să ofteze, o să le dea dreptate interlocutorilor și o să le spună că sultanul e de vină. Uneori e prea bun la inimă. O să insiste și ca următorul caz să fie tratat cu severitate, în așa fel încât autoritatea noastră să se afirme din nou. Acum spune-mi ceva, Ibn Yakub, dar să-mi spui adevărul. Mâncarea pe care tocmai am consumat-o a fost suficientă sau ai fi preferat, după cum ți-e obiceiul, să te iei la întrecere cu Shadhi ca să vezi care din voi poate să înfulece o bucată mai mare de carne de pe o pulpă de miel? Spune-mi adevărul.

M-am hotărât să mint.

— A fost mai mult decât suficientă, comandant al celor generoși. A fost o masă pe care ar fi putut să o pregătească Ibn Maymun cu mâna lui. Singura menire a mâncării, după el, este să ne țină sănătoși la minte și la trup. Când rămâne la noi, soția mea nu ne dă niciodată carne.

Salah al-Din a zâmbit.

NOUĂ

Tânărul Salah al-Din este părăsit de iubita lui pentru un bărbat mai bătrân și se îmbată în cârciumă. Unchiul lui, Shirkuh, se hotărăște să îi abată gândurile luându-l cu el într-o campanie scurtă de cucerire a Egiptului. Salah al-Din devine vizir la curtea califului fatimid

Nu am vrut să plec din Damasc. Îți vine să crezi una ca asta, Ibn Yakub? Ajunsesem să iubesc orașul. În ciuda poruncilor tatei de a nu ieși în oraș, cutreierasem fiecare cartier și fiecare stradă, de obicei de unul singur, uneori cu fratele meu. De cele mai multe ori plăteam câțiva negustori ambulanți ca să ne vândă hainele lor. Deghizarea asta simplă era armura ce ne apăra de așa-zișii asasini. În felul ăsta am hoinărit prin oraș după voia inimii.

Într-o noapte de vară am văzut luna plină luminând cupola Moscheii Omeiade. M-am uitat la muncitorii desculți care cărau cărămizi pe scânduri, de-abia sprijinite pe capetele lor. Probabil că înălțau o casă cu cinci etaje pentru vreun negustor sau altul. Îmi plăcea la nebunie să arunc pietre în șanțurile alea de când lumea de dincolo de zidurile vechi ale Damascului. Și am văzut femei cu ochi înlăcrimați, de culoarea apei de mare, cumpărate și vândute pentru saci de dinari la piață. Țin la Cairo, dar nu te lăsa indus în eroare, Damascul e miezul lumii noastre. Temerile și grijile lui au devenit temerile și grijile mele.

Până acum Baalbekul fusese orașul meu preferat, dar locul i-a fost luat de un altul și știi exact de ce, nu-i așa, bunul meu scrib? Shadhi ți-a spus despre prima mea

iubire. Pari jenat. Mai bine că ți-a spus el decât să-ți fi spus eu. Mintea îmi e încetoșată acum. Ce îmi aduc bine aminte este ziua în care m-a părăsit ea, nu din cauza despărțirii, ci din cauză că, dincolo de zidurile orașului, se petrecea ceva mult mai însemnat decât viețile noastre prăpădite.

Era o femeie cu vreo zece ani mai mare decât mine, poate mai mult. M-a făcut să mă simt foarte bine și m-a învățat să mă bucur de trupul unei femei. Într-o zi hotărâsem să ne întâlnim imediat după răsăritul soarelui, dar când m-am dus în luminișul de lângă râu, ea nu era acolo. Am tot așteptat. Nici urmă de ea. Tocmai voiam să plec, când a ajuns, gâfâind și cu fața buhăită. Plânsese. Mi-am dat seama că și idila asta se sfârșise. M-a sărutat pe obraji și pe urmă pe ochi. Găsise un bărbat mai apropiat de vârsta ei și, pe lângă el, eu trebuie să-i fi părut un pic cam plictisitor.

Bineînțeles că eram amărât, dar ce puteam face ca să îmi alin durerea? Nu puteam să vorbesc cu nimeni fiindcă, în lumea de vis în care trăiam eu la vârsta aia, credeam că nu mai știa nimeni. Era taina noastră.

M-am întors la Damasc plesnind de gelozie, cu lacrimi de furie și tristețe în ochi. Eram așa de amărât, încât nu am observat nimic în jur. M-am dus acasă, m-am schimbat și l-am tras pe fratele meu jos din pat. Am mers la singura cârciumă din oraș care se deschidea înainte de masa de prânz. Era a unor armeni din cartierul creștin. Nu numai că nu ne-au întrebat nimic, dar ne-au și dat unul dintre cele mai bune vinuri din Damasc. Nu era adus de negustori de pe pământurile franjilor, ci era făcut din struguri de Taif, care creșteau în viile de munte din regiunile înalte aflate chiar deasupra orașului Mecca. Se spune că vinul de Taif este așa de puternic, încât îi poate preschimba pe pitici în uriași.

Când Adil și cu mine am ajuns, cârciuma era aproape goală. Câțiva eunuci, care veniseră să se refacă după o

noapte grea petrecută undeva în oraș, erau prea beți ca să se sinchisească de noi.

Am început să bem vinul oprit de Cartea Sfântă. Adil a văzut că eram întors pe dos, dar nu a îndrăznit să mă întrebe de ce. Se uita din când pe furiș la mine și mă lua de mână ca să mă mângâie. Știa. Inima îi spunea, la fel cum știam și eu că el se ducea la bordeluri cu bărbați și îi căzuse cu tronc un flautist tânăr. Poate că nu știa precis de ce eram trist, dar intuise că aveam inima rănită.

Încet, încet, vinul și-a făcut efectul. Femeia care ne servea și aducea sticlele a început să arate altfel în ochii mei. Era oare o gazelă? Eram orb la lumea din afară. În curând cântam cântece improvizate despre femei care și-au trădat iubiții, despre răzbunarea iubitului și supărarea cadiului. Ni s-a pus mâncare în față și noi am înfulecat fără să știm ce era ceea ce mâncam. Apoi am cântat din nou, și de data asta ni s-au alăturat eunucii. Nu îmi aduc aminte cât timp am stat acolo, dar îmi aduc aminte că Shadhi, îngerul meu păzitor, Shadhi mă zgâlțâia cu putere de braț ca să mă trezească. Dacă închid ochii, încă îi văd chipul îngrijorat și îl aud șoptind: „Yusuf Salah al-Din. Yusuf Salah al-Din. E timpul să vii acasă.”

Gândul ăsta încă mă face să mă cutremur de rușine. Și știi de ce, Ibn Yakub? Era ziua când marele nostru sultan din Alep, Nur al-Din, fiul cel mai mare al războinicului ucis, Zengi, ajunsese la porțile Damascului. Voia să cucerească orașul și de partea lui era unchiul meu, Shirkuh. Înăuntru, la comanda armatelor dușmanilor — conducătorii Damascului — era tatăl meu, Ayyub.

Unchiul meu trimisese un sol de taină cu două săptămâni înainte ca să îl pună în gardă pe tata. Amândoi știau că nu o să lupte unul împotriva celuilalt. Grija de căpătâi a tatei era, ca de obicei, să evite vărsarea de sânge. A căutat să ajungă la o înțelegere

care să fie pe placul conducătorului Damascului. Pe străzile noastre nu s-a văzut nici o urmă de sânge în ziua aia. Nur al-Din a cucerit orașul fără a i se opune cineva. Toate acestea s-au petrecut în vreme ce eu eram beat turtă și îmi plângeam singur de milă.

Am ajuns la timp ca să îl văd pe Shirkuh îmbrățișându-l pe tata pe meterezele cetății. La început am crezut că era o vedenie, dar apoi unchiul m-a ridicat de la pământ. M-a strâns în brațe cu atâta putere, încât mi s-a întors stomacul pe dos și vinul de Taif m-a dat de gol. Am vomitat la picioarele lui. Tot ce îmi mai amintesc e privirea îngrozită de pe chipul tatei și hohotele de râs ale lui Shadhi.

Nur al-Din a fost primul conducător care a avut un plan pentru unirea drept-credincioșilor și alungarea franjilor. Credea că atâta timp cât întreaga autoritate o s-o dețină un calif, franjii o să se folosească mereu de slăbiciunile și rivalitățile dintre noi. Era o diferență ca de la cer la pământ între Nur al-Din și ilustrul lui tată, Zengi. În vreme ce Zengi își lăsa instinctul să îi hotărască strategia, fiul lui urma sfatul comandanților și emirilor săi. Analiza fiecare amănunt, cântărea fiecare opțiune și studia cu atenție hărțile speciale pregătite pentru el înainte de a lua o hotărâre. Spre deosebire de tatăl lui, nu a lăsat nici măcar un strop de vin să-i pângărească buzele.

Nur al-Din era hotărât să cucerească Regatul Ierusalimului. Pentru a-și atinge scopul, avea nevoie de un Misr puternic, pe care să se poată bizui, al cărui conducător să fie destul de tare ca să reziste la încercările franjilor de a cuceri orașul Cairo. Misr avea multe bogății și conducători slabi. O mireasă frumoasă care aștepta să apară un soț.

Îmi aduc aminte că sultanul îl întreba adesea pe unchiul meu, Shirkuh:

— Vreo o veste din Misr?

Și Shirkuh clătina din cap cu o expresie ciudată pe chip:

— Nu aștepta să primești vești bune de acolo, stăpâne. Califul lor, prefăcutul de al-Adid, este dependent de *banj* și de bordeluri și e înconjurat de mame și bunici, care nu fac altceva decât să urzească și să comploteze cât e ziua de lungă. Vizirul e cel care conduce, iar succesor îi e de obicei chiar asasinul lui.

Într-o zi am primit vești din Misr. Era în vara anului 1163 și la palat era mare agitație. S-a anunțat că Shawar, vizirul care fusese dat jos cel mai de curând, scăpase cu viață și ajunsese în Damasc. Peste câteva zile a sosit un trimis oficial de la Cairo cu o scrisoare de la Dirgham, noul vizir. A adus cu el o cutie mare de fildeș încrustată cu pietre prețioase, în care se aflau unele dintre diamantele cele mai fără de cusur care puteau fi văzute în orașul nostru.

Nur al-Din a zâmbit și i-a dat cutia secretarului său, spunându-i să o pună în marele tezaur al statului. Scrisoarea dădea alte îndemnuri și încerca să îl convingă pe sultanul din Damasc să îl părăsească pe Shawar. Nur al-Din i-a chemat pe tata și pe unchiul în sala de consiliu.

— Cred că o să cucerim Misrul. Vă puteți închipui în ce stare e o țară ai cărei conducători încearcă să ne convingă să îi susținem pe ei, și nu pe vizirul care a fost dat jos? Același lucru o să îl ceară și franjilor. Trebuie neapărat să ajungem la Cairo și Alexandria înaintea dușmanului. Shirkuh, ai să îi conduci pe soldații noștri cu o vitejie de leu de munte. Uită-te la Shawar ca la o curmală zemoasă după un marș lung prin deșert. De îndată ce nu îți mai e de folos, îl scuipi afară ca pe un sămbure. Ne-a promis o treime din veniturile pe care le scoate Cairo din grâne. Fă-l să își țină cuvântul.

Shirkuh a insistat să mă ia cu el. Eu nu voiam deloc să plec. Nu era vorba de faptul că nu îmi plăcea ideea unei bătălii. Dar mă obișnuisem să mă întâlnesc aproape în

fiecare seară cu un grup de prieteni. Ne treceau prin cap gânduri eretice, recitam și discutam poezie. În unele nopți mă duceam într-o misiune secretă lângă baia publică ca să schimb priviri și uneori un pic mai mult cu o tânără cu care nu aveam voie să mă însor.

Nu prea mi-a căzut bine faptul că tata a fost numaidecât de acord cu cererea fratelui lui. Nu am avut timp să îmi iau la revedere. Shadhi a fost trimis cu misiunea să nu mă scape din ochi. Trei zile după ce s-a luat hotărârea, eram deja în drum spre Cairo. Combinația dintre Ayyub și Shirkuh era nemaipomenită. „Leul de munte” era de nestăpânit, repezit și nechibzuit. Tata era viclean, dar precaut. Organiza nemaipomenit aprovizionarea. Datorită lui, cei care făceau săbii și corturi fuseseră puși în gardă că Shirkuh o să aibă nevoie de ei. S-a asigurat că aveau materia primă ca să ne aprovizioneze expediția cu tot ce aveam nevoie.

Așa a început drumul care a luat sfârșit în palatul ăsta. Dacă, pe vremea aia, un prieten ar fi făcut o glumă pe seama faptului că într-o bună zi o să ajung sultan, unchiul și Shadhi ar fi râs de s-ar fi stricat tot drumul până în Misr.

Nu suntem niciodată pe deplin stăpâni când e vorba de propria noastră biografie, Ibn Yakub. Allah ne împinge într-o anumită direcție, curajul și îndemânarea comandanților noștri pot schimba cursul bătăliei, dar, în cele din urmă, foarte mult depinde de soartă. În mare măsură viitorul nostru e determinat de cine trăiește și cine supraviețuiește pe câmpul de luptă sau pe drumul care duce acolo unde o să aibă loc bătălia. Am învățat lucrul ăsta elementar în prima mea campanie.

Am mărșăluit douăzeci și cinci de zile, mergând spre Akaba Ayla de la Marea Roșie de-a lungul vechii văi lipsite de apă. Asta avea să fie cea mai lungă oprire pe care o făceam înainte de a o porni spre Cairo.

Nu e ușor, Ibn Yakub, să mergi cu peste nouă mii de oameni și tot atâția cai și cămile, de la Damasc până la

Cairo, și să te ferești de hoardele de franji puse pe jaf. I-am fi putut bate, dar asta ne-ar fi întârziat campania

Beduinii care ne erau călăuze știau toate drumurile prin deșert. Aveam douăzeci și cinci de călăuze pe lângă noi. Nu aveau nevoie nici de hărți, nici de stelele de pe cer ca să le arate drumul. Știau unde se află fiecare oază și nici măcar cele mai mici adăpătoare nu le scăpau. Fără cunoștințele lor, ne-ar fi fost cu neputință să ne umplem din nou burdufurile din piele de capră. Toți soldații se tem mai mult de sete decât de dușman. Mi se pare plictisitor acum să îmi aduc aminte sau să descriu fiecare amănunt, dar numai în timpul unor asemenea drumuri comandanții buni descoperă multe adevăruri despre oamenii care urmează să lupte sub conducerea lor. Oamenii învață chiar să cunoască felul de a fi al propriilor lor cai.

Shadhi a fost cel care m-a învățat cum să am grijă de cai. Chiar și astăzi poate să îți spună când un cal ametește și vede totul învârtindu-se în cercuri ciudate în fața ochilor lui încetoșați. Închipuie-ți că așa ceva s-ar întâmpla în toiul bătăliei! Atunci călărețul s-ar pierde cu firea mai mult decât calul lui. Același Shadhi m-a învățat cum să mulg lapte dulce și plin de spumă din sfârcurile tari ale unei iepe.

Noaptea aprindeam focul și intonam cântece ca să ne păstrăm buna dispoziție. Ca mai toți, dormeam într-un cort, dar îi pizmuiam pe beduinii care ne erau călăuze și pe soldații influențați de ei, care se acopereau cu păhuri, se culcau pe nisip, beau vin de curmale din ploști făcute din piele de cămilă și își spuneau unul altuia povești despre deșertul de dinainte de izbânzile Profetului. Se culcau cu stelele luminându-le fruntea.

Am mers cincisprezece zile până am ajuns unde trebuia. Partizanii vizirului din Cairo, Dirgham, ne așteptau la Tell Bastat, care era la o jumătate de zi distanță de Bilbais¹⁰. Bunul meu unchi Shirkuh nu voia

---

¹⁰ Oraș-fortăreață în sudul Deltei Nilului.

nici în ruptul capului ca vreunul din oamenii lui să își piardă viața fără un motiv bine întemeiat. I-a propus lui Shawar ca, întrucât asta era în primul rând o problemă ce ținea de Misr, să fie Shawar și discipolii lui — în calitate de reclamant — cei care o să dea bătălia. El, Shirkuh, avea să intervină numai în caz de nevoie. Shawar a câștigat. Califul din Cairo l-a părăsit pe Dirgham. Shawar a intrat în oraș prin Bab al-Zuweyla și a fost instalat vizir din nou. Numai atunci a început să se împlinească tot ce Nur al-Din presupusese în marea lui înțelepciune că o să se împlinească.

Odată ajuns la putere, pe Shawar a început să îl supere prezența noastră. Ar fi fost mai bine dacă și-ar fi dus la îndeplinire partea care îi revenea lui. Lucrul ăsta ar fi făcut ca Nur al-Din să nu aibă de ales și să ne cheme din nou la Damasc. În loc de așa ceva, găgăuță și mândru ca un păun, Shawar și-a închipuit că poate face o alianță cu franzii ca să ne înfrângă pe noi. I-a trimis un mesaj regelui Aimery al Ierusalimului, care mai fusese implicat în numeroase intrigi cu nefericitul de Dirgham. În același timp, a construit o veritabilă piramidă de pretexte ca să demonstreze de ce armatele noastre nu ar trebui să intre în Cairo. Shirkuh, care nu avea de ales și trebuia să taie frunză la câini în Fustat, era negru de supărare.

Instinctul îi spunea să sfideze logica militară, să facă o incursiune în oraș și să îl prindă pe Shawar. Dar logistica unei asemenea operațiuni îl speria de-a binelea și pierderile noastre aveau să fie mari. Emirii lui s-au opus. Disperat, s-a uitat la mine.

— Ce crezi, Salah al-Din? m-a întrebat el.

În mine se ducea o luptă între devotamentul pe care îl datoram familiei și bunul-simț. M-am gândit mult și, în cele din urmă, nu am fost de acord cu el. Spre mirarea mea, nu s-a supărat deloc. L-a impresionat judecata mea. Când discutam noi așa, un sol ne-a adus vestea că

o armată a franjilor, aflată sub comanda lui Aimery, se îndrepta spre Bilbais.

La fel ca Nur al-Din, regele franjilor înțelesese că, dacă nu cucerește el Misrul, o să o facem noi, și asta ar însemna sfârșitul Regatului Ierusalimului. Dintre toți sultanii și emirii noștri, franjii nu se temeau de nici unul așa de tare cum se temeau de Nur al-Din. Și nu greșeau, aveau dreptate să se teamă. Era de neclintit în hotărârea lui de a-i izgoni pe franji de pe pământurile noastre. Patima care îi cuprinsese sufletul te făcea să înțelegi cât îl supăra ocupația.

Shawar nu și-a dus la îndeplinire partea lui de făgăduială. Shirkuh mi-a spus să iau o jumătate din armata noastră și să ocup orașul Bilbais. Am făcut ce mi s-a cerut. Shawar i-a cerut ajutor lui Aimery și Shirkuh mi s-a alăturat cu restul armatei. Trei luni de zile, Ibn Yakub, nu i-am lăsat pe franji să intre în oraș. Trei luni de zile în Bilbais. Nu așa arăta o viață ca lumea după mine. Atunci, dându-și seama că nu mai puteam rezista multă vreme, Nur al-Din i-a luat pe franji prin surprindere și le-a ieșit în față la fortăreața de la Harim, lângă Antiohia. A fost o victorie de care s-a vorbit mult timp. Franjii au fost zdrobiți și au pierdut zece mii de oameni. Conducătorii lor, Baudouin din Antiohia și contele de Tripoli, au fost prinși. Vestea despre înfrângerea asta l-a băgat în sperieți pe Aimery. A cerut pacea. Noi nu ne-am pierdut prestigiul. Leul de munte ne-a dus înapoi la Damasc.

Înainte de treaba asta, nu aveam habar ce implică un război. Întrucât îl urmărisem pe Shirkuh comandând o armată, învățasem multe, dar eram sleit de puteri. În prima săptămână după ce m-am întors, mi-am petrecut cele mai multe zile făcând băi lungi și lăsându-mă masat cu ulei. Seara mă duceam să mă desfăt cu poezie și vin la cârciumă. Știi, Ibn Yakub, după asta mi s-a întâmplat ceva ciudat. Nu mai aveam astâmpăr. Lipsa de scop a existenței mele de zi cu zi a început să mă dezguste și

tânjeam după camaraderia de pe câmpul de bătaie. Mă aflasem față în față cu franjii, și acum, dintr-odată, îmi veniseră în minte toate povestirile pe care la auzisem în copilărie despre vremea când ne invadaseră pentru prima dată și ne ocupaseră pământurile. Cum ne zdrobise soarta de parcă am fi fost bucățele de sticlă! Iar cioburile se împrăstiaseră.

Îmi aduc aminte că Shadhi își cobora glasul făcându-l să sune ca o șoptă înfricoșătoare:

— Fii ai lui Ayyub, știți ce au făcut franjii la Ma'arra? I-au prins pe drept-credincioși și i-au băgat în oale pline cu apă fierbinte. Au rumenit copilașii pe țepușe și i-au mâncat fripți la grătar. Astea sunt fiarele sălbatice care ne-au devorat țara.

Sincer să fiu, nu l-am crezut niciodată cu adevărat pe Shadhi. Mi-am zis că plăsmuia toată treaba asta ca să ne sperie, în așa fel încât să nu lipsim niciodată de la lecțiile de călărie, dar era adevărul-adevărat. Purul adevăr, nefalsificat de plăsmuire. Am citit manuscrisele cronicarilor care nu aveau aceeași religie ca noi. Le-ai citit și tu, nu-i așa? Bine. Atunci înțelegeți ce furie m-a cuprins când am dat prima dată cu ochii de franji în Misr. Furia asta nu mi-au potolit-o femeile care îmi făceau masaj cu ulei sau bucuria pe care o simțeam când beam vin din struguri de Taif, ca să nu mai vorbesc de plăcerea păcatului trupesc. Am simțit că toate astea nu însemnau nimic pe lângă sarcinile care ne mai așteptau de-acum încolo.

Înainte ca Nur al-Din să cucerească Damascul, nici un sultan nu a înțeles nevoia arzătoare de a-i izgoni pe franji, de a recâștiga Domul Stâncii și Templul lui Solomon pentru poporul Cărții Sfinte. Înaintea lui Nur al-Din, emirii și sultanii noștri erau fericiți să încheie pace cu dușmanul. „Sărută orice braț pe care nu îl poți frânge”, cum spuneau ei, Ibn Yakub, „și roagă-te la Allah să îl frângă el”. Dar Profetul avea o altă părere. Nu a

spus el „Roagă-te la Allah, dar mai întâi asigură-te că ți-ai legat cămila”?

Mulțumit de el însuși, sultanul a izbucnit în râs. Bineînțeles că îl mai auzisem râzând înaintea, dar întotdeauna reținut, cum îi stă bine unui prinț. De data asta era un râs dezlănțuit. Ce zisese Profetul, lucru care, în cel mai bun caz, fusese ușor amuzant pentru mine, l-a făcut să izbucnească într-un râs din care nu se mai oprea. Lacrimile îi curgeau pe obraji. Când și-a revenit, după ce își ștersese lacrimile de pe obraji și din barbă, a explicat de ce râsese așa de tare.

— Pari mirat, scribule. Tocmai m-am gândit ce anume l-ar fi putut face pe Profet să spună așa ceva și deodată mi-au venit în minte primii drept-credincioși care veniseră să se roage. Încrezându-se în puterea lui Allah, și-au lăsat cămilele afară doar ca să descopere mai târziu că fuseseră furate. Treaba asta nu putea să îi facă să creadă mai mult în Allah, nu-i așa, scribule? Gata, ajunge pentru azi. Trebuie să discut cu al-Fadil despre faptul că dările s-au strâns târziu. El crede că treaba asta ar putea duce la un dezastru.

L-am rugat să mai stăm o oră.

— Firul povestirii de astăzi este foarte drept și limpede. Mă tem că, dacă ne oprim acum, s-ar putea să nu ne mai întoarcem niciodată la partea asta. N-ar putea Înălțimea Voastră să încheie cu căderea lui Shawar și întoarcerea la Cairo?

Salah al-Din a oftat și apoi o cută i-a brăzdat fruntea. În cele din urmă a dat din cap și a continuat, dar nu în felul lui obișnuit, relaxat. A început să vorbească de parcă ar fi mers în galop și degetele mele trebuiau să o ia la fugă ca să țină pasul. De obicei erau cel puțin cinci scribi ca să noteze cuvintele spuse de sultan. După ce termină el, se compară notele și scribii alcătuiesc împreună o versiune cu care să fie toți de acord. Acum eram singur.

Shirkuh nu a uitat niciodată perfidia lui Shawar. Abia aştepta să se răzbune.

— Nenorocitul, spunea el adesea, s-a folosit de noi ca să câştige puterea şi i-a folosit pe franji ca să ne vină de hac.

Adresându-se unui consiliu de război într-o zi, Nur al-Din a spus că era timpul ca Shirkuh şi Salah al-Din să se întoarcă în Misr. Era prima dată când îmi pomenea numele în prezenţa tuturor emirilor. Mi-am umflat pieptul de mândrie. Tata era şi el foarte încântat, deşi pe chipul lui nu se vedea nici o emoţie, ca de obicei. Shirkuh a făcut o plecăciune.

Şi aşa a început marea noastră aventură. Iscoadele noastre au spus că Shawar bătuse palma cu Aimery împotriva noastră. Aşa stăteau lucrurile, dragă prietene. Dreptcredincioşii s-au aliat cu oameni de altă credinţă împotriva altor drept-credincioşi. Shawar şi Aimery îşi dăduseră mâna şi ne aşteptau chiar lângă Cairo. Shirkuh, care m-a învăţat tot ce ştiu despre cum se duce un război, era un comandant nemaipomenit. A refuzat să lupte pe terenul pe care îl aleseseră ei. Am trecut Nilul. Am mers la nord de Cairo şi ne-am întins corturile lângă piramidele de la Giza. Fluviul cel mare ne despărţea acum de duşman.

De acolo Shirkuh i-a trimis lui Shawar un mesaj. Îl văd şi acum cum răgea ca un leu când le citea mesajul mai întâi propriilor noştri soldaţi.

— Duşmanii sunt la mila noastră. Sunt departe de bazele lor. Haide să ne unim forţele şi să îi nimicim. Este timpul potrivit şi prilejul ăsta s-ar putea să nu mai apară multă vreme.

Oamenii noştri au strigat cât au putut de tare că se învoiesc. Multă vreme, sau aşa a părut în ziua aia, s-au auzit glasuri care strigau cu toată puterea, „*Allahu Akbar*”¹¹, atât de tare încât piramidele păreau că se

---

¹¹ Allah e mare (arabă).

zguduie. Toți soldații s-au oferit să îi ducă mesajul lui Shawar. Cu toții priveau țință la Shirkuh. Pe cine avea oare să aleagă?

Acesta s-a oprit asupra păzitorului său preferat, Nasir, un tânăr arcaș kurd ai cărui ochi de vultur îi salvaseră viața lui Shirkuh nu numai o dată.

Shawar a primit mesajul și i l-a arătat imediat aliatului său, Aimery. Ca să își dovedească devotamentul față de franji, a pus să fie executat Nasir. Capul lui Nasir, plin de murdărie, i-a fost trimis înapoi lui Shirkuh. Nu cred că l-am mai văzut pe unchiul meu la fel de furios ca în ziua aia. Soarele apunea și soldații își făceau abluțiunile înainte de rugăciunile de seară. Shirkuh i-a întrerupt. Era în pielea goală. Avea doar o bucată de pânză în jurul coapselor. A înșfăcat capul lui Nasir și a luat-o la fugă ca un nebun, arătându-l tuturor. Nasir era foarte iubit și au curs atâtea lacrimi în seara aia, încât apele Nilului trebuie să fi crescut.

Strigăte puternice au răzbătut din tabără. Shirkuh, ținând încă în mână capul, și-a încălecat armăsarul. Ultimele raze de soare i s-au revărsat în păr în timp ce striga cu furie:

— Jur pe capul băiatului ăstuia, care era de la munte ca și mine. Jur că o să cadă capul lui Shawar. Nimic nu îl poate ține în viață. Nici franjii lui, nici eunucii lui, nici califul lui nu-l pot salva. Jur în fața voastră, a tuturor, și, dacă nu o să se întâmple întocmai, praful să se aleagă de sufletul meu în iad.

Era o tăcere deplină și ne pătrunseserăm cu toții de înțelesul vorbelor lui. Multă vreme nimeni nu a scos nici un cuvânt. Ne gândeam la moartea lui Nasir, la soarta cea nemiloasă și la cât de departe eram de casă. Ne gândeam și la noi. Shawar declarase război. Cine avea să câștige războiul ăsta? Chiar când ne gândeam noi, sunetul tânguitor al unui flaut plutea prin aer și, după el, glasurile beduinilor care îngânau un bocet pentru Nasir. Și Nilul a crescut din nou.

În noaptea aia, după ce am terminat de mâncat, l-am văzut pe unchiul Shirkuh pășind în sus și în jos în fața cortului, ca un posedat. Stăteam pe nisip visând la Damasc și uitându-mă la stelele căzătoare. Nu am mai văzut niciodată un asemenea cer cum se poate vedea de la poalele piramidelor. Un sol m-a întrerupt din visare. Era o convocare de la Shirkuh.

Emirii și comandanții erau deja adunați când am ajuns eu. Shirkuh a arătat cu degetul spre un loc gol de pe podea. M-am așezat fără să știu la ce să mă aștept. Spre uimirea tuturor, Shirkuh ne-a spus că nu avea de gând să îi înfrunte pe Shawar și Aimery în afara orașului Cairo sau chiar aici, unde ne așezaserăm noi tabăra. În loc de asta, avea în plan să cucerească orașul-port Alexandria. Tuturor li s-a tăiat respirația în fața unei asemenea îndrăzneli. La lumina felinarelor Shirkuh și-a schițat planul pe nisip, dând fiecăruia dintre noi instrucțiuni amănunțite. Știa că Aimery o pornise în marș ca să ne încercuiască și să ne distrugă. Shirkuh știa că aveam de dat o bătălie înainte de a ajunge la Alexandria. Mi s-a încredințat comanda părții de mijloc a armatei și mi s-a dat ordin să mă retrag în clipa în care dușmanul avea să atace. Spre deosebire de mine, Shirkuh nu a lăsat nimic la voia întâmplării. De asta cred încă, Ibn Yakub, că a fost cel mai mare conducător militar al nostru. Eu sunt un nimic în comparație cu el. Un nimic. Un nimic.

Ne-am întâlnit cu dușmanul la al-Babyn. Când Aimery și cavalerii lui ne-au atacat, m-am prefăcut că îmi e frică și am preluat conducerea operațiunii de retragere. Franjii și-au desfăcut drapelele și au acceptat provocarea. A început hăituiala. Nu își dăduseră seama că flancurile stâng și drept ale armatei noastre fuseseră așezate în așa fel încât să îi prindă în capcană pe franjii care se retrăgeau. La un anumit semnal i-am oprit pe soldații noștri, întorcându-mă ca să îi înfrunt pe cavaleri. În curând și-au dat seama cât de expuși și izolați erau,

dar a fost prea târziu. Foarte puțini au reușit să scape. Din nefericire, Aimery a fost unul dintre ei.

Shirkuh nu ne-a dat voie să sărbătorim victoria. În aceeași zi am pornit spre nord, traversând Misrul, în direcția Alexandriei. Era prima dată când vedeam marea. Aș fi putut sta acolo ore în șir, respirându-i aerul și îmbătându-mă de frumusețea ei. Shirkuh nu ne indicase nici un loc unde ne puteam opri. Eram dărâmați la trup și suflet. Vederea întinderii de apă ne-a calmat. Eram din nou liniștit. Peste câteva zile am intrat în Alexandria. Am fost potopiți de flori și primiți cu urale de oamenii din oraș. Nu le plăcuse deloc alianța lui Shawar cu franjii.

Mândria de pe chipul lui Shirkuh, lacrimile de pe obrajii mei și bucuria, bucuria adevărată că eram întâmpinați ca niște salvatori, asta îmi amintesc. Shirkuh nu a vorbit mult timp în ziua aia. Știa că nu mai avem vreme. Totuși întreg orașul se adunase ca să ne întâmpine. Trebuia să le transmită un mesaj plin de speranță. I se citea oboseala pe față. Nu dormise de două nopți, reușind doar să închidă puțin ochii când mergea călare. Vederea oamenilor l-a stârnit. S-a urcat pe un zid în afara cetății. Mulțimea a amuțit. Iată ce a spus Shirkuh:

— Uitându-mă la voi acum, pot să număr stelele de pe frunțile voastre. Ceea ce fac eu, ceea ce facem noi poate să facă toată lumea. Odată ce poporul nostru înțelege adevărul ăsta simplu, franjii sunt pierduți. Vă spun asta tuturor, nu numai drept-credincioșilor. Sunteți cu toții în grija mea și o să vă apărăm. Dar franjii sunt deja pe drum. Haideți să sărbătorim, dar să ne și pregătim.

Ăsta era unchiul meu, care cucerise Alexandria. Ăsta era unchiul meu, care spusese vorbele astea simple, dar pline de înțeles. Eram copleșit de emoție. Când a coborât de pe zid, l-am strâns în brațe și l-am sărutat pe obraji. Mi-a șoptit câteva vorbe pline de blândețe la ureche, zicându-mi că îmbătrânea și că în curând o să

trebuiască să lupt în locul lui, că era mândru de felul în care luptasem. Ce altceva mi-ar mai fi spus oare dacă nu veneau solii cu vești despre răspunsul franjilor?

Shawar și Aimery au fost descumpăniți de iuteala cu care ne mișcaserăm din sud până în nord. Adunau o armată mare ca să ne zdrobească. Acum simțea Shirkuh cât îi lipsea tata. Avea nevoie de cineva care să întocmească planul pentru apărarea orașului, să ia măsuri pentru a rezista asediului franjilor, să se asigure că se făcea economie la mâncare și că era împărțită în mod egal, că aruncătoarele de flăcări erau în port pentru a împiedica vasele franjilor să debarce cavaleri în ariergarda noastră. În lipsa tatei, toate sarcinile astea mi-au revenit mie.

După cum știi, Ibn Yakub, asediul ăsta a intrat acum în cărțile noastre de istorie. Nu mai am nimic de adăugat, în afară de faptul că trebuie să îți mărturisesc că eram pregătit să mor. Teama, care ne urmărește pe toți, dispăruse de tot. În ariergardă aveam vase de-ale franjilor și cavalerii lor erau la porțile orașului, catapultele lor aruncând cu foc și pietre. Voiam să mor plin de noblețe, așa cum voia toată armata noastră. Nu voiam să fim uciși de foamete sau boli, acestea începând să se răspândească, acum că orașul era paralizat. Din nou Shirkuh a fost cel care a refuzat să ia în considerare fie capitularea, fie o bătălie nechibzuită, în care am fi murit cu toții, căci eram fără speranță depășiți ca număr.

Curajul lui Shirkuh nu avea egal. Mi-a dat mie comanda orașului și, pe urmă, luând cu el două sute dintre cei mai buni luptători ai noștri, a plecat, ferit de întuneric, a trecut cu cea mai mare viteză prin tabăra dușmanilor, cărora nu le venea să își creadă ochilor, și s-a îndreptat spre Cairo. Shadhi a mers cu el și spunea că Shirkuh s-a dus prin sate, le-a vorbit țăranilor pe limba lor, prezentându-i pe Shawar și Aimery ca pe niște balegi de cămile și cai și făcându-i să râdă. În felul ăsta

i-a convins pe bărbații mai tineri să se alăture armatei noastre.

Franjii, cărora nu le-a picat bine diversiunea asta, au fost de acord să înceteze asediul, și noi am plecat din Alexandria fără să pierdem nici măcar un soldat. Franjii s-au retras și ei. Dându-și seama că eram depășiți ca număr, Shirkuh ne-a dus pe toți înapoi la Damasc. În raportul pe care i l-a prezentat lui Nur al-Din în prezența mea a prezis că într-un an Shawar și Aimery o să se ia de păr. Asta, a propus el, ar fi momentul cel mai potrivit să ne întoarcem.

Și s-a întâmplat exact cum spusese el. Shawar a refuzat să îi dea lui Aimery prada de război pe care i-o promisese și franjii s-au hotărât să îl învețe minte.

Într-o zi a venit la noi un sol de la Cairo. Era o iscoadă amestecată de Shirkuh printre soldații lui Shawar. Fusesse prezent la negocierile dintre Aimery și fiul lui Shawar. Franjii ceruseră orașul Bilbais în schimbul ajutorului pe care era gata să i-l dea lui Shawar ca să lupte împotriva noastră.

Înfuriat de cererea asta strigătoare la cer, fiul lui Shawar strigase:

— Crezi că Bilbais e o bucată de brânză pe care s-o mănânci?

La care Aimery răspunsese:

— Da, e brânză, și Cairo e untul.

Toate astea s-au dovedit a fi mai mult decât vorbe goale. Aimery a cucerit orașul Bilbais, i-a omorât și i-a înrobit populația și l-a ars până în temelii. Pe urmă a pornit spre Cairo. Pentru a le pune bețe în roate foștilor lui prieteni, Shawar a ars vechiul oraș până n-a mai rămas nimic din el. Oamenii au fugit spre locul unde suntem noi acum, spre noul centru al Cairoului. Focul a pustiit orașul o lună încheiată. Shawar a încercat din nou să îl îmbuneze pe Aimery. I-a oferit aur și mână liberă în restul țării, dar tot n-a existat nici o schimbare.

În punctul ăsta califul al-Adid a trimis un sol la sultanul nostru. Nur al-Din m-a chemat și mi-a spus ce se întâmpla. M-a trimis la Homs¹² să îl aduc pe Shirkuh. Când ne-am întors, Nur al-Din ne-a dat ordin să ne întoarcem la Cairo. Eu nu voiam să plec nici în ruptul capului. Vedeam încă suferința de pe chipurile celor din Alexandria. Nu voiam să mai trec printr-un asediu. Shirkuh m-a luat deoparte.

— Ești băiatul fratelui meu sau băiatul unui nenorocit? Crezi că mie îmi place suferința? De data asta o să cucerim Cairo. Du-te și pregătește-ți caii.

Am făcut ce mi-a cerut. Auzind de plecarea noastră, Aimery se hotărâse să se retragă. Văzuse deja că oamenii din Cairo o să îi reziste fără să se cointească, în ciuda manevrelor lui Shawar. Era în iarna lui 1169 când am intrat noi în oraș. Cum se întâmplase și la Alexandria cu un an înainte, am fost întâmpinați cu flori și caii noștri au primit cea mai aleasă mâncare. L-am întâlnit pe Shawar chiar în camera asta, Ibn Yakub. S-a ridicat în picioare când am intrat împreună cu Shirkuh și s-a făcut că ne urează bun venit, dar nu îndrăznește să se uite în ochii unchiului meu. A căzut la pământ și i-a sărutat picioarele lui Shirkuh. L-am întrebat dacă ne așteaptă califul și Shawar a dat din cap fără să spună nimic.

— Atunci du-ne la el, nenorocitul, a spus Shirkuh, rânjind cu cruzime.

Ne-a condus la palatul califului prin niște coridoare boltite. Am traversat un număr nesfârșit de camere împodobite în fel și chip, în care nu era nimic. Păsări din Ifriqiya, viu colorate, făceau un zgomot îngrozitor. Am trecut printr-o grădină unde erau pui de leu îmblânziți, un urs și două pantere negre legate de un copac. Pe Shirkuh nu l-au mișcat toate astea, deși era greu să nu fii impresionat. Am încercat să îl imit pe unchiul și m-am prefăcut că nici pe mine nu m-a impresionat nimic. Apoi am intrat într-o cameră mare, cu tavanul boltit. Era

---

¹² Oraș în partea apuseană a Siriei.

împărțită de o draperie făcută din mătase grea de roșul cel mai intens, pe care fuseseră cusute cercuri de aur curat și pietre prețioase de mărimea unui ou. Shawar s-a plecat în fața draperiei și și-a pus sabia pe podea. Noi nu am făcut la fel. Perdeaua s-a ridicat încet și a apărut al-Adid.

Așa deci, mi-am spus în sinea mea, individul ăsta speriat și demn de milă, care de-abia dacă avea optsprezece ani, cu ochi negri umbriți de semnele unui prea mare răsfăț, înconjurat de eunuci și de o bogăție ieșită din comun, era califul fatimizilor. Califul l-a rugat pe Shawar să plece și vizirul înfrânt a plecat, furișându-se ca un animal urât mirositor.

Shirkuh nu a pierdut timpul.

— Ne-ați cerut să salvăm orașul. Iată-ne, am venit. Înainte de toate vă cer capul lui Shawar. El e cel care a adus moartea și nimicirea poporului nostru.

Califul fatimizilor a încuviințat din cap.

— Bine ai venit la Cairo. Ne face mare plăcere să te numim vizirul nostru, a spus el cu un glas ciudat, înăbușit, de parcă și el, aidoma celor mai mulți din jurul lui, ar fi fost castrat.

Shirkuh s-a plecat în semn că acceptă numirea și amândoi am ieșit din palat. Chiar a doua zi, cu permisiunea scrisă a califului lor, cu mâna mea i-am dat jos de pe umeri capul lui Shawar, aruncându-l la pământ, la picioarele lui Shirkuh. Inima mi-a tresăltat, dar brațul meu a fost puternic.

— Acum Nasir e răzbunat, a spus el cu un glas îndulcit de amintirea arcașului său.

La două luni după asta, cerul s-a întunecat. O groaznică tragedie s-a abătut asupra familiei noastre. Unchiul meu, Shirkuh, s-a prăpădit. Nu am fost singurul care a vărsat lacrimi amare când vestea s-a răspândit printre soldați. Shirkuh era un comandant iubit de mulți, și chiar și emirii din Damasc, care, pe la spate, făceau haz pe seama felului în care vorbea el limba Coranului,

s-au arătat copleșiți de durere. Cine avea să ne conducă acum, când Allah ne răpise leul de munte?

În viață suntem cu toții pregătiți să murim în orice clipă, dar de moartea lui Shirkuh nu era nevoie. Pofta lui de mâncare a fost cea care l-a nenorocit. Fusesse invitat la o petrecere unde se ospătase vreme de aproape trei ore. Oi întregi fuseseră fripte, capre făcute la grătar, prepelițe și potârniche și toate delicatesele gândite și negândite ne fuseseră puse pe dinainte. Shirkuh era nebun după mâncare. Chiar și când era foarte tânăr, bunica trebuia adesea să-l oprească de la mâncare. Când l-am văzut cum mănâncă, mi-am adus aminte de poveștile de demult. Se lăuda că poate să mănânce și să bea mai mult decât oricare dintre soldații lui. Acum nu mai putea să se oprească. Era o priveliște tristă și deloc plăcută la vedere. De trei ori Shadhi a încercat să îl țină în frâu, șoptindu-i la ureche că trebuie să o lase mai moale, dar unchiul Shirkuh era în lumea lui. S-a înecat cu mâncare și a început să se sufocă. Shadhi i-a dat una tare pe spinare și l-a făcut să se ridice în picioare, dar a fost prea târziu. Și-a pierdut cunoștința și a murit în fața ochilor noștri.

Shadhi și cu mine ne-am luat în brațe și am plâns. Toată noaptea am stat de veghe lângă trupul lui îmbăiat și învelit în giulgiu, pe care îl puseseră pe un pat simplu, obișnuit. Soldații lui Shirkuh, mulți dintre ei veterani care luptaseră alături de el pe vremea când nu eram decât un copil, au venit în grupuri mici și și-au luat adio. Era ciudat să îi vezi pe acești soldați, căliți în bătălie, plângând ca niște copii.

După miezul nopții am rămas singuri. Shadhi și-a adus aminte de o poveste veche, întâmplată cu mult înainte de a mă naște eu, și a început să plângă din nou. Mi-am adus aminte de Shirkuh, cum râdea din toată inima cu ochii lui scânteietori când le cânta copiilor lui și nouă, pe vremea când ajunseserăm aproape bărbați în toată firea. Odată, când a descoperit că mă duceam la o

cârciumă pe furiș, m-a chemat la el în odaie. Părea foarte serios și m-am speriat. Era grozav de furios.

— Ai băut, nu-i așa?

Am clătinat din cap că nu.

— Să nu mă minți, băiete!

Am încuviințat din cap.

A izbucnit în râs și a recitat maximele lui Ibn Sina¹³, pe care m-a obligat să le repet și eu:

*Vinul e un dușman cumplit, un prieten chibzuit,
O cantitate mică e un antidot, prea mult e venin de
șarpe,
În exces duce nu la puține neazuri,
Dar în puțin e mult câștig.*

Din păcate nu a fost o lecție pe care să o învețe și el însuși. Moartea a fost prețul pe care l-a plătit pentru faptul că a mâncat prea multă carne și a băut prea mult vin. Din ziua în care l-am văzut murind, a început să mi se facă greață de câte ori era prea multă carne pe masă. Acum înțelegi de ce sunt cumpătat, Ibn Yakub? Acum câteva zile, când am mâncat împreună, am simțit că nu prea ți-a plăcut mâncarea. Dar toate astea o să le discutăm altă dată. Acum să mergem mai departe.

A doua zi, după înmormântarea lui Shirkuh, emirii din Damasc s-au ținut la distanță de mine. Stăteau strânși în grupuri mici și vorbeau în șoaptă. Nu am înțeles cauza nemulțumirii lor decât mai târziu în acea seară.

Sfetnicii califului fatimizilor mă credeau tânăr, lipsit de experiență și slab, pentru ei eram unul pe care curtea îl putea manevra cu ușurință. Am fost invitat la palat și mi s-a dat titlul de al-Malik al-Nasir, rege victorios. Cum trebuie să mai fi râs între ei crezând că găsiseră în mine un instrument cu care puteau să facă tot ce voiau ei! Eram conștient de onoarea ce mi se făcuse, dar mă

---

¹³ Ibn Sina, cunoscut sub numele latinizat de Avicenna (980-1037), medic, naturalist și filozof arab de origine persană.

simțeam pierdut fără Shirkuh. Mă simțeam ca un râu al cărui curs fusese deviat, dezorientat la vederea noului peisaj.

Trebuia să vorbesc cu Shirkuh sau, în lipsa lui, cu tata, care era la Damasc cu Nur al-Din. M-am gândit la marele nostru sultan și m-am întrebat cum o să privească faptul că mi se făcuse o asemenea onoare. Mândrii lui emiri, oameni de viță nobilă, erau clar nemulțumiți de faptul că un kurd de origine modestă, de la munte, care, după părerea lor, nu știa să vorbească limba divină cum trebuie, era acum vizir de Misr. M-am hotărât să îi dau de veste lui Nur al-Din și să îi spun încă o dată că pe el, nu pe califul fatimizilor, îl recunoșteam drept conducător. Ultima persoană de pe lume împotriva căreia voiam să mă pun era Nur al-Din.

Un turban alb de vizir, brodat cu aur, a fost așezat pe capul ăsta, o sabie împodobită cu giuvaieruri mi-a fost pusă în mână și mi s-a dat o frumoasă iapă albă cu o șa și un căpăstru încrustate cu perle și aur. După aia am pornit-o în fruntea unui alai, cu multă muzică și cântece. În cele din urmă am ajuns la palat, în această sală, aici, unde stăm noi acum. E un loc potrivit și timpul potrivit pentru ca noi să ne terminăm munca pe ziua de azi, Ibn Yakub.

Mă bucur că ai insistat să terminăm povestea asta, dar văd că ți-au înțepenit degetele. Soția ta va trebui să îți facă masaj la mâini cu ulei în seara asta, și credinciosul meu al-Fadil trebuie să fie supărat pe mine. Niciodată nu l-am făcut să mă aștepte așa de mult.

ZECE

Mă întâlnesc cu Halima pe furiș ca să îi aud povestea. Îmi vorbește despre viața ei în harem și despre cât de minunată e sultana Jamila

A doua zi a venit la mine acasă un sol de la palat. A adus un coș mare cu fructe și alte delicatese pentru soția și fiica mea și un mesaj pentru mine. Sultanul și cadiul pleaseră din oraș pentru o zi sau două și mi se dădea voie să îmi iau un răgaz de la îndatoririle pe care le aveam. Într-un fel, eram dat afară. Simțeam că ar fi trebuit să mi se ceară să aleg dacă voiam sau nu să merg cu ei. Unde se duseseră și de ce? Probabil că asta era pedeapsa cadiului pentru că îl ținusem pe Salah al-Din atât de mult numai pentru mine cu o zi în urmă. Cum puteam să scriu o cronică despre sultan, dacă eram exclus în felul ăsta de la munca lui de zi cu zi?

A fost mare veselie în casă după ce a plecat solul. De mai multe săptămâni abia dacă o văzusem pe Maryam și, cu două săptămâni în urmă, a fost mare supărare fiindcă sosisem târziu la petrecerea dată când împlinise ea zece ani. Chiar și Ibn Maymun mă certase atunci. Bineînțeles că Rahela era încântată de scurta mea vacanță. Ne împăcaserăm, dar ei tot nu îi plăcea faptul că petreceam așa de mult timp la palat. Cu toate astea, nu dădea nici un semn cum că nu i-ar plăcea darurile pe care nu le ceruse și care soseau cu regularitate la noi acasă. Veneau nu de la palat, ci de la negustori și curteni, care credeau că am multă înrâurire asupra sultanului.

De când începusem să lucrez ca scrib al lui Salah al-Din, nu cheltuiserăm nici măcar un dinar pe mâncare sau ulei. Adăugați la astea satinul și mătăsurile, de care

nu aveau parte alți oameni ca noi. Atât Rahela, cât și Maryam erau acum îmbrăcate la fel ca nobilimea de la curte. Odată, când am acuzat-o de toate astea, a râs fără pic de rușine și mi-a răspuns:

— Durerea despărțirii noastre este fără îndoială alinată de primirea tuturor acestor daruri, deși eu încă mai cred că, dacă ar fi să te pun pe tine pe unul din talerele cântarului din piață și toate darurile pe celălalt, balanța tot în favoarea ta s-ar înclina.

Mai târziu în după-amiaza aceea, pe când ne plimbam toți trei fără ținută pe străzi și ne uitam la ce mai era de vânzare pe la diferite tarabe, o femeie pe care nu am recunoscut-o mi-a dat un bilețel și a dispărut repede, înainte să o pot întreba ceva. Mesajul era nesemnificativ, dar îmi cerea să mă înfățișez la biblioteca palatului a doua zi. Atât Rahela, cât și eu am presupus că era un mesaj de la Shadhi, care făcuse ce îi spusese sultanul, dar pe mine mă mira de ce fusese ales un asemenea mesager. Ceva în sinea mea îmi spunea că mesajul nu venea nici de la Shadhi, nici de la sultan.

A doua zi, când am intrat în bibliotecă, un servitor mi-a spus că Salah al-Din și al-Fadil nu se întorseseră încă de prin țară. Cum stăteam așa și îl așteptam pe cel care îmi trimisese bilețul, am auzit un zgomot ușor în spatele meu și, când m-am întors, am văzut rafturile de pe un perete mișcându-se. Un pic neliniștit, am făcut un pas și am văzut câteva trepte sub podea și o siluetă care le urca încet. Era Halima. A zămbit când a văzut cât de uimit eram. Ilmas, eunucul care fusese executat, îi spusese despre existența unei treceri secrete de la harem spre bibliotecă. Fusese făcută de bunicul lui al-Fadil, un calif care nu avea nimic împotriva ca soțiile și concubinele lui să ajungă în bibliotecă. Ulterior palatul fusese dat vizirului și trecerea nu mai fusese folosită.

Era periculos să discutăm în bibliotecă. Halima voia să ne întâlnim în odaia unei prietene, lângă baia publică, mai târziu în după-amiaza aia. Aceași femeie care îmi

adusesse mesajul avea să se întâlnească cu mine peste câteva ore și să mă ducă la ea.

Mă aflu pe nisipuri mișcătoare. Dacă mă întâlneam cu ea și nu îi spuneam sultanului, gâtul putea să mi se găsească curând sub sabia lui. Dacă îi spuneam lui Salah al-Din, mai merita oare trăită viața pe care urma să o ducă Halima? Poate că nu trebuia să iau în seamă invitația. În vreme ce mă plimbam prin curte, l-am văzut pe Shadhi, care m-a îmbrățișat cu multă căldură. Nu îl mai întâlnisem de ceva timp. Și el era supărat din cauză că Salah al-Din plecase fără el, dar mi-a spus că trebuia să se întoarcă la palat în acea seară.

Am stat amândoi la soare și am vorbit. Era ca și cum am fi fost dintotdeauna prieteni apropiați, având mare încredere unul în altul. M-a întrebat cum mergea cartea lui Salah al-Din și i-am spus unde se opriese povestirea. Memoria lui a confirmat relatarea pe care o făcuse Salah al-Din despre condițiile ce au dus la moartea lui Shirkuh. Amintirea asta l-a întristat pe bătrân. Asumându-mi orice risc, i-am spus lui Shadhi despre întâlnirea mea cu Halima. Spre surprinderea mea, a râs încântat.

— Ai grijă cu iapa aia, Ibn Yakub, ai mare grijă. E primejdioasă. Până să te dumirești ce și cum, te-ai și urcat pe ea, iar ea a luat-o la galop prin deșert cu tine legat de coada ei. Are sânge de kurd în vine. Și femeile astea de la munte, dă-mi voie să îți spun, fac numai și numai ce vor ele. Nu știu ce ți-a pregătit ție, dar orice ar fi, nu o să te lase să îi rezști. Odată ce femeile de felul ei și-au pus în gând să facă un lucru, n-o să îngăduie unor bieți bărbați să le oprească.

Am protestat zicând că atât Halima, cât și eu eram nevinovați.

— Vrea doar să își spună povestea. Nu e asta slujba mea?

Privirea lui plină de subînțeles m-a făcut să cred că nu era convins.

— Du-te și întâlnește-te cu ea. Nu-ți fie frică de sultan. Dacă află, zi-i că mi-ai mărturisit mie și că ai presupus că eu i-am transmis informația. Lucrurile astea nu îl îngrijorează pe Salah al-Din. Dar, dacă alți oameni din harem descoperă taina voastră, Halima o să fie în primejdie. Iar tu, prietene, ai grijă. E foarte frumoasă, dar poartă în pântece copilul sultanului.

Vestea m-a lăsat cu gura căscată. M-a cuprins un val de gelozie și furie. De ce un conducător, oricât de bun ar fi el, sa aibă dreptul să ia trupul oricărei femei pe care o dorește în clipa aia? Am băgat de seamă că Shadhi se uita la chipul meu slujit de furie și clătina din cap, zâmbind cu înțelegere. Mi-am revenit, căindu-mă că mă purtasem așa prosteste la aflarea vestii de mai înainte. Am pornit-o spre porțile palatului și mi s-a părut că îl aud pe Shadhi șoptindu-mi la ureche:

— Ai grijă, mare grijă, Ibn Yakub.

Dar totul a fost doar în închipuirea mea.

Ibn Maymun zice că, dacă te afli într-o stare de surescitare nervoasă, vezi și auzi lucruri imaginare legate de motivul surescitării. Odată mi-a povestit despre un om al cărui cal preferat fusese ucis din cauza unei vechi vrajbe dintre neamuri. Își zărea calul în cele mai ciudate locuri. Același lucru se întâmplă și cu persoana iubită, indiferent dacă iubirea a fost mărturisită sau nu. Brusc nu mi-am mai dorit să o văd pe Halima. Îi doream moartea. Gândul ăsta nu a ținut decât, cel mult, câteva minute și, cum așteptam în locul convenit de lângă baia publică, dincolo de strada legătorilor de cărți, mi s-a făcut rușine de mine însumi.

Trimisa Halimei m-a văzut de departe și mi-a făcut semn să o urmez. Era iute de picior și, fiindu-mi frică să nu o scap din ochi, mi-am pierdut orice simț al orientării. Când a intrat în curtea unei case modeste, habar nu aveam în ce cartier mă aflu. Casa era goală. Am fost dus într-o cameră mică și, văzând că asudam și mi se tăiase răsuflarea, un servitor mi-a dat o cană cu

apă. Nu m-am uitat prea atent la el, până când a început să vorbească cu un glas ciudat, ceea ce m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva era un eunuc.

— Vreți să vă odihniți puțin?

— Nu, nu, mi-am revenit.

Am așteptat. Servitorul m-a privit mai departe cu un aer familiar. Obrăznicia lui m-a enervat, dar am reușit să scot un zâmbet firav. A izbucnit în râs și și-a dat jos acoperământul de pe cap, lăsând să se vadă buclele de un roșu-aprins ale Halimei. Venise deghizată în bărbat.

— Nici măcar tu, Ibn Yakub, care te-ai holbat la mine așa de mult în ziua aia la palat, când îmi spuneam povestea, nici măcar tu nu m-ai recunoscut. Treaba asta îmi dă speranțe.

Și-a arătat încântarea bătând din palme ca un copil. Apoi a râs, cu un glas profund, gutural, al cărui sunet mi s-a părut că aduce cu cel al unei cascade și care mi-a întetit bătaile inimii. M-am bucurat că a dispărut un timp după ce făcuse ceea ce făcuse. Aveam nevoie de un scurt răgaz ca să îmi revin. Când s-a întors, înveșmântată într-o mantie de mătase verde cu albastru, împodobită cu brocart, cu mâneci ample, și purtând brățări de aur la mâini, mi-a adus aminte de legendarele prințese din Caucaz. Orice urmă de furie pe care poate că o simțisem mai înainte a dispărut curând. Nu aveai cum să fii furios multă vreme pe o asemenea comoară fără cusur.

— Ți-ai pierdut graiul, scribule?

Am zâmbit și am clătinat din cap.

— De ce crezi că te-am chemat aici?

— Am presupus că voiai că îmi comunici ceva. Uite, mi-am adus instrumentele ca să pot transcrie fiecare cuvânt pe care îl spui.

Nici nu a luat în seamă parada de supunere pe care tocmai o făcusem.

— De ce nu ai stat până la sfârșitul spectacolului de umbre? Ilmas mi-a spus că ai plecat înainte de ultimul act.

Am oftat.

— Umilirea în public a sultanului nostru nu mi-a încântat ochii sau urechile. Am ajuns să îmi placă de acest om.

S-a schimbat la față dintr-odată. Fulgerele care țâșneau din ochii ei plini de mânie m-au ars până în fundul sufletului. Rămăsesem fără grai în fața furiei ei. A sorbit un pic de apă și a numărat până la treizeci pe degetele de la amândouă mâinile. Întrucât femeia se liniștise, drăgălășenia i-a apărut din nou pe chip. A mișcat ușor din șolduri, unduindu-le într-o parte și în alta.

— Știi să cânti la lăută, scribule?

Am clătinat din cap.

— Atunci o să ne cânte Mansooră. Când ești trist, sunetul unei lăute este precum clipocitul apei pentru un călător însetat care merge prin deșert.

Servitoarea a început să cânte la lăută și în cameră s-a așternut o liniște fermecată. Halima a început să vorbească. Vorbea rar și pana mea se mișca în ritm neabătut cu vorbele ei. Eram așa de căzut în transă, că aproape nu îmi dădeam seama ce spunea. Abia după ce m-am întors acasă am văzut ce importanță avea ceea ce îmi povestise.

La început n-am putut să dorm câteva nopți. Salah al-Din intra la mine în odaie și mă poseda cu o patimă așa de mare, încât mă stârnea, deși nu simțeam nimic pentru el. După ce termina, îl lăsam să doarmă și mă duceam să mă spăl. Nu voiam să-i port copilul în pânțe.

Ar trebui să îți spun adevărul. După primele câteva nopți închideam ochii când Salah al-Din se urca pe mine și-mi închipuiam că e Messud. Pari uluit, scribule. Ori

crezi că vorbele mele fără ascunziș te-ar putea costa viața? Nu-ți face griji. Gura mea n-o să vorbească niciodată despre întâlnirea noastră, dar vreau să știi totul. Ori îți faci griji fiindcă m-am încrâncenat prea tare din cauza sultanului și visez la răzbunare? De ce aș face-o? Mi-a salvat viața și a devenit domnul și stăpânul meu. Pentru asta îi sunt recunoscătoare, dar în pat la mine e ca oricare alt bărbat.

Singurul bărbat pe care l-am iubit cu adevărat e Messud. Poate că e foarte bine că nu mai e printre noi. Dacă ar fi aici, aș risca viețile noastre, ale amândurora, ca să mai fiu o dată în brațele lui. Visam că o să mă lase grea cu copilul lui și că o să mă prefac că e al lui Salah al-Din. Poate aurul vreodată să vindece durerea, scribule? Tot timpul mă gândesc la Messud. Mă chinuiesc întruna închipuindu-mi-l în rai în brațele unei hurii, o făptură mult, mult mai ispititoare decât mine. În adâncul sufletului sunt tot cu el. Îmi spun că nu ne-am despărțit. Adesea îmi tulbură somnul. Ochii lui zâmbitori, privirea senină, glasul mângâietor, atingerea mâinilor care îmi dezmiardă trupul, toate astea îmi bântuie visele și știu că n-o să dispară niciodată.

În cele câteva săptămâni de la început, noaptea târziu, îi auzeam pe ceilalți vorbind tare și cu teamă despre viața și viitorul lor și despre mine. Râdeau de mine. Bănuiesc că își ziceau că îl iubeam pe sultan și că, dacă el o pornea să zburde prin alte locuri, lovitura o să mă facă din om neom, lăsându-mă singură să îmi văd de inima rănită. Cât de mult se înșelau și cât de puțin mă cunoșteau! Sunt doar șase luni de atunci, Ibn Yakub, dar mie mi se pare că a trecut o veșnicie.

În primele câteva săptămâni am dus-o bine, deși nu era deloc plăcut să fi cea mai nouă concubină din harem. Prima soție a lui Salah al-Din, Najma, era o doamnă nobilă, dar urâtă. El mi-a spus că i s-a părut respingătoare, dar asta nu l-a împiedicat să își lase sămânța în ea. După cum poți să îți închipui, căsătoria

nu prea avea scopul de a aduce plăcere. Avea doar un singur scop, care a fost atins când ea i-a născut trei băieți unul după altul. A simțit și ea că și-a îndeplinit datoria și nu a părăsit niciodată Damascul.

Vizitele lui Salah al-Din, mulțumescu-ți ție, Allah, s-au împuținat tot mai mult și, de îndată ce am rămas însărcinată, sultanul n-a mai venit deloc. Atunci toți au devenit mai prietenoși. M-a mirat, când am intrat pentru prima dată în harem, să văd că de fapt nu eram multe. În afară de mine, mai erau optzeci de concubine și două soții, dar între noi nu era nici o deosebire demnă de luat în seamă când era vorba de privilegii, în afară de faptul că noi aveam șase servitoare care se îngrijeau să nu ne lipsească nimic, în vreme ce soțiile aveau opt sau nouă.

Chiar din prima săptămână îmi dădusem seama că exista o femeie care domina haremul. Era Jamila, o cântăreață din lăută venită din Arabia, de origine nobilă. Fratele sultanului i-a trimis-o în dar și Salah al-Din a fost fermecat de frumusețea și priceperea ei. Fiindcă n-ai să dai niciodată cu ochii de ea, Ibn Yakub, lasă-mă să ți-o descriu. E mijlocie de statură, nu așa de înaltă ca mine, cu piele arămie și păr negru, cu ochi care își schimbă culoarea de la cenușiu la verde, depinde de unde îi privești. Cât despre trup, ce pot să spun? Văd că te stânjenesc din nou. O să mă opresc. Dacă îți închipui că Mansooră cântă la lăută dumnezeiește, ar trebui s-o ascuți pe Jamila. În mâinile ei lăuta începe să vorbească. Când lăuta râde, noi zâmbim. Când e tristă, noi plângem. Jamila o face să pară aproape o ființă omenească. Jamila e cea care ne ține mințile treze. Tatăl ei a fost un sultan luminat. A adorat-o și a ținut ca ea să primească aceeași educație ca și frații ei. Nu a vrut în ruptul capului să i se pună vreo opreliște la învățat. Ea încearcă să ne învețe și pe noi ce știe.

N-am mai putut de bucurie când a început să vorbească despre noi cu curaj. Nu despre noi, cele din harem, ci despre noi, femeile. Tatăl ei îi dăduse un

manuscris de spaniolul Ibn Rushd¹⁴ și Jamila vorbea despre el cu mare respect. Ne-a spus că Ibn Rushd criticase statele noastre pentru că nu descoperiseră și nu folosiseră viclenia femeilor. Din păcate, zicea el, femeile erau folosite doar pentru procreare, creșterea copiilor și hrănirea lor la sân. Nu auzisem niciodată până atunci asemenea vorbe și, judecând după ce citesc pe chipul tău, nici tu n-ai auzit, dragul meu scrib.

Jamila ne-a spus că, acum mulți ani, la Cairo, unul dintre califi fatimizi, al-Hakim, se trezise într-o dimineată și hotărâse că femeile erau izvorul tuturor relelor. A dat imediat un decret prin care le împiedica să iasă pe stradă și, pentru a se asigura că stăteau în casă, li s-a interzis pantofarilor să facă pantofi pentru femei. A dat ordin ca toate soțiile și concubinele din palat să fie băgate în lăzi și aruncate în fluviu. Jamila a zis că, deși al-Hakim își pierduse fără îndoială mințile, era interesant că nebunia lui s-a îndreptat doar împotriva femeilor.

Jamila și cu mine am devenit prietene apropiate. Nu ne ascundem nimic una alteia. Tainele mele sunt ale ei și ale ei sunt ale mele. I-a făcut deja doi băieți lui Salah al-Din și acum el o caută rareori. La început, ca și mine, era supărată, dar acum oftează când vine. Niciodată nu se întâmplă invers. Cât de trecătoare pot fi sentimentele noastre! Mă întreb cum m-aș fi simțit dacă amintirea lui Messud n-ar fi fost așa de puternică. Jamila zice că Messud e o închipuire pe care o hrănesc ca să nu-mi pierd mințile. Știu că trecutul nu prea mai are putere când vine vorba de inimă, dar deocamdată nu e cazul meu și, până una-alta, Jamila mă lasă să visez. Uneori mă încurajează să fac treaba asta, fiindcă ea nu a avut niciodată un Messud. Și îmi mai spune să nu mă mai rad în părțile rușinoase.

---

¹⁴ Abu-l-Walid Muhammad ibn Ahmad ibn Muhammad ibn Rushd, cunoscut sub numele latinizat de Averroes (1126-1198), cel mai important filozof islamic, născut la Cordoba.

Singurul prieten pe care l-am mai avut a fost Ilmas, eunucul. Era în harem de multă vreme. Cu mult înainte ca Salah al-Din să vină aici. Ce povești îmi spunea, Ibn Yakub! Apără-mă, Allah, nu pot să le repet, nici măcar ție. Poate dacă ai fi fost eunuc, da' e o prostie. Iartă-mă. Nu aveam dreptul să îți vorbesc așa.

Ilmas era într-adevăr poet. Tot nu înțeleg ce l-a apucat. De ce a scris textul pentru spectacolul ăsta de umbre? A fost omorât pentru că a spus adevărul, căci în ultimul act, pe care tu ai fost prea laș ca să-l urmărești — sau a fost *al șaptelea* simț al tău care te-a avertizat că s-ar putea să fie primejdios? — Ilmas a descris iubirea uneia dintre femeile din harem pentru alta. Iubirea unei concubine pentru una dintre servitoarele ei. Cred că s-a gândit la Mansoor, fiindcă lăuta era mai tot timpul prezentă. Cu siguranță n-ar fi putut să se gândească la mine. Eu n-am făcut încă nici un pas în direcția aia, deși, dacă l-aș face, doar îmbrățișarea caldă a Jamilei m-ar mângâia. Un semn pentru ea că sunt gata să fac un pas ca ăsta ar fi să nu îmi mai rad părul de pe corp. Sunt pe punctul de a lua o hotărâre. Zilele nefericite sunt aproape pe sfârșite.

Ia te uită ce față ai făcut! Văd cumva dezgust? Bineînțeles că un om de lume cum ești tu, Ibn Yakub, nu se tulbură când aude asemenea amănunte. Cairoul și Damascul, ca să nu mai vorbesc de Bagdad, sunt pline de bordeluri cu bărbați, unde tineri imberbi satisfac orice nevoie și dorință imaginabilă a celor care îi vizitează. Așa ceva se tolerează, dar pomeneste numai de niște femei care își pipăie trupul una celeilalte ca să simtă mirosul de mosc și ai zice că s-a prăvălit cerul pe pământ.

Cred c-ar trebui să mă opresc. Arăți de parcă ai fi cât pe-acți să te sufoci din cauza propriei furii, iar prietenul tău, Ibn Maymun, nu m-ar ierta niciodată dacă te-aș face să te îmbolnăvești.

Sunt dezamăgită de tine, scribule. Nu cred c-o să te mai chem niciodată.

Până să răspund ceva, Mansooră mă și dusesse la ușă și mă azvârlise afară, în curte. M-am întors ca să mai arunc o ultimă privire spre Halima, dar nu mai era nici urmă de ea. Ultima mea amintire despre ea a fost o privire ciudată, încăpățânată și pe jumătate sfidătoare. Așa și-a luat ea adio de la mine.

Am pornit-o pe stradă, mâhnit și descumpănit.

UNSPREZECE

Shadhi și povestea șeicului orb. Salah al-Din spune cum și-a înfrânt dușmanii

Întâlnirea mea furișă cu Halima mă zguduise până în fundul sufletului. M-am simțit jignit, deși, când mi-am amintit întocmai spusele ei, n-am găsit nimic care să mă supere. Bănuiesc că m-a uluit hotărârea pe care o luase ca, din clipa aceea, toți bărbășii, în afară de Messud, să nu mai prezinte nici un interes pentru ea. Nu era nimic personal în reacția mea. Eram șocat în numele tuturor bărbăților sau, cel puțin, cu acest gând m-am amăgit.

Shadhi nu a fost așa de convins. Mă aștepta cu nerăbdare la palat. Sultanul se întorsese, dar nu putea să mă primească decât mai târziu, după-amiază. Shadhi voia să afle despre întâlnirea mea cu Halima, așa că i-am făcut această favoare. N-a părut câtuși de puțin tulburat de povestea mea.

— Aș putea să îți spun povești despre harem, care te-ar face să mori de rușine când le-ai auzi, a zis el chicotind. Nu că eu aș fi murit vreodată de așa ceva. Am trăit destul ca să învăț că, dintre toate făpturile lui Allah, noi, oamenii, suntem cei mai schimbători. Nu pune la inimă problemele femeilor, Ibn Yakub. Lasă-le pe Jamila și Halima în plata Domnului, să fie fericite împreună. Nu o să fie niciodată libere ca tine și ca mine.

M-a mirat, dar m-am simțit și ușurat când am văzut nepăsarea a lui Shadhi. Îi spuseseam tot. Dacă sultanul ar descoperi vreodată secretul nostru, am fi amândoi de vină. Teama, care mă făcuse să nu dorm o noapte întreagă, s-a risipit și mi-am recăpătat buna dispoziție. L-am văzut pe Shadhi râzând în barbă. Când l-am întrebat ce motiv de veselie are, a scuipat cu zgomot înainte de a începe să vorbească.

— E un șeic orb, care își predică prostiile la câțiva kilometri de Bab-al-Zuweyla. E unu' dintre cei care trăiesc de pe urma religiei. Folosește faptul că e orb ca pretext pentru a pipăi fiecare părticică din trupul bărbaților cu glas blând și tot timpul recită *hadith*. Lumea îi lasă daruri, mâncare, haine, bani și uneori bijuterii. Acum șase luni un negustor i-a adus un șal frumos ca să-i țină de cald seara. Șeicul era nebun după șalul ăsta. Îi băga un capăt printr-un ineluș și pe urmă îl trăgea cu putere afară ca să le arate discipolilor lui ce ciudată era lâna. Într-o seară, când tocmai își terminase rugăciunile, un bărbat a intrat la el în casă. Șeicul stătea pe un covor pe podea, jucându-se cu mătăniile și bolborosind invocații și rugăciuni și ce mai scot pe gură șarlatanii ăștia ca să îi ducă pe săraci de nas. Bărbatul care a intrat a mormăit câteva rugăciuni și a pus o bocceluță la picioarele predicatorului. Acesta, încântat de cadou, l-a întrebat cum îl cheamă, dar n-a primit nici un răspuns. Un timp s-au rugat în tăcere. Pe urmă străinul a prins glas. „Spune-mi ceva, preaînvățate. Ești cu adevărat orb?” Șeicul a dat din cap. „Orb de tot?” Șeicul a încuviințat din cap mai tare, de data asta puțin oțărât. „Deci, dacă ar fi să-ți iau șalul de pe umeri, a zis omul cu glas blând, care te liniștea, n-ai afla niciodată cine sunt?” Pe șeic l-au amuzat vorbele omului și a zâmbit, în vreme ce tânărul și întreprinzătorul hoț i-a luat șalul de pe umeri și a ieșit din casă. Sfântul s-a repezit după el cu bastonul. Masca i-a căzut de pe față când a început să îl înjure în gura mare pe hoț: „Nenorocitul, curvarule, fătătură de otreapă”. Și chiar mai rău, Ibn Yakub, niște vorbe pe care nu vreau să ți le repet. Mai târziu s-a descoperit că în bocceaua pe care o lăsase hoțul pentru șeic erau trei straturi de rahat de porumbel, acoperite cu paie!

Shadhi a început să râdă din nou. Avea un răs molipsitor, iar eu abia am reușit să scot un zâmbet firav. Dar el știa bine că povestea mi s-a părut doar foarte

puțin amuzantă. Treaba asta l-a enervat și a scuipat făcând un arc elegant pe deasupra capului meu ca să își exprime dezaprobarea. Apoi m-a ținut cu privirea și mi-a făcut cu ochiul. Am râs. Era din nou pace.

Abia târziu, după masă, a catadicsit sultanul să observe prezența mea lipsită de importanță. Era binedispus și, când l-am întrebat dacă s-a ales cu ceva de pe urma drumului pe care îl făcuse împreună cu al-Fadil, a oftat.

— Nu e de datoria mea să conving lumea să plătească dările către stat, dar al-Fadil a ținut morțiș ca să fiu și eu acolo, în nord. Ca de obicei, nu s-a înșelat. Prezența mea acolo a avut efectul dorit. În două zile amândoi am strâns dări care nu fuseseră plătite de doi ani. Așa că hai să mergem mai departe cu povestea noastră. Unde am rămas?

I-am adus aminte că rămăsese la momentul când devenise vizir de Misr.

Mă temeam ca sultanul Nur al-Din să nu fie înrăurit de purtarea unora dintre emirii din Damasc. Aceștia nici nu se sinchiseau să își ascundă invidia și disprețul față de mine. Îi trimiseseam o scrisoare lui Nur al-Din și acum așteptam cu nerăbdare răspunsul de la el. A venit după o săptămână. Forma de adresare pe care o alesese dovedea faptul că îl enerva stilul meu înflorit. Eram încă emirul Salah al-Din, comandantul armatei. I-am trimis repede o altă scrisoare, în care adeveream faptul că el, Nur al-Din, era sultanul, iar eu îl ascultam numai pe el. Am cerut și ca tatălui meu, Ayyub, și restului familiei să li se permită să vină și să stea cu mine la Cairo. Fără ei mă simțeam singur și fără adăpost. După câteva luni mi-a fost satisfăcută cererea. Nu-i mai văzusem pe tata și pe mama de aproape un an. Mare ne-a fost bucuria când ne-am reîntâlnit grație voinței lui Allah.

I-am spus tatei că, dacă ar vrea să devină vizir, eu i-aș preda imediat dregătoria și puterea. El nu a vrut,

spunând că alegerea lui Allah se opriase asupra mea. Nu ar fi fost de dorit să îi încălcăm vrerea. Totuși l-am convins să devină vistiernic, o slujbă de mare însemnătate. Fără să ții în mână visteria, era greu să-ți exerciți puterea.

Califul fatimizilor și curtenii lui erau înfuriați din cauza acestei hotărâri. Fuseseră de acord ca eu să fiu vizir fiindcă îmi închipuiau că sunt slab și nu mă ia nimeni în serios. Acum își dădeau seama că puterea le aluneca printre degete. Califul al-Adid era un om slab, manipulat de eunuci. Una dintre creaturile astea, un nubian pe nume Nejuh, cu fața la fel de neagră cum îi era și inima, intrase pe deplin în grațiile lui al-Adid. Nejuh era cel care îi furniza stăpânului atât opiu, cât și vești false.

Califul nutrise speranța să fie el însuși vizir, dar își dăduse seama că ar fi mai ușor să își mențină puterea la curte prin intermediul meu. Iscoadele puse de al-Fadil au adus într-o seară vestea că eunucul nubian Nejuh trimisese în taină un sol la franji. Califul voia ca ei să simuleze un atac asupra Cairoului. Știa că eu aș porni imediat călare să mă bat cu cotropitorii. Atunci Nejuh și nubienii lui aveau să ne înfigă pumnalele în spate.

Povățuit de al-Fadil, am hotărât că Nejuh trebuia trimis pe lumea cealaltă cât mai curând posibil. Atâta timp cât el era în palat, era greu de făcut așa ceva fără să provoci un război în toată regula. Trebuie să știi că zeci de mii de nubieni îl urmau pe Nejuh de parcă ar fi fost un zeu. Dar noi am descoperit că avea un iubit. Se întâlnea cu el într-o casă de la țară, departe de palat. Am așteptat momentul potrivit și pe urmă, când a venit timpul, i-am trimis în iad atât pe Nejuh, cât și pe iubitul lui.

Tata mă învățase că două armate aflate sub conducerea a doi comandanți diferiți nu pot rezista multă vreme. Mai devreme sau mai târziu, cu voia lui Allah, una sau alta trebuia să iasă victorioasă. Ce se

petrecea la Cairo în lunile astea era o luptă pentru puterea absolută. I-am spus califului fatimizilor că oamenii lui intraseră în legătură cu dușmanii Profetului. I-am spus că eunucul Nejuh fusese prins și ucis. I-am spus că sultanul meu, Nur al-Din, voia ca rugăciunile de vineri de la al-Azhar să fie făcute în numele singurului calif adevărat, cel care trăia la Bagdad.

Auzind cuvintele astea, băiatul, demn de toată mila, a început să tremure din toate încheieturile. Frica îi înghețase limba. Nu a scos o vorbă. Nu i-am zis că Nur al-Din voia să mă descotorosesc de el fără zăbavă.

A doua zi de dimineață nubienii au ieșit la Bayn al-Qasrayn. Înarmați până-n dinți, cu iataganele lor ascuțite care sclipeau în soare, au început să își bată joc de soldații mei. Aveam mulți soldați negri în armată, dar brutele astea nubiene ne ocărau în gura mare. Tata m-a povățuit să nu am milă. Când m-au văzut că ies în față ca să îi înfrunt, au început să se vânzolească plini de ură și iată ce mi-au auzit urechile: „Toți albi sunt bucăți de grăsime și toți negrii sunt cărbuni aprinși”.

Arcașii mei erau gata să tragă, dar mai întâi le-am trimis nubienilor o solie. Dacă toți albi ar fi bucăți de grăsime, întrebam eu, cum se face că Nejuh pusese la cale o trădare cu franjii? În ochii lui Allah suntem cu toții egali. Predați-vă și puneți armele jos sau pieriți pentru totdeauna. Unul dintre răzvrătiți l-a lovit pe solul meu peste față cu o sabie. Se făcuse vărsare de sânge, așa că am pornit bătălia.

Lupta a durat două zile și nubienii au pârjolit străzi și au dat foc la case ca să ne împiedice să înaintăm. În a treia zi era limpede că Allah ne mai dăruise o victorie. Când am incendiat al-Mansuriya, cartierul în care trăiau cei mai mulți nubieni, și-au dat seama că era o prostie să se mai împotrivească. A fost o victorie scump plătită, Ibn Yakub, dar rezultatul a meritat sacrificiul fiecărei vieți pierdute de noi, căci acum Misr se afla doar în mâinile noastre.

Toți emirii noștri voiau să îl dea jos pe califul fatimizilor și să-și declare imediat loialitatea față de califul din Bagdad, care era îndrituit. Am împărtășit sentimentele emirilor, dar, în particular, m-am sfătuit cu tata. Prudența lui înăscută îl făcea să fie împotriva altei vărsări de sânge. Mi-a adus aminte că tocmai califul al-Adid îmi pusese pe cap turbanul de vizir. Poate că motivele care l-au determinat să facă asta erau dezonorante, dar ar fi fost o dezonoare și mai mare pentru clanul nostru să fim lipsiți de mărinimie. Nu eram convins pe de-a întregul de raționamentul ăsta. Am stăruit și mai mult pe lângă tata, care, după ce s-a asigurat că nu era pe acolo nimeni care să tragă cu urechea, mi-a șoptit:

— Nenorocitul ăsta de calif o să ne ajute să îl ținem în șah pe Nur al-Din. Distruge-l pe calif și ești sultan. Ce o să zică Nur al-Din, sultanul din Damasc și Alep, dacă faci un pas ca ăsta? Îl cunosc bine. O să se întrebe: „Cum se face că unul dintre cei mai tineri emiri ai mei, un kurd venit de la munte, un băiat ai cărui unchi și tată sunt însoțitorii mei, cum se face, s-ar întreba el, că parvenitul ăsta și-a arogat funcția de sultan fără să mi-o ofere mie mai întâi?” Ai răbdare, fiule. Timpul lucrează pentru tine. Acum e momentul să ne întărim puterea. Frații și verii tăi trebuie puși în toate funcțiile hotărâtoare ale statului. Așa că, atunci când califul fatimizilor o să ia într-o bună zi așa de mult opiu încât o să se afunde în somnul din care nu o să se mai trezească, să fim siguri că succesiunea la tron o să meargă ca pe roate.

— Ce succesiune?

— A ta. În clipa în care o să moară el, ai să abolești califatul, ai să anunți din amvonul de la al-Azhar că, de atunci încolo, e numai un calif, care stă la Bagdad. Toate rugăciunile se fac în numele lui, iar tu, Salah al-Din, ești sultan.

Tata, odihnească-se în pace, știa să dea povețe înțelepte, încă o dată s-a dovedit că avea dreptate. Califul s-a îmbolnăvit și imediat i-a spus cadiului să schimbe rugăciunile. Din ziua aia, în orașul nostru rugăciunile s-au făcut în numele singurului calif adevărat. Când s-a aflat treaba asta la Bagdad, a fost mare bucurie. Am primit de la calif sabia de ceremonie și steagul negru al abbasizilor. Era o mare onoare.

Câteva zile mai târziu, ultimul fatimid a murit. I-am spus lui Qara Kush, unul dintre cei mai iscusiți bărbați din Cairo pe vremea aia și unul dintre sfetnicii mei, să îi anunțe pe membrii familiei lui al-Adid că le-a trecut sorocul. Timp de aproape trei secole califi fatimizi conduseseră țara. Făcuseră asta în numele sectei lor eretice de šiiti. Guvernarea lor se terminase și am făcut rugăciuni de mulțumire către Allah și Profet.

Am devenit sultan cu împuternicirea scrisă a califului din Bagdad. Nur al-Din a acceptat faptul că am devenit sultan, dar aș minți dacă aș spune că s-a bucurat. Am primit două cereri să mă întâlnesc cu el la Damasc, dar eram prea prins în lupta cu franjii. Se speriaseră foarte tare când au văzut că Misrul era acum sub stăpânirea noastră. Am capturat câteva dintre cetățile lor, printre ele era și Akalea Ayla, o fortăreață de care era nevoie pentru a oferi un salvconduct pelerinilor în drum spre Mecca.

Niște sfetnici de-ai lui i-au băgat în cap lui Nur al-Din că eram prins în lupte de hărțuială cu franjii doar ca să evit să îi îndeplinesc poruncile de a mă întoarce la Damasc. Erau numai bârfe răutăcioase. Franjii erau îngrijorați de faptul că acum dețineam controlul și asupra Alexandriei, și a Damiettei, cele două porturi pe care și-ar fi dorit să le știe în mâinile prietenilor. Se temeau, și în privința asta nu se înșelau deloc, că o să mă folosesc de faptul că dețineam controlul asupra porturilor ăstora ca să îi împiedic să comunice cu Europa. În timp, asta ar fi însemnat sfârșitul ocupației

lor asupra pământurilor noastre. Praful și pulberea s-ar fi ales de ei. Qara Kush a propus să atacăm imediat, dar noi nu ne aflam pe poziții puternice. Se spunea că împăratul de la Constantinopol trimisese mai mult de două sute de vase pline cu soldați ca să asedieze Damietta.

Am primit cu regularitate rapoarte despre câte turnuri mobile se construiau pentru asediu și despre numărul de cavaleri puși la dispoziția lui Aimery. Toate informațiile erau verificate și trimise printr-un sol la Damasc.

Se spune adesea despre mine, Ibn Yakub, că, în momentele critice, nu sunt destul de hotărât. Poate că e adevărat. Am moștenit prudența tatei și, printre soldații din slujba mea, sunt mulți care ar prefera ca eu să fi moștenit nesăbuința unchiului meu, Shirkuh. Sunt conștient de faptul că-mi lipsește, și uneori încerc să le combin pe amândouă. Nu e totdeauna ușor să iei hotărâri care afectează viața atâtor oameni.

Ceea ce l-a făcut pe Nur al-Din un conducător cu adevărat mare a fost capacitatea lui de a înțelege un lucru important, anume că, dacă franjii nu ar suferi o înfrângere decisivă, poporul nostru nu ar avea niciodată liniște. Totul era pentru atingerea acestui țel. Faptul că nu prea mă înghițea nu avea mare importanță.

Când solii mei au ajuns la Damasc și i-au spus că eram în primejdie, nu a stat nici o clipă în cumpănă. A alcătuit imediat o armată mare și a trimis-o în Misr. Am folosit armata ca să începem atacul împotriva franjilor în Palestina, făcându-i să se îndepărteze de Damietta. Allah ne-a dăruit izbânda. O furtună iscată pe neașteptate ne-a ajutat să scufundăm vasele trimise de la Constantinopol de împăratul a cărui soră era măritată cu Aimery. Struțul grecesc venise aici ca să își găsească o pereche de coarne. În loc de asta, a trebuit să se întoarcă fără urechi. Nur al-Din a fost mai mare decât aș

putea eu spera să ajung vreodată și tot ce am obținut îi datorez lui.

Un surâs ciudat, un amestec de bună dispoziție, triumf, invidie și tristețe, i-a apărut pe chip când a rostit cuvintele acestea din urmă. Pesemne se gândea cât de ciudată fusese soarta când făcuse ca el, Salah al-Din, iar nu cel care îl învățase pe el de toate, să fie conducătorul care se pregătea să recucerească Ierusalimul. El a fost cel care a făcut rugăciuni în Qubbat al-Sakhra, Domul Stâncii, și l-a înapoiat drept-credincioșilor.

Voiam să îi mai pun niște întrebări. Voiam să îl întreb despre Nur al-Din. Dar se vedea clar pe chipul lui că se gândea la altceva. Deodată mi-a curmat gândurile.

— Du-te și îmbucă ceva cu Shadhi, dar nu pleca. Vino cu mine la cetate după-masă.

M-am înclinat și am ieșit. Trecând prin camere ca să ajung în curte, am fost uimit de simplitatea omului ăstuia. Era înconjurat de bogăție. Deși pusese capăt ritualurilor de la curte ale califilor, făcea încă o mare risipă de bogăție și putere, de parcă voia să le arate muritorilor de rând ca mine că cele două mergeau totdeauna împreună. Erau împreună de când lumea și nimic nu putea să schimbe treaba asta.

Salah al-Din era cunoscut pentru mărinimia lui. De aceea îl iubeau așa mult soldații. În afară de ceremonii, se îmbrăca simplu. Îi plăcea la nebunie să călărească fără șa pe armăsarul lui cel mai drag. Nimic nu hrănea visurile de mărire mai bine decât mirosul sudorii calului înspumat. Mi-a spus asta odată, adăugând că ideile despre război i s-au lămurit în minte când era pe un cal fără șa și mergea în galop peste pajști sau prin deșert. Era, așa mi-a spus, ca și cum ritmul în care alerga bidiviul ar fi coincis cu salturile propriilor gânduri.

Nu a trecut mult, și am început să mănânc cu Shadhi o pulpă de miel care fusese fiartă înăbușit cu trei feluri de fasole și era moale de ți se topea în gură. Shadhi se

mândrea că lui i se datora masa asta. Îi amenințase pe bucătari că o să îi prăjească în ulei de măsline dacă o să mai aducă la masă carne tare. Cândva își pierduse un dinte într-o împrejurare ca asta. Amenințările și-au atins ținta. Carnea fragedă era o desfătare.

I-am povestit lui Shadhi despre surâsul ciudat al lui Salah al-Din când vorbea despre Nur al-Din și l-am rugat să îmi spună cum vede el treaba asta. Bătrânul a furnait ca un cal căruia i se făcuse inima cât un purice.

— Uneori sultanul nostru poate să fie foarte viclean. Noi l-am admirat cu toții pe Nur al-Din. Era un om cinstit, cu onoarea nepătată. Dar lui Salah al-Din nu îi plăcea autoritatea de care se bucura. Odată, cred că trebuie să fi fost la asediul unui castel al franjilor, Nur al-Din însuși ni s-a alăturat și sultanul nostru s-a întors la Cairo. A pretins că era primejdie să nu se revolte fatimizii, atâția câți mai rămăseseră. Era adevărat, dar nu era o amenințare. De fapt a fugit de Nur al-Din. Îi era frică să nu îl întâlnească față în față. De ce? Fiindcă știa că s-ar putea ca Nur al-Din să îi poruncească să se întoarcă la Damasc. Nur al-Din era supărat din cauza obrăzniciei lui Salah al-Din, căci așa vedea el lucrurile. Un supus se purta de parcă ar fi fost egal cu el. Trebuia să îi dea o lecție. A hotărât să plece la Cairo. Să îți spun ceva, prietene. Am fost cu Ayyub la o întâlnire a emirilor și comandanților când Salah al-Din ne-a spus că Nur al-Din era pe drum. Nepotul preferat al lui Salah al-Din a strigat că trebuie să îi rezistăm lui Nur al-Din tot așa cum le rezistam franjilor. Salah al-Din i-a zâmbit cu înțelegere nepotului său, dar Ayyub, tăios ca o sabie de Damasc, l-a chemat pe băiat și i-a tras o palmă peste față. Chiar acolo, în ochii tuturor. Pe urmă s-a sculat și i-a vorbit lui Salah al-Din așa: „Să îți spun ceva, băiete! Dacă sultanul nostru Nur al-Din ar veni aici, aş descăleca și i-aş săruta picioarele. Dacă mi-ar porunci să îți tai capul, aş face întocmai fără să crâcnesc, deși lacrimile mi s-ar amesteca cu sângele tău. Pământurile

astea sunt ale lui și noi îi suntem însoțitori. Trimite-i o solie astăzi, Salah al-Din. Spune-i că nu e nevoie să își irosească puterile și să vină până aici. Să trimită doar un curier pe o cămilă care să te ducă la el, cu o funie în jurul gâtului. Acum plecați cu toții, dar trebuie să înțelegeți un lucru. Suntem ostașii lui Nur al-Din. Poate face ce vrea cu noi”. Au plecat toți, în afară de Salah al-Din și de mine. Ayyub l-a certat zdravăn pentru că a arătat cât de ambițios e în fața emirilor, care abia așteaptă să îl vadă dat jos. Salah al-Din părea nemângâiat, ca și cum o iubită nepăsătoare i-ar fi rănit inima. Ayyub l-a urmărit un timp, lăsând rușinea să i se vadă pe chip. Apoi s-a sculat în picioare și l-a îmbrățișat. L-a sărutat pe frunte și i-a șoptit: „Îl cunosc bine pe Nur al-Din. Cred că scrisoarea ta de supunere o să-L mulțumească. Dar, dacă va fi tot supărat, o să lupt alături de tine”. Acum înțelegeți, Ibn Yakub? Când ai văzut zâmbetul ăsta pe chipul sultanului, poate că Salah al-Din se gândea și la istețimea lui taică-său. Acum e singur. Ayyub e în lumea celor drepți. Shirkuh nu mai e nici el. Uneori, când îi duc ceaiul de mentă dimineța, îmi spune: „Shadhi, tu ești singurul care mai trăiește din vechea generație. Să nu pleci și tu și să mă lași!” De parcă aș vrea. Vreau să văd al-Kuds, Ibn Yakub, orașul căruia poporul tău îi spune Ierusalim. Vreau să fiu lângă el când o să ne rugăm la Qubbat al-Sakhra. Nu prea mă rog, după cum bine știi, dar în ziua aia o să mă rog. Și să nu ai nici o îndoială. Ziua aia o să vină la fel cum soarele și luna vin pe cer. Salah al-Din e hotărât să recucerească orașul cu orice preț. Știe că o să fie o lovitură drept în inima a tot ce au făcut franjii. Și mai știe că, dacă reușește, o să rămână în mintea tuturor de-a pururi. Mult după ce noi o să fim oale și ulcele, dreptcredincioșii o să își aducă aminte de băiatul ăsta șchiop, pe care cândva l-am învățat să mânuiască sabia. Câți o să își mai aducă aminte însă de Nur al-Din?

DOISPREZECE

*Sultanul vizitează noua cetate din Cairo, dar
este chemat înapoi ca să se întâlnească cu
Bertrand de Toulouse, un eretic creștin care
fuge din Ierusalim ca să scape de mânia
templierilor*

Un motiv pentru care sultanul nu m-a încurajat să îl însoțesc în inspecțiile pe care le făcea sau când se ducea în vizită să supravegheze ridicarea noii cetăți a fost faptul că își dădea seama cu durere că nu știam să călăresc. Treaba asta îl supăra foarte tare, căci nu putea să înțeleagă că unii dintre noi nu aveam priceperea sau dorința de a merge călare. Prin urmare, niciodată nu vorbea prea mult despre cai de față cu mine, deși știa multe lucruri despre acest subiect. La fel de multe mai știa doar despre *hadith*. Destul de des își întrerupea povestirile și începea să descrie un anumit cal, care îi fusese trimis în dar de fratele lui din Yemen. Se pornea să vorbească despre genealogia bidiviului și pe urmă, când vedea că încep să privesc în gol, ofta, râdea și se întorcea la povestea pe care o spunea.

Mă gândeam la asta când mergeam prin oraș împreună cu suita lui. Îmi pusese de-o parte și de alta călăreți cu experiență pentru situația în care bidiviului meu i-ar fi venit pe nepusă masă să sară în lături. Dar calul nu a făcut nici pe departe așa ceva și, nu după multă vreme, chiar m-am obișnuit cu experiența asta neplăcută. Știam că o să mă doară spatele la sfârșitul zilei, dar îmi făcea plăcere să merg călare alături de sultan.

Călărea fără nici un efort. Nu calul lui de luptă, ci pe un bidiviu mai puțin important. Totuși, chiar și pentru

calul ăsta, mișcările lui Salah al-Din deveniseră o obișnuință. El își lăsa calul să se miște cum îi plăcea, nici prea repede, nici prea încet. Când sultanul îl atingeau ușor cu călcâiul, armăsarul grăbea pasul, silindu-ne pe toți să ne ținem după el. Uneori ai fi zis că amândoi, cal și călăreț, erau o singură ființă, la fel ca fapăturile imaginare pe care vechii greci le cântau în poezia lor.

Am ieșit prin Bab al-Zuweyla și nu peste mult timp mergeam pe străzi ce viermuiau de oameni. Se opreau din ce făceau ca să se plece și să își salute conducătorul, dar sultanul nu încuraja slugărnicia și prefera să treacă mai repede prin oraș. Voia să îi ocolească pe cei care nu făceau altceva decât să îl roage cu umilință ceva sau să se dea bine pe lângă el, linguşindu-l. Erau cu toții din pătura de negustori ce domina cele mai multe străzi.

Nu peste mult timp am trecut pe lângă ruinele arse ale cartierului Mansuriya, ultimul loc apărat de soldații nubieni ai eunucului Nejeh înainte de a fi alungați din oraș. Sultanul poruncise să-i rămână ruinele ca un avertisment cumplit pentru toți cei care s-ar mai fi gândit la trădare în viitor.

Fără să ne avertizeze, Salah al-Din a tras calul de căpăstru. Toată suita era formată astăzi din mine, trei scribi de la curte, cu misiunea să consemneze instrucțiunile sultanului ce urmau să fie transmise cadiului al-Fadil, și douăzeci de păzitori aleși cu grijă, adică aleși cu grijă de Shadhi, care, ca să spunem adevărul, avea încredere doar în kurzi și în membrii familiei ca să îl păzească pe sultan. Acesta tocmai îmi făcuse semn să vin lângă el. Râdea.

— Îmi place să te văd mergând călare, Ibn Yakub, dar cred că Shadhi ar trebui să îți dea niște lecții. Buna ta soată o să trebuiască să te frece cu alifii ca să îți aline durerile de fund. Nădăjduiesc ca drumul ăsta să nu îți aducă neajunsuri ca bărbat.

A râs din toată inima și eu am dat din cap. A avut mărinimia să scoată un zâmbet. După asta s-a uitat la clădirile din cartierul ars și starea de spirit i s-a schimbat.

— Am avut noroc că am scăpat teferi din răzmerița asta. Dacă ne-ar fi luat pe nepregătite, toată povestea s-ar fi putut termina cu totul altfel. Nesiguranța e blestemul diavolului asupra drept-credincioșilor. Parcă am fi sortiți să fim de-a pururi dezbinați în fața dușmanului. Nici unul dintre filozofi noștri sau dintre cei care ne-au scris istoria nu a putut să răspundă la întrebarea asta. Hai să discutăm această problemă într-o seară cu învățații noștri.

S-a aplecat peste șa ca să își mângâie calul pe gât, semn că aveam să o pornim din nou la drum. Nu a trecut mult de când lăsaserăm deja în urmă străzile ca niște furnicare și iată, în depărtare, apăreau colinele Mukattam. Aici constructorii ridicau noua cetate. Pietre uriașe erau cărate de oameni și măgari. Mii și mii de muncitori erau prinși în treaba asta.

M-am întrebat dacă vreunul dintre cei care urmăreau scena își aducea aminte de monumentele de la Giza. Trebuie să fi fost construite de strămoșii celor care lucrau acum la fortăreața asta măreață.

Cel care răspundea de construcție era șambelanul sultanului, emirul Qara Kush, singurul om în care Salah al-Din avea încredere că o să îi îndeplinească întocmai dorințele și că o să supravegheze construcția în timpul lungilor lui absențe. Vederea oamenilor care munceau i-a făcut plăcere lui Salah al-Din. A atins din nou calul mai jos de gât și uriașul animal s-a supus voinței stăpânului lui, pornind-o în galop cu o iuțeală căreia doar gărzile puteau să îi țină piept.

Eu și ceilalți trei scribi l-am urmat plini de demnitate, mai încet. Scribii de la curte, copti, ai căror tați și bunici fuseseră în slujba califilor fatimizi secole de-a rândul, îmi zâmbeau și îmi vorbeau ca să îmi intre în grații. Îmi

dădeam seama că, în fundul sufletului, erau roși de gelozie. Nu le plăcea faptul că eram în fiecare zi în apropierea stăpânului lor.

Salah al-Din abia s-a abținut să nu zâmbească atunci când m-a văzut descălecând. Mă dureau picioarele, și totuși a trebuit să mă urc pe o rampă care ducea la un turn terminat de curând. Aici sultanul vorbea cu emirul Qara Kush despre cum să aranjeze cărămida. Acest eunuc uriaș, cu pielea albă și părul de culoarea tăciunelui, fusese cândva unul dintre mamelucii lui Shirkuh. Fusese eliberat și făcut emir de stăpânul lui. Shirkuh pusese mare preț pe priceperea lui într-ale administrației, iar Salah al-Din devenise vizir datorită sfatului, dat califului fatimizilor de Qara Kush. Qara Kush povestea cum unele pietre fuseseră aduse de la piramidele de la Giza. A arătat cât de bine se potriveau cu calcarul din partea locului. Sultanul era încântat și s-a întors către mine.

— Pune asta pe hârtie, scribule. Motivul pentru care construim cetatea asta nouă e ca să facem o fortăreață ce poate rezista oricărui asalt al franjilor. Dar dacă te uiți la felul în care au fost proiectate zidurile și turnurile, ai să-ți dai seama că am putea, cu o oarecare ușurință, ține piept și unei revolte de pe aici. Nu uit cât de aproape am fost de înfrângere când eunucii și mamelucii i-au organizat pe nubieni ca să ne ia prin surprindere. Aici niciodată nu putem fi luați prin surprindere.

Pe când Salah al-Din îmi spunea asta, Qara Kush a arătat în jos spre praful ridicat de doi călăreți care se îndreptau spre noi în viteză. Nu aștepta pe nimeni, prin urmare l-a enervat apariția asta nedorită. S-a încruntat și le-a spus la două dintre gărzile sultanului să îi aștepte pe călăreți la poalele cetății. Salah al-Din a râs.

— Qara Kush și-a pierdut cumpătul. Crezi că vechii noștri prieteni din munți au trimis pe cineva să îmi facă de petrecanie?

Qara Kush nu a răspuns nimic. Când au sosit călăreții, a așteptat cu nerăbdare ca gărzile să îi ia la întrebări și să îi aducă la el. Referirea pe care o făcuse sultanul aproape în glumă la niște încercări anterioare de asasinat nu abătuse atenția șambelanului. Când călăreții s-au apropiat, ne-am liniștit cu toții. Erau trimișii cadiului al-Fadil, care fuseseră antrenați să călărească iute ca fulgerul și aveau o rasă anume de cai de curse. Erau folosiți doar în situații de urgență, iar ușurarea pe care am simțit-o când am aflat cine sunt a fost totuși umbrită de îngrijorarea pricinuită de mesajul pe care ar fi putut să-l aducă.

În cele din urmă au ajuns la platforma pe care stăteam noi. Au adus o scrisoare pentru sultan de la cadiu. Când Salah al-Din a început să citească mesajul, ochii au prins să i se miște ca peștii din Nil. Era limpede că se bucura. Le-a dat drumul solilor și le-a zis gărzilor să plece. Apoi ne-a arătat scrisoarea. Iată ce spunea cadiul în scrisoare:

„Un cavaler templier tocmai a sosit de la Cairo și ne-a cerut să îl apărăm. Vine din tabăra lui Aimery și are multe informații despre mișcările și planurile lor. Motivul fugii lui este plin de mister. Refuză să își divulge secretele în absența înălțimii Voastre. Judecând după felul în care se poartă, sunt convins că e sincer, dar emirul Qara Kush, care se pricepe cel mai bine la caracterul și defectele omenești, trebuie să vorbească cu el înainte de a-l întâlni Înălțimea Voastră. Aștept instrucțiunile sultanului. Al vostru umil, al-Kadi al-Fadil”.

Reacția imediată a lui Salah al-Din a fost să ne prindă cu putere de mână pe Qara Kush și pe mine și să o pornească în fugă pe poteca plină de noroi spre locul unde erau priponiți caii. Era foarte agitat, purtându-se de parcă ar fi fost posedat de demoni. S-a urcat pe cal și a luat-o în galop spre palat împreună cu gărzile lui, care de abia dacă puteau să țină pasul cu el.

Spre marea mea mulțumire, emirul Qara Kush nu călărea nemaipomenit și, când ne-am întors, m-a lăsat să îi însoțesc pe el și suita lui. Nu mai vorbisem niciodată cu el, iar cunoștințele pe care le avea despre Cairo și bogăția bibliotecilor lui erau impresionante. Mi-a spus că sarcina pe care o îndeplineam avea să le fie de mare ajutor istoricilor și m-a bucurat faptul că, spre deosebire de al-Fadil, el lua în serios ceea ce făceam.

Când am ajuns, sultanul ne aștepta. Voia ca și Qara Kush, și eu să fim prezenți când o să îi pună întrebări cavalerului. Era clar că nu avea nici cea mai mică dorință să amâne treaba asta, dar soarele apunea deja. Ne-a poruncit să ne ducem numaidecât la *hammam*-ul din palat ca să ne îmborsăvim și pe urmă să ne întoarcem în sala de audiențe. Întrucât amândoi știam că lui Salah al-Din nu îi plăcea deloc grandoarea acestei săli, am zâmbit. Era clar că, în ziua aia, voia să îl impresioneze pe cavalerul templier cu măreția curții sale.

Înviorat de baie, am pornit-o încet spre sala de audiențe, trecând prin niște încăperi unde mamelucii ne-au luminat calea cu torțe. Aici stătea Salah al-Din, îmbrăcat, cum nu îi era obiceiul, în veșmintele de ceremonie, pe cap cu turbanul de sultan, care sclipea de atâtea pietre prețioase. Am făcut o plecăciune și mi s-a spus unde să stau, chiar sub tronul sultanului.

Salah al-Din era flancat de Qara Kush de o parte și de al-Fadil de cealaltă.

Pe podea, într-un semicerc, erau așezați cei mai de seamă învățați ai orașului, printre care, spre bucuria mea, se afla și Ibn Maymun. La un semn făcut de Qara Kush, un mameluc a ieșit din încăpere. Peste câteva minute am auzit un răpăit de tobe, care arăta că străinul se îndrepta spre noi. Noi am amuțit cu toții. Templierul, precedat de un păzitor care ducea un iatagan, a intrat și s-a dus drept la tron. A depus arma la picioarele sultanului, s-a plecat până la pământ și nu și-a ridicat

capul până ce nu i s-a dat voie. Qara Kush i-a făcut semn că poate să se așeze.

— Sultanul este încântat să te primească, Bertrand de Toulouse.

Buzele de pe care s-au auzit vorbele astea îmi erau destul de cunoscute, dar glasul blând dispăruse. Cadiul a vorbit cu o hotărâre și o autoritate care m-au mirat. Așa, mi-am spus, trebuie să vorbească în momentele când împarte dreptatea și dă pedepse celor vinovați.

— Ești în fața lui Yusuf ibn Ayyub, sultanul de Misr și sabia drept-credincioșilor. Ne face plăcere că vorbești limba noastră, chiar dacă o vorbești într-un fel mai primitiv. Suntem cu toții nerăbdători să aflăm de ce ești aici.

Bertrand de Toulouse era potrivit de înălțime, cu o piele măslinie care îl făcea un pic mai negricios decât sultanul nostru. Avea părul închis la culoare și ochii căprui, dar o cicatrice urâtă de-a curmezișul obrazului stâng îl pocea rău de tot, lucru ce te făcea să nu prea poți să te concentrezi asupra celorlalte trăsături ale lui. Rana, probabil făcută de o sabie, nu părea să fi fost mai veche de o săptămână.

Bertrand era pe punctul să răspundă, când sultanul a început să vorbească. Vorbea cu glasul lui obișnuit și mi-a făcut plăcere să îl aud.

— Ca și ceilalți, și eu sunt nerăbdător să descoperim motivele care te fac să fii aici. Dar înainte de a începe, vreau să știu dacă, în absența mea, ai fost primit cum se cuvine. Ai mâncat?

Bertrand a dat ușor din cap.

— Atunci îți oferim niște sare.

Un servitor a adus o farfurie de argint cu sare. Bertrand a luat puțină sare între degete și și-a pus-o pe limbă.

— Acum poți vorbi, Bertrand de Toulouse, a spus sultanul, făcându-i în același timp semn celuiilalt să se așeze.

Bertrand vorbea cu un glas aspru, gutural, dar zâmbetele au dispărut curând, căci toți cei de față și-au dat seama de cât de bine ne stăpânea limba.

— Îi sunt recunoscător Înălțimii Voastre pentru că m-a primit așa de repede după ce am sosit și pentru că a avut încredere în mine. Sunt într-adevăr Bertrand de Toulouse, membru al ordinului cavalerilor templieri, și de cinci ani mă aflu cu ordinul meu în Ierusalim, căruia voi îi spuneți al-Kuds. Am fost sub conducerea regelui nostru Aimery, care este binecunoscut sultanului, așa cum și Înălțimea Voastră îi este cunoscută lui. Vă întrebați poate de ce mi-am riscat viața de două ori ca să scap din regatul meu și să vin într-al vostru. Prima dată am fugit de la ordinul meu cavaleresc acum două nopți, pierzându-mă în întuneric. Aproape mă prinseseră și prețul libertății a fost rana asta de pe față. Sabia ce m-a însemnat era a unui cavaler care era aproape chiar de marele maestru. A doua oară când am riscat era să fiu ucis de oamenii voștri, care ar fi putut să nu aibă destulă răbdare fie să îmi pună întrebări, fie să aștepte să le răspund. Faptul că vă vorbesc limba, deși o vorbesc așa de prost și cu multă șovăială, m-a ajutat să scap cu viață și să ajung teafăr la curtea voastră. Dați-mi voie să îmi încep povestea cu o mărturisire. După credința din Biserica mea, sunt eretic. Dacă erezia este un alt fel de a exprima lupta pentru un Dumnezeu adevărat, atunci sunt eretic și sunt mândru de asta. Vin dintr-un sătuc de lângă Toulouse și în locul ăsta am ajuns sub influența unui predicator, care a denunțat Biserica noastră și a predicat o nouă viziune asupra lui Dumnezeu. Spunea că bisericilor le lipsesc credincioșii, că credincioșilor le lipsesc preoții, că preoților le lipsesc venerația și virtutea și, în cele din urmă, că creștinilor le lipsește Christos. Spunea că există doi Dumnezei, un Dumnezeu bun și un Dumnezeu rău, și că se dădea o luptă permanentă între aceste două puteri, care erau eterne și egale. Spunea că Sfânta Treime a creștinilor

este o manifestare a răului, că Sfântul Duh reprezintă spiritul răului, că Fiul e fiul pierzaniei și că Tatăl nu e altcineva decât Satana însuși. Christos, din sferele cerești, e bun, dar Christos, cel de pe pământ, e rău. Spunea că Maria Magdalena este concubina lui Christos, cel de pe pământ, și că Ioan Botezătorul este predecesorul lui Antichrist. Diavolul este fratele mai mic al lui Christos și crucea este dușmanul lui Dumnezeu, un simbol al durerii și chinului. Ca atare, este o reprezentare ce ar trebui mai degrabă să fie distrusă decât să te rogi la ea. Tot satul nostru, cam vreo trei sute de suflete cu totul, s-a alăturat predicatorului ăstuia și l-a ajutat să ducă vestea prin satele învecinate. Spre marea lor mirare, au descoperit că fuseseră alții acolo înaintea lor. Curând am aflat că toți conții de Toulouse susțineau ideile astea și treaba asta i-a întărit pe locuitorii satului nostru în hotărârea lor. Când aveam eu cincisprezece ani, luna asta o să fie aproape exact cincisprezece ani de atunci, am dat cu toții jos toate crucile pe care le-am găsit. Fie că le-am pus pe foc, fie că am folosit lemnul din ele pentru uneltele ce puteau să ne fie de ajutor în sat. Singură treaba asta, și nimic mai mult, ne-a făcut mai răi decât diavolii și vârcolacii, căci se presupune că ființele astea ale întunericului sunt îngrozite de cruce, în vreme ce noi, ereticii, suntem neînchipuit de neobrăzați. În secta noastră sunt trei stadii prin care devii drept-credincios. Începem ca ascultători, absorbind noul adevăr și învățând dubla artă a dezbaterii și disimulării în relație cu rivalii noștri creștini. Următorul stadiu este cel de credincios. Acum trebuie să dovedim că putem câștiga noi adepți ai cauzei noastre. După ce am câștigat cincizeci de noi ascultători, suntem cunoscuți drept *perfecti* și putem participa la alegerea unui Consiliu al celor cinci, care ia toate hotărârile importante. Eu sunt un *perfectus*. Consiliul mi-a cerut să pătrund în ordinul templierilor și să-mi joc rolul așa încât să îi câștig de partea noastră.

Constantinopolul l-a îndemnat pe marele maestru să ardă minciunile cumplite și răuvoitoare ale ereticilor în focul adevărului și consiliul nostru și-a dat seama că ar trebui să fim reprezentați în ordinul ăsta pentru a ne avertiza adepții de destinul ce nu putea fi ocolit. Păcatul trupesc și consumul de alcool peste măsură nu sunt permise de consiliul nostru. Se crede că băutura și poftele carnale ne slăbesc puterile și ne fac vulnerabili. Am fost trădat de un ascultător, care era cam amețit de băutură și care, nedându-și seama că omul de încredere al maestrului era acolo, se lăuda în gura mare cu succesele noastre. Eu nu am știut de asta până ce el nu a ajuns în închisoare și a fost supus la cazne. Din cauza metodei noastre de organizare, nu a putut să dea decât numele meu și al altor doi. Am aflat că marele maestru a fost supărat la culme când a auzit de mine. Din fericire, am fost avertizat de un credincios din anturajul marelui maestru. Știam că eram urmărit și am întrerupt toate legăturile cu ai noștri. După câteva zile, am fost închis și supus la un interogatoriu de cinci ore de către marele maestru. Am negat faptul că aș ști ceva despre consiliu și mi-am exprimat încrederea deplină în Biserica de la Roma și de la Constantinopol. Credeam că îi convinsesem, căci mi-au dat drumul. Lăsau impresia că nu se mai țineau după mine și nu îmi mai urmăreau fiecare mișcare. Mai erau trei perfecți în Ierusalim. Ne-am întâlnit într-o noapte și m-au sfătuit să plec și să caut refugiu la Cairo. M-am trezit a doua zi de dimineață înainte de răsăritul soarelui. Tocmai îmi înșeuam calul, când am fost provocat de un cavaler. Știa ce e cu mine. A folosit un cuvânt de taină, care este cunoscut numai de secta noastră. Era limpede că îl aflase torturându-i pe cei trei credincioși. M-a luat pe nepregătite și i-am răspuns înainte de a putea să îi văd chipul în întuneric. Și-a scos sabia. L-am omorât, dar nu înainte de a-mi fi lăsat el semnul de pe față. Am alergat ca vântul, Înălțimea Voastră. Dacă aș fi fost prins, m-ar fi omorât

în cel mai josnic fel. Acesta e sfârșitul poveștii mele. Acum sunt la îndurarea marelui sultan Salah al-Din, a cărui generozitate este cunoscută în toată lumea.

Tot timpul cât vorbise Bertrand de Toulouse doar trei oameni rămăseseră impasibili: sultanul, Qara Kush și al-Fadil. În ce îi privește pe ceilalți ascultători, și aici intru și eu, schimbaserăm neîncetat priviri. Descrierea ereziei a făcut ca multe mâini să mângâie bărbile. Le-au mângâiat cu neliniște, de parcă ar fi vrut să ostoiască tulburarea ce cuprinsese capetele celor ce le aveau.

— Te-am ascultat cu luare-aminte, Bertrand de Toulouse, a spus sultanul. Ești pregătit să răspunzi la întrebările învățaților noștri?

— Cu mare plăcere, Înălțimea Voastră.

Cadiul a fost cel care a pus prima întrebare, de data aceasta cu glas mieros.

— Ceea ce consideră Biserica drept erezie este faptul că sunteți împotriva Sfintei Treimi și că vă opuneți icoanelor. Nici Profetul nu a fost adeptul rugăciunilor adresate icoanelor sau imaginilor. Ai studiat vreodată Coranul? Știi care este mesajul Profetului, odihnească-se în pace?

Bertrand de Toulouse nu s-a clintit.

— Un avantaj pe care îl aveți față de toți ceilalți e faptul că nimeni nu poate să pună la îndoială existența Profetului. El a existat cu adevărat și, prin urmare, nu i se pot atribui trăsături care țin de dualitate. A trăit. S-a însurat. A făcut copii. A luptat. A cucerit. A murit. Istoria lui e cunoscută. Orașul acesta splendid și voi toți sunteți una dintre urmările viziunii nemaipomenite a Profetului. Bineînțeles că am studiat Coranul și există multe lucruri acolo cu care sunt de acord, dar, dacă e să spun sincer, mi se pare că religia voastră e prea aproape de plăcerile pământești. Fiindcă v-ați dat seama că nu puteți trăi doar după Scriptură, ați făcut tot ce ați putut ca să inventați acel *hadith* ca să vă ajute să guvernați imperiile pe care le-ați înfrânt. Dar nu se întâmplă ca

multe dintre învățăturile din *hadith* să se bată cap în cap? Cine hotărăște ce să credeți?

— Avem învățați care nu fac altceva decât să studieze *hadith*-ul, a spus sultanul repede.

Nu voia să îl lase pe cadiul lui să domine discuția.

— Când eram tânăr, am studiat *hadith* cu mare bucurie și atenție. Sunt de acord cu tine. Învățăturile pot fi interpretate în multe feluri. De aceea avem *ulema*, ca să stabilem cât de exacte sunt. Avem nevoie de ele, Bertrand de Toulouse, avem nevoie de ele. Fără tradițiile astea, religia noastră nu ar putea fi un cod cu legi ale existenței complet.

— Poate vreo religie să devină vreodată un cod complet, când, printre credincioși, există o diferență de interpretare așa de accentuată? Ca să luăm cel mai recent exemplu, adepții califilor fatimizi nu împărtășesc credința voastră sau pe cea a califului din Bagdad. Același lucru e valabil și pentru religia noastră sau pentru cea a evreilor. Cel care conduce face legile.

— Ești un eretic sadea, prietene, a spus Salah al-Din râzând și dând de înțeles că oricare dintre cei prezenți acolo putea să îi vorbească lui Bertrand dacă voia.

S-a ridicat un bătrân, un învățat foarte respectat de la al-Azhar. A vorbit cu un glas slab și răgușit, pe care de-abia puteai să îl distingi, dar autoritatea lui era așa de mare, încât toată lumea a ciulit urechile ca să audă fiecare cuvânt rostit de el.

— Cu mărinimoasa îngăduință a sultanului, aș vrea să îi explic oaspetelui nostru un lucru. Cea mai adâncă teamă care urmărește fiecare ființă omenească, indiferent de religie, e teama de moarte. E o teamă care ne apasă pe toți. De câte ori îmbăiem și învelim un mort în giulgiu, ne vedem în el viitorul, în epoca neștiinței, și chiar cu mult înainte de asta, teama de care ți-am vorbit era așa de puternică, încât mulți oameni preferau să nu considere moartea drept ceva adevărat, ci să o vadă ca pe o călătorie într-o altă lume. Islamul a terminat cu

teama asta de moarte. Aceasta este una dintre marile noastre împliniri, căci, fără a termina cu teama asta, nu putem merge înainte. Suntem ținuți pe loc. Profetul nostru e cel care a înțeles importanța problemei ăsteia mai presus de toate. De asta, Bertrand de Toulouse, soldații noștri au ajuns pe continentul ăsta și până în inima continentului vostru. De asta nimic nu îl poate opri pe sultan să cucerească al-Kuds, Regatul Ierusalimului, cum îi spuneți voi.

Pe urmă a vorbit Qara Kush.

— Cu îngăduința sultanului, aș vrea să îi pun o singură întrebare lui Bertrand de Toulouse. Care este, după părerea ta, bravule cavaler, singura și cea mai importantă diferență dintre credința voastră și cea a Profetului?

Bertrand nu a stat deloc pe gânduri.

— Păcatul trupesc.

Câtorva învățați li s-a tăiat răsuflarea, dar Salah al-Din a zâmbit.

— Explică ce vrei să spui, Bertrand de Toulouse.

— Doar dacă Maiestatea Voastră ține cu tot dinadinsul. De când am venit pe pământurile astea și v-am învățat limba, studiez întruna ce se spune în *hadith* și, de asemenea, anumite comentarii la Coran. Mi se pare că păcatul trupesc și regulile după care ar trebui sau nu ar trebui să fie practicat i-au preocupat mult pe Profet și pe adepții lui. În Coranul vostru, dacă memoria nu mă înșală, capitolul intitulat „Vaca” anulează interdicția tradițională arabă asupra coitului în timpul postului. Unele dintre învățăturile din *hadith* pomenesc faptul că Profetul a spus că Allah al vostru a stabilit cât trebuie să se împreuneze fiecare bărbat, ceea ce el o să și facă, după cum îi cere destinul. Astfel, fiecare moment de răsfăț este predestinat. Învățatul cel bătrân tocmai a explicat că religia voastră a înlăturat frica de moarte din mintea adepților ei. Nu cumva treaba asta se leagă, măcar în parte, de concepția voastră despre rai? Cerul

vostru este cel mai voluptuos din câte există. Cavalerilor voștri, care cad luptând în jihad, nu li se promet cele mai minunate plăceri în ceruri? Erechții care țin la infinit și un număr nesfârșit de hurii dintre care să aleagă, în vreme ce sorb râuri întregi de vin. Cerul vostru înlătură toate interdicțiile puse pe pământ. În condițiile astea, numai un om care nu are mintea întreagă s-ar teme de moarte. Toate astea provin de la încrederea în sine a profetului vostru. A fost un om care nu prea s-a îndoit de multe lucruri. Când a murit profetul vostru, nu a strigat ginerele lui, Ali — și aici îl rog pe Înălțimea Voastră să mă ierte fiindcă știu doar cuvintele în latină — *O propheta, O propheta, et in morte penis tuus coelum versus erectus est?*

Sultanul s-a încruntat, până când cadiul i-a șoptit traducerea la ureche.

— Se referă la remarca pe care a făcut-o Ali când s-a uitat la trupul neînsuflețit al Profetului: „O, profetule, o, profetule, chiar și în moarte membrul tău este ridicat și îndreptat spre ceruri”.

Salah al-Din a râs din toată inima.

— Profetul nostru a fost din carne și sânge, Bertrand de Toulouse. Bărbăția lui nu a fost pusă niciodată la îndoială. Chiar și sabia lui a fost cunoscută ca al-Feher, cea care strălucește. Profetul nostru a fost pe deplin om. Suntem cu toții mândri de ce a făcut el. Allah a răsplătit poporul nostru doar fiindcă ne-am ținut lângă șaua Profetului. Poate că noi, muritorii de rând, am fost la fel de binecuvântați ca și Profetul așa încât, chiar și când era mort, el tot spre cer se uita. Totuși, cred că greșești. Forța care pune în mișcare religia noastră nu este păcatul trupesc, ci legătura dintre Dumnezeu și credincios. Dacă vrei, poți spune că felul nostru de a privi lumea e poate prea influențat de negustori și comercianți. Pari mirat. S-ar putea spune că Allah era un negustor mai mare peste toți și că tot ce există pe lume e o parte a calculelor pe care le face el. Totul e

numărat. Totul e măsurat. Viața e un negoț cu câștiguri și pierderi. Cel care face bine e răsplătit cu bine și cel care face rău e răsplătit cu rău, chiar și pe pământ. Credinciosul îi dă lui Allah un împrumut. Cu alte cuvinte, îi plătește înainte pentru un loc în raiul nostru musulman. Când se face socoteala finală, Allah are un registru din care se citesc și se cântăresc cu grijă faptele oamenilor. Fiecăruia i se plătește ce i se cuvine. Asta e religia noastră. În ea vedem influența lumii noastre. O lume adevărată. Ne vorbește într-o limbă ușor de înțeles, și de aceea are așa de mult succes. Gata, ajunge cu atâta teologie pentru o singură seară. Haideți să mâncăm și să bem. Mâine o să ne vorbești despre planurile lui Aimery și noi o să-ți punem întrebări despre turnurile și parapetele din al-Kuds. Ai să te convingi că emirii mei sunt mai puțin politicoși decât învățații noștri.

TREISPREZECE

Shadhi pune la încercare dezgustul catharilor față de păcatul trupesc spionându-l pe Bertrand de Toulouse. Jamila povestește cum Salah al-Din a nesocotit învățăturile Profetului lăsându-și sămânța să curgă pe burta ei

Shadhi și cu mine tocmai terminaserăm de mâncat și ne bucuram de dimineață în curtea palatului, desfătându-ne în lumina soarelui de primăvară timpurie. Vorbea despre secretele militare pe care le adusese cu el Bertrand de Toulouse și care erau acum păstrate în siguranță în capul sultanului. Nu m-a lămurit deloc în privința informației ăsteia. A făcut doar cu ochiul și mi-a șoptit că al-Kuds era deja ca și al nostru.

Întâlnirea se limitase la sultan, șase dintre cei mai de încredere emiri ai lui și Shadhi, care prinsese într-adevăr drag de cavalerul templier. Încercase să îl convingă că în fiecare religie exista fățarnicie și superstiție și că în fiecare sectă ce făcea parte dintr-o religie era corupție. Profeți și retori falși erau de vânzare în bazarul din Cairo sau Damasc. Bertrand de Toulouse refuzase să accepte că toți catharii, cum le spunea lor Biserica, erau degenerați în vreun fel.

Shadhi încercase să verifice cele ce se spuneau despre dezgustul catharilor față de păcatul trupesc. A trimis-o pe una dintre cele mai frumoase servitoare din harem, care era și una dintre cele mai șirete, să-i încerce virtutea cavalerului. Shadhi îi promisese recompense grase dacă reușea să facă ceea ce îi spusese el. Spre exasperarea lui Shadhi, Bertrand rezistase la farmecele ei și, cu hotărâre, dar și cu politețe, o îndepărtase pe femeie din odaia lui. Minte

întortocheată a lui Shadhi pregătea acum o altă încercare pentru cel mai de văză oaspete al sultanului. Un tânăr fusese luat pentru noaptea aceea de la un bordel special rezervat doar nobililor și, întrucât Shadhi îi spusese bucătarului-șef ce idee are, în tot palatul se răspândise vestea despre planul cu pricina.

Nicăieri zorii zilei următoare nu erau așteptați cu mai multă nerăbdare decât în harem, și aici m-a îndemnat Shadhi după ce ne-am făcut siesta. Ca răspuns la o cerere de-a sultanei Jamila, obținusem îngăduința sultanului ca ea și Halima să se întâlnească cu mine pentru puțin timp într-o odaie anume de lângă harem. Acolo m-a dus Shadhi mormăind și strâmbându-se la eunuci, al căror număr creștea pe măsură ce ne apropiam de harem.

Halima a zâmbit ca să-mi arate că mă văzuse. Nu era un zâmbet obișnuit. I se luminase tot chipul, făcându-mi inima să bată mai tare, deși motivul fericirii ei nu era faptul că-l vedea pe scribul obosit care eram, ci pe femeia de lângă ea. Sultana Jamila era motivul. Era o femeie care îți atrăgea atenția. Nu era nici o îndoială în privința asta. O urmăream din priviri. Era mai înaltă decât sultanul. Părul de pe cap se potrivea cu genele ei negre, cu sprâncenele groase și arcuite și cu ochii scânteietori. Avea pielea închisă la culoare, exact cum spusese Halima, dar era ceva în felul ei de a se mișca, în felul în care mă privea în ochi și vorbea, care dădea la iveală un sentiment de siguranță și putere ce nu era lucru obișnuit la femeile din harem, sau cel puțin așa am crezut eu atunci. Descrierea pe care Halima și Jamila o făcuseră camerelor lor ferite de ochii lumii avea să îmi scoată pentru totdeauna din minte imaginile dinainte.

Jamila s-a uitat la mine cu înțeles și a zâmbit ca și cum ar fi zis: „Fii atent, scribule, fata asta mi-a spus tot ce trebuie să știu despre tine”. M-am înclinat în fața lor, ceea ce a făcut-o pe Halima să râdă.

— Ibn Yakub, a spus Jamila și, deși glasul îi era blând și nu se frângea deloc, dădea la iveală o încredere în sine care se datora, bănuiesc, faptului că era fiica unui sultan și măritată cu altul. Ce a spus Bertrand de Toulouse despre trupul Profetului, odihnească-se în pace? Te întreb fiindcă ai fost atunci de față. Poți repeta cuvintele în latină, o limbă pe care o știu bine.

Am rămas fără grai de rușine. Nu asta era întrebarea la care mă așteptasem. Halima a zâmbit așa încât să-mi recapăt siguranța de sine, dând din cap ca să mă încurajeze să răspund. Am repetat în latină cuvintele pe care Bertrand le pusese pe seama lui Ali. Jamila le-a tradus pentru Halima și amândouă femeile au izbucnit în hohote de râs.

— E oare adevărat și faptul că francul crede că religia noastră e prea preocupată cu amănuntele păcatului trupesesc?

Am încuviințat din cap.

Cele două au râs din nou. Nu am putut să nu observ purtarea femeilor ăstora două când râdeau și glumeau una cu alta. Părea să fie bucuria unor îndrăgostiți în primele luni de fericire fără margini. Era ciudat să o vezi pe Halima cea cu voință de fier total subjugată de zâna asta din Yemen, care acum vorbea din nou cu mine.

— Salah al-Din s-a amuzat pe seama remarcii lui Bertrand?

— Da, s-a amuzat, nobilă doamnă. A râs și a spus că era o onoare pentru drept-credincioși să aibă un profet atât de zdravăn. Un bărbat în adevăratul sens al cuvântului. Când a venit vorba de asta, a spus chiar și cum se numea sabia lui.

— Mă bucur să aud asta, a spus Jamila, căci eu îi tot spun același lucru de ani de zile. Unii dintre învățații noștri se bagă în istoria noastră ca să facă în așa fel încât carnea de cămilă să aibă gust de miel, ceea ce este nesănătos pentru dezvoltarea minții noastre. Poate că sultanul vostru știe foarte multe despre *hadith*, dar nu

așa de multe ca mine. Îmi vine în minte o întâmplare care s-a petrecut la scurtă vreme după ce am devenit soția lui. Eram în pat și deodată s-a hotărât să facă al-Azl¹⁵, retrăgându-se în clipa plăcerii și lăsându-și sămânța să curgă pe burta mea. Am fost un pic mirată, căci principalul scop al întâlnirii noastre fusese ca eu să îi pot da un fiu, sau chiar doi. I-am zis că al-Azl se opunea celor spuse în *hadith*. La început a rămas cu gura căscată, dar pe urmă și-a dat capul pe spate și a râs să se prăpădească, și mai multe nu. Nu am mai putut niciodată să îl fac să râdă cum a râs atunci. A crezut că născocisem ceea ce e scris în *hadith*, dar i-am dat locul din *Sahih Muslim*¹⁶ și numărul. Era 3371, îmi aduc aminte și acum. Salah al-Din nu a vrut să mă creadă. A strigat după un sol și l-a trimis cu un bilețel la al-Fadil. Închipuie-ți, Ibn Yakub, nu se făcuse încă lumină. Stelele tot se mai plimbau pe cerul nopții. Închipuie-ți un sol care bate la ușa venerabilului nostru cadiu cu o întrebare de la sultan referitoare la ce se spune în *hadith* despre al-Azl. Și dacă însuși cadiul, chiar în clipa aceea, s-ar fi dedat la acest lucru oprit? Într-o oră solul a fost înapoi cu răspunsul. Al-Fadil a adevărit cele spuse de mine. În următorii doi ani Salah al-Din m-a călărit de parcă aș fi fost iapa lui preferată. Sămânța noastră s-a amestecat din belșug. I-am dăruit întâi un fiu, și pe urmă altul. Apoi m-a lăsat în pace. Venea să mă vadă adesea, cum face și acum, dar de obicei discutam afaceri de-ale statului sau poezie sau ce era scris în *hadith*, dar niciodată nimic intim. Ca și cum, în ochii lui, cunoștințele pe care le aveam mă transformaseră în egalul său. Devenisem bărbat pentru un timp. Știi cum spun franjii la al-Azl?

---

¹⁵ *Coitus interruptus* (lat.).

¹⁶ Una din cele șase culegeri importante din *hadith*, povestiri despre cugetările și faptele profetului Mahomed, carte de căpătâi a mahomedanismului sunnit. Titlul complet este *Al-Musnadu Al-Sahihu bi Naklil Adli*.

Vai mie, nu aveam în cap cunoștințe de felul ăsta și am ridicat amândouă mâinile spre cer, făcând un gest prin care îmi recunoșteam ignoranța. Jamila a zâmbit.

— Mult mai poetic decât noi: zborul îngerilor.

Râsul ei era molipsitor și mi-a venit greu să îmi rețin un zâmbet, ceea ce le-a făcut plăcere amândurora. Am înțeles cum și de ce fusese vrăjită Halima de farmecul acestei femei și le-am iertat pe amândouă. Pânzele de păianjen îmi dispăruseră deodată din minte. Aveam sufletul curat. Amândouă s-au uitat la mine și au observat schimbarea. Și-au dat seama că acum puteau să aibă încredere în mine, căci eram prietenul lor.

Un timp nu m-au luat în seamă și au vorbit între ele. Jamila a întrebat-o pe Halima despre o a treia femeie, al cărei nume nu îl mai auzisem. Era nefericită fiindcă Allah nu o binecuvântase cu un copil.

— E ca un portocal, a spus Halima, care se roagă de tăietorul de lemne să îl facă bucăți fiindcă nu mai poate suporta să își vadă umbra lipsită de rod.

Cele două femei au discutat cum să ușureze povara acestei nefericite. După ce au pus la cale un plan ca să o facă pe prietena lor să sufere mai puțin, Jamila s-a uitat la mine.

— Crezi că există viață după moarte, Ibn Yakub?

Din nou sultana m-a luat pe nepregătite. Ibn Maymun și cu mine atinseserăm adesea problema asta, dar chiar când eram numai noi doi, ne feream să discutăm așa ceva. Să pui la îndoială principiile de bază ale credinței ei era mai mult decât erezie. Era aproape nebunie. Mi s-a uitat, plină de foc, drept în ochi, cu o privire ațâțătoare de parcă voia să mă provoace să îmi dau la iveală îndoielile pe care le aveam.

— O, sultană, pui întrebări la care muritorii de rând nici nu îndrăznesc să se gândească, de teamă să nu îi trădeze propriile lor gânduri. Suntem cu toții fii ai Sfintei Scripturi. Credem în Viața de Apoi. Pentru o întrebare ca asta, rabinii noștri, papii creștini și califul

vostru din Bagdad nu ar avea de ales și ar trebui să pună mai întâi să ți se taie limba și pe urmă să ți se ia viața.

Ea a refuzat să ia în seamă avertismentul meu.

— La curtea tatălui meu, o, preaînvățate scrib, am discutat despre viață și moarte fără vreo opreliște. Ce te superi așa? Marele nostru poet Abu Ala al-Maari¹⁷ a pus totul la îndoială, inclusiv Coranul. A trăit până la adânci bătrâneți în Alep. Nu a permis niciodată vreunei autorități să pună stavilă rațiunii. Ibn Rushd și prietenii lui din Andalus, care au studiat, au înțeles și au contribuit la dezvoltarea filozofiei grecești, sunt și ei înclinați spre îndoială. Revelația divină, pe care o găsești în toate cărțile noastre sfinte, e un fel de înțelepciune. Se bazează pe tradiția care cere crearea unui set de reguli, un cod de conduită, după care trebuie să trăim cu toții. Dar mai e un alt fel de înțelepciune, după cum ne-au învățat yunanii în Antichitate, și aceasta este înțelepciunea care poate fi demonstrată tuturor fără a fi invocat cerul. Înțelepciunea aia, așa m-a învățat cândva profesorul meu de acasă, se numește rațiune. Credința și rațiunea se bat adesea cap în cap, nu-i așa, Ibn Yakub? Mă bucur că ești de acord cu mine. Spre deosebire de rațiune, adevărul divin nu poate fi dovedit. De aceea credința trebuie să fie mereu oarbă, căci, altfel, încetează să mai fie credință. Acum o să mă întorc la întrebarea pe care ți-am pus-o la început. Ești de acord că nu mai e nimic după moarte? Ce vezi sunt bărbați și femei care trăiesc și mor și care, după moarte, se fac noroi și țărână. Nu există călătorii lungi spre cer sau spre iad. Nu-i așa, Ibn Yakub?

— Nu sunt sigur, doamnă. Nu sunt sigur. Poate că nebunia lui Dumnezeu are mai multă înțelepciune decât au oamenii. Bineînțeles că te mângâie faptul că, dacă te

---

¹⁷ Filozof și scriitor arab din Siria (973-1058), un controversat raționalist care a atacat dogmele religiei și a respins pretenția că mahomedanismul ar deține monopolul asupra adevărului.

înșeli și există un cer, al șaptelea cer, despre care a vorbit profetul vostru, cerul ăsta e cel mai încântător din câte există.

De data asta Halima a răspuns înfuriată, în timp ce din ochi îi țâșneau flăcări.

— Pentru bărbați, Ibn Yakub. Pentru bărbați. Shadhi, dacă ajunge acolo, o să găsească fecioare după pofta inimii, ca merele într-un pom, dar atât cartea noastră sfântă, cât și *hadith* tac mâlc când e vorba despre ce o să se întâmple cu noi, femeile. Nu putem fi preschimbate în fecioare. O să fie bărbați tineri pentru noi sau o să fim lăsate să ne ținem de urât una alteia? Asta poate fi pe placul Jamilei și al meu, dar nu și pe placul celor mai multe dintre prietenele noastre din harem. Dar cu eunucii cum rămâne, Ibn Yakub? Ce o să se întâmple cu ei?

Glasul cunoscut al sultanului ne-a făcut pe toți să tresărim.

— De ce ar trebui să li se întâmple ceva bieților eunuci? Despre ce vorbiți voi trei?

Jamila a prezentat punctul ei de vedere și răspunsul meu în câteva cuvinte. Chipul sultanului s-a împlânzit. S-a întors spre mine.

— Nu ești de acord, bunule scrib, că Jamila ar putea ține piept oricărui învățat din Cairo?

— Ar putea fi și un conducător înțelept, o, comandant al celor credincioși.

Jamila a râs.

— Una dintre problemele marii noastre religii e faptul că oprim jumătate din populație să vină în ajutorul obștei noastre. Ibn Rushd a spus odată că, dacă femeilor li s-ar permite să gândească, să scrie și să lucreze, pământurile drept-credincioșilor ar fi cele mai puternice și cele mai bogate din lume.

Sultanul a căzut pe gânduri.

— Sunt unii care au susținut acest lucru pe vremea califului Omar. I-au spus că prima nevastă a Profetului,

Khadija, a făcut negoț de una singură și l-a angajat pe Profet să lucreze pentru ea cu ceva timp înainte să se mărite cu el. După ce Profetul a plecat dintre noi, nevasta lui, Aisha, a pus mâna pe armă și a luptat, și treaba asta a fost acceptată. Dar sunt multe lucruri în *hadith* care se bat cap în cap cu o asemenea viziune și...

— Salah al-Din ibn Ayyub! Nu mă stârni din nou citându-mi din *hadith*.

A râs și pe urmă discuția s-a îndreptat spre un subiect mult mai puțin spinos. Am început să vorbim despre soarta care îl aștepta pe Bertrand de Toulouse. Festa lui Shadhi ajunsese să fie cunoscută în toate colțurile palatului. Halima și Jamila erau la fel de intrigate ca și sultanul însuși. Și ele erau curioase să vadă dacă nobilul cavaler avea să cadă în capcana Pe care i-o întinsese Shadhi cu ultimul lui șiretlic.

Cel care ocupa camera în care stătea cavalerul era spionat din două colțuri ale odăii vecine. Fusesse construită de unul dintre califii fatimizi, care se dădeau în vânt să își vadă concubinele acuplându-se cu iubiții lor. Deși nefericitele femei erau executate mai târziu, priveliștea îl desfăta mult mai mult decât dacă se urca el însuși pe ele.

PAISPREZECE

Moartea sultanului Nur al-Din și prilejul care i se oferă lui Salah al-Din

Eram în biblioteca palatului, studiind în profunzime harta lumii făcută de al-Idrisi¹⁸. Sultanul mă trimisese să o consult și să văd dacă orașul Toulouse era trecut pe ea. Și dacă era, trebuia să i-o duc imediat.

Nu terminasem ce aveam de făcut când Shadhi a intrat în bibliotecă. Avea un rânjat răutăcios, triumfător pe chip. Era limpede că îl dovedise pe Bertrand. L-am felicitat.

— Nu vreau să te șochez, Ibn Yakub, a spus el cu glas solemn. Ești un mare învățat și scrib și multe dintre tertipurile lumii ăsteia îți sunt necunoscute. Nu o să mă opresc în amănunt la ceea ce s-a petrecut noaptea trecută în dormitorul care e acum ocupat de cavalerul nostru din al-Kuds. E de ajuns să îți spun că îi plac tinerii, dar ține să recurgă la un ritual plin de violență înainte de a-i călări. Trupul bietului băiat a fost pus la grea încercare noaptea trecută. Are vânătăi și urme de bici pe pielea lui delicată și visteria noastră trebuie să îi plătească de trei ori mai mult decât ne înțeleseserăm din cauza felului ciudat de a se purta al templierilor ăstora. Iscoadele noastre au descris ce s-a întâmplat și nu s-au ferit să îmi dea amănunte. Dacă vrei...

Împielițatul ăsta bătrân nu a apucat să termine ce spunea, că unul dintre însoțitorii sultanului a și apărut cerându-mi să mă prezint fără întârziere la Înălțimea Sa. Nu am luat în seamă faptul că Shadhi mi-a făcut cu ochiul, și am pornit-o în grabă spre odaia sultanului,

---

¹⁸ Abu Abd Allah Muhammad al-Idrisi al-Qurtubi al-Hasani al-Sabti (1099-1165 sau 1166), geograf, cartograf, egiptolog și călător musulman care a trăit în Sicilia.

nereușind să găesc orașul Toulouse pe harta lui al-Idrisi, care, altfel, avea niște detalii superbe. A fost dezamăgit, dar în curând a început din nou să dicteze. Shadhi, căruia gândul că pe mine nu mă interesa activitatea nocturnă a lui Bertrand nu-i dădea pace, venise aici după mine. A fost de ajuns o privire aruncată sultanului și și-a dat seama că nu era momentul să-nceapă povestea despre obiceiurile lui Bertrand de Toulouse. S-a așezat într-un colț ca un câine bătrân și credincios. Salah al-Din nu a luat în seamă prezența lui și a început să vorbească.

Moartea ne ia pe neașteptate în multe feluri, Ibn Yakub. Dintre toate, câmpul de bătălie e cel mai liniștit. Acolo te aștepți să mori. Dacă Allah hotărăște că nu ți-a sosit timpul, trăiești mai departe ca să lupți și să mori altă dată.

Marele nostru sultan Nur al-Din s-a îmbolnăvit în timpul unei partide de *chogan*. Se spune că unul dintre emirii lui l-a tras pe sfoară la o lovitură și sultanul și-a ieșit din fire. S-a înfuriat așa de tare, că a leșinat. L-au dus în cetatea din Damasc, dar nu și-a mai revenit. Medicul lui personal a vrut să îi ia sânge, dar bătrânul ăsta mândru a refuzat, spunând cu o privire plină de dispreț: „Unui bărbat de șaizeci de ani nu i se ia sânge niciodată”. A murit peste câteva zile. Lumea noastră a fost crunt lovită de trecerea lui în lumea celor drepți. A fost într-adevăr un mare rege și un demn urmaș al Profetului. Începuse jihadul și pentru asta întregul nostru popor îl iubea din tot sufletul. Intriganții, cei mai mulți fiind eunuci care nu aveau altceva mai bun de făcut, veneau la mine cu povești despre cum Nur al-Din pregătea o oaste mare ca să cucerească orașul Cairo și să mă facă pe mine vasalul lui, dar nu am luat în seamă asemenea vorbe, căci se bazau pe zvonuri.

Neînțelegerile dintre noi — și, da, existau neînțelegeri — nu veneau din niște rivalități mărunte. Știa că un

război împotriva mea nu avea să fie decât în folosul franjilor. Lucrul asupra căruia nu izbuteam să cădem de acord era felul atacului pe care trebuia să îl lansăm împotriva dușmanului. Nur al-Din era un rege mare și generos, dar nu avea răbdare. Îi spuseseam adesea că trebuie să cântărim foarte bine momentul când aveam să dăm lovitura. Dacă dădeam greș, toată strădania noastră se ducea pe apa sâmbetei. Dar acestea nu erau dispute între dușmani, ci neînțelegeri în tabăra drept-credincioșilor.

Cât trăise el, am fost mândru să viețuiesc în umbra lui gigantică, dar moartea sa a schimbat totul. Dacă Damasc și Cairoul ar fi rămas separate, folosind banii și războiul, franjii ar fi tras foloase, le-ar fi izolat unul de celălalt și le-ar fi distrus pe amândouă. Dacă aș fi fost în locul lor, și eu aș fi încercat să duc la bun sfârșit un asemenea plan. Înainte de a intra într-o bătălie, fie ea politică sau militară, unde se luptă cu vorba sau cu sabia, încerc mereu să aflu ce ar gândi dușmanul. Bunul meu al-Fadil întotdeauna adună laolaltă toate amănuntele despre dușmanul pe care ne pregătim să îl înfruntăm. Avem rapoarte despre cât de tari sau de slabe îi sunt caracterul și voința. Avem o listă cu sfetnicii și rudele lui, știm cum gândesc și ce neînțelegeri există între ei. Având toate informațiile astea, mă pun apoi în locul dușmanului meu și încerc să-mi închipui cum ar putea el încerca să ne păcălească. Nu o nimeresc de fiecare dată, dar deseori ajung la concluzia că metoda asta simplă e foarte bună.

Acum gândește-te, Ibn Yakub, gândește-te numai un pic. Nur al-Din a murit. În Damasc și Mosul toți cei care vor să îi ia locul își fac planuri cum să îi înlăture pe rivali. Așteaptă să mă duc la Damasc pentru înmormântare. Dar eu stau la Cairo. Îi las pe ei să facă primul pas. Fiul lui Nur al-Din, es-Salih, e mic. Toți încearcă să se folosească de el ca să înșface tronul. Eu tot deoparte rămân.

Apoi sosește un sol cu o scrisoare pentru mine de la Imad al-Din, unul dintre sfetnicii cei mai de încredere ai lui Nur al-Din, care acum e al meu. În scrisoare mi se cere insistent să îl apăr pe băiat de vulturii cu ochi lacomi, care stau la pândă supraveghind cetatea zi și noapte. Eu trimit un ambasador la Damasc și îi jur credință fiului lui Nur al-Din. De asemenea, îi avertizez pe emiri că, dacă destabilizează regatul, o să aibă de-a face cu mânia săbiei mele.

Mă întreb adesea cum se întâmplă că niște conducători puternici lasă în urmă niște dinastii slabe. O fi blestemul credinței noastre că Allah ne-a osândit la o stare de permanentă instabilitate și haos? Primii califi nu au fost aleși după principiul ereditar, ci printr-o hotărâre a însoțitorilor Profetului. Dinastiile fondate de omeiazi și de abbasizi au dus la dezastre. Sultanii și vizirii pun la cale creșterea regatului pentru copiii lor, dar ce se întâmplă dacă copiii ăștia ai lor nu sunt în stare să conducă, cum s-a întâmplat de atâtea ori de la moartea Profetului? Uneori cred că ar trebui să avem un consiliu al înțelepților alcătuit din oameni ca al-Fadil și Imad al-Din. Înțelepții ăștia ar trebui să hotărască succesiunea. Zâmbești. Crezi că înțelepții ăștia, de-a lungul timpului, ar da drumul propriilor lor dinastii de copii și nepoți plini de înțelepciune? Mai bine ne continuăm discuția altă dată. Prietenul nostru, Shadhi, aproape a adormit.

În ciuda faptului că Shadhi sforăia de mama focului, n-am acceptat propunerea lui. Știam că nu avea decât un singur gând: recucerirea Ierusalimului. Informația pe care i-o dăduse Bertrand de Toulouse îl făcuse să aibă și mai multă încredere. Acum credea că ar putea să îl copleșească pe Aimery cu armatele lui.

I-am sugerat că, poate, ar trebui să continuăm povestea victoriei sale la Damasc, când și-a îngenuncheat toți dușmanii și s-a dovedit cel mai

puternic conducător dintre cei care i-au jurat credință lui Allah și profetului lui. Curând va da alte bătălii. Urma să avem doar puțin timp și amintirile despre întâlnirile noastre anterioare o să dispară.

Salah al-Din a oftat și a dat din cap.

— Ești prea delicat ca să zici că există altă posibilitate, Ibn Yakub. S-ar putea să fiu ucis în bătălie, și atunci povestea ta ar fi doar pe jumătate terminată și ar rămâne nespusă. Ipoteza ta merită să fie luată în seamă. Hai să mergem mai departe, deși există un pericol asupra căruia trebuie să te avertizez. Vorbesc acum de evenimente care au trezit multă înflăcărare. Dușmanii mei au vorbit despre cuceririle mele ca fiind acte de ambiție personală. Eram un kurd de origine modestă, care a venit în grabă de la munte. Singura mea preocupare era să las în urmă o dinastie și să îmi îmbogățesc clanul. Îți spun toate astea fiindcă, dacă vreodată simți că o iau pe arătură și zic lucruri neadevărate, ești liber să îmi pui câte întrebări vrei. E clar?

Am dat din cap și el a continuat.

Cea mai cumplită veste de la Damasc a fost adusă într-o bună zi de un soldat bătrân. Omul își părăsise orașul de baștină cu familia, cu turma lui de cămile și cu toate catrafusele și străbătuse deșertul ca să ajungă la Cairo. Shadhi a fost cel care l-a văzut în ziua aceea, un biet moșneag cerșind îndurare în fața palatului. Bătrânul fusese sub arme pe vremea tatei și a unchiului meu. Era un soldat viteaz și de încredere și se atașase de tata. Shadhi nu a pierdut timpul, ci l-a adus pe bătrân imediat să stea de vorbă cu mine. I-am găsit o casă unde să se adăpostească împreună cu familia, deși bietul de el nu venise ca să ceară hatâruri.

Mi-a spus că emirii din Damasc le dăduseră franjilor o grămadă de aur ca să le cumpere bunăvoința. Gravitatea actului de trădare crescuse de peste o sută de ori, căci

trădarea lor luase forma unui schimb de scrisori în care franjii fuseseră rugați să îi ajute să scape de mine. Îți poți închipui una ca asta, Ibn Yakub? Le era atât de frică la gândul că ar putea să își piardă puterea încât preferau să își lase propriul oraș în mâinile dușmanului. Același oraș unde gloata, cu inimile frânte de durere, abia îl îngropase pe Nur al-Din, cel care ne-a învățat pe toți că prima noastră sarcină e să ne scăpăm țara de lăcustele astea, care se închinau la icoane și la două bucăți de lemn prinse la un loc.

Eram negru de furie. În clipa aceea am hotărât că trebuie să luăm toate măsurile ca franjii să nu intre niciodată în Damasc. Soarta ne-a ajutat. De la moartea lui Nur al-Din, cele trei orașe mari, Damasc, Alep și Mosul, se despărțiseră. Eunucul care era la cârmă în Alep l-a răpit pe fiul lui Nur al-Din și l-a transformat într-un pion pe tabla de șah ce fusese odată regatul tatălui său. Nobilii din Damasc au fost cuprinși de neliniște. Își pierduseră pionul în favoarea rivalului lor. S-au rugat de Saif al-Din din Mosul, dar el avea planurile lui și a refuzat să îi ajute.

Atunci și-au întors fața către mine. Era iarnă. Ar fi trebuit să trecem noaptea, pe frig, prin deșert, ceea ce nu era lucru ușor. Mi-am chemat comandanții și, împreună, am pregătit o armată de o mie de soldați aleși cu grijă.

În astfel de clipe totul e să câștigi timp. Doar o mică întârziere, și izbânda se poate preschimba în înfrângere. Am plecat chiar a doua zi și am mers de parcă ne îndreptam spre paradis. Am luat câte un cal de rezervă pentru fiecare soldat, dând posibilitatea animalelor să se odihnească chiar dacă noi nu urma să avem parte de așa ceva. Adesea dormeam chiar în șa. În patru zile ajunseserăm la porțile Damascului. O, scribul meu de nădejde, înțelegeți cu siguranță ce rost avea graba mea. Cei care, cuprinși de disperare, mă rugaseră să îi salvez puteau la fel de ușor să se răzgândească dacă în afara

zidurilor oraşului s-ar fi ivit deodată franjii. Nu voiam să le dau această ocazie.

Când am intrat în oraşul cel vechi, lacrimile îmi curgeau şiroaie pe faţă. Era oraşul tinereţii mele. M-am dus drept la casa tatălui meu. Străzile erau pline de oameni care se bucurau de venirea noastră. Ne aclamau, iar nobilii, cu chipurile aspre precum fundul de cămilă, s-au înclinat în faţa mea şi mi-au sărutat mâinile. Acelaşi lucru l-ar fi făcut şi dacă ar fi fost vorba de Aimery, deşi nu în public. Oamenii noştri s-ar fi ascuns în case dacă franjii ar fi pătruns în oraş. Acum nu vorbesc pur şi simplu despre drept-credincioşi, Ibn Yakub. Ai tăi au fost întotdeauna cu noi, dar nici măcar pe vechii creştini din Damasc, care îşi spun copti, nu îi prea trăgea inima să le ureze „bun venit” templierilor.

A fost o zi plină de bucurie şi mulţi prieteni de demult au venit să mă vadă. Imad al-Din, temându-se de nobili şi de intrigile lor ce le serveau propriile interese, plecase din oraş şi căutase refugiu la Bagdad. Am trimis după el. Este al-Fadilul Damascului. Aceşti doi bărbaţi cumsecade sunt conştiinţa şi mintea mea. Dacă fiecare conducător ar avea oameni ca ei, lumea noastră ar fi condusă mai bine. L-am lăsat pe fratele meu mai mic, Tughtigin, să se ocupe de Damasc şi am plecat să îmi duc la îndeplinire sarcina pe care mi-o luasem, cea de a reuni regatul lui Nur al-Din.

Gerul iernii devenea tot mai aprig, se spunea că la munte ninge tare. Dar sprijinul pe care mi-l arătau oamenii din Damasc îmi sporea entuziasmul. M-am hotărât să nu mai irosesc timpul. Adesea conducătorii sunt atât de preocupaţi să sărbătorească o victorie, încât nu îşi dau seama că petrecerea îi costă propriul regat.

Deodată sultanul a tăcut. M-am oprit şi eu din scris şi m-am uitat la el. Pe chip i se citea o oboseală adâncă. Se cufundase în gânduri. Era greu de aflat ce îl tulburase.

Să fi fost gândul că aveau să urmeze alte războaie și altă vărsare de sânge? Ori poate că se gândea la Shirkuh, a cărui povață i-ar fi fost de un așa de mare folos acum?

Stăteam acolo ca o stană de piatră, așteptând să îmi spună să plec, dar sultanul avea o privire rătăcită și dădea impresia că uitase de prezența mea. Nu știam ce să fac, când am simțit mâna lui Shadhi pe umăr. Mi-a făcut semn să ies după el din încăperea regală și amândoi ne-am strecurat pe furiș, nevrând să îi tulburăm visarea lui Salah al-Din. Ne-a văzut că plecăm și pe buze i-a apărut un surâs straniu, înghețat. Îmi făceam griji pentru el, mă gândeam ca nu cumva să fie bolnav. Nu îl mai văzusem niciodată așa.

Când am ajuns acasă, mi-am dat seama că și eu eram sleit de puteri după ziua aceea. Stătusem turcește și scrisesem întruna patru ore. Picioarele, brațul și mâna dreaptă îmi erau amorțite. Rahela a încălzit niște ulei de migdale ca să îmi maseze degetele. Târziu, mult mai târziu, a mai încălzit niște ulei ca să aducă alinare picioarelor și să trezească la viață ceea ce stătea între ele fără vlagă și vigoare.

CINCISPREZECE

Cauzele tristeții lui Shadhi. Povestea tragicei lui iubiri

— Erai îngrijorat aseară, Ibn Yakub. Credeai că Salah al-Din s-a îmbolnăvit. Am văzut ce privire avea. Privirea asta apare când neliniștea pune stăpânire pe gândurile lui. De obicei băiatul ăsta gândește foarte limpede, dar uneori este copleșit de îndoieli. Chiar și când era tânăr, putea să intre în transă precum misticii noștri din deșert. Își revine întotdeauna și de obicei se simte mult mai bine. E ca și cum ar lua un purgativ. Da, bătrânul ăsta tâmpit, pe care tu îl iei drept un mășcărici de la munte, care habar nu are nici să scrie, nici să citească, știe mult mai mult decât lasă să se vadă, prietene.

În dimineța asta, lui Shadhi îi pierise veselia obișnuită. Avea o privire tristă, lucru care mă îngrijora. Ajunsesem să mă simt foarte apropiat de bătrânul care își cunoștea conducătorul mai bine decât oricine pe lumea asta. Era limpede că sultanul îl iubea, dar Shadhi, a cărui familiaritate cu Salah al-Din îi lăsa pe mulți cu gura căscată, inclusiv pe cadiu, nu profita niciodată de poziția pe care o avea. Ar fi putut să obțină orice, bogății, pământuri, concubine sau orice altceva i-ar fi trecut prin minte. Era un om cu gusturi simple. Pentru el fericirea era să fie foarte aproape de Salah al-Din, pe care îl privea ca pe un fiu.

L-am întrebat care era cauza tristeții lui.

— Îmbătrânesc pe zi ce trece. Curând o să mă duc, și băiatul ăsta nu o să mai aibă un umăr pe care să plângă, nu o să mai aibă pe nimeni care să îi spună că e nebun și încăpățânat. După cum știi, mă rog foarte rar, dar astăzi am numărat câteva mătânii și m-am rugat lui Allah să îmi dea putere încă vreo câțiva ani ca să îl văd pe Salah

al-Din intrând în al-Kuds. Teama că dorința asta s-ar putea să nu îmi fie îndeplinită m-a întors un pic pe dos.

Un timp nu a spus nimic și tăcerea asta, care nu îi stătea deloc în fire, m-a impresionat. Și-a revenit dintr-odată, ceea ce m-a surprins.

— Salah al-Din nu o să mai vorbească despre necazurile lui, de vremea când i-a supus pe urmașii lui Zengi și ai lui Nur al-Din. Cred că îl doare să își amintească de timpurile alea. Au fost momente grele, dar să nu crezi cumva că el nu-și dădea seama ce se întâmplă. Auzindu-l cum ți-a vorbit ieri, ai putea crede că era mirat de ceea ce s-a întâmplat până la urmă. Nu e adevărat. Tatăl lui, Ayyub, prevăzător, îl pregătise cu răbdare pentru ziua când Nur al-Din avea să își dea obștescul sfârșit. Îmi aduc aminte foarte bine de faptul că Ayyub l-a avertizat că o să se căiască amarnic dacă nu o să aibă răbdare destulă ca să pună mâna pe regatul lui Nur al-Din. Trebuia totdeauna să servească interesele răposatului sultan, sau cel puțin asta ar trebui să-i facă să simtă pe oameni. A luat aminte la povața bătrânului lui tată și, la timpul potrivit, a făcut întocmai, și bine a făcut. Ziua când am intrat noi în Damasc, iar oamenii din oraș au plâns de bucurie și ne-au aruncat flori a fost ceea ce l-a convins că era momentul potrivit. Trebuia să pună mâna pe pământurile astea și să se pregătească pentru marea înfruntare cu dușmanul nostru. Chiar astăzi se împlinesc zece ani de când a înfrânt armatele unite din Alep și Mosul. Erau de cinci ori mai numeroase decât a noastră. Ca să câștige timp, Salah al-Din le-a propus dușmanilor noștri o înțelegere, dar lor li se părea că ne tăiaseră deja capetele și le puseseră în sacul de la șă. Visau să arate capul sultanului nostru oamenilor din Damasc. Nu s-au învoit să încheiem un armistițiu. Atunci sultanul s-a înfuriat. Pe chip i se citea disprețul pentru proștii ăștia. A vorbit cu oamenii lui, i-a pus la încercare și i-a verificat pe veteranii din Cairo și Damasc, care luptaseră în multe

războaie împotriva franjilor. Le-a spus că victoria de atunci avea să pecetluiească soarta franjilor. Le-a spus că aveau să lupte împotriva altor drept-credincioși, care trădaseră cauza lui Nur al-Din. El, Salah al-Din, urma să lupte sub steagul negru și verde al Profetului și să curețe acele pământuri de barbari. Ocupaserăm o poziție pe dealurile cunoscute sub numele de Qurun Hamah. Dedesubt era valea râului Orontes. Glasul lui Salah al-Din se auzea dedesubt, ca de altfel și uralele soldaților lui, dar păunii din Mosul și Alep erau așa de siguri de izbândă, încât nici n-au luat seama la tactica lor militară. Și-au dus trupele prin râpă și noi le-am nimicit. Mulți dintre soldații lor și-au părăsit comandanții și au îngroșat rândurile noastre. Conducătorii lor, care fuseseră înfrânți, cereau îndurare și Salah al-Din, având totdeauna în minte ce îi spusese tatăl lui, a acceptat un armistițiu. A obținut tot ce a vrut, în afară de cetatea din Alep. Avea să o câștige și pe asta, dar mai târziu. Nu a fost o victorie obișnuită, bunul meu scrib. L-a făcut pe sultanul tău cel mai puternic conducător din țară. În acel moment s-a declarat el sultan de Misr și Sham. S-au bătut monede în numele lui, și califul din Bagdad i-a trimis documentele care consfințeau noua lui funcție. I-a trimis și veșmintele pe care avea să le poarte ca sultan. Dar povestea nu s-a terminat aici. Nu, nicidecum. Mândria rănită a nobililor din Alep i-a împins să facă o ultimă încercare de a se descotorosi de kurdul cel băgăcios. I-au trimis o solie șeicului Sinan, šiitul, care sălășluia în munți. Șeicul era înconjurat de o ceată de oameni, care erau maestri în arta de a da de urmă și a le face de petrecanie anumitor indivizi. Era un susținător al fatimizilor și avea motivele lui ca să încerce să îl trimită pe sultanul nostru pe lumea cealaltă. Faptul că solicitarea venea nu de la ce mai rămăsese din fatimizi, ci de la nobili sunniți l-a făcut pe Sinan să se hotărască mai repede. Imad al-Din, pe care sper că ai să îl cunoști într-o bună zi, i-a spus sultanului

că discipolii șeicului Sinan aveau obiceiul să fumeze o mare cantitate de *banj* sau hașiș înainte de a pleca în misiuni speciale. Doar dacă erau amețiți în felul ăsta și visau la alte plăceri erau în stare *hashishin*-ii ăștia să ucidă la ordinul șeicului. Au încercat de două ori să îl omoare pe sultan. O dată au venit în număr mai mare decât al gărzilor lui și i-au înconjurat patul. Dacă nu ar fi dat alarma un soldat și dacă Salah al-Din nu ar fi avut pe el o haină matlasată, anume făcută ca să îl apere de frigul nopții din deșert, ar fi fost mort acum. Un singur pumnal l-a atins, și i-au și prins pe atacatori. Abia după încercările astea de asasinat s-a întâlnit în sfârșit cu șeicul Sinan și căzut de acord să încheie un armistițiu. Într-adevăr odată, când pe Sinan l-a amenințat dușmanul, noi chiar am trimis soldați ca să îl apere. Iar apoi dușmanul ăsta nu s-a mai încumetat niciodată să îl atace. Erau tot felul de povești despre armistițiu. Unele ziceau că șeicul avea puteri magice și era în stare să se facă invizibil. Altele spuneau că, dacă era înconjurat de soldații noștri, șeicul avea puterea să se apere singur exercitând o forță misterioasă în jurul lui, care îl apăra de toate armele. Acestea erau povești spuse de *hashishin*-i ca să impună mitul cum că erau invincibili. Dar trebuie să îți spun un lucru, Ibn Yakub. Nu știu dacă era vorba de hașiș sau de visuri că o să ajungă în rai, dar, fără discuție, oamenii șeicului Sinan erau foarte iscușiți și în stare să atingă orice țintă. Am răsuflat cu toții ușurați și i-am adus mulțumire lui Allah după ce Salah al-Din și Sinan au căzut de acord să se respecte unul pe altul. Peste câteva luni sultanul a intrat în Alep și a fost recunoscut ca sultan al tuturor teritoriilor pe care le conducea. L-a numit pe fiul lui Nur al-Din, es-Salih, guvernator al orașului Alep. L-a confirmat pe vărul lui Salih, Saif al-Din, drept conducător al orașului Mosul, și a fost de acord să respecte pacea timp de șase ani. Cred că a mers prea departe cu băgarea de seamă. Se purta așa cum l-ar fi povățuit tatăl lui, dar eu îmi

ziceam că, în momentul ăsta, era mai mare nevoie de spiritul unchiului său, Shirkuh. Ar fi trebuit să îl îndepărteze pe es-Salih și apoi să îi năimească pe câinii din Mosul, niște oameni care sunt așa de ai dracului, că nu s-ar da în lături să se pișe chiar și pe mama lor. Da, i-am spus asta, dar a zâmbit. Era surâsul lui taică-său. Își dăduse cuvântul și era îndeajuns. Sultanul ăsta nu și-a încălcat niciodată cuvântul, chiar dacă dușmanii lui au profitat adesea de treaba asta. De exemplu, franjii, buni creștini cum sunt, credeau că promisiunile făcute necredincioșilor nu aveau nici o putere asupra celor care își dăduseră cuvântul. Împuțitii ăia care se închină la icoane călcau în picioare înțelegerile ori de câte ori aveau chef. Sultanul nostru era prea domn. Cred că i se trăgea de la locul lui de baștină. La munte, cuvântul dat nu se ia niciodată înapoi. Tradiția asta e veche de mii de ani, a apărut cu mult înainte ca Profetul, odihnească-se în pace, să vină pe lume. Aimery, regele Ierusalimului, murise și după el venise la tron fiul lui, Baudouin, un biet băiețel de paisprezece ani care avea lepră. Bertrand de Toulouse ne dăduse informații despre Raymond, unchiul băiatului, conte de Tripoli. El reprezenta adevărata putere în regatul franjilor. Salah al-Din a încheiat pace pe doi ani cu Baudouin. Nu voia să fie încercuit în Misr în vreme ce debarca în Siria. Fratele sultanului, Turan Shah, a rămas comandant al orașului Damasc, iar sultanul, eu și păzitorii lui ne-am întors la Cairo. Lipsiserăm doi ani, dar nu au fost probleme. Cadiul al-Fadil condusese statul în lipsa sultanului. Condusese așa de bine, încât Salah al-Din, felicitându-l, l-a întrebat: „Al-Fadil, spune-mi ceva. Chiar e nevoie de un sultan? Mie mi se pare că statul ăsta merge foarte bine fără conducător!” Cadiul s-a înclinat, îi făcuse plăcere ceea ce îi spusese sultanul, dar l-a asigurat din nou că, fără autoritatea și prestigiul lui, el, cadiul, nu ar fi putut face nimic. Eu, unul, Ibn Yakub, cred că amândoi aveau dreptate. Știi ceva? În Armenia, în

munți, tatăl lui Ayyub și al lui Shirkuh se bucura de încrederea oamenilor, fiindcă toți știau că era de-al lor. Îi apăra pe ei, oile, vitele lor de răufăcătorii din satele vecine. Știu că îmbătrânesc și poate că gândesc ca un om simplu, dar mi se pare că, dacă poți avea pace și îți poți apăra poporul, nu are mare importanță ce hram porți.

L-am privit cu atenție pe bătrân. Ridurile de pe fața lui păreau să se fi înmulțit de când îl întâlnisem prima dată. Mai avea doar opt sau nouă dinți în gură și cu urechea stângă nu mai auzea deloc. Totuși, avea o înțelepciune adunată în zeci și zeci de ani, cunoștea niște adevăruri pe care le aflase datorită experienței bogate ce i-o dăduse viața. Avea o limbă ascuțită, care nu ținea seamă nici de sultan, nici de mameluc.

Tocmai felul lui deschis de a vorbi îl făcuse indispensabil lui Salah al-Din și, înainte de el, lui Ayyub și Shirkuh. Se crede adesea că oamenii care ajung la putere îi preferă pe lingușitori celor care spun adevăruri neplăcute. Treaba asta e valabilă doar pentru conducătorii slabi, oameni care nu sunt în stare să se înțeleagă pe ei înșiși, ca să nu mai vorbim de nevoile supușilor lor. Conducătorii buni, sultanii puternici, au nevoie de oameni ca Shadhi, care nu se tem de nimic.

Mă uitam la el cum mesteca încet nuci în lumina soarelui de iarnă și am simțit cum mă copleșește afecțiunea pentru el. Dintr-odată am vrut să știu mai multe despre el. Știam de unde vine, dar fusese vreodată însurat? Avusese copii? Sau fusese unul dintre bărbații aceia care preferă oricând pe unul de-al lor prezenței oricărei femei? Mă mai întrebam în trecut cum stă treaba, dar nu mă interesase atât de mult și nu îl întrebam niciodată pe bătrân ce și cum. Astăzi, dintr-un motiv care nu avea nici o legătură eu el, îmi fusese stârnită curiozitatea.

— Shadhi, am spus eu cu glas blând, a fost vreo femeie în viața ta?

Pe chipul lui relaxat în lumina soarelui se citea acum luarea aminte. Întrebarea l-a făcut să tresară. S-a uitat la mine mai-mai să mă înghită. S-a încruntat și o umbră uriașă i-a apărut pe chip. Vreme de câteva minute a fost o tăcere apăsătoare. Pe urmă Shadhi a mormăit:

— Ți-a spus cineva ceva despre mine? Cine?

Am clătinat din cap.

— Dragul meu prieten, nimeni nu mi-a vorbit despre tine decât cu afecțiune. Ți-am pus această întrebare fiindcă m-am mirat de ce un om așa de vioi și înțelept ca tine nu și-a întemeiat niciodată o familie. Dacă subiectul e dureros, iartă-mă că m-am amestecat. O să te las în pace.

A zâmbit.

— Este dureros, scribule. S-a întâmplat acum șaptezeci de ani, dar încă mai simt durerea, chiar aici, în inimă. Trecutul e un lucru delicat. Trebuie să umbli cu el ca și cum ai umbla cu niște cărbuni aprinși. Nu am vorbit cu nimeni despre ce s-a întâmplat atunci, demult, dar m-ai întrebat cu atâta afecțiune în glas, încât o să îți spun povestea mea, deși prezintă interes doar pentru mine și nu are legătură cu nimic. Doar Shirkuh a știut de asta. Însă trebuie să te previn. Nu e o poveste ieșită din comun. Pur și simplu ceea ce s-a întâmplat m-a ars la inimă și inima mea nu s-a vindecat niciodată. Ești sigur că mai vrei să mă ascuți?

Am dat din cap și i-am strâns mâna zbârcită.

— Aveam nouăsprezece ani. În fiecare primăvară se trezea la viață seva din mine și găseam câte o fată de la țară cu care să îmi fac mendrele. Nu eram deosebit de alții, în afară, bineînțeles, de băieții ăia cărora le era greu să își găsească femeii și se duceau sus, în munți, să caute oi și capre. Pari uimit, Ibn Yakub. Revino-ți! Mi-ai cerut să îți spun povestea mea și așa și fac, dar în felul meu. Când eram copii, ne spuneam unul altuia că, dacă fuți o oaie, mădularul ți se îngroașă și se îngrașă, dar dacă te urci pe o capră, se face subțire și lung! Văd că

nu te amuză nimic din ce îți spun, dar viața la munte e altfel decât la Cairo și Damasc. Orașele astea mari sunt făcute chiar ca să ne pună frâu spontaneității și să ne impună un anumit comportament. Satul nostru erau înconjurat de trei munți. Puteam pur și simplu să ne pierdem pe acolo, să ne culcăm în iarbă, să ne uităm la soare și să lăsăm natura să pună stăpânire pe noi. Într-o zi tatăl meu adevărat, bunicul sultanului tău, a atacat o caravană aflată în trecere pe acolo și a adus prada acasă. A adus și un grup de sclavi tineri, trei frați de opt, zece și doisprezece ani și sora lor de șaptesprezece ani. Erau evrei din Burgos, din Andalus. Ajunseseră cu familia pe lângă Damasc și fuseseră capturați de vânătorii de recompense. Tatăl, unchiul și mama fuseseră omorâți pe drum, iar aurul le fusese luat de negustori. Copiii erau aduși la Basra ca să fie vânduți la piață. Tristețea din ochii fetei m-a mișcat cum nu m-a mișcat nimic până atunci sau de atunci încolo. Își strânsese frații la piept și își aștepta soarta. I-am îmbrăcat, le-am dat să mănânce și i-am dus la culcare. Clanul nostru i-a adoptat, iar băieții au crescut ca niște kurzi adevărați și au luptat în multe bătălii de-ale noastre. Cât despre fată, ce pot să îți spun, Ibn Yakub? O am încă în fața ochilor: părul negru, care îi ajungea până la mijloc, fața, care avea culoarea nisipului din deșert, ochii triști ca ai unei căprioare care își dă seama că a căzut în cursă. Și, cu toate astea, era în stare să zâmbească, și când zâmbea, chipul i se preschimba și aprindea inimile tuturor celor care aveau norocul să fie pe lângă ea. La început am venerat-o de la distanță, dar pe urmă am început să vorbim și, după un timp, ne-am împrietenit la cataramă. Stăteam lângă râu, lângă locul unde creșteau nuferii cu miros îmbătător, și ne povesteam unul altuia tot felul de lucruri. Adesea începea să plângă când își aducea aminte cum fuseseră omorâți părinții ei de bandiți. Nu o aveam în minte decât pe ea, Ibn Yakub. Am cerut-o de nevastă, dar ea zâmbea

și se ținea tare pe poziție. Spunea că e prea devreme pentru asemenea hotărâri importante. Că trebuie să fie liberă înainte să poată lua o hotărâre. Că trebuie să aibă grijă de frații ei. Spunea orice, numai că mă iubește nu. Știam că ține la mine, dar mă scotea din minți faptul că nu se lăsa deloc. Adesea eram rece și distant, neluând-o în seamă când venea la mine și încerca să vorbească sau când îmi aducea un pahar cu suc de caise. O vedeam cum mă implora din priviri să o mai las un timp, dar răspunsul meu tot plin de cruzime era. Mă rănisese în mândria mea de bărbat și pentru noi, bărbații de la munte, dragă scribule, mândria e lucrul cel mai important din lume. Toți prietenii mei își dădeau seama că îmi pierdusem capul. Mă vedeau înnebunit de iubire, aidoma personajelor pe care le pomeneam în cântece vara, sub clar de lună, când vorbeam despre cum o să cucerim noi lumea. Au început să râdă de mine și de ea. Treaba asta m-a făcut și mai hotărât să o jignesc și să îi rănesc sensibilitatea și sentimentele. De câte ori nu am blestemat cerul ăsta, pământul ăsta, inima asta, trupul ăsta urât, pocit, al meu, pentru că nu am înțeles că era o floare plăpândă, care trebuia îngrijită și apărută. Patima mea a speriat-o. În curând, bucuria pe care o simțea când mă vedea s-a preschimbat în melancolie. Când mă apropiam, i se citea durerea pe chip. Se transformase într-o făptură a durerii. Deși nu aveam decât douăzeci de ani, am început să simt că aduceam numai rău celor gingași și tineri. Toate astea, prietene, s-au petrecut demult, dar ai observat cum îmi tremură mâna când vorbesc despre ea? Îmi tremură și inima, și puterile încep să mă lase. Vreau să mă scufund în pământ și să mor, și nu poate fi prea departe timpul când o să se întâmple asta, cu voia lui Allah. Aștepti răbdător să termin, însă nu sunt sigur că o să ajung la capăt astăzi. Dar văd că ți se citește îngrijorarea pe chip. Atunci o să termin, Ibn Yakub. Într-o seară beam *tamr*, vin de curmale, împreună cu un grup de tineri, și cântam

khamriyya. Băutura ni se urca din ce în ce mai tare la cap, iar eu eram din ce în ce mai nefericit. Era o noapte caldă de vară. Stelele străluceau pe cer și lumina ștearsă a lunii în descreștere se reflecta în apă. M-am îndepărtat de grup și m-am dus pe malul râului unde ea și cu mine ne întâlneam de obicei și stăteam de vorbă. La început am crezut că mi se năzărise. Dar văzusem bine. Din pricina căldurii serii, fata își scosese hainele de pe ea. Era acolo, goală cum o făcuse maică-sa, și se scălda în lumina lunii. Ceea ce am văzut mi-a tulburat mințile. Am simțit, Ibn Yakub, că îmi pierd stăpânirea, că nu mai pot să judec drept. Allah să nu îmi dea iertare în veci pentru ce am făcut în seara aia. Îți citesc în priviri că ai ghicit. Da, așa e, prietene. Mă cuprinsese o nebunie de fiară, deși cele mai multe animale se poartă mai blând unul cu altul. Am luat-o împotriva voinței ei. Nu a țipat, dar nu am putut uita niciodată expresia de pe chipul ei, un amestec de teamă și uimire. Am lăsat-o acolo, pe malul râului, și m-am întors în sat. Ea nu s-a mai întors. Peste câteva zile i-au găsit trupul fără viață. Se înecase. Ai fi zis că un animal ca mine și-ar fi revenit, ar fi găsit alte femei, s-ar fi însurat și ar fi făcut copii frumoși. Totuși, probabil că odată cu moartea ei, bestia din mine a murit și ea. Cu siguranță inima mea a murit și, pentru mine, este îngropată pe malul pâraiașului ăluia din munții Armeniei. Găsisem și pierdusem o comoară neprețuită. Nu m-am mai uitat niciodată la o femeie și nici nu am mai atins vreuna. Și alcoolul a dispărut din viața mea. Allah nu bate cu parul.

De obicei, după ce îmi povestea ceva, Shadhi aștepta să vadă cum reacționez, îmi mai dădea niște amănunte și răspundea la întrebările pe care i le puneam. Adesea mai stăteam de vorbă la un pahar de apă caldă sau lapte cu migdale pisate. Dar acum nu a fost așa. Acum s-a ridicat încet în picioare și a plecat schiopătând, probabil blestemându-mă în sinea lui pentru că îl forțasem să își

aducă aminte lucruri care îl dureau. Spusese că trecutul e întotdeauna delicat și, văzându-l din spate cum dispărea, m-am gândit cât de bine întruchipa el însuși acele vorbe.

Povestea lui m-a lăsat fără grai. Să iei o femeie cu forța nu era ceva neobișnuit, dar pedeapsa pe care și-o dăduse Shadhi era într-adevăr ieșită din comun. Bătrânul ăsta, la care țineam deja foarte mult, devenise și mai drag inimii mele acum.

ŞAISPREZECE

*Fac cunoştinţă cu marele învăţat Imad al-Din şi
mă minunez de memoria lui nemaipomenită*

După cum îmi era obiceiul, am intrat în biblioteca de la palat ca să mai frunzăresc nişte cărţi în aşteptarea sultanului, care urma să mă cheme la el. Spre surprinderea mea, cel care a venit să mă ia astăzi a fost chiar marele învăţat şi istoric Imad al-Din. Deşi se apropia de şaizeci de ani, nu avea multe fire albe în păr şi în barbă. Era un bărbat impunător, mult mai înalt decât sultanul şi decât mine. Una dintre cărţile lui, *Kharidat al-kasr wa-djaridat ahl al-asr*, o remarcabilă antologie de poezie arabă contemporană, tocmai apăruse şi fusese primită cu mult entuziasm.

De obicei prefera să stea la Damasc, dar sultanul îl chemase la Cairo ca să dea o mână de ajutor la ultimele pregătiri pentru noul jihad. Stilul lui Imad al-Din era foarte apreciat. Când recita versuri sau citea un eseu, lectura lui era subliniată de remarci şi exclamaţii de apreciere. Aveam un mare respect pentru opera lui, dar, în ce mă priveşte, prefer simplitatea. Frazele lui Imad al-Din erau prea înflorite, prea elaborate, prea preţioase şi prea lipsite de spontaneitate ca să se potrivească cu gusturile mele, care erau un pic cam primitive.

Am trecut amândoi prin mai multe încăperi şi mi-a spus că auzise multe lucruri bune despre mine. Spera ca, într-o bună zi, să aibă timp să citească vorbele sultanului transcrise de mine.

— Sper că dai o faţă mai frumoasă vorbelor conducătorului nostru când le pui pe hârtie, Ibn Yakub. Salah al-Din, domnească de-a pururi, nu pune mare preţ pe stil. Aşa că stilul este treaba ta, prietene. Dacă ai nevoie să te ajut, te rog să nu te codeşti să îmi spui.

I-am mulțumit zâmbind și înclinându-mi fruntea. În sinea mea eram furios. Imad al-Din era un mare învățat. Nu se putea pune la îndoială treaba asta. Și totuși, ce drept avea ei să își impună voința când era vorba de proiectul sultanului, care era al lui și numai al lui și care îmi fusese încredințat doar mie și nimănui altcuiva? Ajunseserăm în încăperea unde trebuia să vină sultanul, dar acolo nu era decât Shadhi.

— Stai, te rog, jos și odihnește-te, mi-a spus bătrânul ridicând din umeri. Salah al-Din a fost chemat la harem. Se pare că Jamila a făcut un soi de scandal.

S-a așternut o tăcere stânjenitoare. Prezența lui Imad al-Din, care avea darul să te facă să te înfrânezi de la multe, însemna că eu nu o să pun nici o întrebare, iar Shadhi nu o să dea de bunăvoie nici o informație despre Jamila. Se știa bine că lui Imad al-Din nu îi păsa deloc de femei. Pentru el adevărata mulțumire, intelectuală și emoțională, putea să vină doar de la bărbați.

Ca și cum și-ar fi dat seama că eram amândoi încordați, Imad al-Din și-a dres glasul, lucru pe care eu l-am interpretat drept un semn că dorea să i se dea atenția cuvenită unei persoane de rangul lui. Shadhi, care de cele mai multe ori nu dădea doi bani pe așa ceva, a ieșit din încăpere trăgând intenționat un pârț sonor, iar eu am rămas singur cu marele maestru.

Îmi tot storceam creierii cum să deschid o discuție cu acest ilustru învățat și mă simțeam stânjenit și intimidat. Se spunea despre Imad al-Din că era de ajuns să vadă sau să audă un lucru o singură dată, și nu îl uita în vecii vecilor. Dacă cineva i-ar fi povestit ceva acum câțiva ani și, uitând de asta, ar fi început să repete același lucru în prezența lui, Imad al-Din și-ar aminti originalul atât de bine, încât ar fi arătat imediat diferențele dintre cele două versiuni, spre marea jenă a povestitorului.

Era în stare să își amintească nu numai timpul din zi sau din noapte când se întâmplase un anumit incident, dar și împrejurările. Odată sultanul îl întrebase cum de

își aducea aminte atât de multe lucruri. El a explicat că metoda pe care o folosea era să își aducă mai întâi aminte de niște amănunte, cum ar fi copacul la a cărui umbră se odihneau cei care ascultau când s-a spus un anumit lucru, sau plimbarea cu barca pe care o făceau, malul mării și partea zilei când se petrecea totul. Apoi totul devenea limpede. Fusesem prezent la discuția asta cu câteva luni în urmă, dar nu putusem să o notez. Felul de la vorbi al lui Imad al-Din și glasul lui blând și ispititor mă fascinaseră în așa măsură, încât uitasem de tot de celelalte.

— Dacă îmi permiteți, maestre, se spune că nu ați avut intenția să fiți secretar la arhiva sultanului, ci să vă concentrați marea putere asupra propriilor voastre lucrări. Poate fi adevărată o asemenea afirmație?

S-a uitat la mine cu răceală, făcându-mă să mă simt un gândac lipsit de importanță. Mi-a părut rău că vorbisem, dar glasul lui familiar mi-a dat din nou curaj.

— Nu. Nu este adevărată. Când am studiat textele și scrisorile formulate de al-Fadil la Cairo, mi-am dat seama că puteam face și noi același lucru în Damasc. Crezusem că va fi o sarcină grea, dar Allah m-a ajutat. M-am dezbatut de toate felurile vechi de a compune o scrisoare de stat și am creat un stil cu totul nou. Treaba aceasta, tinere dragă, a uimit conducători cum ar fi sultanul Persiei și chiar pe papa de la Roma. Răposatul sultan Nur al-Din, odihnească-se în pace, a fost așa de încântat de munca mea, încât m-a făcut *mushrif*. Aveam acum toată administrația statului în seama mea. Treaba aceasta nu a convenit multora, care simțeau că am fost înălțat în grad peste capul lor. Au încercat să îmi facă viața un iad. Îmi aduc aminte că, odată, a sosit un trimis de la califul din Bagdad cu o scrisoare pentru Nur al-Din. Dușmanii mei, care erau cam înguști la minte, nu mă invitaseră la recepția pentru primirea trimisului. Sultanul cel bătrân a observat că nu eram prezent. A poruncit să se oprească totul până când am fost adus și

eu. Sultanul mi-a dat scrisoarea să o citesc cu voce tare, dar al-Qaisarini, care ținea locul vizirului în ziua aia, mi-a smuls-o din mână. I-am făcut pe plac, dar, tot timpul cât a citit, i-am corectat greșelile pe care le făcea și l-am adus pe calea cea bună de câte ori o lua pe arătură. Îmi aduc aminte că, după aceea, când eram doar noi doi, sultanul a râs de ceea ce se întâmplase. Și era un sultan care arareori își găsea timp de glume. În ziua aceea a râs și mi-a făcut un compliment pentru cât de diplomat fusesem.

Discuția ne-a fost întreruptă de intrarea sultanului. Eu m-am ridicat în picioare și mi-am plecat capul, dar Salah al-Din l-a împins pe Imad al-Din de umeri în semn că nu trebuia să se ridice.

— L-ai școlit pe Ibn Yakub?

— Nu, Înălțimea Voastră. Nu l-am școlit. Pur și simplu am corectat o părere greșită despre trecutul meu.

Sultanul a zâmbit.

— Nu trebuie să îți încarci memoria, Imad al-Din. Uneori simt că ții minte prea multe lucruri. Am nevoie de tine ca să fii gata pentru războaiele pe care o să le ducem. Poate că eu o să cad. Numai tu singur o să poți să îți aduci aminte fiecare amănunt despre jihad și să faci în așa fel încât să ajungă la drept-credincioși.

Secretarul și-a plecat capul și sultanul i-a dat de înțeles că poate să plece. Când am rămas singuri, a început să vorbească.

— După cum știi, o apreciez pe sultana Jamila, ca și imensa ei inteligență. Totuși, uneori mă întreb cum o astfel de femeie capabilă poate face un asemenea scandal. S-ar părea că ea și Halima s-au separat de cele mai multe dintre celelalte femei. Jamila are un grup de șase sau șapte femei pe care le educă să fie ca ea. Treaba asta creează încordare și sentimente de ostilitate, căci nici Jamila, nici Halima nu se sinchiesc să își ascundă disprețul pentru cele care preferă să se bucure de plăcerile vieții, refuzând să își pună mintea la

contribuție. Trăiesc doar pentru plăcere, pentru nimic altceva. Nu le pasă nici de jihad, nici de filozofia lui Ibn Rushd. Pentru asta Jamila caută să le pedepsească. Nu am avut încotro și a trebuit să o cert și să insist să nu le impună celorlalte propria ei voință. Ea a acceptat porunca mea în fața celorlalte, dar nu prea i-a convenit. Am plecat imediat, dar să nu te îndoiești, Ibn Yakub, că, până la sfârșitul săptămânii, o să încerce să ne facă capul calendar și mie, și ție. Femeia aia nu acceptă înfrângerea. Nu am chef să dictez astăzi. O să vorbim mâine din nou. Când pleci, vrei, te rog, să îi spui lui Shadhi să îi trimită la mine pe al-Fadil, Imad al-Din și Qara Kush? Pari mirat. Trebuie luate hotărâri importante în următoarele câteva zile.

M-am întristat când mi s-a cerut să plec și, pentru prima oară, am spus ce aveam pe inimă.

— O să fac ce îmi cere Luminăția Voastră, dar mi s-ar părea mai logic dacă aş putea să rămân și eu. Eu sunt cel care a fost ales să scrie memoriile sultanului. Nu o să scot nici o vorbă, o să notez totul, iar corectitudinea celor scrise de mine ar putea fi verificată de cadiu.

Salah al-Din părea la fel de amuzat ca și când armăsarul lui preferat l-ar fi aruncat din șa.

— Sunt anumite lucruri, Ibn Yakub, care mai bine rămân nespuse. Să nu îți închipui că nu îmi dau seama de cât de prost te simți când îți cer să pleci înaintea unor întâlniri la care se discută cele mai importante probleme de stat. Dar totul e atât pentru siguranța ta, cât și pentru a noastră. Toți dușmanii mei știu că noi doi ne întâlnim în fiecare zi. Mai știu că ești poftit să ieși din încăperea când punem la cale tactica pentru următoarea fază a jihadului. Nimic din ce se întâmplă în palatul ăsta nu e secret. În câteva ore veștile ajung în harem și, de acolo, zvonurile o pornesc repede spre oraș. Dacă s-ar afla că participi și la aceste întâlniri secrete la care se discută problemele statului, viața ta ar putea fi în pericol. Asta e motivul. Totuși, întâlnirea din seara asta

nu a fost plănuită. Așa că azi poți sta la distanță, poți să iei aminte și să notezi ce auzi, dar nu al-Fadil va fi cel care o să verifice cât de corect ai notat totul, ci Imad al-Din. El o să își aducă aminte de toți și de toate.

Am ieșit din încăpere, înclinându-mă în semn de recunoștință. Eram bucuros că avusesem curajul să îl fac să revină asupra unei hotărâri deja luate și, dintr-un motiv greu de explicat, această victorie mărunță mi-a făcut o plăcere enormă. Afară l-am întâlnit pe Shadhi și l-am pus la curent cu dispozițiile sultanului. A chemat un curier care să le spună celor trei că trebuiau să se întoarcă la palat fără zăbavă. Pe urmă mi s-a adresat mie.

— Și ce crezi despre marele nostru învățat, nobilul Imad al-Din?

— Am o părere bună despre el, dar pesemne nu la fel de bună ca a lui despre sine însuși.

Shadhi a râs.

— Porcul ăsta de al-Wahrani a mai scris un cântec despre el și iubitul lui.

— Cine e iubitul lui?

— Băiatul ăsta drăguț cu păr buclat. Cântărețul. Știi la cine mă refer? Cred că îl cheamă al-Murtada. Da, așa îl cheamă. Oricum, cântecul e cam așa:

*Marele nostru învățat Imad al-Din știe
că textul lui preferat este al-Murtada,
dar fără haine pe el.*

*Se regulează precum câinii, fiecare în patru labe,
Și beau vin din buricele sclavelor și curvelor.*

Chiar când făceam noi haz de gluma asta, Imad al-Din a trecut pe lângă noi prins într-o discuție însuflețită cu cadiul al-Fadil. Când l-am văzut, am devenit imediat sobru, dar Shadhi râdea deja să se prăpădească. A râs până au început să îi curgă lacrimile pe obraji. L-am lăsat așa cum era și am pornit-o după cei doi spre

încăperea unde ne aștepta sultanul. În spate am auzit pasul ușor al credinciosului Qara Kush. L-am așteptat să ne prindă din urmă și am intrat împreună în sala în care ne aștepta sultanul.

Era limpede că discuția dura de mai multe zile. Principalul subiect asupra căruia trebuia să se ia o decizie era plecarea sultanului la Damasc. Părerea generală era că, întrucât Cairo și tot restul țării erau stabile, venise momentul ca sultanul să se întoarcă la Damasc, unde se cereau rezolvate probleme grave. Imad al-Din a spus că nepotul lui Salah al-Din, Farrukh Shah, care se ocupa de Damasc, nu era un administrator bun. Avea gusturi costisitoare, refuza să ia în considerare necesitățile jihadului și lua hotărâri care secătuiau trezoreria. Imad al-Din susținea cu tărie mutarea curții de la Cairo la Damasc.

Qara Kush a rezistat mișcării, dar a fost neconvingător. Neputând să dea nici un singur motiv în sprijinul argumentului său, s-a coborât la a-i cânta osanale sultanului, zicând că, fără luminata și nobila lui prezență, el, unul, se temea ca nu cumva țara să se ducă de râpă.

Astfel de observații îl supărau pe sultan. L-a muștrat cu asprime pe administratorul său, arătând că singurul temei pentru orice hotărâre importantă era răspunsul la o întrebare simplă: avea acest lucru să scurteze timpul până la înfrângerea dușmanului și capturarea lui al-Kuds? A refuzat să îngăduie orice alt criteriu.

După asta a vorbit al-Fadil. El a explicat că, dacă judecata sultanului era singura măsură a lucrurilor, atunci mutarea la Damasc era inevitabilă. Al-Kuds nu avea să fie cucerit folosind Caioul drept centru al coordonării atacului. În același timp și-a exprimat o oarecare îngrijorare în privința a ceea ce s-ar fi putut întâmpla la Cairo în absența sultanului.

Salah al-Din i-a lăsat să vorbească un timp, după care i-a întrerupt cu un gest al mâinii.

— Cred că argumentele în favoarea întăririi Damascului și a altor orașe din Sham nu pot fi respinse. Dacă e să cucerim al-Kuds, trebuie să fiu sigur că toate orașele mele sunt pe mâini bune. Nu ne putem baza nici pe noroc, nici pe speranța că drept-credincioșii nu o să ne trădeze. După cum spun mereu oamenilor noștri, asta a fost blestemul credinței noastre. O să plecăm exact peste zece zile. Tu, Ibn Yakub, o să vii cu noi la Damasc, împreună cu soția și fiica ta, căci doar Allah știe cât o să stăm acolo. O să ne întoarcem la Cairo după ce, cu voia lui Allah, ne vom duce sarcinile la îndeplinire, și nu înainte de asta. Țin la orașul ăsta. De el sunt legate amintiri frumoase, pe care nu pot să le uit. Ce ai tu de făcut, Qara Kush, este să iei toate măsurile ca, până mă întorc eu, cetatea să fie gata. Aici o să stau. După cum știi, nu prea mă dau în vânt după palatele astea vechi.

Toată lumea a zâmbit, dar Imad al-Din s-a înnegurat la chip și, când a vorbit, i-am simțit furia din glas.

— Că dormiți cel mai bine în cetăți știe toată lumea, o, sultane, dar trebuie să insist să îl țineți un pic din scurt pe Qara Kush. Ne vinde cu sârg toate cărțile din bibliotecile palatului. Unii dintre proștii care le cumpără sunt atât de neștiutori, încât le cumpără mai degrabă după greutate decât după conținut. Știu foarte bine că Qara Kush nu dă doi bani pe învățătură, dar ceea ce vinde el este moștenirea noastră. Avem o colecție completă de cărți de medicină și filozofie doar în biblioteca acestui palat și...

Nici nu a apucat să termine, că sultanul l-a și întrerupt.

— Qara Kush! Nu îmi place deloc ce aud. Te rog să îi ceri părerea lui Imad al-Din când mai vinzi vreo carte.

Qara Kush a dat din cap în semn că a înțeles ce i s-a spus.

— Încă ceva. Bertrand de Toulouse și-a exprimat dorința de a se întoarce la el în țară. O să ne ajute de acolo și o să ne țină la curent cu mișcările

conducătorilor franji. Vreau să i se dea un salvconduct și o escortă pe o corabie care face negoț. Dați-i tot ce are nevoie. O să te ocupi personal de asta, al-Fadil? Vreau ca acest cavaler să se întoarcă teafăr și nevătămat la familia lui.

Cadiul a confirmat că a înțeles porunca, iar Salah al-Din a bătut din palme. Trei servitori, chipuri ce îmi erau familiare deoarece stăteau permanent la ușa sultanului, au intrat și au pregătit masa. Ne-au servit o masă frugală; presimțisem ce avea să fie. După cum bănuisem, am mâncat pâine și trei feluri de fasole. Nu s-au făcut nici un fel de concesiuni pentru Imad al-Din, ale cărui gusturi în ceea ce privește mâncarea erau bine-cunoscute. La banchetele lui se serveau mai multe feluri și, fără doar și poate, o mâncare nemaivăzută ce le tăia respirația musafirilor de uimire. M-am uitat la chipul celui mai mare istoric al nostru în viață. Nu se vedea nici urmă de emoție. Ca noi toți, a făcut aidoma sultanului, înmuind pâinea în mâncarea de fasole. Sultanul s-a uitat la el.

— E pe placul tău masa asta umilă, Imad al-Din?

Nu a sosit nici un răspuns, dar marele om și-a dus mâna la inimă pentru a își exprima aprobarea și recunoștința. Doar după ce am ieșit cu toții din încăperea l-am auzit șoptindu-i lui al-Fadil:

— Cu Salah al-Din ar trebui să mănânci numai dacă ai constipație și trebuie să îți golești urgent mașele.

ȘAPTESPREZECE

Ajung acasă pe neașteptate și îl găsesc pe Ibn Maymun comițând păcatul trupesc cu soția mea

Mi se dăduse o cameră la palat și de obicei, după ce lucram seara până târziu, nu mă mai deranjam să mă întorc acasă. Trecuse bine de miezul nopții și, dacă nu l-aș fi auzit mai devreme pe al-Fadil bombănind că trebuise să scurteze o discuție cu Ibn Maymun din cauza întâlnirii cu sultanul, aș fi rămas la palat. Dar am pornit-o repede spre casă. Nu îl mai văzusem de multă vreme pe Ibn Maymun și voiam să fie de față când aveam să îi spun lui Rahela că ne mutam cu toții la Damasc.

Când am ajuns în curtea casei, m-am mirat că luminile ardeau încă. Nevrând să îl trezesc nici pe oaspetele nostru, dar nici pe membrii familiei mele, m-a strecurat pe furiș. Închipuți-vă cât de uimit am fost când am intrat în odaia cu tavan boltit și l-am văzut pe Ibn Maymun întins pe spate, cu veșmintele ridicate deasupra burții și acoperindu-și fața, în vreme ce Rahela, draga mea Rahela, stătea călare pe el și se mișca în sus și în jos ca și cum, tacticoasă, într-o dimineață, ar fi făcut o plimbare pe un ponei blând. Era goală-puşcă și sânii i se mișcau în același ritm cu restul trupului. Am rămas împietrit. Furia, rușinea și frica, toate la un loc, m-au năucit. Eram îngrozit. Era oare vreo arătare? Un vis urât? Oare încă mai dormeam în camera mea de la palat?

Am rămas în ungherul întunecat al camerei, urmărind în tăcere păcatul trupesc ce se comitea sub nasul meu. Pe urmă am tușit. Ea m-a văzut prima, a tipat ca și cum ar fi dat cu ochii de dracul gol și a fugit din cameră. M-am apropiat de marele nostru filozof, care de-abia reușise să își acopere penisul în erecție.

— Pace ție, Ibn Maymun. Rahela te-a primit cum trebuie? Îi explicai o anumită parte din *Călăuza sovăielnicilor* numai și numai pentru binele ei?

Nu a răspuns, ci s-a sculat în capul oaselor și și-a ascuns fața în mâini. Nici unul din noi nu a vorbit multă vreme. Pe urmă, cu glas sufocat, Ibn Maymun a reușit să îngaime o scuză.

— Iartă-mă, Ibn Yakub. Îți cer iertare. E o greșeală pentru care merit să fiu aspru pedepsit. Ce pot să mai spun?

— Poate că, i-am spus eu cu blândețe în glas, ar trebui pur și simplu să îți tai testiculele. Atunci onoarea mi-ar fi salvată, nu-i așa?

— Toți suntem supuși greșelii, Ibn Yakub. Suntem niște bieți oameni. Tu ai fi rezistat dacă Halima te-ar fi poftit în patul ei?

Am tresărit și m-am înfuriat când am văzut cât e de nerușinat. Neputând să mă stăpânesc, am făcut un pas înainte, l-am prins de barbă și l-am palmuit, întâi pe un obraz și pe urmă pe celălalt. A început să plângă. Am ieșit din cameră.

Când am intrat, Rahela stătea pe saltea, înfășurată într-o pătură. Îi era prea rușine ca să mă privească în ochi. Furia mă făcuse să îmi pierd graiul. Nu am scos o vorbă, ci doar am luat o pătură și am plecat din odaie. Am intrat în camera fiicei mele și m-am culcat pe podea, lângă salteaua ei. Somnul nu s-a prins de mine în noaptea aia, și nici în următoarea.

Rahela a plâns două zile în șir, implorându-mă să o iert. Spre mirarea mea, am iertat-o, dar totodată mi-am dat seama că nu voiam să meargă cu mine la Damasc. I-am spus doar că sultanul îmi ceruse să îl însoțesc și că nu se știe cât o să lipsesc.

Ea a dat din cap. Pe urmă i-am pus întrebarea pe care nu am putut să mi-o scot din minte din clipa când am văzut-o pe Rahela urcată pe Ibn Maymun.

— A fost prima dată? Spune adevărul, femeie!

A clătinat din cap și a început să plângă.

— Nu m-ai iertat niciodată pentru că nu ți-am dăruit un fiu. Sunt eu de vină oare pentru că, după nașterea ficei noastre, nu am mai putut să rămân grea? M-ai părăsit pentru sultan și viața de la palat. Ibn Maymun a devenit singura mea sursă de mângâiere. Eram singură. Nu poți înțelege asta?

M-am simțit zguduit de spusele ei. Nu am putut deschide gura ca să îi răspund. Eram orbit de furie și, dacă nu aș fi ieșit din cameră, i-aș fi dat mai multe palme. M-am dus împleticindu-mă în bucătărie și am băut două pahare cu apă ca să mă liniștesc și să îmi țin emoțiile în frâu. Apoi, amintindu-mi de una dintre recomandările lui Ibn Maymun pentru cazurile când îți sarea țandăra, am trântit paharul pe podea.

Toată săptămâna care a urmat, cât m-am pregătit de plecare, nu am vorbit cu ea. La început am vrut să mă răzbun. M-am gândit să fac o plângere către cadiu. Voiam să o acuz pe Rahela de adulter și pe Ibn Maymun că i-a fost complice. Gândul ăsta mi-a zburat repede din minte. M-am gândit apoi să angajez vreo câțiva oameni care să ucidă perechea asta, vinovată de adulter. Pe urmă m-am calmat. E ciudat cât de nestatornice pot fi emoțiile de felul ăsta, cum mânia, gelozia și răzbunarea pot să se nască și să moară în câteva clipe.

Cu multă dragoste, mi-am luat la revedere de la Maryam, fiica mea de doisprezece ani, pe care, dacă e să spun adevărul, o neglijasem mult prea multă vreme. Uimită de afecțiunea pe care i-o arătasem, m-a strâns și ea în brațe și a plâns de ți se rupea inima. M-am uitat la ea cu atenție. Era pe cale să devină o tânără frumoasă, cum fusese și maică-sa. Asemănările îți sareau în ochi. Tot ce puteam să sper era că, într-un an sau doi, avea să își găsească un bărbat potrivit.

Era ultima noapte pe care o petreceam la Cairo. Am rupt tăcerea. Rahela și cu mine nu ne-am dus la culcare și am stat de vorbă jumătate din noapte. Am vorbit

despre trecut. Despre iubirea noastră. Despre ziua când se născuse Maryam. Despre râsetele care se auzeau în curtea casei. Despre prietenii noștri Vorbind, ne-am împrietenit din nou. M-a certat pentru că am pus nevoile unui sultan mai presus de lucrarea mea. Am recunoscut că avea dreptate să mă critice, dar i-am explicat că datorită vieții la palat mi se lărgise orizontul. Mă acuzase întotdeauna că duc o viață mult prea liniștită. Acum urma să călătoresc. A zâmbit și am văzut-o cum mă ruga ceva deosebit din ochi. Mi s-a muiat inima. I-am făgăduit că, imediat ce sultanul avea să cucerească Ierusalimul, urma să trimit după ea și după Maryam. Ne-am despărțit prieteni.

Spre enervarea lui, plecarea sultanului din Cairo s-a transformat într-o ocazie pentru ca masele să își dea frâu liber emoției. Salah al-Din ar fi preferat o plecare neanunțată, dar atât al-Fadil, cât și Imad al-Din au stăruit să se facă o manifestație publică, din motive de stat. Curteni, poeți, învățați și șeici, ca să nu mai punem la socoteală și mai multe valuri de oameni din partea locului, se adunaseră lângă albia secată a lacului ca să își ia adio de la sultanul lor. Qara Kush și oamenii deschideau calea sultanului și suitei sale, în rândurile căreia mă aflam eu și, bineînțeles, Shadhi.

Era clar de ce oamenii erau atât de emoționați. Toată lumea știa că Salah al-Din pleca pentru mult timp. Nu avea să se întoarcă decât după ce îi înfrângea pe franji la porțile Ierusalimului. Oamenii voiau ca sultanul lor să izbândească, dar știau și că expediția era plină de riscuri. Se putea foarte bine ca sultanul să piară, așa cum fusese cât pe-acți să se întâmple cu un an în urmă în niște încăierări pe care le avusese cu dușmanii. Atunci găsisese o cămilă, se cățăraseră în spinarea ei și se întorsese în oraș cu o mână de războinici.

Oamenii din Cairo țineau la sultanul lor. Știau că are gusturi modeste și că, spre deosebire de califii fatimizi, nu își asuprise supușii ca să adune avere. Își răsplătea

soldații cu generozitate. Dregătorii lui luaseră toate măsurile ca țara să nu fie bântuită de foamete. Pentru toate motivele astea și pentru multe altele oamenii simpli, poeții și muzicanții lor voiau ca Salah al-Din să se gândească la ei când o să fie în altă parte. Sperau că se va întoarce cu bine.

Plecaserăm de la palat și lumea striga: „Allah e mare!”, „Victorie pentru comandantul celor viteji!”, „Nu e alt Dumnezeu decât Allah și Mahomed este profetul Lui!”, „Salah al-Din o să se întoarcă încununat de glorie!”.

Sultanul a fost mișcat de această primire. Mergeam cu toții încet, ca să dăm oamenilor de rând posibilitatea să atingă scara de la șaua sultanului și să îi binecuvânteze strădaniile.

Când am ajuns la locul unde fusese lacul, nobilii de la curte se adunaseră, îmbrăcați în hainele cele mai frumoase. Salah al-Din a iuțit pasul. Era clar că nu prea se simțea în largul lui când vedea ritualul. În mijlocul lacului care secase a tras de frâu și și-a oprit calul. S-au spus cuvinte de rămas-bun. Un poet tânăr, fără barbă și mustăți, s-a urcat pe o platformă mai înaltă ca să declame niște versuri. Shadhi nu a putut suporta imaginea și a râgâit, dând să se înțeleagă că abia aștepta să scape de toate astea.

Pe chipul sultanului nu s-a văzut nimic când tânărul a recitat următoarele versuri:

*Fie ca Allah să nu vă aducă nicicând supărare,
Fie ca Allah să nu conturbe nicicând pacea somnului
vostru,
Fie ca Allah să nu facă nicicând din viața voastră o cupă
plină cu amar,
Fie ca Allah să nu vă aducă nicicând durere în suflet,
Fie ca Allah să vă dea putere să îi înfrângeți pe toți
dușmanii noștri.*

*Ne luăm rămas-bun de la voi cu inimile grele,
A căror povară poate fi ușurată doar de întoarcerea
voastră.*

Nelăsându-se mai prejos, un bătrân cu o barbă albă care strălucea în soarele arzător s-a urcat la tribună și a recitat:

*Primăvara este anotimpul care schimbă anul.
Măreția lui Yusuf Salah al-Din este primăvara noastră
nesfârșită.
Inima lui este plină de sinceritate.
Mintea lui are tăria și puterea fierului.*

În punctul ăsta sultanul i-a făcut semn lui al-Fadil că era timpul să o pornească la drum. Și-a salutat nobilii și l-a sărutat pe al-Fadil pe amândoi obraji. Mulți lăcrimau și lacrimile astea, spre deosebire de poezii, erau sincere. Tocmai când plecam, s-a apropiat un bătrân ca să îi sărute mâna. Era așa de bătrân, că nu a avut puterea să ajungă la scara de la șaua sultanului. Salah al-Din a sărit de pe cal și l-a îmbrățișat pe bătrân, care i-a șoptit ceva la ureche. Am văzut că sultanul s-a schimbat la față. S-a uitat cu atenție la bătrân, dar chipul lui, care acum era luminat de un zâmbet, nu i-a spus nimic lui Salah al-Din. Shadhi a venit la sultan.

— Ce a zis bătrânul?

Salah al-Din se întunecase la față.

— A zis că ar trebui să îmi iau adio de la Nil, căci e scris în stele că nu o să îl mai văd niciodată.

Shadhi a râs cu zgomot, dar era limpede că prevestirea îi alungase buna dispoziție. Semnele rele nu fac plăcere nici unui conducător, nici măcar celor care pretind că nu cred în așa ceva. Am plecat pe neașteptate. Salah al-Din și-a întors brusc calul și am părăsit cu toții orașul.

Eram trei mii de oameni, cei mai mulți soldați care luptaseră mulți ani de partea sultanului. Erau săbieri și arcași încercați, fiecare descurcându-se de minune în șa. Am dat cu ochii de trei veterani, care, până la plecarea noastră, lucraseră la școala de săbieri. Acolo îi învățaseră pe alții atât arta de a lupta cu sabia, cât și îndemânarea de care era nevoie în fabricarea săbiilor. Toți trei erau din Damasc și se bucurau să se întoarcă la familie.

Jamila și Halima, împreună cu suita lor, plecaseră din Cairo cu trei zile în urmă, deși multe dintre fostele roabe care îi dăruiseră copii sultanului nu le însoțeau la Damasc. Mă întrebam la ce s-o fi gândind sultanul. Acesta vorbea puțin când mergea călare, un obicei pe care îl moștenise mai degrabă de la tatăl lui decât de la unchiul său, Shirkuh, căruia, dacă e să ne luăm după Shadhi, îi venea greu să își țină gândurile pentru el însuși.

Vestea despre plecarea noastră nu era deloc un secret. Franjii știau ce se întâmpla și aveau soldați la fruntarii care așteptau să se năpustească asupra noastră. Așa că, pentru a evita o ambuscadă, Salah al-Din le poruncise beduinilor să găsească un drum care să îi ocolească pe franji. Nu era deloc dispus să vadă nici un spectacol, nici o probă de forță. Era omul unei singure idei. Orice altceva trebuia să aștepte până când ideea respectivă, pe care o avea el în minte, prindea viață.

Totuși, așa cum se întâmplase în trecut, rivalitățile dintre oamenii locului nu îl lăsau să își concentreze energia asupra eliberării Ierusalimului.

În acea seară, când ajunseserăm în deșert și ne așezaserăm tabăra pentru noapte, Salah al-Din i-a chemat pe emiri la el în cort. Shadhi și cu mine am fost lăsați liberi să admirăm stelele. Bătrânul era într-o dispoziție plină de afecțiune, dar chiar și așa m-a mirat întorsătura pe care o luase discuția noastră. După ce a

vorbit despre moartea lui, care avea să vină negreșit, a schimbat deodată subiectul.

— Sper că ai iertat-o într-adevăr pe soția ta, Ibn Yakub. Știu că, dacă e să ne luăm după Allah, adulterul nu e un fleac, dar trebuie să înțelegi că, în viață, ceea ce s-a petrecut între ea și Ibn Maymun nu a avut mare importanță. Te-am speriat. De unde știu? Una dintre iscoadele cadiului nu îl scapă din ochi pe marele medic, ca să îl apere, înțelegi. Se pare că l-a urmărit prea îndeaproape. I s-a relatat cadiului, care l-a informat pe sultan în prezența mea. Salah al-Din a fost cel care a hotărât să nu ți se spună. În privința asta m-a făcut să jur cum se jura pe vremuri la munte. Te prețuiește mult și nu a vrut să te supere. La un moment dat chiar am discutat dacă să-ți găsim altă femeie.

Am tăcut. Nu îmi ținea deloc de cald faptul că toți acești oameni știau totul despre mine. Nu îmi păsa de Shadhi. Lui aș fi putut să îi spun chiar eu, dar cadiul și sultanul? De ce știau? Ce drept aveau să trimită iscoade? Eram înfuriat la culme. În sinea mea o blestemam pe Rahela pentru că mă trădase. Dar mai presus de toate îmi era rușine. În ochii lor nu mai eram de-acum doar un scrib, ci și un încornorat. Mi-am luat la revedere de la Shadhi și m-am mai plimbat un timp. În fața mea deșertul era ca o pătură întunecată. Deasupra mea stelele râdeau pe cer.

Și aceasta era doar prima zi a călătoriei noastre. Mai erau încă treizeci. M-am uitat înapoi în direcția din care veniserăm, dar tot ce puteam desluși era frigul amarnic și întunecat al nopții în deșert. M-am înfășurat bine în pătură și mi-am acoperit creștetul luându-mi adio de la Cairo.

DAMASC

OPTSPREZECE

Fac cunoștință cu nepoții preferați ai sultanului și îi aud vorbind despre eliberarea Ierusalimului

Mă simțeam de parcă am fi ajuns la Damasc doar cu câteva ore în urmă. În realitate mă aflam acolo de două săptămâni, dar de fapt atâta îmi luase mie ca să îmi revin după chinul cumplit al celor patru săptămâni petrecute pe drum. Călătoria fusese lipsită de întâmplări deosebite pentru toată lumea, în afară de mine. Acum eram în stare să merg călare și să țin un cal în frâu, dar nu era o treabă prea plăcută. Soarele mă arsese foarte tare pe față și, dacă nu ar fi fost alifiile pe care le aveau beduinii, călăuzele noastre, durerea m-ar fi ucis cu siguranță.

Nu puteam decât să mulțumesc cerului pentru că mă născusem evreu. Dacă m-aș fi convertit și aș fi devenit un discipol al profetului Mahomed, nu aș fi avut încotro și ar fi trebuit și eu, la fel ca toți soldații și emirii, să mă întorc spre Mecca și să îmi fac rugăciunile de cinci ori pe zi, de obicei în arșița soarelui din deșert. Sultanul, despre care nu crezusem niciodată că îl interesează prea mult religia, în calitate pe care o avea de comandant al trupelor, ținea foarte mult ca ritualurile religiei lui să fie respectate. Lipsa apei pentru abluțiuni nu era o problemă. Nisipul a înlocuit-o destul de ușor. Shadhi se folosea de vârsta lui înaintată ca scuză pentru a evita rugăciunile. Într-o zi, când l-a văzut pe sultan dând tonul rugăciunilor, a spus în șoaptă:

— Bine că nu sunt franjii prin apropiere. Trei mii de drept-credincioși cu cururile în sus ar putea fi o țintă ușoară.

Lăsând la o parte tortura fizică pe care a presupus-o drumul, fusesem obligat, în mai multe seri, să stau în cortul sultanului și să ascult glasul monoton al lui Imad al-Din spunând poveștile califului din Bagdad. Treaba asta s-a transformat într-un chin cumplit pentru mine, căci poveștile pe care le repeta el fuseseră luate din lucrări pe care eu le cunoșteam prea bine.

Ca să nu îmi nedreptățesc pe Imad al-Din, pot spune că nu a încercat să pretindă că *Muraj al-Dhahab* și *Kitab al-Tanbih*¹⁹ fuseseră scrise de el. I le-a atribuit lui al-Masudi, care le și scrisese de fapt, dar felul său de a recita dădea falsa impresie că și-ar fi arogat niște drepturi pe care nu le avea. Poate că era doar închipuirea mea. Poate că eram așa de sleit de puteri după o zi întreagă, încât faptul că trebuia să ascult niște povestiri pe care le citisem deja nu mi se părea atunci deloc încântător.

Două săptămâni de repaus total în orașul acesta, cel mai frumos din lume, m-au readus la viață. Bucuria de a putea să fac baie în fiecare zi, deliciul mâncării servite în cetate și păsuirea pe care o aveam de a nu mai sta în soare era tot ce aveam nevoie.

Sultanul, fie binecuvântat, își dădea mult interes ca să mă refac. Și el era încântat că se afla la Damasc, dar din motive diferite de ale mele. Stătuse aici mulți ani. Aici învățase arta războiului și cunoscuse încântarea pe care ți-o dă patul unei femei. Se simțea în siguranță în orașul acesta și apariția lui la Moscheea Omeiadă cu o vineri în urmă demonstrase cât de mult crescuse în ochii oamenilor de rând. Shadhi îmi spusese că locuitorii Damascului îl priviseră odinioară ca pe un tânăr necopt, dedat plăcerilor vinului și păcatului trupesc. Vestea despre cuceririle lui ajunsese la ei de departe și de-abia acum își recunoșteau sultanul. Devenise un conducător

---

¹⁹ Lucrări ale lui Abu al-Hasan Ali ibn al-Husayn al-Masudi (896-956), istoric și geograf arab, supranumit Herodot al arabilor.

chiar mai mare decât evlaviosul și mult iubitul Nur al-Din.

Am văzut emoția pe fețele multora în congregația din acea vineri. Învățatul cu barbă albă care ocupa amvonul îi ceruse lui Allah să îi dea viață lungă lui Salah al-Din și să îl ajute să îi arunce pe franji în mare. Referindu-se la sultan, îl numise „sabia islamului” în aclamațiile celor adunați acolo, care au răspuns într-un glas:

— Nu e alt Dumnezeu decât Allah și Mahomed este profetul Lui!

Cetățenii de aici păreau mai respectuoși, mai puțin îndrăzneți decât semenii lor din Cairo. În orașul meu nu era ceva ieșit din comun să auzi pe cineva criticându-l pe cadiu sau chiar pe sultan, iar cei care dădeau spectacolul de umbre se adresau de obicei unui public mult mai larg. Tocmai mă gândeam la diferența dintre cele două orașe și dintre firile locuitorilor lor când o persoană necunoscută a bătut la ușă și a intrat la mine în odaie.

După îmbrăcăminte părea să fie din suită, dar chipul mi se părea oarecum familiar, lucru care m-a mirat. A făcut o plecăciune și s-a prezentat drept Amjad al-Islam. Era înalt, foarte înalt, bine hrănit și nu avea nici barbă, nici mustăți. Mi-a spus că îl slujea pe sultan de la zece ani. Pretindea că „unchiul” Shadhi l-a învățat tot ce știa despre lumea asta.

— Sultanul dorește să luați masa cu el în seara asta și unchiul Shadhi vă urează poftă bună. O să mănânce cu dumneavoastră mâine.

Spunând cuvintele astea, Amjad a ieșit din camera mea zâmbind, mulțumit de el însuși. Am zâmbit și eu când am auzit mesajul pe care mi-l transmisese Shadhi. Bătrânul fusese în elementul lui tot timpul pe drumul de la Cairo la Damasc, dar acum era obosit și prost-dispus. De când ajunseserăm, stătuse în odaia lui. M-am bucurat când am auzit că e bine și ca așteaptă cu nerăbdare să ne întâlnim. Îmi făcusem deja baie și mă

gândisem să scriu o relatare amănunțită despre deșert pentru cartea mea, dar din nou Salah al-Din mă oprise.

Stătea jos alături de doi bărbați pe care îi văzusem mai tot timpul în compania lui de când ajunseserăm aici. După comportament păreau să fie emiri, dar erau și nepoții preferați ai sultanului: Farrukh Shah și Taki al-Din. Erau frați, fiii fratelui cel mare al sultanului, Shahan Shah, care murise când Salah al-Din avea doar zece ani. Îi iubea pe amândoi, și cei doi se întâlneau între ei în cutezanță pe câmpul de luptă. Îi aduceau aminte de Shirkuh, îi iubea și avea încredere în ei

M-a prezentat amândurora, pe rând, și amândoi s-au ridicat ca să mă strângă în brațe.

— Viitorul nostru depinde de tine, a spus Taki al-Din râzând. Dacă scrii rău despre noi, lumea o să ne uite. Dar dacă scrii adevărul, amintirea despre ce a făcut neamul nostru o să rămână până când Creatorul o să hotărască că a sosit timpul să pună capăt lumii ăsteia.

— Spune-mi, prea iscusite scrib, există adevărul absolut? Consemnezi versiuni diferite ale aceluiași eveniment? Consultă mai mult de o sursă? De fapt, mult din ceea ce scrii vine din gura mult stimatului nostru unchi. Bineînțeles că el nu o să vorbească despre evenimentele de care a fost el însuși dezamăgit.

M-am uitat la sultan, care a izbucnit în râs.

— Poate că de mine nu, dar de Shadhi, după cum bine știu cu toții, putem fi siguri că o să compenseze ceea ce îmi lipsește mie. Și acum, că suntem la Damasc, Ibn Yakub mai are două surse în voi, șmecherilor. Vă rog foarte mult să țineți minte că e ocupat cu scrierea memoriilor mele și că acestea pot fi trăite doar de mine.

Vorbele acestea, de fapt glume între rude, nu așteptau un răspuns din partea mea. Am zâmbit, cum fac uneori scribii, dar am rămas tăcut. Sosirea mâncării a constituit un alt motiv de veselie. Tinerii s-au uitat la mine să vadă cum reacționez la vederea felurilor de mâncare ce ne-au fost puse dinainte și au izbucnit în

râs. Farrukh Shah și cu mine ne-am aruncat unul altuia o privire plină de înțeles.

— Sunt sigur că nu ești obișnuit să vezi carne la masa unchiului! El o să mănânce doar un castronel de supă în seara asta și, pe urmă, niște fructe. Ce avem în față este miel marinat cu verdețuri, de-abia fript la grătar. Era mâncarea preferata a unchiului Shirkuh, și astăzi e ziua lui. Trebuie fără doar și poate să ni-l amintim așa cum i-ar fi plăcut lui.

Sultanul s-a încruntat când a văzut lipsa lor de seriozitate.

— Mai bine să mâncați de ziua lui decât să vă gândiți la ziua când a murit. L-am văzut murind și a fost îngrozitor. Însușiți-vă trăsăturile lui de mare conducător și luptător neînfricat, dar feriți-vă să aveți viciile lui. Toți marii noștri medici ne-au avertizat că nu e bine să facem excese de nici un fel.

Supărarea lui Salah al-Din i-a făcut pe nepoții lui să redevină serioși. Și-au plecat capetele în semn că își însușiseră mustrarea. Până la sfârșitul mesei totul s-a petrecut de fapt în tăcere, dar, după ce s-a luat mâncarea și s-a servit ceaiul de mentă, mi-am dat seama că nu era o adunare obișnuită. Pregătindu-se să vorbească, sultanul mi-a dat de înțeles că era momentul să îmi pregătesc pana de scris.

Ce spun despre fiii regretatului meu frate, Taki al-Din și Farrukh Shah, vreau să spun în prezența lor. Mă simt mai apropiat de acești tineri decât de oricine din familie. Nu sunt numai nepoții mei, ci și doi dintre cei mai destoinici generali. Fiii mei sunt mici și, dacă mi s-ar întâmpla ceva, m-aș aștepta ca Taki al-Din și Farrukh Shah să îmi apere copiii de vulturii ce o să înceapă să se rotească pe deasupra orașelor pe care le-am cucerit. Dacă o să mor curând, vreau ca Taki al-Din să vină la cârmă în Cairo și Farrukh Shah să conducă Damascul. Celelalte orașe ar trebui să se împartă între frații mei și

copiii lor, dar Damascul și Cairoul sunt adevăratele nestemate ale regatului nostru. Fără ele, praful se alege de noi. Sunt orașele care o să ne dea posibilitatea să îi alungăm pe franji. De aproape nouăzeci de ani franjii ne bântuie pământurile ca niște fiare sălbatice. Puțini — poate chiar nimeni — își mai amintesc acum de vremea când franjii nu erau aici. Când au venit prima dată, eram nepregătiți. Am intrat în panică. Ne-am trădat unul pe altul de dragul câștigului. Mai târziu am făcut alianțe cu franjii împotriva propriilor noștri frați. Sultanul Zengi și marele sultan Nur al-Din au înțeles că singura cale de a-i goni pe franji era să ne unim. După cum se știe, unirea nu vine fără sacrificii și fără multă vărsare de sânge. Uitați-vă la situația din ziua de azi. Franjii încă ocupă o grămadă de orașe pe malul mării și tot ei taie și spânzură și în al-Kuds. Vreau să împart armata noastră în trei unități organizate cu grijă și bine puse la punct, sub comanda mea și a celor doi viteji nepoți ai mei. O să îmi dau toată silința să cuceresc fie Alepul, fie Mosulul, deși ar fi de preferat să le cuceresc pe amândouă. Treaba asta o să ne facă cea mai mare putere de pe pământurile astea. În același timp vreau ca tu, Taki al-Din, să le dai franjilor lovitura de grație în Palestina. Lasă-i să creadă că e un prim episod din marele asalt asupra al-Kudsului, iubitul lor Regat al Ierusalimului. Pune-i la pământ, dar nu pierde prea mult timp într-un singur loc. Bagă-le frica în oase. Vreau să fie pe de-a întregul prinși în ceva și să nu aibă timp nici măcar să se gândească să îi ajute pe dușmanii noștri din Alep și Mosul. Farrukh Shah, tu o să stai aici și o să păzești orașul ăsta și fruntariile lui. Răspunzi cu viața pentru asta. Mi s-a spus că ai un stil extravagant și o aplecare să sărăcești visteria. Nu mai vreau să aud o astfel de plângere. Tatăl și bunicul tău au fost oameni cu gusturi necomplicate. Am învățat că, pentru a câștiga respectul poporului și mai ales pe al soldaților noștri, trebuie să înveți să mănânci și să te îmbraci ca ei. Noi suntem

legiuitorii, Farrukh Shah. Trebuie să respectăm fiecare lege și să dăm un exemplu. Sper că ai înțeles ce am vrut să spun. Să nu uiți niciodată că, deși avem conducerea, suntem încă priviți ca veniți din afară. Abia acum încep arabii să mă accepte ca sultan al lor. Viitorul familiei noastre depinde de cum te porți și de cum conduci. Să nu uiți nicicând că un om e ceea ce face. Dacă auziți că franjii trimit iscoade care să vadă cât de bun e sistemul nostru de apărare, nu stați pe gânduri, zdrobiți-i. Mai vorbim mâine, dar faceți pregătiri ca să plecăm într-o săptămână. Destinația noastră trebuie să fie secretă. Nu vreau să le spuneți nici măcar soțiilor voastre încotro ne îndreptăm. Dacă vă întreabă lumea, răspundeți: „Sultanul nu s-a hotărât încă”. Dacă în absența mea, care sper să fie scurtă, Damascul este serios amenințat, dați-mi de știre fără zăbavă. Nu trebuie să pierdem orașul ăsta pentru nimic în lume. Acum duceți-vă și odihniți-vă. Vreau să vorbesc cu Ibn Yakub între patru ochi.

Nepoții, loviți de vorbele sultanului ca de bici, s-au plecat și l-au sărutat pe unchiul lor pe amândoi obraji. El s-a ridicat în picioare și i-a îmbrățișat pe amândoi. Au dat mâna cu mine și au plecat.

— Am vrut să vii cu mine, Ibn Yakub, dar sunt îngrijorat din cauza sănătății lui Shadhi. M-a însoțit întotdeauna în campanii, dar, după cum vezi, îmbătrânește și se șubrezește pe zi ce trece. În orice clipă Allah ar putea să îl cheme la ceruri. E singura mea legătură cu generația mai în vârstă. Toți ceilalți s-au dus. La urma urmei, după cum știi, este fiul bunicului meu. Am atâtea amintiri frumoase cu el. M-a învățat multe în tinerețe și mereu m-am bizuit foarte mult pe el. Allah m-a binecuvântat cu sfetnici buni și puternici, oameni ca al-Fadil și Imad al-Din. Nici un sultan pe lumea asta n-ar putea cere mai mult, dar chiar și lor le vine uneori greu să se împotrivească unor hotărâri nechibzuite de-ale mele. Numai lui Shadhi nu îi e

niciodată frică să spună adevărul, să îmi spună că sunt un catâr încăpățânat și să îmi scoată din cap cine știe ce idee prostească. Shadhi nu e învățat, dar are un instinct deosebit când vine vorba de ce e bine și ce nu în domeniul politicii și al războiului. Vin momente în viață, Ibn Yakub, când suntem nefericiți în dragoste sau triști pentru că un prieten drag a fost ucis în bătălie ori fiindcă ne-am pierdut armăsarul preferat. În clipe din astea, când simțim că suntem pe marginea prăpastiei, sfetnici și lingușitori cu mintea cât bobul de mei pot să ne facă, fără să vrea, să ne pierdem cumpătul. Oameni ca Shadhi nu lasă niciodată să se întâmple așa ceva. Sunt oameni integri și în lumea noastră se află, din nefericire, prea puțini ca ei. Shadhi m-a salvat de propria mea prostie de mai multe ori. De asta a însemnat pentru mine mai mult chiar decât au însemnat părinții mei. Te miri că vorbesc așa și te întrebi de ce fac asta, căci Shadhi e încă printre noi, se reface după drum și s-ar putea să trăiască mai mult decât noi toți.

Și eu gândeam ca tine, dar ceva, în adâncul sufletului, îmi spune că o să fiu departe când o să moară Shadhi. Gândul ăsta mă întristează foarte tare, Ibn Yakub. Știu cât de mult te respectă și ce mult îi placi și din pricina asta nu te iau cu mine. Dacă o să fii tu cu el, o să îi vină mult mai ușor să se supună hotărârii mele de a nu-l lua cu mine. Înțelegeți?

Am încuviințat din cap.

— Vreau să se odihnească. I-am spus lui Amjad, eunucul care ți-a transmis mesajul meu mai înainte, să aibă grijă ca lui Shadhi să nu îi lipsească nimic cât sunt eu plecat. Amjad ascultă doar de mine, de nimeni altcineva. Shadhi și Farrukh Shah nu sunt apropiați. De ce? Fiindcă Shadhi are o limbă tare ascuțită și nu ține seamă de rangul celui care calcă strâmb, și în trecut l-a făcut pe Farrukh Shah, care nu e un om rău, cu ou și cu oțet. Erau de față și alți emiri și acesta s-a simțit lovit în mândria lui. Farrukh mi s-a plâns de mama focului, dar

ce puteam face? Mă vezi tu pe mine trăgându-l pe Shadhi de urechi? Dar Farrukh tot n-a uitat jignirea. Sunt sigur că nu o să facă nimic ca să-l rănească pe Shadhi, dar asta nu are legătură cu ce vorbim noi. Ce îi trebuie bătrânului acum e să aibă prieteni și să i se dea multă, multă atenție. Sper ca temerile mele să fie neîntemeiate. Mă rog lui Allah ca, atunci când o să mă aducă înapoi la Damasc, Shadhi să fie încă aici și să îmi dea informații amănunțite despre greșelile pe care le-am făcut în campania asta, greșeli cu care Imad al-Din o să vă țină la curent atât pe el, cât și pe tine. Poate că un alt lucru care mă face să mă frământ, în afară de moartea lui Shadhi, este moartea mea. Am scăpat de la moarte de mai multe ori, dar în cazul în care conduci o armată în război așa de des cum o fac eu și dacă persoana mea este principala țintă a dușmanului, atunci e doar o chestiune de timp până ce o săgeată o să îmi străpungă inima sau o sabie o să îmi crape capul. Mă simt un pic cam șubred, Ibn Yakub. Vreau să știi că familia ta nu duce lipsă de nimic la Cairo și am dat poruncă să fii plătit cu regularitate cât o să stai aici. După ce ne atingem ținta și dacă Allah o să mă mai țină în viață, o să îți dau în dar o mica feudă lângă iubitul tău Ierusalim. Dacă o să cad, le-am cerut lui al-Fadil și lui Imad al-Din să ți se dea un sat oriunde vrei tu.

Spre surprinderea mea, am simțit lacrimile curgându-mi pe obraji. Toți cunoșteam mărinimia sultanului, dar eu eram un scrib lipsit de însemnătate. Am fost copleșit de faptul că se gândise și la viitorul meu. Când m-am ridicat ca să îmi iau rămas-bun de la el, s-a ridicat și el în picioare și m-a îmbrățișat, șoptindu-mi la ureche o ultimă poruncă:

— Ține-l în viață pe bătrân.

NOUĂSPREZECE

Shadhi conduce ceremonia de circumcizie a fiului Halimei. Moartea lui Farrukh Shah

Sultanul plecase de mai mult de trei săptămâni. Era în toiul verii. La Damasc se făcuse peste măsură de cald. Fiecare făptură, fie ea om sau animal, nu făcea altceva decât să umble după umbră și apă. Într-o asemenea zi, puțin după prânz, Amjad, eunucul, a intrat ca o furtună la mine în odaie și m-a sculat din somn. Era tot numai zâmbete când m-a trezit ca să-mi spună că sultana Jamila mă cheamă la ea. Nu le văzusem nici pe ea, nici pe Halima de când sosisem. M-am gândit adesea la ele, dar am simțit că de vină erau probabil regulile mai stricte de la Damasc, un oraș mai puțin deschis decât Cairoul.

Nedezmeticit bine din somn, m-am dus după Amjad în harem. Halima îi născuse lui Salah al-Din un băiat. Bineînțeles că nu am văzut-o, ci am fost condus într-o anticameră unde Shadhi, sub supravegherea Jamilei, îi recita nou-născutului *qalima* la ureche. O doică ducea pruncul. Era o sclavă de o frumusețe neasemuită, pe care nu o mai văzusem până atunci.

I-au dat copilului numele de Asad al-Din ibn Yusuf. Era al zecelea băiat al lui Salah al-Din și, cu limba lui spurcată, Shadhi l-a rugat pe Allah să aibă grijă de sămânța sultanului, ca nu cumva buruienile să fie mai multe decât florile. Jamila a răs din toată inima și i-a spus în șoaptă bătrânului că nu are nimic împotrivă.

Shadhi era tot într-o dispoziție nemaipomenită trei zile mai târziu, după ceremonia de circumcizie. Părea că își revenise de tot și nu mai era obosit. Emirii din partea locului și Farrukh Shah erau acum noile ținte ale limbii lui ascuțite. Era greu să nu râzi din toată inima la

vorbele lui, atrăgând atenția asupra ta. Shadhi de obicei avea dreptate, dar erau momente când îmi făceam griji, căci erau mulți în cetate care duceau vorba de la unul la altul și care nu își doreau nimic altceva decât să îi facă plăcere stăpânului turnându-l pe Shadhi. Când i-am spus ce temeri aveam, a chicotit și nu m-a luat în serios.

Un motiv de furie era faptul că, la fel ca și mine, nu era primit la divanele de taină de la curte. Acest lucru era greu de îndurat pentru el, ținând cont de cât de aproape era de nepotul lui. Amândoi simțeam lipsa sultanului. Era ciudat să fim fără el. Eram mirat de sentimentele mele. Mă aflu în slujba lui doar de cinci ani. Cu atât mai mahnit trebuie să fi fost Shadhi, fiindcă fusese văduvit de locul pe care, prin tradiție, îl avea lângă sultan pe timp de război și de pace. Obiceiurile sunt greu de scos din firea omului. Uneori mă trezesc că, nechibzuit și pe jumătate năuc cum sunt, o pornesc spre odaia sultanului și pe urmă mă întorc încet într-a mea, ca un câine credincios pe care l-a părăsit un stăpân cărui nu îi mai pasă de el.

În ultimii ani, în multe și diferite feluri, viețile noastre fuseseră atât de legate de persoana lui Salah al-Din, încât era greu să accepți că el nu era aici, în cetate, și că noi nu eram lângă el oriunde s-ar fi aflat.

— Probabil că păunul ăsta în călduri de Imad al-Din îi face toate rapoartele sultanului, a spus Shadhi în șoaptă într-o zi. De ce nu te duci să fii alături de Salah al-Din? Poți să îi spui că eu te-am forțat să pleci din Damasc. Mai poți să îi spui că, mulțumită lui Allah, acum sunt bine și că nu mai am nevoie de tine să stai lângă mine ca să așteptăm moartea împreună.

Era o poruncă greu de îndeplinit. Mișcările lui Salah al-Din erau încă neclare. Chiar dacă știai unde se află, era foarte posibil ca el să fie în cu totul altă parte când ajungeai acolo. Nu mai primiserăm vești de câteva săptămâni. Nu sosiseră nici porumbei, nici curieri, și Farrukh Shah era puțin îngrijorat. Cu două zile în urmă

primiserăm vești despre niște franji care își făcuseră apariția nu departe de Damasc. Tocmai când Shadhi și cu mine discutam, a venit un servitor și ne-a spus că ne cheamă Farrukh Shah. Se întorsese nu de mult, după ce luase parte la o încăierare cu un grup mic de cavaleri franji, care avusese loc cam la vreo jumătate de oră de Damasc.

Farrukh Shah nu era cel mai inteligent conducător, dar mărinimia și curajul lui erau bine-cunoscute. Plângerile lui Imad al-Din în privința extravagantei lui nu erau într-un totu îndreptățite, deoarece de fapt cheltuia foarte puțini bani pentru el. Recompensa însă cu devotamentul lui și, din acest punct de vedere, nu era ca unchiul lui. Doar că austeritatea lui Salah al-Din era așa de faimoasă, încât nici cel mai sărac dintre săraci nu s-ar fi putut gândi vreodată că omul ăsta cheltuia mult pentru persoana lui. Unii conducători iubesc artele și frumosul, alții sunt sclavii simțurilor, iar alții chiar urmăresc să adune bogății. Pe sultan nu îl interesa decât bunăstarea altora.

Era o noapte cu lună când am trecut peste metereze ca să ajungem în sala de audiențe. Nimeni nu ne mai chemase aici de când plecase Salah al-Din. Când am intrat noi, emirii se adunaseră deja. M-am înclinat în fața lui Farrukh Shah, care arăta foarte, foarte obosit, ca și cum nu ar fi dormit de multe zile. Shadhi s-a uitat la nepotul sultanului, mai-mai să îl înghită, dar Farrukh Shah nu l-a luat deloc în seamă pe bătrân, ci a venit să mă întâmpine cu multă căldură.

— Mă bucur că ai putut veni, Ibn Yakub. Tocmai a sosit o scrisoare de la unchiul meu în care ni se cere ca tu și bătrânul Shadhi să fiți invitați când o să fie citită în consiliu.

M-am plecat din nou în semn de mulțumire. Shadhi a pufnit tare pe nas și și-a înghițit flegma. Unul dintre scribii mai tineri de la curte, un băiat arătos, cu piele

albă, păr auriu și gene arcuite, fusese ales să citească scrisoarea.

— Uită-te la curvarul ăsta nerușinat, a spus Shadhi în șoaptă, uitându-se la scrib. Probabil că a venit aici direct din patul lui Farrukh Shah și încă îi mai face ochi dulci.

M-am încruntat la bătrânul meu prieten, sperând să îi țin îndârjirea în frâu, dar el a rânjit la mine cu dispreț.

Băiatul avea o voce spartă.

— Castrat, a murmurat Shadhi.

— Liniște! a strigat Farrukh Shah. Faceți liniște când se citește curții o scrisoare de la sultanul nostru, Salah al-Din ibn Ayyub.

Scribul a pornit să citească, la început cu o oarecare nervozitate, dar pe urmă, pe măsură ce proza lui Imad al-Din lua avânt, cu mult mai multă încredere.

„Această scrisoare se adresează dragului meu nepot, Farrukh Shah, și tuturor emirilor noștri credincioși din Damasc. Suntem lângă Alep și dorim, așa cum am făcut-o întotdeauna, să ocolim neplăcuta priveriște a omorării drept-credincioșilor de către drept-credincioși. Le-am cerut emirilor să încheiem un armistițiu onorabil, cu condiția ca noi să luăm cetatea. Nu sunt sigur că au înțelepciunea să aprecieze generozitatea noastră. Unul dintre ei a venit să ne întâlnim ieri. A spus numai vorbe cu înflorituri, sperând să mă convingă prin linguşeli să ne retragem, oferindu-mi bogății de neînchipuit și jurându-ne credință veșnică pe Coran. «Suntem prietenii voștri, o, mărite sultan, și vă vom fi alături în ziua ce va să vină, ziua când veți cuceri al-Kuds și îi veți izgoni pe franji de pe pământurile noastre». Cuvintele astea frumoase nu m-au impresionat deloc căci, doar cu trei zile înainte, iscoadele noastre ne-au dat de știre că nobilii din Alep trimiseseră de grabă solii franjilor și *hashishin*-lor din munți, oferindu-le bani dacă reușeau să mă împiedice să intru în oraș. I-am răspuns în felul următor: «Pretinzi că îmi ești prieten. Pentru mine prietenia e o credință sfântă, dar spune-mi ceva: cine

sunt dușmanii voștri? Spune-mi cine sunt dușmanii voștri adevărați și eu o să vă spun cine vă sunt prietenii. Pentru mine, prietenia înseamnă, înainte de toate, aceiași dușmani, nu-i așa?» Prostul a dat din cap. Atunci i-am arătat scrisoarea pe care stăpânul lui o trimisese franjilor. A început să asude și să tremure, dar eu mi-am reținut furia. Shadhi, dragul de el, ar fi propus să trimitem înapoi la Alep capul nemernicului ăstuia și chiar am fost foarte ispitit s-o fac, dar mi-am stăpânit furia, niciodată o emoție recomandată când iei o hotărâre în privința unei strategii ce urmărește atingerea unor scopuri înalte. L-am trimis pe emir înapoi la Alep cu avertismentul serios că, dacă va continua să ne sfideze, nu o să am de ales și o să le asediez orașul. I-am avertizat să nu își închipuie că, în condițiile astea, toți cetățenii lor o să se repeadă să îi apere. Am vrut să vă dăm de știre după ce armatele de la Mosul, sprijinite de aliații lor, au hotărât să ne înfrunte pe câmpia Harzim, mai jos de Mardin, dar le-am așteptat în zadar. Poate că au înaintat ca bărbații, dar au dispărut ca femeile. Am fost ispitiți să-i izgonim, dar, în loc de asta, m-am hotărât să-i izolăm complet de orașele învecinate. Acum două zile am cucerit orașul al-Amadiyah, fără a întâmpina prea multă rezistență, deși soldaților noștri le-a trebuit prea mult timp ca să străpungă zidurile masive de bazalt negru. A fost o victorie ce ne-a adus multă bucurie, datorită comorilor uimitoare din oraș. În urma acestei victorii am capturat multe arme, destule ca să facem două armate noi. Atât pe al-Fadil, care a fost aici pentru asediu, cât și pe Imad al-Din i-a interesat numai biblioteca, unde erau un milion de volume. Au fost încărcate pe șaptezeci de cămile și, chiar acum când scriu, sunt în drum spre Damasc. Ibn Yakub ar trebui să fie însărcinat cu depozitarea lor în siguranță în biblioteca noastră, până se întoarce Imad al-Din. Sunt acolo trei exemplare din Coran care datează de pe vremea califului Omar. Franjii nu o să poată rezista la

propunerea lor și de aceea vă scriu scrisoarea asta. Scopul franjilor va fi să mă împiedice să pun pe picioare o armată mare. Cred că vor încerca să creeze o diversiune atât la Damasc, cât și la Cairo. Dacă instinctul nu mă înșală, trebuie să le-o luați înainte și să atacați voi. Bravo Farrukh Shah. Am fost informat în amănunțime despre victoriile tale, dar acum trebuie să ținem Alepul și Mosulul sub control, dacă franjii urmează să fie dați afară din lumea noastră și trimiși în lumea lor pe mare. Măine mergem înapoi la Alep. Aerul de munte ne-a făcut tuturor foarte bine și a îndepărtat oboseala. Soldații știu că, pe câmpie, soarele o să fie ca flăcările iadului, dar cerul nostru o să fie Alepul. O să dureze cincisprezece zile până o să ajungem acolo, dar, cu voia lui Allah, de data asta o să cucerim orașul. Numai atunci o să mă întorc la Damasc pentru a face ultimele pregătiri pentru jihad. Fiți cu ochii în patru. S-ar putea ca franjii să vă atace prin surprindere.”

Șambelanul a anunțat că adunarea a luat sfârșit și, ridicându-ne să părăsim încăperea, Shadhi și cu mine am făcut o plecăciune în fața lui Farrukh Shah. Dar se întâmplase ceva, și deodată servitorii lui și-au dat și ei seama că leșinase. Toată lumea a ieșit din încăpere și au fost chemați medicii. Spre cinstea tuturor emirilor prezenți acolo, nu s-a simțit deloc frica obișnuită când un conducător este bolnav. Poate că asta s-a datorat faptului că Farrukh Shah nu era sultan, ci doar acționa în numele lui.

Shadhi nu dădea doi bani pe ce se întâmplase, refuzând să ia boala în serios.

— Probabil că a tras prea mult la măsă sau s-a întins prea tare când l-a giugiulit pe prostănacul ăsta de băiat care a citit scrisoarea lui Salah al-Din. Du-te la culcare, Ibn Yakub.

Nu m-am dus la culcare, eram prea îngrijorat ca să dorm, așa că m-am sculat din nou, m-am îmbrăcat și am ieșit din odaie. Luna apusese și stelele dispăruseră de pe

cer. Am pornit-o încet către dormitorul lui Farrukh Shah, dar acolo m-a întâmpinat servitorul lui preferat, care plângea ca un copil, tare și cu sughițuri. M-am temut de ce e mai rău, dar era încă în viață, deși nu își revenise din leșin.

A doua zi dimineată starea lui Farrukh Shah s-a înrăutățit. Nu și-a mai revenit. Deși sultanul se îndrepta către Alep, țipete și vaiete cumplite sfâșiau cetatea Damascului, anunțându-ne pe toți că nepotul lui își dăduse ultima suflare.

L-am îngropat a doua zi cu toate onorurile cuvenite unuia ca el. Nu a fost doar o adunare de nobili. Mii de oameni simpli, printre care și câteva sute de cerșetori, au venit să se roage la mormântul lui. Asta a fost pentru mine dovada cea mai clară că probabil ostilitatea lui Shadhi față de mort fusese neîntemeiată.

DOUĂZECI

*Halima o părăsește pe Jamila și cea din urmă
are inima zdrobită*

În absența sultanului traiul meu zilnic se schimbase. Cea mai mare parte a dimineții mi-o petreceam în bibliotecă, studiind orice manuscris găseam legat de lucrarea mea. Aici, la Damasc, era o colecție particulară, aflată în posesia unui mare învățat, Ibrahim ibn Suleiman, care avea acum aproape nouăzeci de ani. Auzisem prima dată de el și de biblioteca lui de la cineva de care chiar și acum mă doare să îmi aduc aminte. Singura mea imagine despre el e a unui animal care își satisface poftele cu soția mea. Nu aveam să mai pomenesc niciodată nimic despre el, sau cel puțin așa speram.

Ibrahim era cel mai bătrân rabin din oraș. Îl vedeam în fiecare zi când mă duceam la sinagoga în spatele căreia se afla biblioteca lui. În cele mai multe zile putea fi găsit acolo. Bătrânețea nu îi afectase încă judecata. În cele câteva ocazii când a trebuit să îi cer sfatul, și-a dat la iveală splendorile minții, făcându-mă să mă simt oarecum trist și nelalocul meu. Auzise multe despre ascuțimea minții celui pe care nu doresc să îl mai pomenesc și într-o zi m-a poftit să stau jos, vrând să știe tot ce puteam să îi spun despre Ibn Maymun.

Vraja s-a risipit. Acest nume blestemat iar a înnegrit paginile astea. Și totuși... Și totuși nu puteam să nu îi dau Iu; Ibrahim ibn Suleiman informația după care tânjea cu toată curiozitatea unui învățat octogenar.

Așa că, împotriva voinței mele și pentru a-i face plăcere acestui bătrân plin de măreție și mărinimie, am vorbit despre Ibn Maymun și lucrarea la care trudea. I-am spus de ce scria *Călăuza șovăielnicilor* și, pe măsură

ce vorbeam, pe harta boțită care era fața lui Ibrahim a înflorit un zâmbet așa de neîntinat, încât schimbarea de pe chipul lui pur și simplu m-a zguduit. Era chipul înțelepciunii adevărate.

— O să mor fericit acum, Ibn Yakub. A făcut altcineva ceea ce am vrut să facem, dar nu am reușit. O să îi scriu lui Ibn Maymun și o să îți dau ție scrisoarea. Poți să te folosești de poziția pe care o ai, de scrib preferat al sultanului, și să o trimiți la Cairo imediat. O să pun pe lângă scrisoare și ceva din propria mea lucrare despre acest subiect, care s-ar putea să îi fie de folos. Cât de bine îl cunoști?

Cât de bine îl cunoșteam? Întrebarea mi se învârtea întruna în cap. O durere puternică, peste care crezusem că trecusem, m-a cuprins din nou pe dinăuntru în clipa în care m-a săgetat amintirea acelei nopți îngrozitoare, care a venit ca o furtună, copleșindu-mă. Nu mi-am dat seama că îmi curgeau lacrimile pe obraji. Ibrahim mi le-a șters cu mâna și m-a îmbrățișat.

— Te-a făcut să suferi, nu-i așa?

Am încuviințat din cap.

— Dacă vrei, poți să îmi spui, deși nu e sigur că o să pot să îți fiu de folos.

Și așa mi-am descărcat sufletul chinuit de suferința pe care mi-o înăbușisem atâta amar de vreme, spunându-i totul patriarhului înveșmântat în mantie lungă. A stat și m-a ascultat așa cum probabil că Musa ascultase odată necazurile copiilor săi. Când am terminat, mi-am dat seama că durerea dispăruse. De data asta am simțit că dispăruse pentru totdeauna. Nu avea să se mai întoarcă niciodată.

Mângâierea pe care mi-o adusese i se citea pe chip. N-am văzut nici o sclipire în ochii lui ageri, plini de inteligență. A înțeles. Nu a fost nevoie să spună nimic. Am înțeles și eu. Pe scara suferințelor îndurate de poporul nostru, ceea ce trăisem eu era un fir de nisip. Nici mai puțin, nici mai mult. Toate astea mi-au venit

pur și simplu în minte văzându-l acolo. Ca prin minune, începusem dintr-odată să văd limpede. Durerea rămasă dispăruse. Îmi recăpătasem liniștea. Totul putea fi privit într-o altă lumină, veche de secole. Am vrut să râd în gura mare, dar m-am abținut. El a observat schimbarea.

— Ți s-a luminat chipul, Ibn Yakub. Cutele de pe frunte au dispărut. Sper că norii negri din suflet au lăsat din nou locul luminii soarelui.

Am încuviințat din cap. El a zâmbit.

Când m-am întors în cetate, soarele era la zenit și îmi străpungea mantia neagră, de muselină, pe care o purtam. Începeam să asud și să nu mă mai simt bine. În clipa în care am ajuns la destinație, m-am dus imediat la baie. Am stat multă vreme în apa rece. Încet, încet arșița și jena pe care le simțeam în trup au lăsat loc unei liniști pline de răcoare. M-am șters și m-am întors la mine în cameră pe deplin refăcut. Am băut niște apă și m-am întins în pat ca să mă odihnesc. Visele au fost foarte clare, așa cum sunt de obicei când dormi după-amiaza. Fiindcă dormi ușor, mintea e mai limpede. În vis îmi apărea odaia cu tavan boltit de la Cairo. Mi-am văzut soția și fiica așezate în fața unui vas cu apă, pe care și-o turnau în cap una alteia. Ce altceva am mai visat nu știu. M-am trezit că mă zguduie cineva și am deschis ochii ca să văd mutra rânjită a lui Amjad, eunucul.

— Sultana vrea să te vadă, Ibn Yakub.

M-am sculat în capul oaselor și m-am uitat furios la el, mai-mai să îl mănânc, dar Amjad a rămas neclintit.

— Care sultană? am întrebat eu.

Nu mi-a răspuns, așa cum obișnuia adesea, făcându-mi doar semn să îl urmez. Într-un, fel îmi aducea aminte de eunucul Ilmas de la Cairo, cel care sfârșise rău.

Jamila, ea era. Mă aștepta în anticamera care ducea la harem I-a făcut semn din ochi lui Amjad să plece. Nu era ea, cea mereu plină de entuziasm. Avea ochii obosiți și triști. Plânsese și se vedea că nu dormise bine mai multe nopți. Ce ar fi putut să o întoarcă pe dos pe femeia asta,

ale cărei inteligență pătrunzătoare și tărie de caracter îl lăsaseră fără grai până și pe sultan? S-a uitat la mine multă vreme fără să spună nimic.

— Sultana pare tulburată. Poate un umil scrib să o ajute în vreun fel?

— Prietena ta de demult, Halima, mi-a înșelat încrederea, Ibn Yakub. În ea credeam că găsisem o prietenă demnă de toată lauda. Era de acord cu mine când criticam felul nostru de viață. Multe luni, după cum știi, am fost nedespărțite. Am pierdut șirul zilelor pe care le-am petrecut împreună. A ajuns să aprecieze filozofia din Andalus și poezia satirică scrisă de spiritele înalte din Cairo și Damasc. Râdeam de aceleași lucruri. Ne potriveam chiar și când venea vorba de antipatii. De teamă să nu îți jignesc firea delicată, nu o să îți descriu cum arătau nopțile noastre împreună, dar te rog să mă crezi, Ibn Yakub, când îți spun că sunt încă mișcată. Cântam împreună precum flautul și lira. Oare trebuie să-ți spun mai multe? Când zâmbea uitându-se la mine, chipul i se preschimba într-un izvor de apă dulce, care împrăstia bunătate și te ispitea să te apleci și să îi sorbi apa care te trezea la viață. Când zâmbea, ziceai că lumea toată zâmbește cu ea. De când s-a născut fiul ei însă, s-a schimbat. Se poartă ciudat. Se ferește de mine. Ascultă cum aiurează vrăjitoarele alea bătrâne și superstițioase, care știu doar un lucru: să bage spaima în noi și să ne facă să fim supuse. Amjad îmi spune că niște servitoare bătrâne din harem i-au împuiat capul cu tot felul de prostii. Zice că i-au spus că sultanul ține mai mult la fiul ei decât la băieții mei, că fiul ei ar putea deveni sultan într-o bună zi, dar numai dacă ea se desparte de mine. I-au spus că eu am o influență păgubitoare, că am făcut-o să o apuce pe un drum greșit, nu pe cel care ne-a fost sortit de Allah și Profet. I-au turnat tot felul de minciuni despre trecutul meu. Toate astea mi le-a spus Amjad, și sursele lui de informații sunt întotdeauna demne de încredere. Halima

a început să creadă că lumea e plină de demoni. Acum vreo câteva zile am auzit-o, plină de spaimă, întrebând-o pe o servitoare dacă *udar*-ul atacă vreodată copiii. Știi ce se crede că este *udar*-ul, Ibn Yakub? Este o ființă pe care au inventat-o beduinii, cu multe secole în urmă, ca să își înspăimânte dușmanii din deșert și să îi pună pe fugă. *Udar*-ul se presupune că este un monstru care îi siluiește pe bărbați și îi lasă să se prăjească în deșert, dar numai după ce e sigur că viermii s-au cuibărit în anusurile lor! Dacă o persoană needucată ar crede în prostiile astea, eu aș râde pur și simplu, dar luni și luni de zile am inițiat-o pe Halima în chestiunile mai delicate ale filozofiei. Am crezut că a înțeles. În loc de asta, acum crede că *udar*-ul este adevărat și că Ibn Rushd și Ibn Sina nu sunt. Parcă i-ar fi umbrit creierul un nor negru, pe care nu poți să îl dai la o parte. Când încerc să vorbesc cu ea, se uită la mine cu ochi plini de groază, de parcă aș fi un demon sau o vrăjitoare. Nu îmi dă voie să îi iau copilul în brațe. Nu mă lasă să o ating. Acum trei seri mi-a spus că tot ce am făcut noi împreună e rău, plin de păcat și respingător. A zis că Allah o să ne pedepsească și o să ne lase la mila djinnilor și a altor demoni. Am vrut să țip la ea, să o trag de păr, să o zgâlțâi ca să îi vină din nou mintea la cap, dar m-am abținut, încercând să înțeleg ce s-a întâmplat cu ea. Doar o dată, când am surprins-o în baie, a fost ea cea de altădată. Era singură și mi-am scos și eu hainele și am intrat în baie lângă ea. Nici una din noi nu a scos un cuvânt. Am luat o bucată de pânză și am început să o frec ușor pe umerii ei mici și delicați. Probabil că i-am trezit niște amintiri. Pentru prima dată după luni de zile s-a întors să se uite la mine. Pe urmă a zâmbit. Dinții îi străluceau precum fildeșul și chipul îi era din nou luminat. Era Halima cea de demult. Am simțit că mă topesc și am mângâiat-o pe cap, apoi mi-am coborât mâna și am frecat-o pe sâni. După asta parcă a lovit-o trăsnetul. Înfățișarea i s-a schimbat cu totul. S-a

încruntat. S-a uitat la mine furioasă, a ieșit din baie și a luat-o la fugă. A țipat după servitoare, care s-au repezit să-i aducă prosoapele. M-am așezat în baie, Ibn Yakub, și m-am uitat cum lacrimile mele sporeau volumul apei. Acum am inima frântă și sunt amărâtă dincolo de puterea mea de înțelegere. Da, dincolo de puterea mea de înțelegere, și asta mă doare, căci simt că și eu mă îndepărtiez de gândirea calmă, rațională și nobilă și de o iubire de o puritate fără margini. A fost prietena mea cea mai apropiată. Vorbeam despre toate, inclusiv despre slăbiciunile lui Salah al-Din în pat. Acum, că m-am înstrăinat de Halima, nu mai am cu cine să discut chestiuni care sunt aproape de inima mea. M-am gândit la dne fiindcă ai fost cândva prietenul ei. A vorbit de bine despre tine și mi-a spus că știi să ascuți. Nu e deloc ușor să găsești un om inteligent care să te asculte în ziua de azi, în special dacă ești măritată cu sultanul. Cum explici evoluția Halimei? Fără discuție, Ibn Yakub, nu poate fi vorba doar de naștere. Nu de la asta i se trage. Eu, una, i-am dăruit sultanului doi băieți zdraveni, fără asemenea efecte. Cum poate ea să trăiască într-o lume făcută doar din închipuiri?

Povestirea Jamilei m-a zguduit. Era greu de crezut că Halima, un spirit liber cum nu era altul, o femeie despre care sultanul mi-a spus odată că era dârză ca un cal de rasă, putea să fie făptura speriată și demnă de milă pe care o prezentase Jamila. Brusc m-a străfulgerat o idee. Poate că Halima se hotărâse să pună capăt relației nefirești pe care o avea cu femeia mai în vârstă decât ea și singurul mod de face așa ceva era să o respingă nu numai pe Jamila, ci tot ce era legat de ea, ce învățase de la ea și ce reprezenta ea pe lumea asta. Dacă totuși lucrurile stăteau așa, bineînțeles că nu avea de ce să se coboare atât de jos încât să creadă în monștri și spirite rele. Sau era doar o nouă înscenare menită să o convingă pe Jamila că totul s-a terminat și că ea, Halima, se schimbase pentru totdeauna?

— M-am tot gândit, sultană, am spus eu cu glas tare, și am încercat să pătrund cu mintea misterele schimbării de care mi-ai vorbit. Mi se pare ireal, de parcă Halima ar fi în transă. Nu cred că are prea mult de-a face cu nașterea, dar s-ar putea ca femeile alea băgărețe, geloase pentru că e prietenă cu tine, să fi încercat să îi otrăvească sufletul spunându-i lucruri mincinoase.

— Asta au mai încercat unii și la Cairo, dar ea i-a izgonit intriganți cu niște vorbe așa de urâte, că probabil i-a făcut să își bage degetele în urechi. Așa că de ce ar trebui să fie mai vulnerabilă aici, la Damasc? Am scris mult pentru ea. Povestiri, poezii, scrisori, ca să dau glas patimii ce mă cuprinsese. Ca răspuns am primit doar o bucătică de hârtie, acum câteva săptămâni, pe care erau scrise cuvintele astea: „Sunt ce sunt. Îți doresc o alta, mai bună decât mine. Nu mai fac negoț cu fericirea ca un negustor dintr-o caravană. Îl iubesc doar pe Allah și urmez calea pe care mi-o arată profetul lui”. Înțelegei ceva din asta, Ibn Yakub? Nici eu. E ca și cum mi-ar înfige un pumnal în inimă și aş auzi-o zicând „Mori!” Am o rugămintă la tine. Vrei, te rog, să vorbești cu Halima și să vezi cu ochii tăi dacă m-am înșelat sau nu? Poate că unde am dat eu greș, tu vei reuși. Sultanul nu are nimic împotrivă ca fie Halima, fie eu să ne întâlnim cu tine de câte ori vrem. Toată lumea știe asta, nu ar fi nimic de ascuns. Dacă nu ai nimic împotrivă, o să aranjez eu întâlnirea. Amjad o să te aducă la momentul convenit.

Nici nu am apucat să fiu de acord cu propunerea, că Jamila a și dispărut din cameră. Nu era o rugămintă, ci o poruncă.

O săptămână și mai bine am umblat ca beat. Era aproape ca și cum tristețea Jamilei m-ar fi atins și pe mine. Vorbele ei m-au zguduit, și totuși nu puteam crede că schimbarea Halimei putea fi atât de profundă cum îmi spusese ea.

L-am așteptat cu nerăbdare pe Amjad, eunucul, și într-o dimineață a venit să mă ia. Zâmbetul lui mă scotea din sărite, dar am observat că nu avea de ales. Era un semn de nervozitate din partea lui. Am mers grăbit după el printr-un coridor lung și m-a dus în aceeași anticameră unde mă întâlnisem cu Jamila cu câteva zile în urmă.

Halima stătea deja pe o pernă mare acoperită cu brocarturi. M-a văzut și abia a zâmbit. Am rămas fără grai când am văzut cum arăta. Obrajii îi păliseră și în ochii ei parcă nu mai era nici un pic de viață, căci păreau goi. Glasul îi era stins.

— Ai vrut să ne vedem, Ibn Yakub.

Am dat din cap în tăcere.

— De ce?

— Am vrut să te felicit că ai un băiat și să te întreb ce gânduri și preocupări ai. Dacă îmi dai voie, pot să te întreb de ce pari așa de schimbată? A fost grea nașterea?

— Da, a răspuns ea atât de încet, că a trebuit să fac eforturi ca să aud ce spune. A fost foarte grea. Mi-au pus o piatră în mână ca să îmi aline durerea și mi-au înfășurat o piele de șarpe în jurul șoldurilor ca să grăbească nașterea. Mă întrebi dacă m-am schimbat, Ibn Yakub. M-am schimbat. Fiul meu s-a născut sănătos doar datorită celor trei vrăji scrise de un vraci. Ele îmi cereau să renunț la tot trecutul meu și mai ales la relațiile cu Jamila. Nașterea m-a schimbat de tot. Chiar dacă nu ar fi făcut nimeni vrăjile alea, aș fi vrut să îi mulțumesc lui Allah pentru că mi-a dat un copil pe calea pe care ne-a hărăzit-o prin profetul nostru, odihnească-se în pace. Nu mi-a fost ușor. După cum știi, Jamila și cu mine ne petreceam tot timpul împreună. Glumeam, râdeam și huleam în același timp. Dacă ar fi să îi spun cadiului unele lucruri pe care le zicea ea despre Profet, pogoară-se pacea cerească peste dânsul, nici sultanul nu ar fi în stare să îi scape pielea. Nimic din tot ce m-a

învăţat nu a fost adevărat. Voia să pun la îndoială cuvântul lui Allah. Spunea că înţelepciunea din scrierile lui al-Maari, Ibn Rushd şi Ibn Sina o depăşea cu mult pe cea din Cartea Sfântă. Să mă ierte Allah pentru că mi-am plecat urechea la vorbele unor scursori atât de primejdioase. M-am căit, Ibn Yakub. Nu mai sunt păcătoasă. Mă rog de cinci ori pe zi şi Allah o să mă ierte şi o să îl apere pe fiul meu. Cât despre Jamila, aş vrea să nu mai trebuiască să stăm în aceeaşi casă. Prezenţa ei îmi aminteşte întruna de trecutul meu plin de păcat. Sunt sigură că asta o să te şocheze, dar aş vrea să o ştiu moartă.

Toate acestea fuseseră rostite cu un glas plin de nepăsare şi fără nici un pic de patimă. Chiar şi ultima propoziţie a spus-o în şoaptă, cu melancolie. Schimbarea Halimei era foarte profundă. Acum vedeam treaba asta şi mă durea enorm. Greşisem când pusesem la îndoială spusele Jamilei. Nu era pur şi simplu vorba de faptul că Halima se hotărâse să pună capăt prieteniei. Întreaga ei viaţă fusese întoarsă cu susul în jos. Am făcut o ultimă încercare.

— Doamnă Halima, dacă altcineva mi-ar fi spus că te-ai schimbat atât de mult, i-aş fi răs în faţă. Cu siguranţă recunoşti că nu tot ce te-a învăţat sultana Jamila a fost rău. Nu te-a învăţat să preţuieşti poezia? Cânteccele pe care le fredonai la Cairo sunt pângărite pentru că le-ai învăţat de la ea?

Pentru o clipă chipul i s-a destins şi am zărit-o, fugar, pe Halima, cea pe care o cunoscusem cândva. Dar chipul i-a redevenit încordat.

— A avut o influenţă nefastă asupra mea. Am crezut că mă iubeşte, dar tot ce voia era să fiu proprietatea ei. Voia să îi aparţin doar ei, nimănui altcuiva. Trebuie să îmi aparţin mie însămi, Ibn Yakub. Cu siguranţă înţelegi dorinţa mea de a redeveni eu însămi.

— Uşti că eu te-am cunoscut înainte să o întâlneşti pe Jamila. L-ai uitat pe Messud? Îţi mai aduci aminte cum i-

ai vorbit sultanului când te-a adus cadiul la palat în Cairo? E drept că nu fuseseși familiarizată cu filozofia din Andalus sau cu poezia erotică a Walladei²⁰, dar mintea ta era gata să facă un salt înainte. Jamila a observat și ea asta și te-a ajutat să cunoști o nouă lume.

— Jamila m-a folosit ca pe o lăută la care a cântat.

Era o răstălmăcire a adevărului și m-am simțit nevoit să o apăr pe sultană.

— Chiar dacă nu mi-a mers la inimă puterea pe care o avea asupra ta, de cântat a cântat bine. Muzica pe care voi două o cântați împreună a stârnit invidia palatului. Peste tot prin oraș eunucii vorbeau despre voi. Vorbeau despre două regine cărora nu le păsa de nimic în afară de adevăr. Spuneau că ochii tăi erau ca două cuptoare când îi dădeai în vileag pe nefericiții ăia care credeau în djinni și alte făpturi închipuite. Toată lumea vă știa. Era un fel de libertate, Halima, ți-o spun ca prieten.

— Vorbești ca un nebun, scribule. Adevărata libertate se află doar în poruncile lui Allah și ale Profetului. De ce am fi așa de trufași încât să credem că doar noi, o mână de oameni spunem adevărul în timp ce o majoritate de drept-credincioși care refuză să se îndoiască sunt, în virtutea acestui refuz, prizonieri ai ideilor preconcepute? Să îți spun ceva. Acum știu că toate cârtelile Jamilei erau ca o boare venită din iad. Nu ar trebui să mă mir prea tare. Cum ar putea un evreu să înțeleagă vreodată căile Profetului?

M-am uitat la chipul ei. Și-a ferit privirea. În acea clipă s-a terminat tot ce era între ea și mine. Căzuse victimă vorbelor mieroase ale falșilor profeți și îndârjirii celor care își câștigă existența făcând vrăji.

M-am ridicat, am făcut o plecăciune exagerat de adâncă în fața ei și am ieșit din cameră. Eram furios. Halima era un suflet pierdut. Acum înțelegeam disperarea Jamilei. Nu era pur și simplu durerea unei

---

²⁰ Wallada bint al-Mustakfi (1001-1080), poetă arabă din Iberia maură.

iubite părăsite și respinse. Jamila era așa de tristă nu doar din cauza hăului care se căscase între ele, ci din cauză că, împreună cu toată relația lor, fusese dată la o parte și lumea pe care, cu atâta răbdare, își făcuse prietena să o cunoască și să o înțeleagă. Se întâmplase ceva îngrozitor. Atât Jamila, cât și eu recunoscuserăm schimbarea. De fapt, dispăruse setea Halimei de a înțelege. Păsările nu mai cântau. Florile muriseră.

Câteva zile m-am tot gândit la discuția noastră. Vorbele ei nu îmi dădeau pace și, în minte, m-am contrazis întruna cu ea, dar fără folos. Halima era o corabie care se scufundase. I-am spus Jamilei despre supărarea mea și între noi s-a înfiripat o legătură care lipsise în trecut, o apropiere provocată de sentimentul comun că am pierdut ceva, o durere cumplită pentru o prietenă a cărei înțelepciune se preschimbase în stană de piatră. Uimitor, dar Jamila avea o gândire filozofică.

— M-am gândit mult la asta, Ibn Yakub. Am ajuns la concluzia că pierderea unei prietene apropiate, cu care ai împărțit totul și în care ai avut încredere deplină, este o lovitură mult mai grea decât să nu ai parte de atingere trupească. Chiar acum, când îți spun asta, mă întreb dacă într-adevăr cred asta sau dacă nu cumva, spunându-ți, încerc să mă conving pe mine însămi ca iubirea dintre prietene are o valoare mai mare decât iubirea erotică. Sunt clipe, din ce în ce mai puține, când cred exact contrariul. Clipe când parcă îmi ia capul foc și flăcările trebuie să îmi cuprindă trupul. Clipe când aș sacrifica prietenia doar pentru o ultimă îmbrățișare plină de patimă. Vezi, Ibn Yakub, cum chiar una ca mine, puternică și sigură pe propriile ei puteri, poate suferi din iubire. E o boală cumplită care, așa cum ne spun poeții fără încetare, poate să ne scoată din minți. Știu că și tu ai fost odată îndrăgostit de ea. De asta ai și tu chipul acoperit cu un văl de tristețe?

Dar pe mine nu mă tulbura amintirea Halimei, cea pe care o vedeam, cu ochii minții, îndrăgostită până peste

cap de Messud, puternică și plină de sfidare, cu ochii arzându-i de patimă, mărturisind sultanului de față cu cadiul că este vinovată de adulter. Eram tulburat de vederea Jamilei, care aștepta neliniștită să îi răspund la întrebare.

— O, sultană, ce mă face nefericit este faptul că te văd așa de abătută. Patima mea pentru Halima nu a ținut mult. A fost o dorință copilărească de a obține ceva de neatins, un lucru care nu e deloc neobișnuit la bărbații de vârsta mea. S-a stins demult, cu mulți ani în urmă. Ce mă întreb este de ce ești tot nefericită. Furia, îndârjirea, dorința de a te răzbuna cu cruzime, toate astea le-aș putea înțelege, deși ar fi nedemn de tine. Dar nu se cade ca o femeie cu înțelepciunea ta să jelească după o femeie a cărei transformare este totală, încât te face să pui la îndoială tot ce ai judecat înainte și să te întrebi dacă asta a fost întotdeauna adevărata Halima. Ceea tu și eu am văzut odată a fost pur și simplu o mască, o mască ce avea mai presus de toate menirea să îți facă plăcere, fără a se deosebi de cele folosite de păpușarii în spectacolul de umbre de la Cairo? Mă mai întreb și dacă ceea ce îți lipsește cu adevărat e iubirea și prietenia sau altceva. Probabil că ceea ce te întoarce pe dos e faptul că ai pierdut un lucru pe care îl considerai al tău. Halima a fost întotdeauna un giuvaier, dar avea margini colțuroase. Șlefuindu-i marginile astea și dându-i o viziune despre o lume cu mult mai mare decât palatul sau chiar decât orașul, o lume de idei captivantă, unde nimic nu era interzis, ai scos la iveală ce avea mai bun în ea. Toți cei care v-au văzut împreună, inclusiv sultanul, s-au minunat cât de mare e afinitatea care v-a marcat prietenia. Cu alte cuvinte, ea este cel mai minunat lucru pe care îl posezi, iar lucrurile pe care le posezi nu au voie să te părăsească. Oare asta e ceea ce te-a întors de fapt pe dos?

M-a străfulgerat cu privirea, trecând dincolo de nenorocirea ei, și atunci am văzut-o din nou pe Jamila cea de dinainte.

— Ascultă aici, scribule. Nici tu, nici câinele ăla bătrân și fără dinți de Shadhi, nici neisprăviții ăia de eunuci, care îți spun tot ce se întâmplă, nici unul dintre voi nu are habar cum stăteau lucrurile între Halima și mine. Am fost prietene cu-adevărat. Am învățat multe de la ea, despre alte lumi și despre felul în care trăiesc alți oameni, mai năpăstuiți de soartă decât mine, dar nici asta nu are importanță. Tu și iubitul tău sultan trăiești într-o lume a bărbaților. Pur și simplu nu puteți înțelege lumea noastră. Haremul e ca un deșert. Nimic nu poate prinde rădăcini aici. Femeile se iau la întrecere între ele ca să petreacă o noapte cu sultanul. Uneori își alină durerea găsind eunuci care vin pe furiș la ele în cameră noaptea și le dezmiardă. Uneori eunucul poate oferi plăcere în ciuda mutilării la care au fost supuși. Pentru o femeie e cu neputință să aibă o prietenie serioasă cu un bărbat. Tata a fost nemaipomenit din punctul ăsta de vedere. După ce a murit mama, mi-a devenit un prieten adevărat, cu care am putut vorbi multe. După cum bine știi, țin mult la Salah al-Din. Știu că mă prețuiește. Nu sunt doar o grămadă de carne cu care își satisface poftele din când în când. Recunoaște că am ceva în cap. Și totuși, cu mâna pe inimă, relația noastră nu e una profundă. Cum ar putea fi profundă pe vremurile și în condițiile astea? Cu Halima am trăit ceva ce era deplin. Nu are nimic de-a face cu ceea ce posezi. La urma urmei, noi toți îi aparținem sultanului. Vezi, Ibn Yakub, eu tot cred că într-o bună zi o să se întoarcă. Nu la mine, ci la gânduri mai bune, că o să îi vină ținte la cap. O să fie de ajuns. Sper că într-o zi o să le învețe pe alte femei ce am învățat-o eu pe ea, că timpul pe care l-am petrecut împreună nu va fi fost în zadar. Acum nu mai vreau nimic de la ea. Nimic! Inima ei nu mai răspunde la glasul meu. Totul s-a terminat. Pentru mine e moartă. O

să sufăr de una singură. Mai devreme sau mai târziu singurătatea îmi va aduce înțelepciunea ei liniștitoare. O să îmi recapăt seninătatea și o să fiu iar fericită. Înțelegi?

Am încuviințat din cap și pe chip i-a apărut un zâmbet palid și trist. A ieșit din cameră încet, cu pași măsuțați, ca și cum nu ar fi dorit să se întoarcă în locul care îi produsese atâta durere.

După această întâlnire m-am gândit mult la Jamila. Dacă am fi trăit într-o lume diferită de a noastră, am fi putut deveni prieteni apropiați și eu sunt cel care ar fi avut de câștigat. Ea, mai mult decât orice altă femeie pe care am întâlnit-o, dovedea cât de multă dreptate avea Rushd când se plângea că lumea celor care cred în Allah și în Profet este schiloadă prin faptul că jumătate din oameni, adică femeile, nu aveau voie să se amestece în negoț și în treburile publice.

Când ești izolat de ce se întâmplă dincolo de zidurile cetății, întâmplări precum schimbarea Halimei dobândesc o importanță nemeritată. În clipa în care curierii, cu hainele și fețele pline de un praf roșu, au sosit aducând mesaje prin care ni se spunea că Alepul căzuse fără a se da vreo bătălie, mi-am revenit complet. Totul era din nou normal. Primul curier care a adus vestea cea bună a fost îmbrățișat de toată lumea. Nebunul care îi rezistase sultanului fusese forțat de oamenii lui să fugă și să se întoarcă la Shinshar, orașul lui de baștină.

În afara Alepului, soldații care păziseră orașul treceau călare pe lângă sultan cu capetele plecate în semn de respect. Oamenii din Alep îl iubiseră pe Nur al-Din și le rămăseseră credincioși urmașilor lui, dar știau că găsiseră în Salah al-Din un cuceritor care avea atât să îi apere pe ei și orașul lui, cât și să nu accepte nimic din ce s-ar fi putut ivi în calea jihadului.

Căderea Alepului a adus mare bucurie la Damasc. Oamenii petreceau pe străzi. Tavernele din tot orașul

erau pline ochi cu tineri hotărâți să se îmbete criță. Ai fi zis că toată lumea noastră se schimbase la aflarea veștii. Oamenii simțeau asta deși nu spuneau nimic. Sultanul nostru era acum cel mai puternic conducător din țară.

A doua zi bucuria mi-a fost întunecată de vestea că un glas inimitabil amuțise. Ibrahim murise liniștit în somn. Eram prieteni de puțină vreme, dar am plâns după el ca după un tată. Chiar și cele mai aspre chipuri erau ude de lacrimi a doua zi, la înmormântare. Îmi lăsase o mică colecție de cărți din biblioteca lui personală. Mai era acolo și un bilețel. Nu l-am citit decât seara, în camera mea.

„Dacă ești în slujba unor regi mari, te poți bucura de recompense, iar dacă ești în slujba adevărului, nu primești nimic, și tocmai de aceea merită mult mai mult să faci asta.”

DOUĂZECI ȘI UNU

Jamila pleacă din Damasc și, sperând că o să își recapete seninătatea, se întoarce la palatul tatălui ei. Salah al-Din se îmbolnăvește și eu mă grăbesc să fiu lângă el

Două zile mai târziu Amjad, eunucul, mi-a adus o scrisoare de la Jamila. Nici nu zâmbea și nici nu era dispus să îmi dea vreo informație. Pur și simplu mi-a pus scrisoarea în mână și a ieșit din cameră.

Am fost uimit de frumusețea scrisului ei. Nu mai văzusem litere făcute cu atâta meșteșug decât în caligrafia marile maestri. Oricine o învățase să scrie așa trebuie să fi fost un maestru sau un urmaș al lui. Când scriu rândurile astea, am scrisoarea în față. Chiar acum, când îi transcriu cuvintele, îi aud din nou glasul cristalin, așa cum l-am auzit în ziua când Halima m-a prezentat ei. Am în urechi ecoul glasului ei și cu ochii minții îi văd trăsăturile hotărâte.

„Bunul meu prieten Ibn Yakub,

Îți scriu ca să te anunț că plec din Damasc pentru câteva luni, poate mai mult. Mă întorc pentru un timp la tata, care are acum aproape optzeci de ani și nu se simte bine de ceva vreme. Vreau să îl văd înainte să moară și sultanul, fie binecuvântat, nu a avut niciodată nimic împotrivă de câte ori a fost vorba să plec în vreo călătorie.

Odată, cu mulți ani în urmă, am stat un timp la Bagdad. A fost o vizită menită să mă ajute să-mi îmbogățesc mintea. M-am dus să ascult învățăturile unui mare filozof și poet. El m-a învățat ce importanță are rațiunea. Îmi aduc încă aminte cum își mângâia barba

albă, în timp ce mă învăța următorul schimb de replici dintre Profet și Muadh ibn-Jabal, cadiul lui al-Yaman:

Profetul: «Cum o să știi ce ai de făcut când se ivește o pricină?»

Muadh: «O să mă iau după ce spune Allah în cartea sa.»

Profetul: «Și dacă nu o să găsești nimic acolo?»

Muadh: «O să mă iau după *sunnah*, așa cum ni l-a lăsat trimisul lui Allah.»

Profetul: «Și dacă nu o să găsești nimic acolo?»

Muadh: «Atunci o să recurg la propria mea rațiune.»

Când m-am întors, i-am adus aminte de aceste vorbe înțelepte lui Salah al-Din și el a început să le folosească mult, în special când avea de a face cu teologii califilor fatimizi din Cairo. Atunci mi-am dat seama că înfăptuisem ceva și călătoria aia mi-a rămas de-a pururi în suflet.

Acum plec ca să îmi regăsesc starea sufletească de dinainte. Am primit o lovitură îngrozitoare și sunt convinsă că, la Dhamar, nu o să am necazuri cu amintirile din Cairo și Damasc.

Vreau să mai simt o dată mirosul florilor din grădina fără seamăn, concepută de bunicul, înconjurată de cel mai frumos zid pe care l-am văzut vreodată, un zid din care se înalță cele mai încântătoare plante și flori. Am crezut întotdeauna că raiul este aidoma grădinii noastre. Aici petreceam multe ceasuri de liniște printre copaci, urmărind păsările care coborau de pe să bea apă dintr-un pârâiaș ce fusese făcut ca să dea impresia că era de adevărat. Aici mi-am plăsmuit cele dintâi visuri.

Stăteam acolo ore în șir și visam, întrebându-mă cum trebuie să fie lumea din afară de Dhamar. Negustorii vorbeau despre Bagdad, Cairo și Damasc, despre Basra și Calicut, despre lucrurile ciudate și minunate care se petreceau în aceste orașe, iar eu dădeam fuga la tata și îl rugam să îmi dea voie să fiu negustor când o să cresc mare ca să ajung în China.

La paisprezece ani, mergeam adesea călare cu tata. Uneori ne duceam să ne uităm la mare. Ce liniștitor e să te uiți la valurile line și să admiri opera naturii! Tata obișnuia să își oprească armăsarul lângă mine, lăsând suita cu mult în urma noastră. Celor mai mulți le era frică de apă, care, așa credeau ei, era plină de djinni sub forma unor pești uriași mănăcatori de oameni. Îmi aduc aminte cum mergeam la galop pe nisip și pe urmă intram cu tot cu cal în apa puțin adâncă și mă stropeam din cap până în picioare.

Tata se uita la mare și zicea:

«Aici, totul o să dăinuie mai mult decât noi și decât cei care o să vină după noi. Oamenii o să simtă tot boarea asta și peste sute de ani și o să se mire de măiestria naturii la fel cum ne mirăm și noi. Copila mea, asta e glasul veșniciei».

Nu am înțeles pe deplin ce a vrut să spună decât mult mai târziu. Atunci mi-am dat seama ce norocoasă eram să am un tată care nu se deda credinței că lumea o să se sfârșească înainte ca odraslele lui să ajungă la adânci bătrânețe. Mulți credeau într-adevăr că lumea o să se sfârșească, după vrerea lui Allah, și că îngerii o să își deschidă catastifele și o să înceapă să citească o poveste despre viața noastră. Tata era foarte diferit.

Eram tristă pentru că trebuia să plec de acasă, de lângă prieteni, dar nu aveam de ales. Nici Salah al-Din nu avea. Era o căsătorie pe care tatăl lui și al meu credeau că trebuie să o facem și care era binecuvântată de marele sultan Nur al-Din, odihnească-se în pace. Mă bucuram când îl aveam pe Salah al-Din în preajma mea, dar niciodată nu am simțit plăcerea acestei căsătorii. I-am născut doi băieți și după asta nu m-a mai deranjat niciodată. Am devenit prieteni și l-am făcut să nu mai petreacă noaptea cu mine. Asta e doar experiența mea personală, dar poate că la fel aș fi reacționat față de oricare alt bărbat. Poate că trupul meu n-a fost făcut pentru a fi pângărit de un bărbat. Iubirea curată și

fericirea le-am găsit doar cu Halima, dar povestea asta o știi bine.

Când s-a măritat cu Salah al-Din, vreme de mai multe luni văduvei lui Nur al-Din, Ismat, nu i-a venit să creadă că e adevărat ceea ce se întâmpla. Cred că, după asceticul Nur al-Din, care probabil că se urca pe ea doar din datorie, Salah al-Din i s-a părut nestăpânit ca un cal sălbatic. Îmi aduc aminte de ziua în care mi-a spus că niciodată nu își dăduse seama că împreunarea putea de fapt să o facă să simtă plăcere.

Îți spun toate astea ca să nu judeci însușirile sultanului tău în domeniul ăsta doar bizuindu-te pe spusele mele. Ar fi nedrept față de el. Versiunea lui Ismat e mult mai demnă de crezare și se sprijină pe relatările multor femei din harem. Halima, ca și mine, a fost un caz ieșit din comun. Pentru ea amintirea lui Messud era așa de puternică, încât a fost foarte sinceră. A recunoscut față de mine că, atunci când s-a culcat prima dată cu sultanul, a închis ochii și s-a gândit că era cu Messud, pur și simplu ca să își ușureze povara.

Poate că nu o să stau mult la Dhamar. Poate că e zadarnic să cauți trecutul pe care l-ai pierdut și să îți închipui că îți poți alina durerea din prezent retrăindu-ți copilăria și tinerețea. Sunt aspecte ale vieții din Dhamar care nu îmi fac plăcere deloc. Ridicarea în slăvi a vieții pe care o duceau cândva triburile din deșert mă lasă rece. Povestirile înflorite despre victoriile beduinilor în fața naturii și a dușmanilor lor nu mă impresionează defel. Nici tata nu a încurajat vreodată treburile astea. Totuși, toate astea există și curtenii se dau în vânt să scrie poezii proaste, laudând pasul neobosit al cămilelor de rasă pură sau tabăra beduinilor, care este înconjurată de lupi și hiene, ori foamea, seceta și plăcerea pe care ți-o oferă băutul laptelui de cămilă.

Dacă ceva din toate astea o să o țină tot așa, o să mă întorc la Damasc vindecată pentru totdeauna. Dar vreau să mai văd niște oameni. De pildă, pe sora mamei mele,

care m-a crescut după ce a murit mama și care mi-a fost o prietenă apropiată îmi împărtășea toate frământările și secretele ei. La fel și eu îi mărturiseam despre ale mele. A venit odată să mă vadă la Damasc, dar eu eram așa de prinsă în mrejele Halimei, că nu am avut timp pentru biata mea mătușă. S-a întors de unde venise tare nefericită, crezând fără îndoială că aveam în cap doar fumuri și gânduri nechibzuite. Acum îmi doresc să fi avut încredere în ea și să îi fi explicat starea mea de spirit de atunci.

Nu e bine să te lași pradă emoțiilor, Ibn Yakub. Nu ești de acord cu mine? Și totuși, e greu să te dezbari de ele. Din acest punct de vedere faptul că mă înapoiez la Dhamar o să îmi fie de ajutor și o să mă întorc la Damasc refăcută, așa cum eram înainte. Atunci o să stăm amândoi, tu și cu mine, și o să discutăm despre filozofie și istoria pe care o trăim zi de zi. Dacă Salah al-Din pornește într-o altă aventură cât sunt eu plecată, spune-i că Jamila ține foarte mult să te lase acasă. Fie ca pacea cerească să se pogoare peste tine.”

Nici nu avusesem timp să reflectez la cele scrise de Jamila, că Shadhi a și intrat șontăcând în camera mea. Am ascuns pur și simplu scrisoarea ca să nu trebuiască să îi răspund la vreo întrebare porcoasă, dar el a și început cu trâncăneala.

— Amjad, eunucul, m-a și pus în gardă în privința conținutului scrisorii. Nu are mare importanță. Deci pleacă, probabil că are altă femeie la Dhamar. Poate că Salah al-Din o sa se simtă ușurat, fiindcă întotdeauna s-a temut un pic de limba ei ascuțită. Te-am supărat cumva?

Până să răspund eu ceva, șambelanul, care intrase pe nesimțite și ne luase prin surprindere, a și spus cu glas tunător:

— Am vești proaste, Ibn Yakub. Am venit să îți spun să îți strângi lucrurile, pana, călimările și cărțile în care ai scris până acum. Sultanul se afla pe drumul de

întoarcere, dar s-a îmbolnăvit într-un sat aflat la două zile de mers de aici. Nu e bine. Ne-a chemat pe amândoi. Peste câteva ore plecăm.

Shadhi a început să plângă, ținând morțiș să vină și el cu noi în satul unde zăcea bolnav sultanul, dar arăta așa de plăpând, că a trebuit să îl refuzăm. I-am promis să îl țin la curent și am plecat în grabă să îmi strâng lucrurile. Acum eram obișnuit să merg călare, deși gândul nu mă încânta prea tare.

Am părăsit Damascul în liniștea serii, când nu se auzea nimic în afară de zgomotul făcut de greieri. Grupul nostru era format din doisprezece călăreți, opt dintre ei fiind soldați care să ne apere. Ceilalți doi, în afară de șambelan și de mine, erau însoțitori, care duceau mâncarea pentru drum.

Ce mă îngrijora era faptul că medicii sultanului nu reușiseră să îl ducă la Damasc, unde ar fi fost mai bine pentru el, căci ar fi putut să îl îngrijească alți medici. Asta se întâmpla pesemne pentru că sultanul era prea bolnav pentru a fi mișcat și dus în alt loc. Mă mai nedumerea și motivul pentru care trimisese după mine, căci Imad al-Din fusese cu el în toată campania asta din urmă. Dacă voia să-i dicteze testamentul, marele învățat ar fi fost mult mai nimerit decât mine pentru a pune pe hârtie ultimele dorințe ale stăpânului său.

Era noaptea târziu când ne-am oprit să ne așezăm tabăra într-o mică oază. Eram prea obosit să mănânc sau să conversez cu șambelanul, al cărui mare devotament față de sultan îi întrecea inteligența. De fapt, era neplăcut să îl asculți, fiindcă singurele lucruri care îl interesau erau caii și bordelurile, și nici una, nici alta nu prezenta vreo atracție deosebită pentru mine.

Ceva mai înainte, pe drum, ne descrisese, spre încântarea soldaților, un bordel ciudat din Damasc. Aici, după spusele șambelanului, prostituatele erau legate cu lanțuri și biciuite de mușterii, după care li se dădea drumul și le pricinuiau și ele aceeași durere. Doar

treaba asta le producea o imensă plăcere tuturor celor care-l ascultau. M-am uitat cu atenție la șambelan. Zâmbetul lui hidos a confirmat întrebarea care mi se tipărise în minte. Fusese și el acolo. Mi-am pus în cap la întoarcere, să îl întreb pe Shadhi despre cât de potrivit era șambelanul pentru postul lui.

Ne-am trezit devreme, cu mult înainte de răsăritul soare lui, și am pornit-o din nou la drum. Spre mirarea mea, am ajuns în sat când soarele era la zenit. Crezusem că o să mergem încă șase ore, dar doi dintre soldați erau chiar din sat și ne aduseseră aici pe o cale mult mai scurtă.

Sosirea noastră fusese așteptată cu nerăbdare și am fost duși imediat la o casă mică. Aici sultanul stătea în pat, acoperit cu cearșafuri de muselină albă, și doi servitori îi goneau muștele de pe față. Avea ochii închiși, dar nu mi-a venit să cred când am văzut cât de mult slăbise la față. Abia i se mai auzea glasul.

— Știu ce gândești, Ibn Yakub, dar ce a fost mai rău a trecut. Nu era nevoie să vii până aici. Mă simt din nou mai bine și mâine o să pornesc înapoi împreună cu tine. Imad al-Din e la Alep și, când te-am chemat, am crezut că nu o să o mai duc mult. Voiam să îmi fac cunoscute planurile pentru jihad, în așa fel încât cel care o să vină după mine să poată duce la îndeplinire ceea ce Allah, în milostenia lui nemărginită, a hotărât că e acum peste puterile mele. Din fericire, Atotputernicul s-a răzgândit și sunt încă în viață. Nu e mai mult de o săptămână de când am îngropat patru emiri în satul ăsta. Cred că am rămas în viață pur și simplu datorită faptului că am supt suc de la lămâile din pomul de afară. Nu cred să fi fost altceva, fiindcă am fost tot așa de bolnav ca și cei care au murit. Crezi că lămâia are însușiri vindecătoare? Medicul meu crede că m-am vindecat fiindcă mi-a luat el sânge, dar el le-a luat sânge și emirilor care au murit. Scrie-i lui Ibn Maymun și întreabă-l ce părere are. Și, de

acum încolo, trebuie să am totdeauna lămâi la mine, oriunde mă duc.

Sultanul a zâmbit și s-a ridicat în capul oaselor. Avea ochii limpezi. Rămăsese în viață. Toată vorbăria asta despre suc de lămâie o luasem drept delir și nimic altceva, un delir cauzat de febră, dar acum mă întrebam dacă nu cumva era totul adevărat.

Voia să știe ce se petrecea la Damasc și m-a chestionat în amănunțime, părând iritat când nu am putut să îi răspund la toate întrebările. Am încercat să îi explic că, în absența lui, nu fusesem prezent la adunările consiliului și, prin urmare, ceea ce știam se limita la ce mi se spusese direct. Asta l-a făcut să se enerveze și mai mult și l-a chemat pe șambelan să îi ceară socoteală de ce, în ciuda instrucțiunilor pe care le dăduse, nu fusesem chemat la adunările unde se luau importante hotărâri de stat.

Șambelanul nu avea nici o scuză și și-a plecat fruntea în tăcere, copleșit de rușine. Lăudărosului care se ducea la bordeluri deocheate îi dispăruse graiul dintr-odată. Sultanul l-a dat afară cu gest plin de furie.

A doua zi, când soarele începea să apună, ne-am început călătoria înapoi spre Damasc. Eram acum de o sută de ori mai mulți oameni în grup. Când ne-am așezat tabăra ca să înnoptăm, sultanul a trimis după mine și prima întrebare pe care mi-a pus-o a fost despre starea sănătății lui Shadhi. După ce îi dădusem asigurări că tot ce îl supăra acum i se trăgea de la bătrânețe, m-a întrebat de Halima și Jamila. M-am fâstâcit. Ar fi trebuit pur și simplu să îi spun numai niște jumătăți de adevăruri, cum că amândouă sunt bine, și să îi suport furia când, după aceea, avea să descopere că l-am tras pe sfoară sau ar fi trebuit să îi mărturisesc tot ce știam?

Din nefericire, a fost mult mai ager decât mă așteptasem eu și a observat ușoara mea șovăire. Mi-a vorbit cu severitate, în timp ce și-a fixat asupra mea ochii ce străluceau în lumina celor zece lumânări.

— Adevărul, Ibn Yakub. Adevărul.
Și i-am spus adevărul.

DOUĂZECI ȘI DOI

Sultanul își declară ura neîmpăcată față de Renaud de Châtillon. Moartea lui Shadhi

Salah al-Din nu era răzbunător sau crud. Nu ținea ranchiună. De obicei îi sfătuia pe oameni să nu se răzbune. L-am auzit odată spunând că era întotdeauna primejdios să te lași mânat doar de răzbunare, era ca și cum ai fi băut un elixir, transformând acest lucru în obicei. Era o lipsă de înțelepciune și nu îi deosebea pe drept-credincioși de barbari. Își exprima adesea părerile astea, deși nu cu foarte multă tărie, dar când comandantii sau emirii lui nu îi luau în seamă sfatul și nu puteau să își înfrâneze emoțiile josnice, nu îi pedepsea niciodată. În loc de asta, ofta și clătina din cap uimit, ca și cum voia să spună că judecata supremă nu o făcea sultanul, ci Allah și îngerii lui.

Totuși, și în cazul lui Salah al-Din exista o excepție, ceva cu totul ieșit din comun. E vorba despre un cavaler creștin, Renaud de Châtillon pe nume, și a sosit timpul să scriu despre oroarea asta, căci nu suntem departe de ultimele bătălii ale sultanului cu franjii și în curând o să îl întâlnim pe nenorocitul ăsta în carne și oase.

Ura sultanului față de Renaud era neștirbită. Era neatinsă de vreun sentiment de iertare, generozitate, bunătate ori chiar trufie, ce ar fi putut face ca omul ăsta să fie privit drept un vierme nedemn de sfidarea sultanilor. Renaud era un șarpe veninos, al cărui cap trebuia zdrobit cu o piatră. Odată, într-un consiliu lărgit eu însumi îl auzisem pe Salah al-Din jurând în fața lui Allah că, dacă s-ar ivi cândva ocazia, l-ar decapita pe Renaud cu propria lui sabie. Observațiile de felul acesta le făceau totdeauna plăcere emirilor sultanului, care se simțeau mult mai aproape de conducătorul lor când

acesta își exprima emoții ce se asemănau cu ale lor. Fapt e că, de când ajunseseră franjii pentru prima dată în lumea noastră și uimiseră cu deprinderile și obiceiurile lor barbare, ai noștri se molipsiseră și ei, asimilând unele dintre cele mai detestabile practici tradiționale ale franjilor.

Franjii au fost cei care, cu mai bine de o sută de ani în urmă, în timpul unui asediu, își rumeniseră prizonierii la foc și îi mâncaseră ca să își astâmpere foamea. Vestea ajunsese în fiecare oraș și lumea noastră fusese cuprinsă de un sentiment de groază și rușine. De așa ceva nu mai auziserăm până atunci. Totuși, doar cu treizeci, de ani în urmă, marele Shirkuh îl pedepsise pe unul dintre emirii lui pentru că le dăduse voie oamenilor să rumenească trei captivi franji și să guste din carnea lor. Clericii au fost repede convinși să recunoască practica și să o denunțe ca pe un păcat împotriva Profetului și *hadith*-ului.

Argumentul ce a făcut ca în cele din urmă disputa să se aplaneze a fost o părere exprimată de cadii din Alep, care afirmase după rugăciunile de vineri că dreptcredincioșilor li se făcea scârbă să mănânce carne de creștin deoarece aceștia consumau mari cantități de carne de porc. Asta însemna că și carnea lor era spurcată. Destul de curios, afirmația lui a avut un efect mult mai mare asupra oamenilor în încercarea de a înfrâna această practică decât toate referirile pioase la *hadith* și la descoperirea unor tradiții tocmai când era nevoie de ele.

Nu îmi spusese nimeni nimic despre motivele care-l făceau pe sultan să simtă astfel față de Renaud. Era ceva la fel de familiar ca peisajul. Într-o zi mi-am luat inima în dinți și am intrat în biblioteca lui Imad al-Din, unde am și rămas, așteptând să sosească marele învățat. Prima lui reacție când m-a văzut a fost să se încrunte, dar s-a schimbat repede la față, punându-și o mască din care să se citească bunăvoința.

— Scuzați-mă, maestre, pentru că am dat buzna în felul ăsta, dar m-am întrebat dacă ați putea să îmi acordați o mică parte din prețiosul vostru timp.

A zâmbit, dar privirea i-a rămas neiertătoare.

— Cum aș putea să refuz vreo cerere venită de la scribul personal al sultanului? Sunt la dispoziția ta, Ibn Yakub.

— Îmi faceți o mare onoare. Nu o să vă răpesc prea mult timp. Oare ați putea să îl luminați pe scribul ăsta neștiutor asupra motivelor urii neîmpăcate pe care o are sultanul față de Renaud de Châtillon?

Imad al-Din a râs, scoțând un chicotit gros, din gât, care era într-un totu sincer și neprefăcut. A fost încântat când a văzut cât de neștiutor sunt și ardea de nerăbdare să îmi sporească știința atât asupra subiectului ăstuia, cât și a oricărei alte teme.

— Bunul meu prieten Ibn Yakub, ai început să înțelegi felul de a fi al sultanului nostru, dar chiar și eu, care lucrez cu el de mai multă vreme decât tine, sunt uneori surprins de felul în care ajunge să ia o hotărâre. Pentru mine, cel mai important lucru este metoda, dar pentru el este întotdeauna instinctul, instinctul și iar instinctul. Dacă metoda mea și instinctul lui coincid, atunci totul este bine, dar sunt ocazii când cele două se bat cap în cap. Atunci instinctul lui iese triumfător, iar eu, ca un supus credincios, mă înclin în față voinței sale. Cum ar trebui să ne purtăm cu franjii în timpul jihadului? Asta e un subiect asupra căruia nu am avut niciodată neînțelegeri. Au existat niște nebuni cu mințile înfierbântate, pentru care jihadul însemna o stare de război permanent cu franjii, dar Salah al-Din nu a încuviințat niciodată o asemenea concepție. El a înțeles că dușmanii, ca și noi, nu aveau de obicei aceleași păreri. Întocmai cum credința noastră în Allah și în Profet nu ne-a oprit vreodată să ne tăiem gâtul unul altuia, tot așa franjii, în ciuda venerației pe care o au pentru idoli și a devotamentului pentru papă, foarte rar

au fost în stare să se ridice deasupra micilor dispute dintre ei. Acum sultanul domnește peste Cairo, Damasc, Alep și Mosul. De la Nil la Eufrat există o singură autoritate, în afara locurilor unde guvernează franjii. Nici un alt conducător nu este la fel de puternic ca el, și totuși, în ciuda puterii pe care o avem, a căzut de acord să încheie un armistițiu cu băiatul lui Aimery, Baudouin Leprosul, care domnește în al-Kuds. Poate că Baudouin a fost slab la trup, dar a avut o minte foarte sănătoasă. Știa că sultanul se ține de cuvânt și că pacea era bună și pentru el. Rezultatul a fost că toate caravanele noastre au făcut nestingherite drumul între Cairo și Damasc, adesea oprindu-se în satele franjilor ca să își vândă marfa. După cum știi, acum patru luni bietul rege lepros a murit și a ținut foarte mult ca fiul lui, care avea șase ani, să fie pus pe tron ca Baudouin al V-lea. Iscoadele noastre ne trimit vești în fiecare săptămână din orașul care, cu voia lui Allah, va fi în curând din nou al nostru. Sultanul este bine informat. Știe că sunt două facțiuni importante printre franjii din al-Kuds. Una este condusă de contele de Tripoli, Raymond ibn Raymond al-Sanjili, coborâtor din Saint-Gilles. Dacă te uiți la el, l-ai putea lua drept un emir din Damasc. E mult mai negru la față decât sultanul. Are un nas precum ciocul de șoim și ne vorbește limba curgător. Sultanul ține foarte mult la el și ar vrea ca el să câștige lupta pentru putere. Știai că, pentru a-l ajuta, am eliberat mulți cavaleri din Tripoli, pe care îi capturaserăm în ultimii ani? Este o măsură a seriozității cu care sultanul privește rezultatul luptei dintre facțiunile din orașul ăsta. O bătălie care se dă chiar acum, când vorbesc cu tine, Ibn Yakub. Acum mă întorc la întrebarea pe care mi-ai pus-o mai înainte. Renaud de Châtillon! Un monstru mai însetat de sânge nu s-a născut încă, nici chiar în lumea franjilor. A fost prins de Nur al-Din și a stat doisprezece ani în închisorile din Alep. A fost eliberat doar după moartea lui Nur al-Din. Franjii au plătit o sumă mare ca să îi

răscumpere libertatea. Mai bine era ca, în loc de asta, să îi fi căzut capul în țărână. E un om căruia îi place să ucidă de dragul de a ucide. Găsește o încântare deosebită în a-i ucide pe ai tăi, Ibn Yakub. Crede că Isa a fost vândut lui Pilat de către evrei. Noi suntem pe planul al doilea în ura pe care ne-o poartă. Mi se spune că se specializează în a scoate intestinele tuturor prizonierilor evrei și a da câinilor să le mănânce măruntaiele. Îți spun toate astea ca să îți dai seama că, și dacă nu l-ar fi jignit direct pe sultan, tot ar fi un om care să te facă să îl urăști. Dar l-a supărat foarte tare pe Salah al-Din fiindcă nu a respectat condițiile armistițiului pe care îl încheiase cu Baudouin Leprosul. Acum doi ani a atacat o caravană de negustori care mergeau spre orașul nostru sfânt, Mecca. Toți negustorii, ca și toți cei care îi însoțeau au fost trimiși cu brutalitate pe lumea cealaltă. Mila era un viciu în ochii lui Renaud. Un semn de slăbiciune. Printre cei care și-au pierdut viața în ziua aia a fost Samar, care avea optzeci de ani și ținea morțiș să vadă Mecca înainte de a muri. În loc de asta, ce a văzut a fost chipul crunt al franjilor. Era ultima mătușă a sultanului care mai trăia, sora mai mică a tatălui lui. Am compus în numele lui o scrisoare foarte hotărâtă către Baudouin Leprosul. I-am cerut să îl pedepsească și să îl țină în frâu pe nesupusul lui vasal. Baudouin a mărturisit că nu are nici o putere. Ca și cum asta nu era de ajuns, Renaud a condus o incursiune chiar la Mecca și ne-a profanat mormântul sfânt. Caii lui s-au băligat în moschee. Vestea despre nelegiuirea asta i-a năucit pe drept-credincioșii din toată lumea. A sosit un mesaj foarte aspru din Granada și din alte orașe din Andalus către califul din Bagdad, prin care se oferea ajutor sub formă de aur și oameni care să ajute la prinderea fiarei franjilor. S-au făcut rugăciuni în fiecare moschee din țară, cerându-se răzbunare sub forma capului tăiat al lui Renaud. Sultanul a trimis degrabă un mesaj fratelui său, al-Adil, din Cairo. Era doar o propoziție: criminalii

trebuie pedepsiți. A făcut ce i s-a cerut și cei mai mulți criminali au fost prinși, duși la Mecca și decapitați în piața publică. O pedeapsă exemplară pentru cei care au îndrăznit să ne profaneze locurile sfinte și un avertisment pentru cei care ar fi încercat să comită din nou un asemenea sacrilegiu. Dar vai, Renaud, unul dintre cei mai blestemați și mai nemernici dintre franji, ne scăpase din nou. Spre mirarea mea, sultanul a zâmbit când i s-a spus cum stau lucrurile. „Allah îl salvează pe diavol, Imad al-Din. O să îl omor cu mâna mea.” Ești mulțumit de răspunsul la întrebare, Ibn Yakub?

— Nimeni din tot regatul nu ar fi putut să îmi dea un răspuns mai cuprinzător, preaînvățate maestru.

A fost încântat de linguseală, dar nu destul de încântat ca să îmi prelungească audiența, așa că, după ce i-am mulțumit din nou, am dat să plec. Când am ajuns la ușă, m-a oprit glasul lui.

— Tocmai am pregătit un ordin pentru recompensa pe care ai să o primești din vistierie și care ți se va plăti regulat până la moarte. Sultanul mi-a spus să îl pregătesc acum multe săptămâni, înainte de a se îmbolnăvi, dar războiul era în toi și eu eram așa de ocupat să notez numele și amănunte despre prizonierii pe care îi capturaserăm, încât mi-a scăpat din vedere cazul tău. Iartă-mă pentru neglijență. Te mai așteaptă o surpriză astăzi. Cred că o să îți facă plăcere și este tot rezultatul unei porunci date direct de sultan. Dacă îl vezi pe șambelan când pleci, o să îți dea el amănunte. Pe sultan îl preocupă fericirea ta. Bănuiesc că e mulțumit de tine.

Oare era o ușoară undă de invidie în felul în care rostise aceste ultime cuvinte sau era doar închipuirea mea? Am avut numai puțin timp să mă gândesc la Imad al-Din și la sensibilitățile lui, căci vestea pe care mi-a dat-o șambelanul m-a lăsat fără grai și a trebuit să mă așez și să beau niște apă. Sultanul a avut intenții bune și curate, dar tare aș fi vrut să îmi fi cerut părerea înainte.

Soția și fiica mea, cu tot ce aveam și cu biblioteca mea, fuseseră aduse de la Cairo la Damasc. O căsuță, nu departe de cetate, ne fusese pusă la dispoziție și un servitor mă conducea în direcția aia. Mergeam amețit, asemenea celor care au inhalat mai mult *banj* decât poate corpul lor să primească. Servitorul din cetate m-a lăsat chiar în fața casei. Ușa era deschisă și curtea strălucea în soarele după-amiezii.

Maryam m-a văzut prima și a venit în grabă să mă strângă în brațe. Nu o mai văzusem de aproape patru ani. Lacrimile mi-au curs în barbă când am strâns-o la piept și pe urmă am împins-o ușor la o parte, ca să văd cum se schimbase. Se maturizase, dar nu așa de mult încât să fie de nerecunoscut. Căci ceea ce aveam acum în fața mea era o tânără de șaisprezece ani, cu ochi de culoarea mierii. Părul ei negru ca smoala mai ca atingea pământul. Asta o mai văzusem.

Era bucătică ruptă din maică-sa, Rahela, așa cum o văzusem eu prima dată, când se ducea cu prietenele ei să ia apă de la fântână. Cufundat în visare cum eram, am simțit o atingere pe umăr care m-a ars. M-am întors ca să o iau în brațe pe Rahela. Îmbătrânise. Avea fața ridată și fire albe în păr. Inima mi s-a oprit o clipă, dar toată supărarea dispăruse și am sărutat-o pe ochi. Fusese înțelept sultanul să nu mă întrebe înainte de a trimite după ele. Poate că așa fi refuzat, și din cauza asta aș fi suferit mult.

Avea să fie ciudat să stau din nou într-o casă. Mă obișnuisem cu luxul din cetate, unde toate nevoile de bază îmi fuseseră satisfăcute. Faptul că trăisem permanent în apropierea celor aflați la putere mă stimulase. Cu toate acestea nu îmi plăcea faza cea nouă în care intram acum. Maryam avea să se mărite în curând. Rahela și cu mine aveam să fim din nou singuri, cum fuseserăm timp de patru ani, înainte de a se naște Maryam. Pe atunci, doream așa de mult să avem copii, încât ne împreunam ori de câte ori se ivea ocazia. Cu

toată strădania, nu am avut-o decât pe Maryam. Nu am avut parte de un băiat. Ce aveam să facem după ce Maryam pleca de la noi?

Era ciudat că întrebarea asta mi-a încolțit în minte așa de repede după sosirea Rahelei, dar mi-a distras atenția un sol din cetate. Trebuia să mă întorc imediat. Rahela a zâmbit răbdătoare.

— O să fie exact ca la Cairo. Du-te, dar să nu stai mult. E prima noastră noapte împreună după mulți ani și noaptea trecută, când mergeam cu caravana prin deșert, am văzut cea mai frumoasă lună nouă.

Nu m-am întors acasă în acea noapte. Fusesem chemat la căpătâiul lui Shadhi. Bătrânul era pe moarte. Abia a zâmbit când am intrat la el în odaie.

— Unde e Salah al-Din al meu? De ce nu e cu mine băiatul meu în clipele astea de pe urmă?

Îi luasem mâna în a mea și i-o mângâiam ușor.

— Sultanul luptă cu franjii, bunul meu prieten Shadhi. Te rog, nu ne părăsi încă. Doar încă vreo câteva luni.

— Allah m-a chemat în sfârșit la el, dar ascultă ce îți spun acum. Când o să cadă al-Kuds și o să intri pe poartă alături de băiatul meu, să te gândești la mine, Ibn Yakub. Să îți închipui că merg călare alături de sultan, șoptindu-i la ureche vorbe de încurajare, așa cum am făcut când a dat prima bătălie, Nu mi-a fost sortit să îl văd pe băiatul meu învingător, dar sunt sigur că așa o să fie. Tot așa de sigur cum sunt că nu mă voi afla acolo, lângă el. Numele lui o să dăinuie de-a pururi. Cine o să își aducă aminte de Shadhi?

— El, i-am șoptit eu, cu lacrimile curgându-mi șiroaie pe obraji. Și eu. Nu o să te uităm niciodată.

Nu a răspuns nimic. Am simțit cum i se răcește mâna. Mi s-a pus un nod în gât de frică. Shadhi plecase dintre noi pentru totdeauna. Bătrânul ăsta, cu care petrecusem nenumărate ceasuri, care îmi îmbogățise nemăsurat viața, era acum mort.

Mi-am amintit de prima noastră întâlnire. Mă speriasse un pic, fiindcă nu știam cum să iau faptul că nu îi păsa deloc de cei mari, cu autoritate. Și totuși, chiar în ziua aia, la sfârșitul primei noastre discuții, mă rugam să mai fie una. Îmi dădusem seama că era o sursă de neprețuit pentru istoria secretă a lui Salah al-Din și a Casei Ayyub.

Shadhi nu mai era printre noi, dar avea să trăiască mereu în sufletul meu. Nu putea fi vorba de o despărțire permanentă. Am încercat să scrutez viitorul. Cu glasul lui, cu râsul lui, cu tonul lui zeflemitor, cu spiritul lui adesea umbrit de îngâmfare și refuzul de a-i îngădui pe proști sau pe învățații plini de emfază într-ale religiei, glumele lui fără perdea și povestea tragică a propriei lui iubiri... Cum aş putea vreodată să îl uit? O să îi aud glasul cât o să trăiesc. Amintirea lui o să mă călăuzească când o să duc la bun sfârșit cronicile sultanului Salah al-Din și ale vremurilor sale.

L-am îngropat a doua zi, dis-de-dimineată. Fiul cel mare sultanului, al-Afdal, conducea cortegiul funerar, care fusese restrâns la membri cei mai apropiați ai familiei sultanului.

Doar Amjad, eunucul, și cu mine eram din afară. Amjad avusese grijă de Shadhi, nu lăsase să îi lipsească nimic în ultimele câteva luni. Și el fusese vrăjit de bătrân și acum plângea cu sughituri. Mângâindu-ne unul pe altul, m-am simțit pentru prima dată apropiat de el.

Nu dormisem toată noaptea. După ce s-au terminat rugăciunile de înmormântare, m-am dus acasă. Am mulțumit cerului pentru faptul că le aveam pe soția și pe fica mea în Damasc. Aveau să îmi aline durerea pricinuită de pierderea lui Shadhi.

Rahela știa ce însemnase Shadhi pentru mine. Vorbisem destul de des despre el în primele săptămâni când am intrat în slujbă la Cairo. Știa că el fusese singurul meu prieten adevărat din anturajul sultanului. Cuvintele erau de prisos. Am adormit plângând în poala ei.

DOUĂZECI ȘI TREI

Un trădător e executat. Usamah îl alină pe sultan cu gânduri nobile și povești deocheate

La zece zile după moartea lui Shadhi, Salah al-Din s-a întors la Damasc. Un mesager îi spusese ce se întâmplase și de când primise vestea, cu totul împotriva felului său de a fi. nu vorbise cu nimeni după ce dăduse porunca de ridicare a asediului și de întoarcere acasă. A stăruit să fie lăsat singur, când s-a oprit să se roage la mormântul lui Shadhi, înainte de a intra în cetate.

În după-amiaza aceea am fost chemat la el. Spre uimirea mea, m-a îmbrățișat și a plâns. Când și-a mai revenit, a început să vorbească, dar cu un glas de-abia auzit, în care se simțea emoția foarte puternică.

— Într-o noapte, în timpul asediului, cerul s-a acoperit de nori și a început să plouă. Tocmai ne pusese răm niște pături pe cap, când câțiva soldați s-au apropiat de mine, ținând un bărbat înalt și negru la față, pe care îl luaseră captiv. Prizonierul, care gemea, ținuse morțiș să îmi vorbească. Oamenii mei nu prea au avut de ales și au trebuit să îi îndeplinească dorința, căci ordinele mele pe câmpul de luptă în privința asta sunt foarte clare și nu pot fi încălcate. Orice prizonier condamnat la moarte are dreptul să vorbească direct cu sultanul. I-am întrebat de ce erau așa de porniți să îl omoare. Un soldat scund, unul dintre cei mai buni arcași ai mei, mi-a răspuns: „Comandant al celor viteji, omul ăsta e drept-credincios. Cu toate astea, ne-a vândut dușmanului. Dacă nu ar fi fost el, cuceream castelul lui Renaud”. M-am uitat la prizonier, care privea în pământ. Ploaia și vântul se opriseră, dar seara era tot întunecată. Nu

apăruse nici o stea pe cer. M-am uitat la chipul lui plin de sânge, cu barbă mare, și m-am înfuriat. „Ești un trădător, nemernicule. Ai trădat jihadul, i-ai vândut pe cei de o credință cu tine diavolului ăstuia, măcelarului ăstuia, care ne-a ucis bărbații, femeile și copiii fără milă. Îndrăznești să îmi cerșești îndurarea? Prin ce ai făcut, ai pierdut îndurarea mea.” A tăcut. I-am cerut încă o dată să explice de ce a făcut ceea ce a făcut. A refuzat să vorbească. Când călăul își pregătea sabia ca să îi taie capul, trădătorul mi-a șoptit, privindu-mă în față: „Exact în clipa când călăul vostru o să îmi despartă capul de trup, o să moară și cineva drag vouă”. Fierbeam de furie și am plecat, refuzând să îi înnobilez moartea cu prezența mea. Mi se spune, Ibn Yakub, că Shadhi a murit în aceeași seară, lăsându-ne să numărăm zilele pustii care ne stau în față. A fost mai mult decât un tată pentru mine. Cu mulți ani în urmă, m-a însoțit clipă de clipă într-o bătălie. Era ca și cum aș fi avut două perechi de ochi. M-a apărat ca un leu. Mi-a fost prieten, sfătuitor, mentor, un om care nu s-a dat niciodată în lături să îmi spună adevărul, indiferent dacă mă supăra sau nu. Acum a căzut răpus de săgeata nemiloasă a morții. Oameni ca el sunt greu de găsit și nu pot fi înlocuiți. Tare-aș vrea să îl putem aduce din nou la viață cu lacrimile noastre. De unde știuse hulitorul ăsta, care și-a primit pedeapsa sub privirile lui Allah, că o să moară și Shadhi? În timp ce noi veneam înapoi la Damasc, unul dintre soldați mi-a spus că prizonierul pe care îl executaserăm se dedase la trădare fiindcă Renaud îi necinstise soția de față cu el și amenințase că o să cheme încă vreo sută de bărbați să facă același lucru și pe urmă o va omorî. Bineînțeles că m-am întristat când am auzit povestea asta, dar nu mi-a părut rău că îl pedepsisem. Într-un război, bunule scrib, trebuie să fim pregătiți pentru orice sacrificiu. Și, cu toate acestea, îl respect că nu ne-a spus el însuși despre calvarul soției lui. Renaud o să își primească și el

pedeapsa. I-am jurat lui Allah. Moartea a devenit o ghirlandă pe care o port în jurul gâtului. Vreau să îmi fac de cap în seara asta, scribule. Trimite după Usamah. Să ne distreze sau, măcar, să ne stimuleze creierul. O adunare. Hai să facem o adunare diseară, după asfințit. Nu vreau să dorm. Să ne aducem aminte de Shadhi făcând ceva ce i-a plăcut întotdeauna. Îi plăcea să se ia la întrecere cu Usamah ca să vadă care avea spiritul mai ascuțit. O fi în Damasc sau ne-o fi părăsit ca să guste din plăcerile Bagdadului? E aici? Foarte bine. Trimite pe cineva după el, dar, te rog, mănâncă singur cu el. Nu am deloc chef să îl văd cum devorează carnea ca o fiară sălbatică. Pari ușurat...

Am zâmbit, părăsind odaia regală cu o plecăciune. Era într-adevăr o ușurare să nu mănânc cu sultanul. L-am trimis pe șambelan să îl aducă pe Usamah ibn Munqidh, după cum spusese sultanul, dar m-am întrebat dacă bătrânul nu o să fie prea obosit pentru a face așa un efort neașteptat. Usamah se născuse nu mult după ce franjii veniseră prima dată pe pământurile astea. Avea nouăzeci de ani, dar se ținea bine și era tare ca abanosul. Nu avea nici un semn de infirmitate, deși spinarea i se încovoiasse și mergea puțin gârbovit. Vorbea cu un glas gros și puternic. Ultima dată îl văzusem la Cairo în compania lui Shadhi.

Băuse vârtos în vreme ce noi sorbiserăm o infuzie din plante, prefăcându-ne că îi ținem companie. Usamah băuse o sticlă întreagă de vin și, în tot timpul ăsta, fumase și o pipă plină cu *banj*. În ciuda „cărbunilor” pe care îi băgase pe foc, nu o luase pe arătură, și ne-a desfătat mai toată noaptea cu anecdote despre prietenii lui, franjii, care erau mulți la număr. Adesea îl invitau să stea cu ei, și Usamah se întorcea cu o tolă plină de povestiri minunate.

În noaptea aceea, la Cairo, discutase despre obiceiul nesuferit al franjilor de a nu se rade în regiunea pubiană. Ne-a descris scena de la baie când gazda lui,

un franj, își chemase soția ca să ia aminte la zona inghinală a lui Usamah, rasă ca în palmă. Cei doi se minunaseră să vadă așa ceva și pe loc au chemat un bărbier ca să le dea și lor jos părul nefolositor.

— Prințe, nu te-ai înflăcărat văzând o femeie goală care își îndepărtează părul de sub pânțe? îl întrebase Shadhi.

Se pare că întrebarea l-a surprins. A pufăit din pipă, s-a uitat drept în ochii lui Shadhi și a răspuns:

— Nu, deloc. Soțul ei era mult mai atrăgător! Shadhi și cu mine ne-am tăvălit pe jos de răs, până când ne-am dat seama că era mirat de voioșia noastră. Usamah vorbea foarte serios.

Usamah era un nobil de viță veche. Tatăl lui era prinț de Shayzar, așa că fiul a fost crescut și educat să fie domn și războinic. Călătorise mult, și era în Cairo când Salah al-Din a devenit sultan. Cei doi se împrieteniseră atunci, dar încercările lui Salah al-Din de a se folosi de vârsta și experiența lui Usamah pentru a înțelege tactica militară a franșilor eșuaseră.

Sultanul a fost sincer nedumerit până când, într-o zi, Usamah a mărturisit că nu luptase niciodată nici măcar într-o bătălie și că se alesese praful de toată învățătura lui. Era, așa i-a spus sultanului, călător și nobil, și îi plăcea să fie atent la obiceiurile și tradițiile diferitelor popoare. De treizeci de ani lua notițe și acum lucra la o carte de amintiri.

Se înserase de-a binelea și eu tot la trecut mă gândeam, când a sosit Usamah și mi-a făcut cu ochiul în semn de salut. Îl așteptasem ca să mâncăm împreună, dar el își luase deja masa de seară. Eu am renunțat la cină și, ceva mai târziu, am pornit-o amândoi spre sala de audiențe a sultanului. Gârboveala lui se accentuase și mai mult, dar, altfel, omul meu se schimbasesc prea puțin în ultimii câțiva ani. S-a încruntat când l-a văzut pe Imad al-Din (cei doi nu se plăcuseră niciodată) și s-a plecat în

fața sultanului, care s-a ridicat în picioare și l-a îmbrățișat.

— Îmi pare rău că Shadhi mi-a luat-o înainte și a murit, i-a spus el sultanului. Ar fi trebuit să aștepte măcar să plecăm împreună.

— Hai să ne închipuim că e încă printre noi, a răspuns sultanul. Să ne închipuim că stă în colțul ăsta și ascultă cu un zâmbet critic fiecare cuvânt pe care îl spui. În seara asta am mare nevoie de povestirile tale, Usamah ibn Munqidh, dar fără tragedii, fără povești de dragoste, vreau să aud doar râsete.

— Ce îmi cere sultanul e greu de împlinit, căci nu există poveste de iubire care să nu fie precedată de râsete. Și de ce e tragedia tragedie? Fiindcă pune capăt râsetelor. Așa deci, cu respect, trebuie să îl informez pe sultan că dorințele sale nu pot fi împlinite. Dacă vreți doar râsete și nimic altceva, atunci limba asta o să amuțească.

A fost o primă mișcare foarte nimerită a bătrânului magician. Sultanul și-a ridicat mâinile spre cer și a râs.

— Sultanul poate doar să propună. Ibn Munqidh trebuie să dispună cum vrea el.

— Bine, a spus bătrânul povestitor și a început să vorbească fără a mai tărăgăna lucrurile. Acum câțiva ani am fost invitat să stau la un nobil franj, care locuia într-o cetate micuță de lângă Afqah, nu departe de râul Ibrahim. Cetatea fusese construită pe vârful unui deal și peisajul mi-a plăcut foarte mult. În primele câteva zile am admirat priveliștea și m-am desfătat în liniștea care domnea peste tot. Vinul era de bună calitate și hașișul era și mai bun. Ce altceva îmi mai puteam dori?

— Dacă Shadhi ar fi aici, a murmurat sultanul, ar fi spus: „Un tânăr frumușel!”

Usamah nu a luat în seamă spusele sultanului și a continuat.

— În a treia zi gazda mea mi-a spus că băiatul lui, care avea douăzeci de ani, era grav bolnav și m-a rugat

să văd ce are. Îl mai întâlnisem o dată pe băiat și nu-l puteam suferi. Fiind singurul copil, era grozav de răsfățat de părinți. Se folosea de poziția pe care o avea ca fiu și moștenitor al stăpânului de la Afqah ca să-și facă mendrele cu orice fetișcană care îi cădea cu tronc. Cu câteva luni în urmă omorâse doi copii de țărani care încercaseră să apere onoarea surorii lor de doisprezece ani. A spune că era urât de arendașii tatălui său ar însemna să trecem cu vederea multe lucruri. Poate că unele dintre poveștile despre el, care mergeau din sat în sat, se „umflau” pe drum. Sau poate că nu. Mi-e greu să spun. Totuși, nu am putut să refuz rugămintea prietenului meu de a vedea ce are băiatul. Nu eram medic de profesie, dar studiasem toate medicamentele și felul de a le prepara, iar prietenii mei cei mai apropiați fuseseră foarte cunoscuți ca practicieni într-ale medicinei. După moartea lor am fost adesea consultat în probleme medicale și m-am mirat și eu de câte știam și de prescripțiile pe care le făceam, ce erau adesea foarte nimerite. Îmi crescuse reputația. Le-am spus să dea cearșafurile la o parte și m-am uitat la trupul dezbrăcat al băiatului. Avea abcese la amândouă picioarele, care se întinseseră și din cauza cărora putea să moară dacă nu se luau măsuri drastice. Era prea târziu pentru prișnițe și un regim sever. I-am spus tatălui să singurul mod de a-l salva pe băiat era să îi tai amândouă picioarele de la coapse. Prietenul meu a plâns. Strigătele disperate ale soției lui au înmuiat până și inima celui mai dur om aflat în camera băiatului. În cele din urmă tatăl și-a dat consimțământul și eu am urmărit amputarea ambelor picioare. Băiatul a leșinat, lucru deloc anormal. Știam din alte experiențe prin care trecusem că, odată revenindu-și în simțiri, nu avea să își dea seama că îi fuseseră amputate amândouă picioarele. E o iluzie care persistă câteva zile după ce un organ a fost tăiat. Tatăl m-a îndemnat să îl întreb pe bietul băiat care era cea mai mare dorință a lui pe lumea asta, căci

avea să facă tot ce îi stătea în putință să i-o îndeplinească. Am așteptat să își revină mai bine de o oră. Când a deschis ochii a zâmbit, fiindcă durerea cea veche trecuse. I-am șoptit la ureche: „Spune-mi, fiule, ce ți-ai dori cel mai mult pe lumea asta?” A zâmbit și un rânjel de desfrânat, care făcea să îți înghețe sângele în vine, i-a pocit chipul. M-am aplecat ca să poată să îmi șoptească și el la ureche: „Moșule”, a zis în batjocură, iar eu am fost surprins că și în starea asta i se simțea destrăbălarea în glas, „ce vreau mai mult decât orice pe lume e un mădular care să fie mai gros decât piciorul!” „Dar îl ai, băiatul meu”, am răspuns eu, fiindu-mi un pic rușine de bucuria pe care o simțeam. „Îl ai.”

La început sultanul s-a uitat îngrozit la Usamah. Pe urmă s-a pornit să râdă. Îmi dădeam seama că povestea nu se terminase încă. Mișcările făcute de Usamah arătau că ne mai așteptau câteva înflorituri, adăugiri de ultim moment, dar sultanul nu și-a mai putut stăpâni râsul, iar acesta a început să pară foarte ciudat, căci râdea el și numai el. Sultanul se oprea. Usamah dădea să continue, dar pe sultan îl apuca un nou acces de râs. Mă molipsisem și eu și am râs cu ei, nesocotind un ritual al curții care data de sute și mii de ani. În punctul ăsta, hotărând că acum era cu totul izolat și că povestea lui era sortită să rămână neterminată, Usamah s-a hotărât să renunțe la final și a început să se veselească alături de noi.

Venindu-și în fire, sultanul a zâmbit.

— Ce povestitor nemaipomenit ești, Usamah ibn Munqidh! Nici chiar Shadhi, odihnească-se în pace, nu s-ar fi putut abține să nu râdă. Acum înțeleg că umorul își îndeplinește rolul doar când e însoțit de altceva. Mai ai ceva pentru noi în seara asta?

Lauda sultanului i-a făcut plăcere lui Usamah. Când a zâmbit, ca să arate câtă plăcere îi făcea, ridurile de pe față i s-au înmulțit. Bătrânul a respirat adânc și privirile

i s-au pierdut undeva departe, în timp ce-și amintea de un alt episod din lunga sa viață.

— Acum mulți ani, cândva înainte de a vă naște voi, o, mare sultan, m-am trezit într-o seară într-o tavernă din cartierul creștin al Damascului, unde se discutau doar lucruri! elevate în ziua de duminică la creștini. Aveam nouăsprezece sau douăzeci de ani. Tot ce voiam era să mă bucur de o sticlă de vin și să mă pot gândi din nou la o fată creștină, care îmi bântuia gândurile de mai multe luni. Venisem în cartierul ăsta chiar în ziua aia pentru un singur motiv. Voiam să o zăresc când ieșea de la biserică împreună cu familia. Aveam să schimbăm priviri, dar mai era și altceva. Dacă purta broboadă albă, nu era bine deloc și însemna că nu ne puteam întâlni în aceeași zi, mai târziu. Dacă purta o broboadă colorată, era semn că o să ne întâlnim în seara aia, mai târziu, în casa uneia dintre prietenele ei măritate. Acolo, puteam să ne ținem cu gingășie de mână, în tăcere. Toate încercările pe care le făcusem de a o mângâia pe obraz sau de a-i săruta buzele fuseseră respinse cu hotărâre. Cu o săptămână în urmă mă luase prin surprindere, răspunzând cu căldură la eforturile mele timide de a obține ceva mai mult decât o strângere de mână. Nu numai că mă sărutase, dar îmi luase mâna și mi-o condusesese în dreptul sânilor calzi și tremurători. După ce mă pusese pe jar, nu voise să stingă flăcările, lăsându-mă să îmi mușc degetele, într-o stare de disperare care nu putea fi trecută cu vederea. „Cucerește câte o cetate o dată, Usamah. Graba strică treaba. De ce nu ai răbdare?” Plecase șoptindu-mi cuvintele astea la ureche și lăsându-mă să mă răcoresc singur. Această schimbare în purtarea ei făcuse ca ziua aia să fie așa de importantă. Visam că o să cuceresc cetatea ce stătea ascunsă sub smocul parfumat de păr dintre picioarele ei. A ieșit din biserică și avea o broboadă colorată. Ne-am zâmbit unul altuia, iar eu am plecat, mirat de cât de bine mă stăpâneam. Voiam să sar

în sus și în jos și să le spun în gura mare tuturor oamenilor de pe stradă ce fericire nemaipomenită mă aștepta pe mine în după-amiaza aia. Fericit e cel care a trăit chinurile, furtunile și patimile vieții de zi cu zi, căci numai acela poate să se bucure cu adevărat de plăcerile plătându-le și gingașe ale iubirii. Am așteptat-o acasă la prietena ei, dar nu a venit. După două ore a sosit un servitor cu o scrisoare pentru prietena ei. Făcuse greșeala să își destăinuiească dragostea tot mai arzătoare pe care o simțea pentru mine surorii ei mai mari care, geloasă din cale-afară, în spusese mamei lor. Își făcea griji că părinții o să se grăbească acum să o mărite cu fiul unui negustor din partea locului. Mă ruga fierbinte să nu iau vreo hotărâre pripită, ci să aștept un semn de la ea. Eram tare trist. Am hoinărit pe străzi ca un suflet pierdut și am intrat în taverna gândurilor înalte cu o singură intenție: să îmi înec supărarea în băutură. Spre mirarea mea, nu serveau vin în ziua aia. Hangiul mi-a spus că nu servea niciodată vin în localul lui în ziua de duminică. Mi s-a părut ciudat, căci alcoolul fusese mereu parte din ritualul lor bisericesc păgân, simbolizând de fapt sângele lui Isa. Am protestat și mi s-a spus cu răceală că opreliștea nu avea nimic de-a face cu religia. Era pur și simplu ziua rezervată gândurilor înalte. Puteam foarte bine să mă duc la o tavernă din apropiere. M-am uitat în jur și mi-am dat seama că și mușterii erau neobișnuiți. Erau mai mult de cincizeci de oameni, mai mult bărbați, dar și vreo douăsprezece femei. Cei mai mulți erau bătrâni. Cred că, dacă nu mă puneam și pe mine la socoteală, cel mai tânăr de acolo trebuie să fi avut patruzeci de ani. Îngâmfarea oamenilor ăstora mă atrăgea spre ei, dar în același timp mă distrăgea de la preocupările mele cele mai arzătoare. Am întrebat dacă pot lua parte la discuția lor și câțiva, printre care mai multe femei, au dat din cap. Ceilalți se uitau la mine cu răceală, ca și cum n-aș fi fost altceva decât un câine vagabond care murea să înșface

un os. Era o problemă de mândrie. M-am hotărât să rămân, ca să le fac răceala să se topească și să străpung norul de însingurare ce îi înconjura. După expresia care li se citea pe fețe, mi-am dat seama că mă considerau un tânăr flușturistic, de la care nu aveau nimic de învățat. Probabil că aveau dreptate, dar toată treaba m-a scos din sărite și voiam cu disperare să le dovedesc că nu aveau dreptate. Întreaga poveste începuse să îmi distragă atenția de la lovitura pe care o promisem în după-amiaza aia și pentru asta eram extrem de recunoscător. M-am așezat pe podea. Subiectul discuției din acea seară chiar era legat de problemele mele: „Cum se scapă de frământări”. Cel care a vorbit era Ibn Zayd, călător și istoric din Valencia, din Andalus. Ar fi trebuit să știu. Doar cei din Andalus erau în stare să disece înțelesurile cuvintelor pe care noi le luam de-a gata. Depărtarea de Mecca dăduse minții lor o libertate ce era foarte pizmută de învățații noștri. S-ar putea ca sultanul să strâmbe din nas, dar ceea ce spun eu recunosc toți învățații noștri. Chiar și marele nostru Imad al-Din, care nu e de acord cu obiceiurile și cu felul meu de viață, ar confirma faptul ăsta binecunoscut. E drept că avem și noi scepticii noștri, și unul dintre ei a fost chiar executat din porunca sultanului, dar nu sunt chiar atât de mulți ca în Andalus. Putem să discutăm despre scepticism altă dată. Cu voia sultanului, o să continui trista poveste a tinereții mele. Ibn Zayd trebuie să fi avut aproape cincizeci de ani. Doar câteva fire albe se vedeau în barba lui neagră ca pana corbului. Ne vorbea limba cu un ritm specific celor din Andalus, dar, în ciuda accentului ciudat, glasul său te ducea cu gândul la barcagiul-cântăreț de pe Nil, căci era și blând, și profund în același timp. A început susținând că tot ce avea să ne spună nu era original, ci se baza pe *Filozofia caracterului și comportamentului* de Ibn Hazm²¹, în fața

---

²¹ Abu Muhammad Ali ibn Ahmad ibn Said ibn Hazm (994-1064), savant arab din Cordoba.

căruia chiar și omul cu cea mai luminată minte se simte stânjenit. El, adică Ibn Zayd, avea propriile lui rețineri asupra capodoperei, dar recunoștea că fără asta nimic nu ar fi fost posibil. Ne-a spus că Ibn Hazm scrisese că toate ființele omenеști au un singur scop: să scape cumva de frământări. Acest lucru era valabil în aceeași măsură pentru bogați și săraci, pentru sultan și mameluc, pentru învățați și analfabeți, pentru femei și eunuci, pentru cei care tânjeau după senzualitate și plăceri ascunse și asceți. Cu toții caută să se elibereze de frământări. Puțini urmează aceeași cale pentru a atinge scopul ăsta, dar dorința de a scăpa de frământări e scopul comun al omenirii, de când au apărut oamenii pe pământ. Apoi a scos din trăistuța lui o carte cu coperte aurite, care trebuie să fi fost citită de multe ori, căci acum era decolorată. Ibn Yakub și Imad al-Din știu foarte bine că nimic nu face o carte să fie mai plăcută decât faptul că a trecut din mână în mână. *Filozofia* lui Ibn Hazm era o asemenea carte. Însemnase un pasaj, pe care ni l-a citit acum în araba lui ciudată. Ulterior am făcut și eu rost de un exemplar din cartea asta și am citit pasajul de multe ori, cu rezultatul că, precum știu pasajele din cartea noastră sfântă, tot așa îl am acum și pe el în minte: „Cei care tânjesc după bogății le caută doar pentru a-și izgoni frica de sărăcie din suflet. Alții caută gloria ca să se elibereze de frica de a fi disprețuiți. Unii caută plăceri senzuale pentru a scăpa de durerea lipsurilor. Unii caută cunoașterea pentru a alunga nesiguranța neștiinței. Alții se desfată ascultând vești și discuții fiindcă, în felul ăsta, caută să risipească chinul singurătății și al izolării. Pe scurt, omul mănâncă, bea, se căsătorește, ascultă, joacă, trăiește sub un acoperiș, merge călare, pe jos sau stă pe loc având un sigur scop: să izgonească din preajma lui contrariile acestor lucruri și, în general, toate celelalte frământări. Totuși, fiecare dintre acțiunile astea e, la rândul ei, un focar de noi și noi frământări”. Asta e tot ce îmi aduc aminte astăzi,

deși acum câțiva ani puteam să spun pe de rost întregul pasaj. Călătorul nostru din Andalus a dus mai departe argumentația lui Ibn Hazm și cu cât ascultam mai mult, cu atât eram mai vrăjiți. Până atunci nu avusesem niciodată de-a face cu filozofia și brusc mi-am dat seama de ce teologii o consideră o adevărată otravă. În curând a devenit clar că nu o să iasă niciodată la lumină nimic din critica adusă de Ibn Zayd filozofiei lui Ibn Hazm, pentru simplul motiv ca omul nostru nu avea nimic de criticat. Avea un respect nemăsurat pentru operele lui Ibn Hazm, dar considera că e prudent să se disocieze de ele, pentru cazul în care cadiul ar fi trimis câteva iscoade ca să dea de știre despre ce se întâmplase la întâlnirea cu pricina. Esența filozofiei lui Ibn Hazm consta în faptul că era încredințat că omul ar putea să scape de toate frământările doar prin propriile sale acțiuni. Nu avea nevoie de ajutor din partea nimănui.

— Erezie! Blasfemie! a strigat sultanul. Unde sunt Allah și Profetul în filozofia asta?

— Chiar așa, sultane al meu, a răspuns Usamah. Exact asta au întrebat și teologii când au ars cărțile lui Ibn Hazm în fața moscheii. Dar asta s-a întâmplat acum mulți ani, înainte ca franjii să ne pângărească pământul. Cunoștințele noastre sunt mult mai avansate acum și sunt sigur că marii noștri învățați ca Imad al-Din l-ar face de râs pe Ibn Hazm în doar câteva minute.

Imad al-Din luase foc de furie și îl privea pe Usamah cu ură nedisimulată. Nu a scos o vorbă.

— Dar cum s-a terminat povestea asta, Usamah? a întrebat sultanul. Ai ajuns la fata aia creștină?

Bătrânul a chicotit. Îi împărtășise sultanului cele mai alese bucăți din filozofia arabă și tot ce voia Salah al-Din era să audă povestea despre fată.

— Nu am ajuns la fată, stăpân al celor plini de spirit, dar sfârșitul acelei zilei din taverna gândurilor înalte m-a lăsat cu gura căscată, așa cum o să vă lase și pe voi, dacă am îngăduința să termin.

Sultanul a încuviințat din cap.

— La sfârșitul întâlnirii am pus mai multe întrebări, în parte fiindcă omul din Andalus chiar îmi stârnise interesul și în parte ca să le arăt celor prezenți că nu sunt un tâmpit care nu se gândește decât la hedonism și la nimic altceva. Ar fi prea obositor să povestesc despre triumful pe care l-am repurtat și eu, spre deosebire de Imad al-Din, arareori îmi notez întâlnirile pe care le-am avut. Dar trebuie totuși să spun că observațiile mele au făcut o impresie puternică asupra lui Ibn Zayd. S-a înviorat tot mai mult și în curând ne-am îndreptat spre o tavernă care servea o băutură mult mai tare decât gândurile înalte. Am vorbit toată noaptea. Eram amândoi amețiți de băutură. În acest punct a întins mâna și m-a apucat de mădular. L-a uimit expresia de pe chipul meu. „Pari frământat, tânărul meu prieten. Nu am căzut de acord că frământările ar trebui alungate din sufletul nostru?” I-am răspuns: „Frământarea mea o să dispară doar dacă îmi dai drumul imediat”. Nu a mai făcut nici o mișcare, dar a început să plângă. Făcându-mi-se milă, l-am scos din cartierul creștin și l-am dus înapoi într-al nostru. L-am lăsat acolo, să-și facă fericit de lucru într-un bordel pentru bărbați, care e frecventat de mulți din cetate. Mai știi pe ce stradă e, Imad al-Din? Memoria nu mă mai ajută. Obolul bătrâneții.

Nici acum Imad al-Din nu a răspuns nimic, dar de data asta sultanul a început să râdă felicitându-l pe Usamah.

— Cred că morala poveștii tale e legată de cât de ușor pot să decadă și să ajungă la scârbăvnicie chiar și bărbații cu gândurile cele mai înalte. Am dreptate, Usamah ibn Munqidh?

Usamah era încântat de o asemenea onoare, dar s-a abținut să își exprime aprobarea față de părerea sultanului.

— Fără discuție, e o interpretare posibilă, stăpân al celor înțelepți.

DOUĂZECI ȘI PATRU

*Scrisoarea califului și răspunsul sultanului,
mijlocite de diplomația și inteligența lui
Imad al-Din. Discursul Jamilei despre iubire*

Sultanul, în ținuta lui oficială de ceremonie, stătea turcește pe o platformă ridicată de la podea, înconjurat de cei mai puternici bărbați din Damasc. Fusesem chemat mai devreme, dar sultanul nu avusese timp să discute cu mine, așa că stăteam într-un colț și așteptam să înceapă ceremonia.

Șambelanul a bătut din palme de două ori și Imad al-Din l-a introdus pe ambasadorul califului din Bagdad, care a îngenuncheat în fața sultanului. Ridicându-se încet, i-a prezentat pe un mic taler de argint o scrisoare de la stăpânul lui. Sultanul nu a atins-o, ci i-a făcut semn lui Imad al-Din, care s-a plecat în fața ambasadorului și a primit solia regească. În mod obișnuit, orice scrisoare de genul ăsta era citită cu glas tare în fața curții, în așa fel încât mesajul să poată fi adus la cunoștința unui public ceva mai larg. Dar Salah al-Din, probabil ca să își exprime supărarea față de cei din Bagdad, nu a mai ținut cont de tradiție și a dat drumul curții. Numai lui Imad al-Din și mie ni s-a cerut să mai rămânem.

Sultanul nu era binedispus în acea dimineață. S-a încruntat la secretarul lui de stat.

— Bănuiesc că știi ce conține scrisoarea.

Imad al-Din a dat din cap.

— Nu este bine scrisă, ceea ce înseamnă că Saif al-Din trebuie să fie ori bolnav, ori ocupat cu altceva. Scrisoarea este lungă și plină de lingușeli deplasate și propoziții prost alcătuite. Vă pomenește ca „Sabie a credinței” în patru ocazii diferite, dar scopul este

exprimat într-o singură propoziție. Comandantul celor credincioși dorește să fie informat când plănuiți să reluați jihadul. Mai întreabă dacă o să găsiți timp să faceți pelerinajul la Mecca anul acesta și să sărutați Kaaba.

Sultanul s-a întunecat la față.

— Iată răspunsul meu, Imad al-Din. Scrie pe măsură ce îți dictez. Și tu la fel, Ibn Yakub, ca să mai avem un exemplar gata. Știu că Imad al-Din o să îmi ungă cuvintele cu miere și de aceea o să comparăm cele două versiuni pe îndelete. Sunteți gata?

Noi am dat din cap și ne-am înmuiat penele în cerneală.

„Către comandantul celor credincioși. De la umilul său supus Salah al-Din ibn Ayyub.

Mă întrebați când plănuiesc să reiau războiul nostru împotriva franjilor. Vă răspund că atunci și numai atunci când să fiu sigur că nu există nici o disensiune în tabăra noastră și când o să vă folosiți autoritatea pe care v-au dat-o Allah și Profetul pentru a-i pune în gardă pe toți drept-credincioșii care colaborează cu franjii pentru niște câștiguri neînsemnate să renunțe la acțiunile lor, ce fac rău cauzei noastre. După cum bine știți, încerc să îi îmblânzesc pe unii dintre prinții ale căror cetăți nu sunt departe de Euftrat. De fiecare dată au refuzat să vă accepte autoritatea și s-au dus cu mâna întinsă cerând bani și sprijin de la dușmanii noștri. Dacă puteți tine în frâu niște neisprăviți de felul ăsta, o să cuceresc al-Kuds până la anul.

Am dat atâtea bătălii în ultimii ani, încât obrajii mi-au fost întruna arși de soare. Dar, vai mie, multe dintre războaiele astea au fost duse împotriva drept-credincioșilor, ceea ce a făcut rău cauzei noastre.

Renaud, trimisul iadului, sub a cărui privire de gheață au murit atât de multe dintre femeile noastre și așa de mulți dintre copiii noștri, și a cărui teroare a făcut să

amuțească până și păsările, al cărui nume e folosit pentru a-i speria pe țăranii nesupuși, acest Renaud e încă în viață, în vreme ce marioneta lui din al-Kuds, căruia i se spune «regele Guy», refuză să onoreze condițiile armistițiului. Ostașii noștri tot mai putrezesc în temnițele din Karak, încălcându-se în mod flagrant tot ce s-a convenit între cele două părți.

Spun toate astea așa încât stăpânul celor credincioși să își dea seama că unii dintre așa-numiții drept-credincioși sunt cei care m-au împiedicat să-mi ating anul acesta scopul. Din fericire pentru noi, franjii sunt și ei dezbinați. Nobilul Raymond de Tripoli, care, așa sper, o să devină drept-credincios într-o bună zi, mi-a dat multe informații valoroase. Fiți sigur că jihadul o să fie reluat foarte curând, dacă și comandantul celor credincioși își duce la îndeplinire rolul pe care îl are în această campanie.

Vă împărtășesc îngrijorarea privitoare la faptul că nu am putut să fac pelerinajul la Mecca până acum. Îi cer iertare lui Allah de câte ori fac rugăciuni. Am atâtea de făcut ca «Sabie a credinței», încât nu am găsit încă timp să sărut Kaaba. O sa îmi îndrept greșeala asta în curând, după ce o să cuceresc al-Kuds, și o să-i aduc lui Allah mulțumiri pentru izbânda noastră la Domul Stâncii. Mă rog pentru sănătatea voastră.”

Abia a ieșit sultanul din sală ca să se ușureze, că Imad al-Din a și izbucnit.

— Scrisoarea aceasta este o rușine, Ibn Yakub, o rușine. Va trebui rescrisă de la un capăt la altul. O scrisoare de la cel mai puternic sultan din țară către calif, a cărui autoritate e mare, dar a cărui putere e mică, trebuie să fie plină de demnitate, așa cum se cuvine cuiva de rangul lui Salah al-Din. Cele transcrise de tine îi vor aduce jigniri, dar nu vor servi la nimic. Scrisoarea e formulată într-un limbaj grosolan, are un ton artăgos și nu, reușește să folosească o ironie care

să-l înșele pe calif, dar în același timp să-i facă să se alarmeze pe sfetnicii lui mai ageri la minte. Conține o greșeală gravă legată de fapte. Sultanul nostru nu se gândește decât la contele Raymond de Tripoli. E adevărat că Raymond ne-a ajutat în trecut, dar tocmai din cauza aceasta a fost acuzat de trădare și colaborare cu inamicul. Relatările făcute de iscoadele noastre arată că acum și-a găsit liniștea, a jurat să fie supus așa-numitului rege al Ierusalimului și s-a angajat să se ridice la luptă împotriva noastră. Califul trebuie înștiințat despre asta. Speranța sultanului de a-l converti pe Raymond ar putea părea o greșeală gravă în împrejurările acestea. Dacă nu ai nimic împotrivă, Ibn Yakub, o să iau și ce ai scris tu și o să pregătesc o nouă versiune până mâine.

În ciuda faptului că sultanul mă sfătuisese să nu fac asta, nu am putut să combat logica marelui învățat. I-am dat, umil, exemplarul scrisorii pe care o redactasem eu. Imad al-Din a ieșit din încăpere cu un zâmbet triumfător, lăsându-mă să înfrunt singur furia stăpânului meu. Când s-a întors, spre plăcerea și ușurarea mea, Salah al-Din era însoțit de sultana Jamila, despre a cărei reîntoarcere la Damasc fusesem informat de Amjad, eunucul, ceva mai devreme. Sultanul mi-a zâmbit cu înțeles, ca și cum ar fi vrut să spună că nu era mirat de absența lui Imad al-Din. M-am plecat în fața sultanei, al cărei chip primise binecuvântarea soarelui. Avea pielea mult mai închisă la culoare acum, dar dispăruseră ridurile făcute de necazuri, care îi brăzdaseră cândva fruntea.

— Bine ai venit, prințesă. Cetatea a fost în beznă fără lumina ta.

A râs, și mi-am dat imediat seama că își revenise după durerea pricinuită de trădarea Halimei. Râdea ca pe vremuri și i se cutremurau umerii când se uita la mine.

— Un compliment de la tine, bunul meu prieten Ibn Yakub, e la fel de rar ca o cămilă cu fundul parfumat. Și

eu mă bucur că m-am întors. E minunat, nu-i așa, cum, dacă stai la distanță de durere, rănilor sufletești cele mai adânci pot să ți se vindece mai bine decât încercând orice altceva.

Sultanul era vădit fericit de întoarcerea ei, deși pe mine mă surprindea faptul că Jamila era așa de deschisă în prezența lui. Salah al-Din mi-a citit gândurile.

— Jamila și cu mine suntem acum prieteni buni, scribule. Nu avem secrete unul față de celălalt. Știi ce a citit femeia asta în palatul tatălui ei?

Am clătinat din cap plin de respect.

— Blasfemie. Filozofie blestemată. Scepticism.

Jamila a zâmbit.

— De data asta nu greșește. Am citit pe nerăsuflăte scrierile lui al-Farabi²². El mi-a întărit o convingere pe care o aveam din instinct, anume că rațiunea umană este superioară tuturor credințelor religioase, inclusiv celor care sunt ale noastre și numai ale noastre. Scrierile lui sunt mai convingătoare decât operele lui Ibn Hazm.

Sultanul s-a strâmbat și a plecat, dar mie mi-a spus să rămân.

— Mă pregătesc să dau ordinele pentru ultima bătălie din acest jihad, Ibn Yakub, ca să arăt că religia noastră este mai bună decât cea a franjilor. Dacă îți face plăcere să asculți poveștile Jamilei, ești invitatul meu, dar îți interzic să te lași convins de ea. S-ar putea să cadă niște capete dacă nu te conformezi.

— Eu nu fac decât să spun poveștile, o, mărite sultan.

Jamila își aprinsese o pipă de *banj* și a zâmbit văzând uimirea ce mi se citea pe chip.

— Îmi permit să mă răsfăț în acest felul o dată pe săptămână. O făceam mai des când am ajuns în palat la tata, mă ajuta să îmi ostoiesc durerea. Mă liniștește, și

---

²² Abu Nasr Muhammad al-Fārābī (872-950), savant musulman și filozof al lumii islamice, cosmolog, logician, muzician, psiholog și sociolog.

totuși, dacă fumez pipă mai mult de o dată pe săptămână, îmi încetinește gândirea. Îmi e greu să gândesc sau să îmi concentrez atenția asupra unei cărți.

— Îmi pare bine să o aud pe sultană râzând iarăși ca în vremurile bune. Sper că ți-ai revenit pe de-a-ntregul și că durerea pe care ai avut-o e de-acum cu totul de domeniul trecutului.

A fost mișcată de grija pe care i-am arătat-o.

— Îți mulțumesc, prietene. M-am gândit adesea la tine cât am fost plecată. Odată chiar am avut o discuție imaginară cu tine, care mi-a adus mare mângâiere. E ciudat cum emoțiile noastre cele mai adânci, pe care le simțim până în fundul sufletului, pot fi atât de trecătoare. În literatura arabă și persană, dacă faci să devieze fluviul iubirii adevărate, el va curge neapărat printr-o vale a nebuniei. Un îndrăgostit căruia i se ia iubitul sau iubita își pierde mințile. Prostie curată. Oamenii iubesc. Le e respinsă iubirea. Suferă. Știi măcar un singur om care să își fi pierdut într-adevăr mințile? S-a întâmplat vreodată așa ceva sau e doar închipuire de poet?

M-am gândit mult până mi-a venit în minte un răspuns demn de întrebarea ei.

— Iubirea e muzica auzită mai întâi de sufletul nostru și care apoi ne trece încet în inimă. Știu situații când un îndrăgostit căruia i s-a luat iubita o pornește în jos pe o pantă abruptă și tot felul lui de viață se schimbă. Suferă de dureri de cap surde, care nu îl slăbesc deloc, și gândirea îi amortțește din cauza sentimentului că a pierdut ceva irecuperabil. O asemenea persoană a fost Shadhi, care acum nu mai e printre noi.

M-a întrerupt.

— Îmi pare rău că a murit, dar există niște limite, Ibn Yakub. Spui că iubirea e poezia sufletului și tot atunci vorbești de Shadhi, un țăp de munte necioplit. E o glumă proastă? Îți bați joc de mine?

I-am spus atunci despre tragedia care se abătuse asupra lui Shadhi, despre cum singura femeie pe care o iubise vreodată își luase viața și despre prețul pe care îl plătitise pentru greșeala și cruzimea lui. Povestea a lăsat-o fără grai.

— Ciudat cum poți să vezi un om în fiecare zi, dar să nu îi știi adevărata poveste. Mă bucur că mi-ai spus, Ibn Yakub. Așadar țăpul cel bătrân a avut și el o inimă, dar pierderea pentru totdeauna a iubirii nu l-a făcut să înnebunească. Avea totuși, din fericire, puterea de a se distanța de întâmplări și oameni și de a-i privi și pe unii, și pe alții cu detașare și indiferență. Și asta e un semn limpede că aveam de-a face cu un om întreg la minte.

— Nebunia poate lua multe forme, sultană. Când fac portretul unui îndrăgostit nefericit, poezii îl prezintă ca pe un tânăr cu plete lungi, al cărui păr a încărunțit înainte de vreme și care umblă aiurea prin deșert vorbind de unul singur sau care stă pe malul unui râu și se holbează la nesfârșit la apă, văzând în ea chipul ființei iubite și pierdute. În realitate, după cum știi chiar mai bine decât mine, nebunia poate să te facă să te gândești serios la o răzbunare plină de cruzime. Îți ascunzi sentimentele sub o mască politicoasă. Vorbești cu prietenii ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Dar sângele clocotește în tine de furie, de supărare și de gelozie și vrei să îi străpungi cu o țepușă pe cei care te-au făcut să suferi și să îi arzi în foc. Treaba asta o poți face doar în închipuire, deși și asta te ajută să îți mai ușurezi chinul și, încet-încet, reușești să îți recapeți puterea.

S-a uitat la mine și i-a revenit pe chip zâmbetul de demult, plin de tristețe.

— De câte ori l-ai ars pe Ibn Maymun, prietene?

Îmi știa și ea povestea.

— Nu despre mine vorbeam, sultană. Să îți dau alt exemplu. Cazul tânărului nostru poet Ibn Umar, care, deși are numai nouăsprezece ani, compune versuri ce

fac bărbați în toată firea să plângă. Tot Damascul îi cântă odele. În fiecare tavernă se beau cupe cu vin în cinstea lui. Tinerii le vorbesc iubitelor lor cu cuvinte pe care le-au învățat de la Ibn Umar...

— Știu totul despre băiatul ăsta, a spus ea, pierzându-și răbdarea. Ce s-a întâmplat cu el?

— Cât ai fost plecată, s-a îndrăgostit de o femeie măritată, care era mai mare decât el cu mai mulți ani. Ea l-a încurajat și tragedia inevitabilă s-a petrecut. Au devenit amănți. Soțului ei i s-a spus ce se întâmpla și omul a pus pe cineva să o otrăvească. O soluție simplă la o problemă simplă. Cu toate acestea, Ibn Umar și cercul lui de prieteni nu au vrut cu nici un chip să lase lucrurile așa cum erau. Într-o zi, după ce băuseră zdravăn și se îmbătaseră, au pus la cale răzbunarea. Soțul, un bărbat cumsecade, după cum spunea toată lumea, a fost prins într-o cursă și omorât în bătaie pe stradă. Cadiul l-a arestat pe Ibn Umar, care a mărturisit totul. Orașul era împărțit în două tabere. Cei sub patruzeci de ani voiau ca poetul să fie eliberat. Ceilalți cereau să fie ucis. Lui Ibn Umar nu îi păsa ce soartă îl aștepta. A scris mai departe până când a intervenit sultanul.

— A, da, judecata lui Salah al-Din, a spus ea râzând. Spune-mi despre asta.

— Ibn Umar a fost trimis după fiul sultanului în armată, care se adună lângă Galileea.

— Nu mă mir, a mormăit ea. Pe sultan nu îl mai interesează poezia. Acum douăzeci de ani putea să recite poezii întregi cu patimă. Să trimiți poeți să lupte în război e ca și cum ai pregăti privighetori la cuptor. O să îl aduc înapoi pe băiatul ăsta.

DOUĂZECI ȘI CINCI

*Shadhi îmi apare în vis.
Sultanul face planuri de război*

— La munte, văcarii obișnuiau să mângâie rușinea vacii în timp ce o mulgeau. Ziceau că așa dădea lapte mai mult și mai bun. Când eram copii, ne uitam la ei și ne excitam. Ce parte din trupul nevestei tale te stârnește cel mai mult, Ibn Yakub? Sâni ori fundul?

Era tipic pentru Shadhi. Adesea îmi puneă o întrebare fără să mai aștepte răspunsul. De data asta a început să râdă. Un râs zgomotos, vulgar.

Visam. Singurul motiv pentru care îmi amintesc de visul ăsta trivial e că a fost brutal întrerupt de o bătaie asurzitoare și insistentă în poarta din față. Rahela dormea încă, dar faptul că am sărit brusc din pat a deranjat-o, și soția mea a început să se miște. Am deschis oblonul. Nu se făcuse încă ziuă, deși la orizont se vedeau semnele zorilor, sub forma unei fâșii subțiri, roșii. Mi-am pus mantia pe mine și am luat-o la fugă prin curte ca să deschid poarta.

M-a întâmpinat Amjad, eunucul, cu zâmbetul lui familiar. Zâmbetul lui, care mă enervase așa de des înainte, părea acum de natură să mă liniștească.

— Sultanul vrea să fii în sala de consiliu înainte să se crape de ziuă. Ne întoarcem împreună?

— Nu! am răspuns eu cu un glas pe care nu avusesem de gând să îl fac să sune atât de aspru, un lucru pentru care imediat mi-a părut rău. Iartă-mă, Amjad. Abia m-am sculat din pat și am nevoie de câteva minute ca să mă dezmeticesc și să mă pregătesc. O să vin curând după tine.

A zâmbit și și-a văzut de drum. Era ciudat că nu se simțea jignit decât arareori. În primele câteva luni ale

șederii mele la Damasc fusesem nepoliticos cu el pentru simplul motiv că nu îmi plăcea expresia de pe chipul lui. Totuși, lui Shadhi îi plăcuse, și Jamila avusese încredere deplină în el. Combinația asta mă făcuse să îmi schimb atitudinea.

Rahela era trează de-a binelea când m-am întors în dormitor. Stătea pe saltea în capul oaselor și bea apă. Goliciunea ei m-a stârnit și mi-a venit să râd când i-am văzut sânii legănându-se în timp ce se mișca. I-am spus de visul pe care îl avusesem. Ea mi-a văzut dorința din ochi și, aruncând cât acolo cearșaful care îi acoperea restul trupului, a zâmbit și și-a întins brațele, ca pentru a-mi oferi o îmbrățișare și, poate, ceva mai mult.

— Sultanul mă așteaptă, am început eu scuzându-mă, dar ea m-a întrerupt.

— Văd asta și singură, a replicat, sărind din pat și punându-mi mâna între picioare. Sultanul e treaz și gata să încalece ca să pornească la bătlie.

Cititorule, nu am rezistat.

Am alergat mai tot drumul până în cetate. Orașul era încă adormit, deși muezinii își dregeau glasul, pregătindu-se să îi cheme pe credincioși la rugăciune. Ici și colo câte un câine stătea în fața porții și lătra la mine, care mă grăbeam să ajung la sultan.

— Ai întârziat astăzi, Ibn Yakub, a spus sultanul, dar fără vreo urmă de neplăcere în glas. Îmbrățișarea soției te-a făcut să întârzi?

Am făcut o plecăciune adâncă în fața lui, cerându-i tăcut scuze. Mi-a acceptat scuzele cu un zâmbet și, printr-un gest, mi-a arătat că voia să stau chiar la picioarele lui.

Până acum privisem doar în ochii sultanului așa că, uitându-mă acum prin încăpere, m-am pierdut cu firea când am văzut cine se mai afla acolo. Nu era o adunare obișnuită. În afară de cadiul al-Fadil și de Imad al-Din, erau prezenți acolo toți emirii care comandau diferitele

segmente ale armatelor sultanului. Nu, nu toți. Lipseau Taki al-Din și Keukburi. Sultanul spusese că sunt „cele două brațe” ale lui, fără de care era neputincios. Era felul lui de a afirma public că își punea viața în mâinile celor doi bărbați.

În ceea ce îl privește pe Taki al-Din, nu era de mirare. Era nepotul preferat al lui Salah al-Din și îl trata cum fusese el însuși tratat cândva de unchiul său, Shirkuh. De fapt, prezența lui Taki al-Din l-a făcut pe sultan să renunțe la prudența instinctivă pe care o moștenise de la Ayyub, tatăl său. Îmi spusese odată că, în vremuri de criză, s-a dat o luptă pentru sufletul lui între Ayyub și Shirkuh și că doar norocul a hotărât câștigătorul. Taki al-Din îi aducea aminte de tinerețe și, într-un fel, dorea ca nepotul lui, mai degrabă decât propriul său fiu, al-Afdal, să îi poată urma la domnie. Treaba asta o mărturisise, nu mie, ci bătrânului Shadhi, care a transmis nerăbdător informația mai departe. Era de aceeași părere cu Salah al-Din, arătându-se foarte entuziasmat.

Cu emirul Keukburi lucrurile stăteau cu totul altfel. Fusese o vreme, numai cu doi sau trei ani în urmă, când Salah al-Din îi făcuse pe toți să nu mai aibă încredere în el și ordonase să fie arestat. Era vremea când își consolida imperiul ca să se pregătească pentru ziua care sosise acum. Având ajutorul lui Keukburi și al oamenilor lui, sultanului îi trebuiseră trei zile ca să își treacă trupele pe malul celălalt al Eufratului. Pe urmă o pornise în marș spre Harran. Acolo își petrecuse dimineața jucând *chogan* cu gazda lui. Când s-a terminat jocul, păzitorii sultanului l-au arestat pe emirul Keukburi. Porumbeii au dus vestea la Cairo și Damasc.

Cadiul al-Fadil era într-unui dintre rondurile lui prin Cairo. A rămas fără grai când a auzit vestea și imediat i-a trimis în scris o rugămintă mișcătoare, din toată inima, lui Salah al-Din. Mi-a dat un exemplar din scrisoare pentru cartea mea. Iată cum sună:

„Mult milostiv și generos sultan,

Aflu dintr-o scrisoare de la Imad al-Din că sunteți supărat pe Keukburi și că ați pus să îl aresteze. Îmi aduc bine aminte de căldura și praful din Harran, care ne afectează pe noi toți, și nu ma îndoiesc aproape deloc că bunătatea și generozitatea înălțimii Voastre vă va învinge din nou supărarea. Știu că îl aveți pe Imad al-Din lângă voi, dar dacă simțiți că și prezența mea v-ar putea fi de folos și ar fi de dorit, îmi voi învinge repulsia pe care o am pentru Harran. Voi porni la drum pe catâr, voi îndura căldura nenorocită fără cort și voi fi acolo foarte curând. Sunt îngrijorat și puțin nedumerit de ceea ce aud. Cred că este o greșeală în aprecierea pe care a făcut-o sultanul.

Emirul Keukburi vă privește ca pe un tată. V-a fost mereu credincios și a dovedit acest lucru convingându-l pe fratele lui să vă susțină împotriva stăpânilor din Mosul. A fost un exemplu pentru toți cei care au dorit să vă slujească cauza. Aproximarea pe care i-ați arătat-o i s-a urcat fără discuție la cap. E ca un cățeluș care, fiind prea des mângâiat de stăpânul lui, uneori îl mușcă. Totuși mușcătura exprimă mai degrabă o afecțiune exacerbată decât supărare. Pun capul jos că Keukburi nu va trăda niciodată interesele noastre. E tânăr, ambițios și vrea să se afirme în bătălie alături de Înălțimea Voastră.

Imad al-Din spune că vă răzbunați fiindcă Keukburi promisese cincizeci de mii de dinari pentru visterie în ziua în care ați ajuns în Harran, și apoi nu și-a ținut făgăduiala, pretinzând că fusese făcută de un sol care nu îl consultase și pe el. Întrucât banii sunt pentru jihad, știu cât de mult trebuie să vă fi supărat treaba aceasta, dar generozitatea voastră este izvorul tuturor apelor curate și dulci care curg pe pământurile noastre. Iertați-l, și vă asigur că va trage învățătura cuvenită.

Al vostru umil supus, al-Fadil”.

Keukburi a fost iertat și nu l-a mai supărat niciodată pe sultan. Dar cauza nu a fost pur și simplu nedumerirea pricinuită de plata celor cincizeci de mii de dinari. Sultanul mi-a spus că problema fusese mult mai gravă. Keukburi fusese intermediar între fratele lui, emirul din Irbil, și sultan. Ca răsplată pentru credința sa, Keukburi negociase niște pământuri în plus pentru fratele lui. Odată ce sultanul a luat în mâinile sale toată regiunea, Keukburi propusese ca pământurile date fratelui său să fie transferate în proprietatea lui. Asta îl înfuriase pe sultan, pentru care credința față de familie este o probă decisivă pentru caracterul unei persoane. Respinsese propunerea cu dispreț și începuse să se îndoiască de credința lui Keukburi față de el.

Lucrurile astea nu i-au fost divulgate lui al-Fadil de Imad al-Din pentru simplul motiv că marele învățat se îndrăgostise lunea de emirul din Harran. Dacă e să spunem lucrurilor pe nume, era un bărbat chipeș, deși nu avea înclinație pentru plăcerile prețuite de merituosul nostru bibliofil.

După câteva luni Keukburi a fost iertat. Nu avea să mai calce niciodată pe alături în relația cu Salah al-Din. A învățat, așa cum prezisese cu atâta înțelepciune al-Fadil, că pe lumea asta erau câteva lucruri mai prețioase pentru sultan decât toate bogățiile Chinei și Indiei. Printre ele era să îți ții cuvântul și față de prieteni, și față de dușmani. Nu încăpea discuție cu el în privința asta, ca să nu mai spunem că nu putea fi convins că există o altă cale de urmat.

Keukburi recăștigase încrederea sultanului, și acum, chiar când ne strânseserăm în adunarea asta, el și Taki al-Din aveau tabăra așezată în valea Galileii și așteptau cu răbdare sosirea lui Salah al-Din. Numai atunci puteau să își ducă planurile la îndeplinire.

Mi-am dat seama că, pentru prima dată, fusesem invitat să asist la un consiliu de război. Era clar că

sultanul vorbea de ceva timp. Întrucât întreruperea produsă de sosirea mea întârziată trecuse, și-a continuat munca de convingere cu vorbe pline de viclenie și linguseală.

— Dorințele noastre sunt întotdeauna strivite de realitate. Așa cum o să vă spună bunul nostru Imad al-Din, acesta e unul dintre adevărurile vieții. Puțini dintre noi pot spune că tot ce au vrut li s-a împlinit. Dușmanii mei, și nu sunt puțini la număr, îi spun califului: „Salah al-Din preferă să ne atace pe noi și să îi uite pe cei care nu i-au fost credincioși”. Spun că tot ce mă interesează este să îmi aduc familia la putere și să strâng bogății. Așa fac ei, și de asta mă acuză pe mine. E mult mai ușor, bănuiesc, să dai toată vina pe mine. Și totuși, până la sfârșitul anului, limbile astea o să amuțească pentru totdeauna. Știu că unii dintre voi nu vor să îi atace pe franji în clipa asta. Poate că aveți dreptate să vă temeți, dar cei care amână prea multă vreme, cei care merg doar până la jumătate sfârșesc de obicei prin a-și săpa singuri groapa. Să vă spun cinstit. Nu mai avem timp. Doar Allah știe cât mai am de adăstat pe lumea asta. Când mă uit la voi, văd bărbați care au luptat în așa de multe bătălii, că au îmbătrânit înainte de vreme. Văd fire albe în bărbile tuturor. Nici unul dintre noi nu mai are mult timp. Iscoadele noastre spun că franjii au între douăsprezece și cincisprezece mii de cavaleri și douăzeci de mii de soldați pedestrași ca să le apere Regatul Ierusalimului. Trebuie să pregătim o armată care să le frângă șira spinării. O armată de dreptcredincioși care o să se urce pe zidurile din al-Kuds și să facă în așa fel ca strigătul bine-cunoscut și mângâietor, Allah e mare” să se audă din nou în orașul ăsta mare. De data asta trebuie să îi lovim așa de tare, încât să plece de pe pământurile noastre și să nu se mai întoarcă niciodată. Armata noastră e singura care poate face așa ceva. Nu pentru că Allah ne-a dat mai multă minte sau mai multă putere, ci pentru că numai noi avem un

asemenea scop. Atitudinea noastră hotărâtă, nimic altceva, o să dea putere celor care luptă sub steagul nostru. În curând o să ștergem pentru totdeauna pata pe care ne-a lăsat-o înfrângerea suferită din cauza barbarilor ăstora. Nu am de gând să încep să mă laud, plin de fală, căci din cauza asta au ajuns dreptcredincioșii așa de rău. Totuși, sunt plin de încredere. Soldații noștri din Misr și Sham ar putea să înfrângă singuri dușmanul, dar acum toată lumea vrea să fie de partea noastră. Emirii din Mosul, Sinjar, Irbil și Harran vor cu toții să fie reprezentați în armata noastră. Kurzii din munții de dincolo de Tigru ne promet un grup de luptători. În trecut, adesea nu le-au convenit succesele pe care le-au avut tata și unchiul meu, Shirkuh. Acum s-au jurat să ni se alăture în bătălia pentru al-Kuds sau să moară încercând să facă asta. Solul lor a venit ieri și mi-a spus că o să lupte de partea noastră numai dacă li se dă voie să fie primii care să ia cu asalt orașul. Ciudat, nu-i așa, Imad al-Din, cât de departe și de repede ajunge mirosul izbânzii?

Era clar că marele învățat nu dormea, stătuse doar cu ochii închiși mai tot timpul cât ținuse sultanul discursul.

— O, conducător al celor victorioși, nu vin ei aici doar după mirosul victoriei, care le intră pe nări. Simt foarte clar că istoria noastră este pe punctul de a căpăta un alt chip. Vor să le spună copiilor și nepoților că au luptat alături de Salah al-Din în ziua ce va să vină.

Lui Salah al-Din, care de obicei era surd la lingușeli grosolane, nu i-au displăcut vorbele lui Imad al-Din.

— Măine plec din Damasc și mă alătur armatei noastre care se strânge pentru ultima mare încercare. O să plecăm toți la ore diferite și pe drumuri diferite, în caz că franjii au pus la cale un atac. Dacă mi se întâmplă ceva înainte sau în timpul bătăliei, nu vă irosiți vremea jelind. Terminați ce ne-a dat Allah de făcut și să nu-l lăsați pe dușman nici o clipă să creadă că moartea unei singure persoane ne-ar putea face să ne dezorganizăm.

Plecați acum, și fie ca Allah să vă dea puterea de care avem nevoie pentru a obține victoria. Nu este alt Dumnezeu decât Allah și Mahomed e Profetul lui!

Emirii au plecat care încotro, dar nu înainte de a-l îmbrățișa pe sultan și de a-l săruta pe amândoi obraji. Odată ritualul terminat, sultanul s-a întors spre cadiul al-Fadil, spre Imad al-Din și spre mine.

— Vreau să fiți toți lângă mine. Imad al-Din ca să compună scrisori prin care să le cerem să se predea cu totul, al-Fadil ca să fiu sigur că nu fac greșeli în felul în care mă port cu propriii noștri emiri și Ibn Yakub ca să scrie totul pe pergament. Orice a venit Allah pentru noi, fie izbândă, fie înfrângere, copiii noștri și copiii copiilor noștri nu vor putea uita ce sacrificiu am făcut noi pentru viitorul lor.

Era prima dată când sultanul mă pomenise laolaltă cu al-Fadil și Imad al-Din. Să scriu că eram măgulit ar însemna să nu spun nici pe departe ceea ce simțeam. Mi-a recunoscut valoarea și doar asta ajungea ca să mă facă să mă simt în al nouălea cer. Abia așteptam să o iau la fugă spre casă pentru a-i spune Rachelei, dar am încetinit pasul când mi-am dat seama că avea să urmeze o altă lungă despărțire.

Înainte să plec din cetate, mi-a apărut în față Amjad, eunucul cu păr blond. Am scos un geamăt. El a râs.

— De data asta te cheamă sultana Jamila. Vrea să i te înfățișezi. Binevoiește și vino după mine.

Nu mi-a părut niciodată rău să vorbesc cu Jamila, căci discuțiile cu ea îmi îmbogățeau cunoștințele despre lume și mă făceau să înțeleg mai bine emoțiile omenești. Dar în ziua asta voiam să îi împărtășesc Rahelei bucuria mea, căci ardeam de nerăbdare să îi spun despre mica mea victorie. Mi-ar mai fi alinat durerea despărțirii, dar nu eram decât un scrib și trebuia să mă supun poruncilor. Așa că, precum un câine credincios, l-am urmat pe Amjad în camera specială unde sultana îi primea pe vizitatorii de parte bărbătească. Radia de

bucurie și a zâmbit când am intrat. Zâmbetul mi-a înmuiat inima și m-am simțit vinovat fiindcă voisem să o evit. O vedeam doar a doua oară după ce se întorsese de pe pământurile din sud și mi-am dat seama că avusesem dreptate când îmi spusese că își revenise de tot.

— Bine ai venit, Ibn Yakub, și felicitări. Mi se spune că o să fii unul dintre cei trei înțelepți care o să îl însoțească pe sultan și o să ia aminte la bătălia bătăliilor. Și eu o să fiu singura femeie, înțeleaptă sau nu, care o să meargă cu voi.

Mi-a văzut expresia de pe chip și a început să râdă.

— A rezistat el cât a rezistat, dar tot eu am ieșit învingătoare. Am încuviințarea lui. O să am cortul meu și garda mea specială de eunuci, sub conducerea lui Amjad, și un număr oarecare de mameluci bine instruiți. Keukburi nu trebuie să afle până ce nu ajungem acolo. Știi că e însurat cu sora mea mai mică. Dacă ar afla ea, s-ar da de ceasul morții, încercând să stea în același cort cu mine. Dar Salah al-Din mi-a interzis să spun altcuiva în afară de tine, căci, dacă nu ai nimic de scris, o să ne ținem de urât unul altuia. Am multe să-ți spun, dar o să vorbim pe drum. Mâine plecăm și e aproape vremea prânzului. Trebuie să mai stai și tu un pic cu soția și fiica ta.

I-am mulțumit și tocmai voiam să plec, când a început din nou să vorbească. Mai avea și altceva să îmi spună. M-am așezat pe perna de la picioarele ei.

— M-am întâlnit cu Halima aseară. Am mâncat împreună. Are încuviințarea să își ducă fiul la Cairo, unde o să aștepte din nou să-i trezească sultanului pofta de ea. M-am mirat când mi-a trimis un mesaj în care îmi cerea să ne întâlnim dar nu m-am tulburat. Ce ziceai odată, că vechiul tău prieten Ibn Maymun scrisese despre emoții?

M-a mirat faptul că l-a pomenit pe Ibn Maymun, dar am rămas și eu netulburat.

— Cred că a scris că emoțiile din suflet înrăuiesc funcționarea trupului și aduc schimbări mari și profunde în starea noastră de sănătate. Dacă emoțiile care produc starea de rău și tulburările nu sunt ținute în frâu, ajungem să ne simțim prost față de noi înșine și față de toți cei din în jurul nostru.

A râs din nou.

— Ibn Maymun ăsta al tău e într-adevăr un mare filozof. Ajunge până în străfundurile inimilor și sufletelor noastre. Poți să îi spui că are dreptate. Mă simt iar bine. Emoțiile care mi-au chinuit sufletul au dispărut pentru totdeauna. Când m-am întâlnit cu Halima, nu eram sigură ce o să fac. Nu știam la ce să mă aștept de la ea și de la mine. În cazul ăsta, a fost ca și cum m-aș fi întâlnit cu o străină. M-a lăsat rece, Ibn Yakub. În cele din urmă și-a cerut scuze pentru că m-a vorbit de rău față de însoțitoarele și prietenele ei, care erau scursoarea scursorilor din harem. Voia să fim din nou prietene și, cu un zâmbet ce îți stârnea mila, a încercat să mă înmoaie, spunând că demonii îi ieșiseră în sfârșit din cap și că era iar cea de pe vremuri. Nu voiam să fiu crudă sau să fac pe nebuna cu nepăsarea mea, așa că am zâmbit și am spus că înțeleg, dar că nu putem reface ce s-a pierdut. Părea tristă și avea ochii plini de lacrimi, dar cu inima mea împietrită nu am simțit nimic. Locul pe care îl ocupase ea odată în viața mea fusese luat de alte lucruri, între care și operele marelui al-Farabi. Așa că i-am urat toate cele bune și i-am spus că sper să își găsească prieteni buni la Cairo și să facă din fiul ei o ființă omenească cinstită și educată. Spunând cuvintele astea, am plecat și am lăsat-o. Crezi că am fost peste măsură de aspră? Să nu te prefaci. Vorbește deschis.

M-am gândit o clipă și i-am spus adevărul.

— Mi-e greu să spun, fiindcă v-am cunoscut pe amândouă, când erați în culmea fericirii. Am văzut cum vă simțeați tu cu ea și ea cu tine. V-am invidiat pe amândouă. Și pe urmă, când mintea nu i-a mai mers

cum trebuie, nu te-a respins pur și simplu doar pe tine. Și pe mine m-a dat la o parte, căci îi aduceam aminte de trecutul ei diavolesc. În locul tău aș fi făcut la fel, o, sultană, dar nu sunt și nu am fost nicicând în pielea ta. Dacă mi-ar cere, aș reînnoda prietenia cu ea. Are nevoie de prieteni.

— Ești un om bun, scribule. Acum du-te la soția ta și ia-ți rămas-bun. Plecăm mâine dimineată în zori.

Nu mă gândeam la Halima și la Jamila când mă întorceam acasă din cetate. Ibn Maymun era cel care nu îmi ieșea din cap. Ce spusese Jamila despre el nu mă duruse atunci, dar acum deschisese răni vechi. Furia mea amarnică nu mai era îndreptată împotriva Rahelei, ci împotriva celui care o sedusese și care era foarte venerat. Dacă l-aș fi văzut pe stradă, aș fi luat o piatră și i-aș fi crăpat capul. Gândul ăsta plin de violență m-a tulburat mult, totuși m-a și liniștit până am ajuns în curtea exterioară a casei noastre.

Rahela m-a întâmpinat cu vești noi. Fiica noastră se logodise cu fiul cantorului de la sinagogă. Pe tată îl cunoșteam bine, era un om inteligent și citit. Cât despre fiu, Rahela mi-a spus că era de meserie legător de cărți.

— Citește cărțile pe care le leagă?

— Întreab-o pe fică-ta.

I-am aruncat o privire lui Maryam și a fost de ajuns ca să aflu tot ce trebuia să știu. Copila părea foarte fericită cu alegerea pe care o făcuse maică-sa. Întrebarea pe care o pusesem a devenit de prisos. Era o senzație ciudată. În curând fata asta, în jurul căreia noi ne construiserăm viața, urma să plece din casa noastră și să intre în casa altui bărbat. Cum avea să schimbe acest lucru relațiile dintre Rahela și mine? O să îmbătrânim împreună fără să simțim vreo durere sau o să ne înstrăinăm unul de altul? Nu am putut să mă gândesc prea mult, fiindcă insistau să mă duc și să fac cunoștință cu băiatul. Nu le spusese încă veștile pe care le aveam eu, dar, dat fiind faptul că urma să plec, trebuia să îl văd

pe tânărul care avea să îmi ia fata. Cu greu am făcut-o pe Rahela să nu vină cu mine.

Când am intrat în sinagogă, cantorul m-a îmbrățișat. M-a dus la el acasă, unde fata lui ne-a făcut niște ceai. Nevasta îi murise cu câțiva ani în urmă și fata cea mai mare ținea frâiele gospodăriei. Vestea despre sosirea mea trebuie să fi ajuns repede. Abia ne băuserăm ceaiul, când tânărul cu pricina a și dat buzna în casă și a rămas nemișcat în fața mea. M-am ridicat în picioare și l-am îmbrățișat. Bunătatea părea să fie scrisă pe chipul lui. Instinctul îmi spunea că era un băiat bun, dar totuși îmi răsunau în urechi vorbele lui Shadhi: „Cu cât par mai drăguți, cu atât sunt mai brutali”. Dar bătrânul vorbea despre franji, și băiatul ăsta era fiul unui prieten.

Mai târziu, când am ajuns din nou acasă, am încuviințat unirea celor doi. Când emoția s-a potolit în sfârșit, i-am spus Rahelei că plecam a doua zi din porunca sultanului. A primit bine vestea. Mamă și fiică, amândouă m-au îmbrățișat când le-am spus că țin foarte mult ca nunta să se facă cât mai repede cu putință. Nu trebuiau să aștepte întoarcerea mea. În noaptea aia, în pat, Rahela mi-a șoptit la ureche:

— Poți să îți închipui, bărbate, că o să avem un nepot? Nu ți-am putut dăruia un băiat, dar Maryam a noastră o să poată, și încă curând, sunt sigură.

Cu gândul la nepoții închipuiți care o să vină, am înțeles de ce vestea despre plecarea mea într-un război, în care aș fi putut fi ucis, nu produsese o durere mai mare. Am înțeles, dar aș minți dacă aș spune că nu am fost un pic îndurerat.

IERUSALIM

DOUĂZECI ȘI ȘASE

Sultanul își așază tabăra și soldații încep să se adune din toate colțurile imperiului

Drumul în sine a fost lipsit de evenimente. Ne-au trebuit două zile ca să ajungem la Ashtara. Nimic nu se poate compara cu chinurile pe care le-am îndurat când am mers de la Cairo la Damasc. Era îngrozitor de cald. De cum am lăsat în urmă câmpiile verzi și râurile de lângă Damasc, pomii s-au împuținat văzând cu ochii. Starea mea de spirit a început să se înrăutățească. Ce te deranjează când ești în deșert e faptul că nu există nici o pasăre care să anunțe zorile. Dimineața vine pe neașteptate, și nici nu apuci bine să te trezești și să te întinzi, că soarele a și început să ardă.

Sultanul poruncise să așezăm tabăra la Ashtara, un orașel înconjurat de câmpii întinse. Aici puteam să simulăm mici bătălii și eram blagosloviți cu o cantitate nelimitată de apă, ceea ce avea mereu o importanță crucială, care sporea însă de o sută de ori în vremuri de conflict. În următoarele douăzeci și cinci de zile ne-am pregătit pentru bătăliile ce ne stăteau în față.

Soldați, arcași și spadasi au început să se adune din toate colțurile imperiului. Încet, încet tabăra noastră a crescut și a tot crescut, până ce întreaga așezare a fost coplesită de marele oraș de corturi care răsărise în mijlocul ei. O sută de bucătari, cu trei sute de ajutoare, pregăteau mâncare pentru armată. Sultanul ținea morțiș ca toată lumea să mănânce aceleași feluri. Le-a spus emirilor și secretarilor lui că regula asta simplă aducea aminte de începuturile credinței lor. Trebuiau să știe atât prietenii, cât și dușmanii că, în jihad, toată lumea era egală în fața lui Allah.

Spre marele amuzament al emirilor, lui Imad al-Din i-a venit greu să își ascundă mâhnirea. A mormăit în barbă că începuturile religiei lor fuseseră cândva, demult de tot, și ca acum ar fi la fel de important să le dea posibilitatea franjilor să observe bogăția și varietatea bucătăriei din Damasc. Sultanul s-a încruntat și a pus astfel capăt acestei lipse de respect. Imad al-Din avea gusturi foarte deosebite, care puteau fi satisfăcute doar de bucătarii a două localuri din Damasc. Pentru cei mai mulți dintre oameni, tabăra avea de toate, din belșug. Erau mai multe zeci de bucătari și fiecare avea treizeci de oale sub comanda lui. Într-una dintre oalele astea intrau nouă capete de oaie. Pe lângă asta, niște băi speciale fuseseră săpate în pământ și căptușite cu lut. Sultanul știa că stomacul și igiena unei armate erau de importanță crucială în menținerea unui moral ridicat.

Rutina din tabără a fost hotărâtă din prima zi și nou-veniții erau inițiați din momentul când soseau. Trompete și răpăit de tobe, accentuate de strigătul muezinului, trezeau toată tabăra la răsăritul soarelui. Aceasta era singura chemare la o rugăciune colectivă, excluzându-i pe creștini și evrei, care erau scutiți, deși trebuiau să se scoale la aceeași oră. Era urmată de un mic dejun substanțial, al cărui rol era să îl țină pe soldat în putere până la masa de seară. Urma o scurtă perioadă de recreere, care era folosită în special pentru defecare. Șiruri nesfârșite de bărbați ieșeau din oraș ca să își golească măruntaiele în șanțuri săpate pentru scopul ăsta și acoperite cu nisip din două în două zile ca să mai îndepărteze duhoarea. Un al doilea răpăit de tobe îi chema pe oameni la luptă cu sabia, trageri cu arcul și călărie, toate organizate cu grijă. Pedestrașii trebuiau să alerge două ore în fiecare zi.

Nu trecea o zi fără să se petreacă ceva. Au sosit steagurile califului pentru a fi primite de sultan în uralele mulțimii, însoțite de strigăte ca „Allah e mare”. Asta nu l-a oprit pe al-Fadil să îi facă lui Imad al-Din

niște comentarii în șoaptă, dar destul de tare ca să ajungă la urechile mele:

— Cel puțin a trimis steagurile abbasizilor, dar o să moară de frică dacă sultanul nostru cucerește al-Kuds. Asta o să îl facă pe Salah al-Din cel mai puternic conducător din lumea Islamului.

— Da, a spus chicotind marele om de litere, și astrologii lui îi spun deja să se ferească de cel care se roagă primul la Domul Stâncii, căci va veni la Bagdad și va fi întâmpinat ca adevăratul calif.

Faptul că sultanul nostru stârnise gelozia califului nu mai era un secret. Toți negustorii care mergeau de la Bagdad la Damasc veneau doldora de bârfe de la curte, multe din ele exagerate, dar unele confirmate de alte surse, adică de iscoadele lui Imad al-Din, care îi trimiteau știri din primul oraș al credinței. Surprinzător era disprețul cu care cei doi bărbați, cei mai apropiați sultanului, îl priveau pe calif.

Nu eram nici de o săptămână la Ashtara, și deja ne simțeam ca acasă. Nu din cauza bunei întocmiri a taberei, ci pentru că ne simțeam ca frații. Chiar și cadiul al-Fadil recunoștea că nu trăise niciodată așa ceva în timpul campaniilor anterioare. Soldații vorbeau cu emirii ca egali, fără să amenințe disciplina din armată. În ceea ce îi privește, emirii, la porunca clară a sultanului, dădeau mare importanță mesei de seară, pe care o luau împreună cu oamenii lor, întingând cu pâinea în același castron și rupând carnea de pe același ciolan.

Asta era starea de spirit care domnea când, într-o dimineață, au fost văzute steagurile kurzilor în depărtare. Un sol s-a repezit să îi spună sultanului, care mergea călare cu Taki al-Din și Keukburi. Eu, pe bietul meu armăsar, încercam să mă țin după ei. Cei trei discutau dacă tactica lor tradițională de atac și retragere, care datora mult parților și care era ideală pentru formații mici de călăreți pricepuți și foarte bine

instruiți, putea fi aplicată în cazul unei armate așa de mari precum era cea care se aduna la Ashtara.

În aceste clipe cruciale solul a anunțat sosirea războinicilor kurzi. Cei trei generali au izbucnit în râs, căci indisciplina kurzilor era bine-cunoscută. Shirkuh era singurul conducător care reușise să le împlânzească sălbăticia. Până acum cei mai mulți refuzaseră să lupte sub comanda lui Salah al-Din. Susțineau că nu avea curajul unchiului său și viclenia tatălui Tocmai de aceea sosirea lor a fost salutăată cu bucurie de sultan, iar noi ne-am alertat zdravăn caii ca să ajungem înapoi în tabără.

Kurzii sosiseră și îl întâmpinaseră pe sultan pe limba lor. Conducătorii lor au venit în față și l-au sărutat cu înfocare pe Salah al-Din pe amândoi obraji. El s-a întors spre mine cu o lacrimă în ochi. M-am apropiat de el și mi-a șoptit la ureche:

— Tare aș vrea să fie Shadhi aici ca să vadă ziua asta. Mulți și-l amintesc bine.

În noaptea aia alcoolul din caise fermentate a pus stăpânire pe tabără. Chiar și sultanul a fost văzut luând o înghițitură dintr-o ploscă îmbrăcată în piele, care devenise lucioasă de cât de mult fusese folosită. Pe urmă kurzii au început să cânte. Era un amestec ciudat de jelanii de îndrăgostiți și de cântece de speranță și iubire. Un războinic mai bătrân, care băuse prea multă apă tare de caise, i-a întrerupt pe toți cu un cântec fără perdea. A cântat despre femeia pe care o dorea, că ar putea să aibă un ghioc fierbinte ca un cuptor. Nu a mai fost în stare să continue, căci fiii lui l-au luat deoparte și nu l-am mai văzut până a doua zi.

Seara s-a terminat cu un dans de război al kurzilor, în care mai multe perechi de luptători săreau peste focul de tabără cu săbiile scoase din teacă, având expresii sălbatice pe chip, și se auzea zăngănitul săbiilor.

Când mă întorceam în cort, i-am văzut pe emirul Keukburi și pe Amjad, eunucul, prinși într-o discuție cu

un om de înălțime medie, pe care nu l-am recunoscut. Era evident un nobil, probabil din Bagdad. Era îmbrăcat în culorile califului și avea un turban negru de mătase, care se potrivea cu barba lui bogata. Chiar și la lumina stelelor se vedea strălucirea splendidă a unei pietre prețioase sângerii, aflate în mijlocul turbanului. M-am plecat în fața lor când i-am văzut, și Amjad m-a prezentat străinului. Era Ibn Said din Alep, care își pierduse graiul când era copil și putea să comunice doar prin gesturi.

— Cum ți s-au părut kurzii, Ibn Yakub? m-a întrebat Keukburi.

— Dau armatei sultanului culoarea de care are nevoie așa de mult, am răspuns eu politicos, dar mutul din Alep a început să gesticuleze ca un nebun.

Amjad, eunucul, a dat înțelept din cap și ne-a tradus mișcărilor pe care le făcea Ibn Said cu mâinile.

— Ibn Said vrea să știți că toți kurzii nu sunt buni decât să scoată tot ce pot dintr-un oraș. Sunt vulturii credinței noastre și ar trebui folosiți cu chibzuință.

Keukburi s-a încruntat.

— Sunt sigur că Ibn Said știe că sultanul e și el kurd, și de aceea nu pot înghiți jignirea cu inima ușoară.

Străinul a început din nou să dea din mâini, atingându-și piatra de pe turban. Amjad îi urmărea fiecare mișcare cu ochi de vultur și dădea tot timpul din cap.

— Ibn Said spune că știe prea bine de unde e sultanul. Spune că toate pietrele prețioase sunt urâte până nu le șlefuește și nu le lustruiește cineva. Sultanul e o asemenea piatră prețioasă, dar oamenii de la munte mai au încă nevoie de mult rafinament.

Keukburi a zâmbit și era gata să comenteze ceva când a apărut Taki al-Din și l-a luat de lângă noi. Erau amândoi invitați să bea ceaiul cu sultanul. După ce au plecat ei, am început și eu să mă mișc. Deodată mutul Ibn Said a început să vorbească.

— Știam că l-am păcălit pe Keukburi, Ibn Yakub, dar am crezut că ai simțul observației mai ascutit.

Glasul îmi era familiar, dar chipul... și pe urmă, când Amjad râdea, am știut că barba și turbanul aveau scopul să deghizeze pe cineva. Sub ele am descoperit trăsăturile familiare ale sultanei Jamila.

Am răs cu toții și am fost invitat în cortul lui „Ibn Said” ca să beau o cafea cu ea și cu Amjad, eunucul. Jamila nu putea trăi fără cafea, iar boabele îi erau trimise de tatăl ei și în ultima vreme, de sora ei de la Harran. Fără discuție era cea mai bună cafea din tot Damascul, și probabil că Jamila avea dreptate să spună că și din Arabia, și, prin urmare, din întreaga lume.

Am stat în fața cortului, savurând aroma și uitându-ne la stele. Nici unul din noi nu prea avea chef de vorbă. Observasem asta și în celelalte zile. Soldați și emiri stăteau adesea tăcuți, cufundați în gânduri, înainte de a se duce la culcare.

La ce se gândeau? Ce le trecea prin minte? Se gândeau oare, ca mine, ca Jamila și ca Amjad, la bătăliile care aveau să vină? La ce avea să urmeze, izbânda sau înfrângerea? Se putea și una, și alta. Nimeni nu putea nega sentimentul de solidaritate dintre toți acești oameni care mășăluiau împreună. Solidaritatea se năștea când își dădeau seama că, dacă o să reușească să îi izgonească pe franji din al-Kuds, armata asta, din care făceau și ei parte, avea să rămână de-a pururi în istorie.

Solidaritatea le dădea un singur țel, când se gândeau doar la victorie, dar acești soldați erau și ființe umane de sine stătătoare. Aveau mame și tați, frați și surori, neveste, fii și fiice. Oare o să îi mai vadă pe cei dragi? Adevărat, era vorba despre un jihad, și asta însemna că aveau să se ducă drept în ceruri, fără a mai ține seamă de îngeri. Dar ce o să fie dacă cei de lângă ei nu reușesc să ajungă în ceruri? Ce o să fie atunci? Gânduri de felul ăsta nu le dădeau pace când se bucurau de cerul nopți

înainte de a închide ochii. Știu acest lucru fiindcă am vorbit cu mulți dintre ei și le-am auzit poveștile.

— Dacă pierdem, a spus Jamila, și dacă Salah al-Din moare, îmi iau băieții și mă întorc la tata. Nu vreau să stau în Damasc și să văd și alte războaie, al căror unic scop e să stabilească cine o să-i urmeze la tron. Bănuiesc că e firesc să ai gânduri negre în ajunul unui război. Totuși, presimt altceva. Simt cu tărie ca o să câștige războiul ăsta. Hai să mergem la culcare, Ibn Yakub, și fii atent să nu îmi trădezi secretul.

I-am urat noapte bună Jamilei cea cu barbă, dar sultanul avea alte planuri pentru mine. Tocmai când mă duceam la mine în cort, una dintre gărzile lui m-a oprit să îmi spună că sultanul îmi poruncește să mă duc la el fără întârziere. M-am dus în grabă să îmi iau pana, călimara și teancurile de hârtie.

Cortul sultanului era surprinzător de modest. Era un pic mai mare decât al meu, iar patul din colț nu era diferit de cel pe care dormeam eu. Singurul semn al rangului său era un covor mare de mătase, care acoperea nisipul și pe care stătea el, rezemându-se de un morman de perne. Lângă el erau emirul Keukburi și Taki al-Din. Sultanul avea inima ușoară. S-a uitat la mine și mi-a făcut cu ochiul.

— Cine e Ibn Said ăsta din Alep, care îi insultă pe războinicii mei kurzi?

— Un oarecare, conducător al celor victorioși.

— Sper să ai dreptate. Keukburi e convins că e vreo iscoadă.

— Iscoadele, am răspuns eu, țin de obicei morțiș să se pună bine cu dușmanul. Îi lingușesc fără rușine pe cei mai buni, ca să inducă în eroare. Străinul din Alep e unul dintre scepticii lumii ăsteia. Are un bici în loc de limbă și o minte așa de ascuțită, că ar putea tăia o cămilă în două.

Sultanul a râs.

— Ai descris-o cum trebuie pe sultana Jamila.

Toată lumea a râs de vorba asta de duh, iar Keukburi, nedându-și seama că gluma se făcea pe seama lui, a râs mai tare decât cei mai mulți ca să arate că aprecia într-adevăr săgeata la adresa cumnatei lui.

Nici nu am apucat bine să exploatăm faptul că Keukburi nu avea habar de adevărata identitate a lui Ibn Said, că s-a și deschis intrarea cortului și s-a ivit fiul cel mai mare al sultanului, al-Afdal. Avea șaptesprezece ani. S-a plecat în fața tatălui lui și ne-a salutat pe noi toți cu un zâmbet curtenitor. Crescuse de când îl văzusem eu ultima dată, cu mai mult de un an în urmă. Avea barba frumos tunsă și toată comportarea lui te făcea să îți dai seama că ai în față o persoană cu autoritate. Mi-i aminteam pe el și pe frații lui când erau mici la Cairo și învățau să meargă călare. Îl văzusem pe băiatul ăsta învățând să lupte cu sabia călare și pe jos.

Presupunând că tatăl și fiul voiau să fie singuri, Taki al-Din, Keukburi și cu mine ne-am ridicat să plecăm. Sultanul le-a dat voie celorlalți doi să plece, dar mie mi-a făcut semn să stau pe loc. După ce plecaseră cei doi, i-a dat voie fiului lui să se așeze.

Băiatul luptase în prima bătălie din viața lui cu mai multe săptămâni în urmă și îi scrisese tatălui său cu mult foc, comparând primul lui război cu deflorarea unei fecioare, o analogie care nu fusese deloc pe placul lui Imad al-Din. Bombănise că al-Afdal putea să fie orice altceva, numai un maestru al stilului în proză nu. Salah al-Din era un tată iubitor, dar sever. De la sosirea fiului lui, i se schimbase starea de spirit. Pe chip i se vedea o asprime ce nu prevestea nimic bun pentru prințul cel tânăr, care, ca și mine, dându-și seama de asta, s-a încruntat la vederea mea. I-am zâmbit blând, iar el și-a întors capul în altă parte, neprivindu-și tatăl în ochi.

— Uită-te la mine, Afdal! Suntem pe punctul de a da o bătălie în care s-ar putea să mor. Iscoadele noastre spun că regele franjilor, Guy, a oferit o mare recompensă cavalerului care o să îmi străpungă inima cu lancea.

Băiatul a fost mișcat până la lacrimi.

— O să fiu mereu lângă tine. O să mă omoare pe mine
întâi.

Sultanul a zâmbit, dar chipul nu i s-a destins.

— Ascultă la mine, băiete, a continuat el. Ești încă tânăr. Înțelege un lucru. Pe câmpul de bătaie trebuie să meriți respect și să îl câștigi. Unchiul meu Shirkuh mi-a dat o șansă când eram tânăr ca și tine, doar că eu nu am avut nici un fel de putere până mult mai târziu. Shirkuh nu crezuse niciodată ca autoritatea se poate moșteni. I-am fost recunoscător deși, la vremea aceea, m-am simțit ca unul care, deși nu știe să înoate, e aruncat într-un râu și trebuie să învețe să înoate și în același timp să ajungă pe malul celălalt. Crezi că, dacă ești băiatul sultanului, soldații și emirii o să te respecte? Poate că vor ca tu să crezi asta, dar ai fi un prost dacă ai face așa ceva. După ce ai luptat împreună cu ei, ai înghițit nisip și ai simțit gustul sângelui, atunci s-ar putea să înceapă să te considere egal cu ei. După ce ai luptat cu ei de mai multe ori, s-ar putea să înceapă să te respecte. Dreptul de a da porunci nu atrage după sine respectul. Imad al-Din și al-Fadil te-au educat bine. Sunt încredințat că știi bine istoria tuturor marilor războaie pe care le-am purtat de pe vremea Profetului, odihnească-se în pace, dar faptul că știi asta, deși foarte important, nu o să îți fie de ajutor pe câmpul de bătaie. În război, experiența te învață mult mai multe. Ce înveți din cărți poți la fel de ușor să uiți, dacă nu ai memoria lui Imad al-Din. Experiența pe care o ai îți rămâne toată viața, până când mori. Te-am chemat fiindcă mi s-a spus că, acum câteva săptămâni, ai pus la îndoială, în fața emirilor, autoritatea vărului tău și a fiului fratelui meu, Taki al-Din, poruncindu-i să ducă la îndeplinire ceva care era pe dos față de ceea ce hotărâse el deja. A fost disciplinat și a făcut ce ai cerut. În locul lui, unchiul meu Shirkuh și cu mine ți-am fi tras o palmă peste fața aia cu barbă tunsă frumos. Din fericire, poruncile tale nu au dus la un

dezastru. Altfel ar fi trebuit să te cert în public. Vreau să fie limpede un lucru. Taki al-Din e mâna mea dreaptă. Am încredere în judecata lui. Îmi pun viața în mâinile lui. Dacă, în timpul bătăliei, Allah hotărăște că mi-a venit sorocul, Taki al-Din e singurul emir pe care soldații îl respectă cu adevărat și care ar mai putea să îi ducă pe ai noștri la izbândă. Voi lăsa porunci în sensul ăsta. Poți învăța multe urmărindu-l pe vărul tău și stând lângă el, dar asta depinde numai de tine. Vreau să te duci mâine-dimineață la el, să îi ceri iertare pentru ce ai făcut și să îi săruți pe obraji. Ai înțeles? Acum du-te la culcare.

Moștenitorul ales de sultan era stingherit fiindcă fusese muștrat. S-a plecat în fața noastră, a amândurora, și a ieșit din cort.

— Crezi că am fost prea aspru, Ibn Yakub?

— Întrucât nu am un băiat, o, sultane, nu sunt eu cel care trebuie să judece relațiile dintre un tată și fiul lui, dar ce ai spus în calitate de conducător e pe deplin îndreptățit. S-a simțit ofensat, dar mai mult din cauza faptului că mă aflu și eu de față. Ar fi suportat mai bine dacă nu eram eu aici, dar un prinț tânăr care aspiră să fie un bun conducător trebuie să învețe să își croiască singur drum prin lumea asta.

— Eu, unul, nu aș fi putut să mă exprim mai bine, scribule. Am vrut să fii de față ca să scrii totul și să rămână parte din istoria familiei noastre. Dacă se dovedește că e un sultan bun, o să aprecieze vorbele astea, căci s-ar putea să aibă nevoie să le folosească și el cu fiul lui. Lasă-mă acum. Cred că o să îmi petrec noaptea explorând mintea lui Ibn Said. O să trimit după sceptica noastră din Alep ca să îmi încălzească patul și să îmi stimuleze gândurile.

M-am uitat la el uimit. Ochii îi străluceau, dar oare cum avea să primească Jamila vestea despre explorarea pe care intenționa să o facă sultanul? Nu se mai culcase cu el de mulți ani și privirea lui spunea clar că exact asta avea în cap.

DOUĂZECI ȘI ȘAPTE

Povestea lui Amjad, eunucul, și cum a reușit să se împreuneze în ciuda betesugului său

Ashtara, care se află la o depărtare de trei zile de mers la sud de Damasc, e așezată pe un platou în vârful unui deal mare. Eram acolo de aproape o lună. Sultanul era încântat de progresul pe care îl făceau soldații. Deși aveau să fie întotdeauna neînțelegeri între unitățile de luptă care se adunaseră sub comanda sa, acum simțea că toți înțelegeau cum voia el să se lupte în război. Fusesse necesar mult timp pentru a le lamuri înțelesul diferitelor semne și sunete. Fiecare unitate își desemna câte un membru care să fie cu ochii pe cortul sultanului. Pentru trupele din depărtare posibilitatea de a înțelege ce însemnau steagurile care se mișcau era o problemă de viață și de moarte, tot la fel cum era interpretarea corectă a răpăitului de tobă pentru soldații din imediata apropiere a sultanului. A durat ceva până să se explice toate astea emirilor și nobililor care comandau diferitele grupe și unități de luptă din armatele lui Salah al-Din.

Într-o zi, după rugăciunile de dimineață, acesta își lua micul dejun în cortul lui. Doar Taki al-Din și eu eram de față. S-a uitat în ochii nepotului lui și a spus râzând:

— Praful care se va înălța când armata mea o să meargă în pas de marș spre al-Kuds o să întunece soarele!

A fost singura dată când l-am văzut emoționat de perspectiva războiului. Se angajase în conflict exact în acest moment nu pentru că stătea bine din punctul de vedere al puterii militare, ci din motive de stat. Avea în spatele lui cea mai unită armată de drept-credincioși care se adunase vreodată pentru a lupta împotriva necredincioșilor. Erau și evrei, și creștini, dar în număr mic. Mulți dintre ei pur și simplu așteptau momentul potrivit ca să se convertească la credința profetului

Islamului. Totuși, aici nu intrau și coptii. Credința lor bine înrădăcinată și ostilitatea neîndurătoare față de Roma și Constantinopol făcea din ei aliați firești ai lui Salah al-Din.

Plecasem din cortul sultanului când Amjad, eunucul, m-a luat de braț și mi-a șoptit:

— Ibn Said, mutul, vrea să te duci la el.

L-am urmat fără un cuvânt. Tot nu mă obișnuisem cu noua identitate a Jamilei. Doar când i-au sclipit ochii am recunoscut femeia din spatele costumului cu ajutorul căruia se deghizase; glasul puteam să i-l aud numai în intimitatea cortului ei.

— Salah al-Din îmi spune că ai fost șocat când ți-a mărturisit dorința de a mă avea, pe care o simțea în partea de jos a trupului acum câteva nopți. Așa e?

Nu am putut niciodată să mă obișnuiesc cu femeia asta întotdeauna mă lua prin surprindere. Amjad, eunucul, a râs când a văzut cât de încurcat eram. Cum să îi răspund?

— Adevărul, Ibn Yakub. Ca întotdeauna, adevărul.

— Nu am fost șocat de faptul că sultanul a spus că voia să te culci din nou cu el. Era firesc pentru el. Ești frumoasă și...

Începuse să nu mai aibă răbdare.

— Și sunt singura femeie din tabără. Da, da, asta o știi foarte bine, dar ce te-a șocat, mare scrib?

— Gândul la cât de înjosită te-ai simți dacă ai fi silită să te supui dorințelor unui bărbat.

A zâmbit și și-a mângâiat barba falsă.

— Și eu m-am gândit la asta. Ce suflet nobil ai, dacă îți dai seama în ce situație grea mă aflam. După cum vezi, am scăpat cu viață. Sunt obișnuită cu sultanul tău. Nu aș fi putut să îmi dau trupul nici unui alt bărbat sau, cu atât mai puțin, unui eunuc.

Amjad, eunucul, a sărit ca ars. Părea jignit de remarca pe care o făcuse Jamila. Dându-și seama de

asta, ea l-a mângâiat pe cap și i-a cerut iertare în șoaptă, potolindu-l imediat.

— Să încerci să îl faci pe Amjad să vorbească despre trecutul lui e ca și cum ai scoate un dinte din gura unui crocodil.

Eunucul a zâmbit, încântat de atenția care i se dădea. Jamila i-a dat înainte în încercarea de a-l face să se hotărască.

— Cine știe dacă vreunul dintre noi o să trăiască sau o să moară peste câteva săptămâni? Astăzi trebuie să ne spui povestea ta, Amjad. Avem noroc că e scribul aici. Ibn Yakub o să scrie totul în cărțulia lui și astfel vei intra în nemurire. Ce spui de asta, prietene cu păr roșu?

Acum am observat pentru prima dată trăsăturile lui Amjad. Roșul părului era accentuat de albul pielii. Avea ochi cenușii. Era mult mai înalt decât mine, iar eu sunt mai înalt decât sultanul. Nu mă interesase niciodată ca persoană, dar apropierea lui de Shadhi și de Jamila mă făcuse să-l îndrăgesc la răndu-mi. L-am luat și eu pe șleau.

— Amjad, am spus eu. Shadhi mi-a vorbit adesea despre tine. Îți prețuia foarte mult inteligența și, cu toate astea, știm puțin unul despre celălalt. Cine ești? Când ai venit la Damasc și cum ai ajuns să fii însoțitorul sultanului?

I s-au umplut ochii de tristețe și a oftat, după care a început să vorbească cu glasul lui blând și egal.

— Motivul pentru care m-am împotrivit poruncii de a vorbi despre mine e faptul că știu foarte puțin despre trecutul meu. Sunt un *saqalabi*, treaba asta se vede din felul în care arăt, și sunt eunuc, ceea ce mă face să mă simt ca un animal în cușcă. După cum știți amândoi, sunt tot felul de oameni ca mine. Sunt unii eunuci al căror mădular a fost tăiat de tot. Varietatea asta e foarte cunoscută regilor și sultanilor care își urmăresc femeile ca niște tigri și sunt gata să se repeadă la ele la primul semn de trădare. Își închipuie că se poate avea

încredere deplină într-un eunuc al cărui membru a fost tăiat de tot tocmai din pricina asta. Ciudat cum gradul de încredere al unor nobili și emiri depinde de gradul în care a fost schilodit un eunuc. Dacă ar vrea într-adevăr să evite orice contact fizic între un eunuc și o femeie, ar trebui să taie mai mult decât un nenorocit de mădular. Degetele de la mâini, de la picioare și limba de o vioiciune minunată ar trebui și ele să fie îndepărtate. Dar eu am renunțat de mult să studiez lipsa de consecvență a emirilor și sultanilor. Sunt alții ca mine, care au fost pur și simplu castrați și vânduți bisericilor. Acolo ne învață cum să cântăm spre lauda lui Isa și, în timpul liber, ostoim poftele preoților și episcopilor. Soarta mi-a fost prielnică. Nu am trecut printr-un asemenea calvar. Am fost castrat când aveam patru sau cinci ani, cumpărat de niște negustori evrei pe pământurile bulgarilor și vândut la piață în Andalus. Aici am fost cumpărat de un alt negustor, care credea în Allah și Profet și care m-a adus la Damasc. Toate astea mi le-a spus familia căreia i-am fost vândut la vârsta de șapte ani. După cum sultana știe foarte bine, credința noastră interzice ca băieții sau bărbații să fie castrați. Așa că singurul mod prin care sultanii și emirii noștri pot căpăta eunuci e să îi cumpere de la biserici sau să îi elibereze din tirania preoților după ce un oraș a căzut în mâinile urmașilor Profetului. Atunci devenim dreptcredincioși și ne convertim de bună voie la credința lui Allah, fiindcă nu am fost niciodată tratați mai bine sau fiindcă nu am avut vreodată așa de multă influență și putere. Sultana înțelege bine că inteligența nu stă în mădularul, ci în creierul unui bărbat. A-i considera pe eunuci lipsiți de putere doar din cauza scopirii e o prostie, după cum mulți conducători, regretatul sultan Zengi fiind unul dintre ei, au descoperit-o pe propria lor piele. Știu cel puțin trei clici diferite de eunuci doar în cetate. Sunt credincioase sultanului. Totuși, după ce moare el, o să aibă poziții diferite în lupta pentru

succesiune. Eu nu fac parte din nici una dintre ele și, din acest motiv, toată lumea are și nu are încredere în mine. E o situație fericită pentru că îmi spun ce vreau să știu, dar își țin secrete comploturile. Iar asta nu-mi displace deloc. Dacă aș ști de vreun plan de a-l omorî pe al-Afdal, i-aș spune șambelanului fără cea mai mică șovăială. Înțeleptule și bunule Ibn Yakub, m-ai întrebat ce îmi aduc aminte din copilărie. Vai de sufletul meu, nu îmi aduc aminte nimic legat de părinții mei sau când și de ce m-au vândut. Poate că erau țărani săraci și aveau nevoie de bani. Sunt mai mulți eunuci în Damasc care mi-au spus că propriii lor părinți i-au castrat și i-au vândut negustorilor veniți în numele patriarhului din Constantinopol. Nu îmi aduc aminte nimic despre călătoria de pe pământul bulgarilor spre Andalus sau apoi spre Damasc. Am fost vândut de negustorul care mă cumpărase în Andalus negustorului Daniyal ibn Yusuf. Familia lui m-a tratat cu bunătate. M-au învățat să scriu și să citesc de parcă eram propriul lor copil. M-au îmbrăcat și au avut grijă să mănânc bine. Am știut întotdeauna că eram diferit de restul familiei, fiindcă nu dormeam în casă. Stăteam în căsuța bucătarului. Era totdeauna foarte cald și cămăruța avea un miros respingător, care venea de la corpul și hainele bucătarului. Nu și-a bătut niciodată joc de mine și, întrucât era un bucătar bun, l-am iertat pentru mirosul neplăcut pe care îl răspândea. Când am ajuns la șaisprezece ani, stăpânul a zis că aveam o înclinație naturală pentru cifre și m-a scos din casă. În fiecare dimineață mergeam cu el la lucru în suk, unde avea două magazine. În primul se vindeau țesături și covoare: satin și brocarturi din Samarkand, mătase din China, muselină și șaluri din India și covoare persane. În magazinul de alături se vindeau numai săbii, și astea erau de cea mai bună calitate. Stăpânul mi-a spus că una dintre săbiile pentru sultanul Salah al-Din fusese cumpărată din magazinul lui, deși, mai târziu, Shadhi

mi-a zis că nu putea fi vorba de așa ceva. Toate armele sultanului erau făcute special pe măsura lui de meșteri care lucrau în armurăriile ce fuseseră înființate anume la Cairo și Damasc. Magazinul de țesături a fost vizitat într-o zi de sultana Ismat, odihnească-se în pace, și de suita ei. Vorbesc acum de vremea când era măritată cu marele Nur al-Din, nu cu sultanul nostru. Eram în prăvălie în ziua aia și pe ea a impresionat-o felul în care vorbeam cu doamnele care o însoțeau. Am refuzat să mă tocmesc și am ținut cu dinții de prețul hotărât de stăpân. Nu aveam habar cine erau doamnele astea mari sau de unde veneau. Sultana a râs de obrăznicia mea și într-o săptămână m-a luat la palat. Când a descoperit că eram eunuc, nu a mai putut de bucurie. Am fost pus în slujba haremului, ca mesagerul ei special pentru lumea din afară. După moartea lui Nur al-Din s-a măritat cu sultanul nostru. Restul îl știți. Îmi pare rău că viața mea a fost atât de lipsită de evenimente.

Acum îmi dădeam seama de ce era așa de prețuit Amjad de cei care aveau încredere în discreția lui. Știa multe dintre secretele cele mai întunecate ale palatului, dar refuzase să le divulge. Poate că prezența mea îl oprise să facă asta. Poate că nu voia să dea cu bâta în baltă cât era Jamila acolo, căci pe urmă ea ar fi putut să creadă că, dacă e în stare să vorbească despre alții în fața ei, la fel de ușor ar fi putut să facă același lucru în ce o privește pe ea față de alții, și atunci încrederea se ducea pe apa sâmbetei.

În aceeași zi, după masa de seară, am rezistat la toate încercările celorlalți de a mă face să iau parte la diferitele jocuri cu care se distrau soldații. Nu eram dispus să gust societatea semenilor mei. Gânduri morbide începuseră să îmi năpădească mintea. M-am întors în cortul meu și am început să meditez asupra stadiului în care ajunseseam în viață. Nu era oare prematur să o scurtez în săptămânile și lunile care aveau să vină?

Chiar și cortul începea să mă apese și, doritor fiind să scap de gândurile inutile care mi se adunaseră în cap, m-am hotărât să o pornesc pe jos în noapte ca să îmi recâștig liniștea interioară, respirând aerul rece și urmărind mișcarea stelelor.

Mă așezasem pe o moviliță și mă gândeam la Rahela, când cineva m-a atins ușor cu mâna pe umăr. Crezusem că sunt singur și atingerea m-a făcut să mă înfior de frică. În astfel de vremuri te gândești imediat la iscoade ale franjilor, dar glasul îmi era cunoscut.

— Te rog din suflet să mă ierți pentru că te-am speriat, Ibn Yakub. Și mie mi s-a părut că mă apasă tabăra în seara asta și m-am hotărât să vin după tine aici. Ar fi trebuit să îți dau un semn mai devreme că sunt aici, dar am simțit că voiai să fii singur un timp.

Era Amjad. Un sentiment de ușurare mi-a alungat furia ce mă cuprinsese din cauză că fusesem urmărit în felul ăsta plin de viclenie. Amjad făcuse asta cu un scop anume.

— Mi-am dat seama că nu ai crezut tot ce v-am povestit ție și sultanei Jamila despre viața mea în dimineața asta.

I-am spus din nou că nu așa stăteau lucrurile. Nu aveam motiv să pun la îndoială adevărul celor spuse de el. Nemulțumirea mea, căci nu era nimic altceva, fusese stârnită de faptul că mi-am dat seama că știa mult mai multe decât a binevoit să divulge. Jamila simțise asta cu mai multă acuitate decât mine și se enervase din cauza a ceea ce spusese ea că era refuzul lui Amjad de a se implica în orice problemă. Eunucul a zâmbit când i-am spus de ce se enervase Jamila.

— Știu de ce era supărată. În trecut i-am spus totul. Ceea ce le interesa atât pe ea, cât și pe doamna Halima era faptul că nu puteam să mă bucur de plăcerile din dormitor. Într-o buna zi m-au asaltat cu întrebări și au insistat amândouă să le arat ce mai rămăsese din bărbăția mea. Nu am vrut, dar nu s-au lăsat. În cele din

urmă le-am satisfăcut dorința. Nu s-au uitat mult, dar s-au folosit de asta ca să mă șantajeze. Dacă nu le țineam la curent cu ce făceau celelalte femei din harem, aveau să îi spună sultanului că le-am arătat ce a mai rămas din mădularul meu. Halima a fost cea care m-a amenințat în felul ăsta. Jamila a văzut pe chipul meu cât eram de speriat, și imediat a încercat să mă liniștească, spunându-mi că era o glumă și să uit tot ce se întâmplase. Cu toate astea, Halima mă întreba mereu despre celelalte femei și trebuia să îi spun câte o frântură din ce se petrecea acolo. Adesea născoceam ceva ca să o distrez. Totul a fost bine atâta timp cât Halima și Jamila au rămas prietene apropiate. Necazul cel mare a apărut doar când s-au înstrăinat. Halima le-a spus câtorva prietene de-ale ei ce spusesem eu despre ele și, într-o seară, cinci dintre ele, urmărite de Halima, care le stârnise foarte tare, m-au înconjurat și au început să mă biciuiască. Încă am urmele umilirii. Doi oameni m-au ajutat mult după calvarul ăsta. Când i-am spus prin ce trecusem, Shadhi s-a înfuriat așa de tare, că a vrut să îi spună sultanului. A trebuit să îmi folosesc toate tertipurile ca să îl opresc, dar cred că i-a trimis vorbă Halimei avertizând-o că, dacă nu se potolește, o să-și petreacă zilele, atâtea câte i-au mai rămas, într-o casă prăpădită dintr-un sat îndepărtat. Jamila a fost și ea uluită. Așa se face că am devenit prieteni apropiați și, în prezența ei, am jurat în numele lui Allah că nu o să mai spun povești niciodată. Până acum câteva săptămâni, Jamila m-a ajutat să îmi respect jurământul. Pe urmă, dintr-odată, într-o seară și, pe nepregătite, a început să mă întrebe de Halima. Am tăcut și am clătinat din cap. Tăcerea mea a supărat-o și nu am mai vorbit până azi-dimineață. Bănuiesc că și-a spus că, în fața ta, poate o să mi se dezlege limba. Știu ce vrea să afle și îi înțeleg motivele, dar sunt legat printr-un jurământ în fața lui Allah. Nu am ce face altceva decât să o dezamănesc.

Ascultându-l în noaptea aia la lumina stelelor, am înțeles cum de fuseseră seduși Shadhi și Jamila de glasul blând al eunucului. Acum mă subjugase și pe mine. Eram nedumerit de faptul că tot continua să vorbească despre Halima. Oare ce putea să știe? Oare ce știa?

— Și eu sunt întristat de povestea ta, Amjad. Îmi dau seama de ce voia Shadhi să îi spună sultanului. S-ar fi terminat totul imediat. Îți respect de deplin jurământul de a nu spune povești și nu doresc să ți-l încâlci. Totuși, sunt sigur că tot ce voia Jamila să știe era adevărul despre Halima. Jurământul tău se referea la scorneli și minciuni. Nu am dreptate?

O vreme nu a răspuns și deodată liniștea maiestooasă a deșertului a început să ne apese. Eram gata să îmi reformulez și să repet întrebarea, când a început să vorbească din nou.

— Ca de obicei, ai dreptate, Ibn Yakub, dar ce voia Jamila să știe mă privea și pe mine. Dacă i-aș fi spus tot adevărul, treaba asta i-ar fi distrus respectul pe care îl avea pentru mine, ceea ce înseamnă mult. De fapt, țin la asta mai mult decât la orice pe lume. Tristul adevăr e că, într-o noapte, când aproape adormisem, Halima a intrat la mine în dormitor. Și-a dat la o parte mantia care îi acoperea goliciunea, s-a întins lângă mine și a început să mă mângâie pe trup și să dezmierească ceea ce ea și Jamila, odată, demult, priviseră de la distanță. În numele lui Allah, îți jur, Ibn Yakub, că un timp am crezut că visez. Abia când s-a urcat pe mine și a început să se miște în sus și în jos pe curmalul ăsta mititel, fără curmale, dintre picioarele mele mi-am dat seama că totul era adevărat, dar atunci, chiar dacă aș fi vrut, era prea târziu ca să mă opun sau să mă plâng. Chiar și cele mai mari îndoieli pot fi risipite de plăcere. După ce s-a terminat, Halima a plecat. Nu reușiserăm să schimbăm nici măcar un cuvânt. Mă simțeam ca un animal. Poate că și ea simțea același dezgust care mă copleșise pe mine, sau poate ca nu. S-a întors de mai multe ori și ne-

am împreunat în tăcere. Totul s-a sfârșit așa cum începuse. Brusc. După asta, ne feream privirile de câte ori ne întâlneam, iar ea mă evita și, cum am aflat mai târziu, obișnuia să le spună tot felul de măști pe socoteala mea noilor ei prietene. Una dintre ele, care mai târziu s-a certat cu ea, mi-a spus ca Halima le mărturisise tuturor că singurul fel de a scăpa de amintirea Jamilei, pe care o întâlnea peste tot, era să se urce pe mine. Totul se află în harem. Nimic nu rămâne secret. Sunt convins că era urmărită și gurile rele îi spuneau Jamilei, care, deloc nelalocul ei, voia să audă o confirmare sau o tăgăduială de pe buzele mele. Nu puteam să îi spun nimic, Ibn Yakub. Ar răni-o foarte tare și ne-ar strica prietenia. Pentru mine, o după-amiază de discuții cu Jamila valorează cât toate nopțile cu Halima. Nu sunt nici măcar plăceri pe care le-aș putea măsura pe aceeași scară. Minteia Jamilei are asupra mea înrăurirea unui afrodisiac. Când râde, cu mine, îmi intră soarele în suflet. Pe ea o iubesc cu adevărat și aș fi gata să mor la porunca ei. Acum știi tot. Taina mea vinovată a ieșit în sfârșit la iveală.

Am rămas înmărmurit când am auzit mărturisirea lui Amjad. Unde dădusem eu greș, reușise un eunuc. M-am uitat stele, rugându-mă încet ca bolta cerească să se prăbușească peste mine. Voiam să îmi ucid toate amintirile, în noaptea aia m-a trezit un vis. Se făcea că eram castrat de o femeie al cărei chip era desfigurat de o căutătură hidoasă. Era Halima.

DOUĂZECI ȘI OPT

Ne sunt aduse la cunoștință neînțelegerile dintre franji

Două dintre iscoadele noastre în tabăra franjilor, niște negustori de religie coptă, îi spusese lui Taki al-Din ce se petrecea în Regatul Ierusalimului. Era sfârtecat de lupta dintre cei doi cavaleri importanți ai regelui Guy. Contele Raymond de Tripoli îl povățuia pe rege să fie prudent și să se apere, ceea ce însemna să rămână în Ierusalim și să nu o pornească la drum așa încât să cadă direct în capcana ce era pregătită de Salah al-Din. Regele însuși era mai înclinat să creadă ceea ce susținea Renaud de Châtillon. Cavalerul simțise că e rost de vărsare de sânge. Punea la îndoială integritatea contelui Raymond, acuzându-l că de fapt e prieten cu Salah al-Din și un fals creștin. Renaud credea că balanța puterii se înclina în favoarea franjilor. Zicea că toți cavalerii și pedestrașii lor puteau să fie mai vicleni și să ducă de nas armatele sultanului

La un moment dat cei doi bărbați aproape se luaseră la bătaie. S-ar fi luptat atunci, chiar acolo, dacă regele nu ar fi apucat o cruce de lemn și nu s-ar fi băgat între ei. Îi silise pe cei doi cavaleri să jure că nu o să se mai certe și o să lupte împreună pentru a-i înfrânge pe necredincioșii sarazini.

Taki al-Din le-a pus întrebări amănunțite celor două iscoade. Le-a întrebat cât de mare este de fapt armata lui Guy, de ce cantitate de provizii ar avea nevoie ca să supraviețuiască în afara orașului, despre numele celor care ar prelua comanda templierilor și a cavalerilor de Malta și de cât timp am avea nevoie ca să primim vești despre situația armatei franjilor, în cazul în care ar fi așa de proști să părăsească Orașul Sfânt și să îl înfrunte

pe sultan pe propriul lui teren. Negustorii s-au uitat unul la altul și au râs.

— Emirul nu trebuie să își facă griji din cauza asta, a spus cel mai bătrân. Fratele meu răspunde de păstrarea proviziilor de care au nevoie Guy și Renaud. O să ne spună de îndată ce are informațiile. Porumbeii sunt gata de drum.

Taki al-Din a zâmbit.

— Unchiul meu m-a lăudat întotdeauna pentru că mă pricep să citesc oamenii. Nu mi-ați dat niciodată informații greșite și nu mi-ați dezamăgit încrederea pe care am avut-o în voi. Pentru treaba asta sultanul o să vă răsplătească. Cortul vostru e pregătit. Vă rog să vă odihniți și să vă refaceți puterile până la masa de seară.

Peste două zile am primit veștile pe care le așteptam. Renaud de Châtillon câștigase bătălia ca să intre în grațiile lui Guy Franjii se pregăteau chiar atunci să plece din Orașul Sfânt și să vină să lupte pe terenul nostru. Sultanul s-a luminat la față când a auzit vestea. A ținut neapărat să fie verificată și reverificată. A trebuit să mai așteptăm o zi până ce am primit confirmarea dintr-o altă sursă. Numai atunci a poruncit Salah al-Din să fie trecute în revistă toate trupele lui a doua zi dimineată, la șase mile nord de Ashtara, în localitatea Tell Tasil, care se află pe drumul principal ce duce spre valea Iordanului.

— Vreau să stau pe o colină și să mă uit la toată armata, Ibn Yakub, a spus el. „Ridichile sunt ca oamenii, au multe forme și mărimi”, spunea prietenul nostru Shadhi. În afară de unitățile mele de luptă, cei mai mulți dintre oamenii ăștia sunt noi. Sunt ridichi din pământuri pe care nu le-am arat. Hai să vedem cum sunt față de ai noștri.

Vestea că franjii părăsiseră Orașul Sfânt ca să lupte cu noi s-a răspândit în toată tabăra într-o jumătate de oră. Veștile de genul ăsta nu pot fi niciodată ținute secret prea multă vreme. Efectul a fost o schimbare

totală în starea de spirit a oamenilor. Dacă până acum fuseseră liniștiți și puțin cam prea încrezători în puterile lor, știrea că s-ar putea să intre în luptă peste câteva zile i-a făcut nervoși, un pic țăfnoși și, da, chiar să se teamă.

Sultanul știa bine că moralul schimbător poate să aducă atingere entuziasmului celei mai bune armate în ajun de bătălie. A dat poruncă să se strângă tabăra. Nu îl mai văzusem niciodată așa. Părea că e peste tot în același timp. Într-o clipă îi vedeam pe el și pe emirii lui grăbindu-se să cerceteze depozitul și să îi pună în gardă pe cei care răspundeau de provizii. Cu mantiile fluturându-le în vânt, păreau de la distanță niște corbi uriași. Dădeau porunci să fie pregătite cămilele, catării pe care îi foloseau la aprovizionare și căruțele, să se scoată din pământ țărșii de la corturi în timpul nopții, pentru ca acestea să poată fi strânse și împachetate la revărsatul zorilor. În clipa următoare, spre mirarea mea, sultanul însuși se cățara pe un turn de asediu construit de curând ca să vadă dacă o să reziste. Eram alarmat din cauza riscului inutil la care se expunea, dar tânărul al-Afdal, care stătea lângă mine și îl urmărea pe tatăl lui, a râs și mi-a alungat îngrijorarea.

— Suntem obișnuiți să se poarte așa înaintea unei bătălii Vrea cu orice preț să ajungă acolo unde există riscuri. Zice că treaba asta îi face pe oameni să aibă încredere. Dacă sultanul poate să moară, atunci pot și ei.

— Și o să te lase să îți riști viața, tinere prinț?

Prințul cu barba frumos tunsă s-a schimbat la față.

— Nu. Zice că trebuie să trăiesc pentru cazul în care cade el. Așa că sarcina mea în bătălie e să fac cunoscute poruncile pe care le dă el și să stau lângă cortul și steagurile lui tot timpul. M-am dus la vărul meu, Taki, și i-am cerut să lupt alături de el, dar are și el porunci pe care trebuie să le împlinească. Nu e drept. Am luptat deja în două bătălii, dar asta o să fie cea mai importantă.

— Ai răbdare, Ibn Yusuf. O să îți vină și ție timpul. O să trăiești și tu, fără ca nenorocirea să te urmărească. O să guvernezi, o să judeci și o să îți crești fiii așa cum ai fost crescut tu. Sultanul se gândește la binele tău. Un copăcel trebuie să fie apărat de vânturile fierbinți, în așa fel încât și el să poată crește și să dea roade.

Moștenitorul tronului din sultanat a devenit țăfnos.

— Ibn Yakub, te rog nu încerca să fii ca Shadhi. El a fost unul singur.

Cu vorbele astea pline de trufie tânărul m-a lăsat într-ale mele, deși n-am avut parte de liniște mult timp. Amjad, eunucul, cum rar îl mai văzusem, mi-a șoptit la ureche că Ibn Said, mutul, vrea să mă duc acolo. Când mergeam spre cortul ei, Amjad m-a pus în gardă că sultana era foarte prost-dispusă și că el avea să mă lase singur cu ea. În curând mi-a fost clar de ce era Jamila atât de prost-dispusă.

— Salah al-Din a dat poruncă să nu mi se îngăduie să merg cu armata. Zice că primejdia e prea mare și că prezența mea nu e îndreptățită. I-am explicat cu răbdare că vorbește ca un om la fel de isteț ca un fund de cămilă. S-a supărat foarte tare din cauza asta și m-a dat la o parte. Chiar i-a spus lui Amjad să pregătească întoarcerea mea la Damasc. Așa ca, în vreme ce voi mergeți să cuceriti al-Kuds, eunucii și o femeie o să se îndrepte spre Damasc. Te avertizez dinainte, Ibn Yakub, de data asta nu o să îl ascult. Amjad, bietul de el, tremură ca varga. Nu îndrăznește să nu i se supună lui Salah al-Din. I-am spus că sunt în stare să am grijă de mine. Călăresc mai bine decât mulți dintre voi și am tras adesea cu arcul la țintă. Ce părere ai?

Era furioasă la culme, iar eu i-am urmat sfatul lui Ibn Maymun pentru astfel de situații și i-am dat niște apă. A sorbit încet din pahar, ceea ce a liniștit-o puțin.

— Sultană, mă simt onorat și e un privilegiu pentru mine să fiu prietenul tău, dar te rog să nu te opui voinței sultanului de data asta. Are și așa destule pe cap, fară

să își mai facă griji pentru siguranța ta. Știu că nu îți stă în fire să te supui orbește. Prima ta reacție e întotdeauna să te opui poruncii lui, dar știu cât de mult te iubește și cât de mult preț pune pe povața ta. L-am auzit adesea spunând că tu, nu el, ai o minte pe care te poți bizui. Fă-i pe plac doar de data asta. A zâmbit.

— Așa deci, poți să fii și viclean. Nu am știut asta până acum. Sunt gata să îți urmez sfatul, cu condiția să îmi răspunzi la o întrebare. Batem palma?

Am fost așa de uimit de cererea asta ciudată încât, fără să mă mai gândesc, am dat nerăbdător din cap.

— Când tu și Amjad v-ați plimbat noaptea prin deșert acum câteva zile, ți-a spus de câte ori a lăsat-o pe Halima să-l călărească?

Fusesem ademenit într-o capcană uriașă. Mă luase pe neașteptate și nu a trebuit să spun nici o vorbă. Chipul meu, pe care se vedea cât de vinovat sunt, i-a spus tot ce voia să știe.

— Amjad! am auzit-o strigând. Curvă nenorocită! Ar fi trebuit să ți-o taie de tot atunci, la început. Vino aici!

M-am gândit că ăsta ar putea fi un moment potrivit ca să mă furișez neobservat din cortul ei.

A doua zi de dimineață, devreme, la lumina trandafirilor a zorilor din deșert, am plecat spre Tell Tasil. Lumea era binedispusă, dar nota ciudată a râsului, un pic prea tare și prea plin de entuziasm, era dovada că unii emiri erau nervoși, căci ei erau cei care râdeau în felul ăsta. Nu ne-a trebuit mult ca să ajungem la Tell Tasil. De obicei, Salah al-Din își trecea în revistă trupele când se afla pe o colină, și întotdeauna călare. De data asta s-a abătut de la tradiție. Le-a dat instrucțiuni pedestrașilor să împingă un turn de asediu până în locul unde era el. M-a invitat să mă urc cu el, dar expresia de pe chipul meu l-a făcut să rădă și să își retragă invitația. În locul meu l-a luat sus cu el pe al-Afdal. Am rămas la baza construcției mari din lemn, pe care o amplasa de obicei pentru a escalada zidurile cetăților dușmane.

Odată ajuns acolo, și-a ridicat brațul. Trâmbițașii și-au făcut mesajul să se audă cu tărie, iar un răpăit de tobe a dat semnalul că lupta a început. Apoi, cu steagurile negre ale califilor abbasizi și cu stindardul sultanului însuși înaintea, cu Taki al-Din și Keukburi în armuri, cu priviri crunte și cu săbiile ridicate, a pornit cu soldații pe lângă turn. Era o privesc nemişcată. După cei zece mii de călăreți veneau arcașii pe cămile, și pe urmă un șir lung de pedestrași.

Până și luptătorii kurzi reușiseră să își țină în frâu instinctele nesupuse. Au trecut pe lângă sultan în formație exemplară. A trebuit mai mult de o oră ca să treacă toată lumea și praful s-a preschimbat într-un nor gros. Salah al-Din arăta mulțumit când a coborât din turn. O dată a fost și el profund impresionat de ceea ce văzuse. Toate astea păreau să îi fi alungat prudența obișnuită.

— Cu armata asta și cu voia lui Allah, pot să înfrâng pe oricine. Într-o lună, Ibn Yakub, sinagoga voastră din ceea ce voi numiți Ierusalim și moscheea noastră din ceea ce noi numim al-Kuds o să fie din nou plină. N-am nici o îndoială.

În aceeași zi, într-o vineri, o zi pe care sultanul o prefera de obicei pentru a începe un jihad, am pornit spre Marea Galileii. Am ajuns la al-Ukhuwana tocmai după apusul soarelui. Aici ne-am așezat tabăra ca să petrecem noaptea.

DOUĂZECI ȘI NOUĂ

Ajunul bătăliei

Cercetașii care porniseră înainte îi trimiseseră vorbă sultanului că franjii își adunau cavalerii și soldații la Saffuriya. Unii dintre emiri voiau să îi tragă un pic mai în afară, dar alah al-Din a clătinat din cap.

— Lăsați-i acolo deocamdată. O să treceți râul și o să-i așteptați pe dealuri, lângă Kafar Sebt. O să vină ei în goană când voi cuceri Teveriya. O să fie furioși, iar furia pe terenul ăsta poate fi fatală. De îndată ce o să primiți vești că Allah ne-a răsplătit cu o victorie nemaipomenită, o să mergeți peste tot ca să puneți pază lângă fiecare fântână, pârâiaș și râu. Pe urmă așteptați unde sunteți cu lăncile pregătite ca ghearele de leu. Taki al-Din o să vină cu mine. Keukburi o să comande armata aici. Nu uitați că pământurile franjilor sunt pline de păduri. Umbra nu e niciodată departe. Allah o să le arate ce putere are soarele. Lăsați-i să se coacă în cămășile lor de zale.

Emirii nu își puteau ascunde admirația. Au suspinat de bucurie și au început să-i aducă laude.

— Cei care își pun speranțele în Înălțimea Voastră nu sunt dezamăgiți nicicând. Sunteți singurul care își apără toți supușii de franji. În Înălțimea Voastră avem...

Sultanul i-a redus la tăcere cu un gest de enervare.

S-a răspândit repede vestea că sultanul hotărâse să cucerească Teveriya, orașul căruia romanii i-au spus Tiberiada. Nu duceam lipsă de voluntari care voiau să cucerim fortăreața franjilor. Situată în partea de sud a Mării Galileii, fusese lăsată în pace în trecut datorită armistițiului dintre Salah al-Din și contele Raymond de Tripoli. Acum, că Raymond se alăturase franjilor la Saffuriya, eram liberi să cucerim orașul.

Nerăbdarea oamenilor de a lupta era motivată nu atât de cauza nobilă, de nevoia de a lupta împotriva greșelii și de a apăra adevărul, de dorința de a-i zdrobi pe necredincioși și de a-i întări pe drept-credincioși, cât de speranța într-o victorie ce avea să vină curând. Mai presus de orice, sperau că o parte din bogățiile acestei lumi supuse pieirii ar fi putut să cadă în mâinile lor. Salah al-Din nu a primit voluntari. Și-a ales propriii lui soldați, pe care îi pusese la încercare de nenumărate ori.

— Ei sunt cărbunii aprinși ai credinței noastre. Cu ei o să iau Teveriya prin surprindere.

În vreme ce sultanul a pornit în marș ca să cucerească vechea fortăreață romană, Keukburi a trecut râul. După câteva ore a așezat tabăra, la douăzeci de kilometri spre răsărit de tabăra franjilor, pe un mic platou, la sud de un sat care purta numele de Hattin. Spre supărarea mea, care nu era deloc de neglijat, promisem instrucțiuni de la sultan să rămân cu grosul armatei. Tot ce îmi rămânea să cred era că nu voia să aibă bagaje inutile și că dorea să își restrângă forța de atac la războinicii pricepuți. Puteam să îi apreciez logica, dar treaba asta nu mi-a șters dezamăgirea.

Hotărârea de a așeza tabăra aici fusese luată cu două zile înainte în urma veștilor primite de la cercetașii trimiși înainte. Se vorbea de două râuri mari, cu multă apă rece și proaspătă, care erau înconjurată de livezi de pomi fructiferi și măslini. Am ajuns aici cu soarele la zenit. Arșița sleise oamenii și animalele deopotrivă. Sudoarea curgea de pe fața emirului Keukburi și se amesteca cu spuma armăsarului lui.

De cum am ajuns la locul cu pricina, Keukburi s-a dezbrăcat până la piele și a băut niște apă înainte de a intra în râu.

A închis ochii, simțind cum îi aleargă apa pe trup. Noi ne-am uitat, disperați să îi urmăm exemplul, dar, în vreme ce sultanul ar fi vrut să facă un gest către toată

armata să-l urmeze, comandantul lui preferat a rămas rezervat. După mult timp, sau așa a părut în ziua aia, și-a băgat capul în apă și pe urmă a ieșit repede la suprafață, urcându-se la loc pe mal. Doi servitori l-au înfășurat într-o pânză albă și l-au șters din cap până în picioare. S-a retras în cortul lui, care fusese ridicat la umbra înmiresmată a portocalilor.

În clipa în care a dispărut Keukburi, s-a auzit un strigăt înăbușit de ușurare. Nu am așteptat să ni se dea voie. Ne-am îndreptat toți spre apă, să ne potolim setea care ne ardea gâtleurile, să ne cufundăm în apa curgătoare și să ne revenim de pe urma asprimii drumului. O bună parte din soldații cei noi nu împliniseră încă șaisprezece sau șaptesprezece ani. Faptul că îi vedeai cum zburdă fără nici o grijă avea ceva liniștitor. Râsetele se amestecau cu zgomotul apei, care te calma.

Veteranii cu mai multă experiență în ale jihadului se scăldau în tăcere, nedându-și gândurile la iveală. Încercau, fără îndoială, să nu să se gândească prea mult la viitor. Mulți nu aveau nici treizeci de ani, dar văzuseră destule lucruri îngrozitoare ca să le ajungă o viață întreagă, și chiar mai mult. Unii îi văzuseră pe locuitorii amărâți din orașe și sate, sărăciți și izgoniți din casele lor de cavalerii franji. Trecuseră prin bătălii a căror ultimă amintire era cu trupurile tovarășilor lor, puse grămadă unul peste altul, înainte de înmormântarea în groapa comună. Își văzuseră câte un prieten apropiat lovit de o săgeată, cu ficatul despicat în două. Mulți pierduseră frați, veri și unchi. Alții văzuseră fii țipând după tații lor și tați plângând după fiii lor.

Făcusem baie și mă ștersesem, iar acum stăteam la umbra unui pâlc de măslini. Îmi umblau prin cap tot felul de gânduri. Fiica mea aștepta un copil. Avea să fie băiat? Probabil că Jamila era acum în siguranță, în cetate, la Damasc. Se încrâncenase împotriva lui Amjad, eunucul, și oare cum îl pedepsea? Așa cum se întâmpla

întotdeauna, gândul îmi era numai la Shadhi și eram pe punctul de a începe o discuție imaginară, când un însoțitor a tușit politicos. Stăpânul voia să mă duc la el.

Înainte de a ne despărți în după-masa aia, Salah al-Din le dăduse soldaților un scurt răgaz ca să se pregătească de drum Bea apă, mesteca fără prea mult chef niște curmale uscate și părea îngândurat. Și eu am văzut o undă de tristețe în ochii lui îmi spusese înainte că, după moartea lui Shadhi, îi copleșea sufletul singurătatea, o singurătate ce nu dispărea nici chiar când era cu niște oameni, care îl făceau să își pună mintea la contribuție. Știam cum e să fii într-o stare de spirit ca aceasta.

— Oare ce ne pregătește Allah, Ibn Yakub? Bătăliile rar se câștigă prin superioritatea armelor sau a oamenilor. Decisivă e motivația, să te crezi o parte din misiunea lui Allah. Ce zici? Își dau soldații seama de importanța următoarelor câteva săptămâni?

Am dat din cap.

— Comandant al celor victorioși, dați-mi voie să vă zic ce v-ar fi spus Shadhi. Și-a dorit dintotdeauna să fie cu Înălțimea Voastră în ziua asta. Știa că o să vină și ce o să-l întrebați, și iată răspunsul lui: „Îi cunosc pe soldații noștri”, a spus el. „Înțeleg foarte bine ce înseamnă să recucerești al-Kuds. Sunt pregătiți să moară pentru asta”. I-am auzit vorbind între ei, și Shadhi nu ar vrea să schimbe nici un cuvânt.

Sultanul a zâmbit și și-a mângâiat barba.

— Asta e și părerea mea. Să sperăm că această credință pe care o au în dreptatea cauzei noastre o să fie de ajuns. Să ne rugăm ca vrăjmășia sortii și ghinionul întâmplător să nu își dea mâna ca să îi ajute pe necredincioși. Spune-i lui Keukburi să ia măsuri ca oamenii să mănânce cum trebuie în seara asta.

Nu fusese nevoie să îi transmit acest mesaj emirului Keukburi. Spre deosebire de comandantul lui, emirului îi plăcea sa mănânce. După ce lua o singură înghițitură,

era în stare, sau așa susțineau surse de încredere, să deosebească fiecare iarba sau condiment folosit ca să dea gust cărnii. Le spusese deja bucătarilor și, chiar înainte de apusul soarelui, mirosul de carne gătită plutea prin tabără, biciuindu-ne pofta de mâncare.

Chiar și sultanul, a cărui aversiune pentru carne era bine-cunoscută, a remarcat mireasma neobișnuită.

Bucătarii pregătiseră un *sikbaj* cu carne de vită, o tocană care era foarte pe placul barcagiilor de pe Eufrat. Era dulce și acră, făcută cu ierburi proaspete înmuiate în oțet și miere. Avea efecte soporifice. Chiar și kurzii, care nu se puteau despărți de carnea la grătar, au fost siliți să recunoască faptul că *sikbaj*-ul pe care l-au mâncat în seara aceea fusese făcut de îngerii din ceruri.

Un răpăit de tobe ne-a trezit a doua zi de dimineață. Oboseala dispăruse și soldații păreau relaxați. Spre marea, ușurare a celor mai mulți dintre ei, Keukburi nu a insistat să se facă rugăciunile de dimineață. Voia să îl ajungă pe sultan la Tiberiada. A refuzat să aștepte să se încarce proviziile și a plecat din tabără cu o mie de călăreți și cu mine după el.

Porniserăm de mai puțin de o jumătate de oră, când un nor de praf care venea spre noi ne-a făcut pe toți să ne încordăm. Keukburi i-a trimis înainte pe doi dintre cercetașii lui ca să afle câți erau, ce putere aveau și care erau steagurile călăreților care se apropiau. Dacă ar fi fost cavaleri franji, ar fi trebuit să ne luptăm și să trimitem un alt cercetaș ca să îi spună lui Salah al-Din. Am așteptat, dar cercetașii nu s-au întors. Nori de praf veneau încontinuu în direcția noastră.

Keukburi și trei dintre emirii care mergeau lângă el s-au sfătuit între ei și au împărțit armata noastră în trei falange. Deodată am auzit strigăte puternice de Allahu *Akbar*. Am zâmbit cu toții și ne-a venit inima la loc. Cei care se apropiau erau prieteni. După asta, cercetașii au

pornit-o înapoi în galop ca să îi spună emirului că Salah al-Din cucerise Tiberiada și se întorcea la noi.

Keukburi a scos un urlet de bucurie și cu toții am pornit să îl întâmpinăm pe cuceritorul orașului, care tocmai se predase. Praful s-a liniștit. Keukburi a sărit jos de pe cal și a fugit la sultan ca să îi sărute mantia. Mișcat de gestul ăsta, Salah al-Din a descălecat și l-a îmbrățișat pe tânărul emir cu aprigă gingășie. Cântările triumfătoare ale drept-credincioșilor au sfârtecat aerul în jurul celor doi bărbați.

— O să vină acum și o să încerce să își cucerească din nou orașul. Vor merge pe drumul cel mai scurt, cel care merge de la Accra direct prin câmpia de la Hattin. Virtutea de care trebuie să dăm dovadă astăzi e răbdarea. Chiar și unchiul meu Shirkuh, cu monumentala lui nerăbdare, ar fi de acord cu mine, dacă ar mai trăi. Haideți să ne întoarcem în tabără și să găsim un loc plăcut de unde să îl putem observa pe Guy cu templierii și cavalerii lui de Malta. Cerul e senin, soarele arde ca un cuptor și sursa de apă e în mâinile noastre.

TREIZECI

Bătălia de la Hattin

Salah al-Din știa că nobilul Raymond de Tripoli avea să încerce să găsească un plan alternativ, care să asigure o apărare mai bună. Soția lui era în cetatea orașului capturat. Raymond știa că Salah al-Din trebuia să îi mai înfrunte pe franji, când erau încă pe o poziție puternică și întărită. Sultanul miza pe nesocotința și prostia conducătorilor franji. Era sigur că neîncrederea oarbă și ura pe care o simțeau Guy și Renaud de Châtillon față de contele de Tripoli avea să îi facă să nu țină seama de planul pe care l-ar fi putut propune Raymond.

În a treia zi din iulie, într-o vineri, cercetașii care urmăriseră mișcările franjilor s-au întors foarte agitați în tabăra noastră. Keukburi i-a însoțit până la intrarea în cortul sultanului. Sultanul se odihnea, iar eu o învățam pe una dintre gărzile lui mișcările de bază la șah. Aici, sub lămâi, așteptam cu toții să se trezească.

Chipurile celor doi cercetași erau brăzdate de praf. Erau vineți pe la ochi de nesomn. Atitudinea lor sugera că știrile pe care le aduceau erau importante. Aveau poruncă de la Taki al-Din să vorbească direct cu sultanul. Eu am fost cel care și-a dat cu părerea că poate sultanul s-ar bucura să fie deranjat și Keukburi a intrat în cort. Salah al-Din a ieșit cu pieptul gol și cu o bucată de pânză în jurul mijlocului.

Cercetașii i-au spus la ureche ce mesaj aveau. Confirma ce prezisese el. Sultanul, care era foarte ușurat, și-a dat emoțiile la iveală. A scos un chiot de bucurie.

— *Allahu Akbar!* Au plecat de lângă apă și sunt în ghearele Satanei. De data asta am pus mâna pe ei.

Trâmbițașii și răpăitul de tobe i-au alertat pe emiri și soldați deopotrivă. Iuțeala cu care armata noastră se pregătea pentru război era o dovadă a moralului ridicat și a disciplinei la care se ajunsese în timpul celor trei săptămâni de instruire la Ashtara. Căderea orașului Teveriya a avut un efect neliniștitor asupra celor care stătuseră deoparte. Sultanul, îmbrăcat la mare ținută în armură, cu turbanul verde pe cap și cu sabia pe care i-o prindeau însoțitorii grijulii, le dădea ultimele porunci lui Taki al-Din și lui Keukburi. Cei doi bărbați s-au plecat și s-au retras după ce l-au sărutat pe obraji.

Ca niște fiare care își așteptau prada, arcașii sultanului bântuiau neliniștiți culmea dealului. Nerăbdarea de a ucide îi făcea în același timp nervoși și curioși. În ciuda tuturor eforturilor pe care le-am făcut să rămân calm, nu am putut să îmi țin emoțiile în frâu. Am mâncat în ziua aia cu marele Imad al-Din. Scria de zor despre bătălia care avea să înceapă. Când a ieșit din cort ca să se ușureze, am citit și am copiat paragraful de început pe care îl scrisese: „Oceanul nesfârșit al armatei sale a înconjurat marea. Corturile ca niște corăbii stăteau ancorate și soldații au năvălit de peste tot, val după val. S-a întins un al doilea cer, în care săbii și lănci cu vârf de fier s-au înălțat precum stelele”. Scria cu foarte mare ușurință, cuvintele i se prelingeau din pană mai repede decât cerneala care le dădea formă. Așa că m-am întrebat încă o dată de ce sultanul mă alesese pe mine, și nu pe el, pentru această operă.

La amiază i-am zărit pe dușmani pentru prima dată. Armurile grele ale cavalerilor franji reflectau lumina soarelui și sclipirile străpungeau praful.

Când franjii s-au mișcat înspre culmea dealului, sultanul a dat semnalul. Taki al-Din și Keukburi și-au dus unități de luptă într-o manevră de atac în flanc care nu ar fi trebuit să îi ia pe franji prin surprindere. Au înconjurat inamicul, i-au tăiat aprovizionarea cu apă și

au blocat toate căile de retragere posibile. Sultanul a continuat să supravegheze culmea dealului.

Rămăsesem pe culmea dealului lângă al-Afdal, aproape de cortul sultanului, la distanță de miezul luptei. Salah al-Din se ducea să vadă băătălia din diverse poziții, să asculte veștile proaspete venite de pe câmpul de luptă, și apoi se întorcea la steagul lui, unde își avea cartierul general. Pe urmă dădea noi ordine. Ochii îi străluceau ca niște felinare și pe chip nu i se citea nici un pic de îngrijorare. Era evident mulțumit, și totuși precauția de care dăduse dovadă nu l-a părăsit nici măcar o clipă. Am avut ocazia să îl urmăresc îndeaproape în ziua aceea.

Nu era un comandant care se amestecă în toate. Își făcuse planurile de bătaie cu grijă și, dacă ordinele lui erau duse la îndeplinire, nu avea de ce să se amestece. Toată ziua soli cu fețele pline de praf veneau călare la el cu vești și se întorceau cu porunci. Una dintre cele mai importante victorii din analele Islamului a fost de fapt o chestiune surprinzător de liniștită.

Vederea soldaților noștri morți și răniți m-a impresionat profund. M-a mâhnit faptul că nici sultanului, nici emirului, nici soldaților înșiși — ce să mai vorbim despre asta — nu părea să le pese prea mult de cei pe care îi pierduserăm în ziua aia. E ciudat cum, chiar și după o zi de război, îți vine greu să îți amintești cum era viața obișnuită înainte de băătălie și de toate durerile pe care le aduce după sine.

Când cavalerilor franji a început să le meargă rău și au fost înfrânți, am avut doar un sentiment de ușurare. De felul meu, nu sunt răzbunător, dar când am văzut nisipul pătat de sângele franjilor, mi-am adus aminte de ce se spunea că făcuseră ei poporului meu la Ierusalim și în alte orașe. În tăcere, am făcut o rugăciune, implorându-l pe Atotputernicul să grăbească izbânda sultanului nostru. Nu că ar fi avut nevoie de rugăciunile mele. Tactica lui se dovedise bună și, deși nici unul

dintre noi nu ne-am dat atunci seama de asta, l-a făcut să câştige bătălia de la Hattin. Spre deosebire de franji, noi am pierdut puțini oameni în acea primă zi. Am fi putut să mergem după ei și să terminăm totul până seara, dar semnalul dat de al-Afdal din fața cortului sultanului a fost să îi lăsăm să se retragă. Nu aveau unde să se ducă. Toate ieșirile fuseseră blocate. Toate fântânile erau în mâinile noastre. Proviziile pe care se bazaseră franjii fuseseră trimise în altă parte și unele erau deja descărcate în tabăra noastră. Franjii crezuseră că, așa cum se întâmplase în trecut, cavalerii lor aveau să atace și să spargă încercuirea, făcând posibilă retragerea întregii armate. Dar au subestimat dimensiunea armatei noastre. Ce voiau ei să facă devenise imposibil.

În noaptea aia, întrucât amândouă părțile și-au așezat tabăra, nu și-au dat seama nici una, nici alta că bătălia luase sfârșit. De partea noastră sultanul a ținut îngrijorat sfat cu emirii. Voia să știe cum îi cheamă pe arcașii din fiecare unitate de luptă. Și-a demonstrat memoria nemaipomenită rostind numele arcașilor pe care îi voia pe poziție a doua zi. Îi urmărise cu atenție pe noii arcași la Ashtara și reținuse numele celor care nimeriseră ținta cel mai des. Li s-au dat patru sute de tolbe cu săgeți. Sultanul s-a uitat cum se distribuiau proviziile și i s-a adresat arcașului său preferat, spunându-i pe nume.

— Zi-le oamenilor tăi, Nizam al-Din, că, oricât de ispitiți ar fi, nu trebuie să irosească săgețile pe cavalerii franjilor. Armurile lor nu pot fi străpunse. Ci să se uite la cal și să țintească bine, așa încât animalul să cadă la pământ. Un cavaler franj fără cal e ca un arcaș fără arc. Nu e bun de nimic. Odată ce doborâți caii, Taki al-Din și călăreții noștri o să vină ca o furtună și o să îi decapiteze pe necredincioșii ăștia care se clatină pe picioare. E limpede?

Răspunsul a venit de la toți arcașii, care își ciuliseră urechile ca să prindă cuvintele sultanului.

— Nu este alt Dumnezeu decât Allah și Mahomed este profetul Lui!

— De acord cu voi, a mormăit sultanul, dar nu vreau ca El să primească prea mulți dintre voi în ceruri prea curând Războiul ăsta nu s-a terminat.

Înainte ca bătălia să înceapă din nou, sultanul a dat instrucțiuni clare emirilor săi în privința lui Raymond de Tripoli.

— E un om bun, a fost odată prietenul nostru. Deși a fost silit de cei care se închină la icoane să lupte împotriva noastră, nu îi port dușmănie. Nu trebuie să fie ucis. Îl vreau viu. Dacă nu se poate, lăsați-l să scape. O să îl găsim noi din nou.

Arcașii noștri au fost cei care au început lupta, încercând să vadă ce intenții aveau dușmanii. Sultanul, flancat de Taki al-Din și Keukburi, a așteptat un timp înainte de a-și arunca oamenii în luptă. Franjii i-au atacat pe arcași și am avut ceva pierderi, dar Salah al-Din a făcut semn unui alt grup de mameluci să intre în ambuscadă. De data asta, cavalerii franji s-au retras. Imad al-Din, care era cu mine în ziua aia, a râs când a văzut scena.

— Leii s-au preschimbat în arici, a spus el, dar o privire a sultanului l-a redus la tăcere.

Shadhi îl învățase pe sultan că, dacă sărbătoreai o victorie înainte de a o câștiga, aveai întotdeauna parte de ghinion.

Salah al-Din a ordonat celor două flancuri să înceapă operațiunea de învăluire și arcașii lui de încredere și-au ocupat pozițiile în același timp. Acum, la semnalul lui, arcurile au zbârnâit și săgețile s-au năpustit ca o ploaie asupra franjilor, doborând mulți cavaleri de pe cai. La încă un semnal s-a dat foc la tufișuri, sporind nenorocirea franjilor. Flăcările aproape că nu se vedeau în lumina tare a soarelui. Cavalerii îngroziți și caii lor se

repezeau în toate părțile, simțind că nu pot sta locului, vrând să facă ceva, dar și-au dat seama că sunt într-o situație în care nu puteau face nimic. Mirosul de carne arsă, de om și de animal, ne-a ajuns la nări, adus de briză în după-amiaza târzie. Cavalerii franji, care treceau călare prin foc și dădeau atacuri disperate în văile lipsite de vegetație, s-au trezit că arcașii sultanului îi așteptau. Unii au căzut pur și simplu sleiți de oboseală. Alții au ars de vii. Sultanul a primit vestile fără să se emoționeze. Doar o dată a vorbit cu mine, și atunci a făcut-o ca să spună că pieriseră în bătălie unii dintre caili arabi de cea mai nobilă rasă și că pentru asta îi pare rău.

Am auzit cu urechile mele strigătele disperate ale soldaților franji. Înebbuniți de sete și pârloliți de soare, cereau apă, rugându-se la Dumnezeu lor și pe urmă la Allah, spre marea scârbă a cavalerilor din ordinul templierilor și al cavalerilor de Malta.

L-am văzut pe unul dintre comandanții lor, pe spurcatul și necoptul Renaud de Châtillon, despre care am scris deja. Avea pe față o cicatrice înspăimântătoare, ca eternă amintire a dibăciei unuia dintre spadasiinii noștri necunoscuți. Renaud era călare pe armăsarul lui negru, de pe care curgea sudoarea și care fornăia cu îngâmfare aidoma stăpânului său. Și-a oprit deodată calul. Urletele soldaților s-au mai domolit. Un sol a venit în fugă la comandant. Renaud a descălecat și omul i-a șoptit ceva la ureche. După asta nu l-am mai văzut deloc. Brusc, chiar în fața ochilor noștri, franjii au rupt rândurile.

S-au dus spre lacul Tiberiada, dar soldații noștri le-au tăiat calea. Sute de soldați franji s-au predat sultanului, căzând în genunchi și cântând, „*Allahu Akbar*”. S-au convertit pe loc la religia Profetului și au primit mâncare și apă.

Mii dintre soldații ăștia au urcat în vârful unui delușor, părăsindu-și efectiv regele. Au refuzat să

îndeplinească ordinul de a coborî. Le era sete și nu puteau lupta fără apă. Mulți dintre ei au fost uciși, fiind aruncați de pe stânci chiar de ai lor. Unii au fost luați prizonieri de noi. Era clar pentru toată lumea că franjii fuseseră înfrânți.

Când Salah al-Din a primit vestea izbânzii, pe chip nu i se putea citi nimic. Se uita la corturile care înconjurau crucea simbolică a franjilor. Aici stăteau regele și garda lui și nu se mișcaseră deloc în timpul bătăliei.

Când ne uitam noi așa, tânărul al-Afdal a început deodată să țopăie, strigând:

— Acum chiar că i-am bătut!

A tăcut imediat, când un atac al franjilor i-a împins înapoi pe soldații noștri, făcându-l pe sultan să se încrunte pentru prima dată în timpul bătăliei.

— Taci din gură, băiete! i-a spus el fiului. Nu o să îi învingem până nu cade și cortul ăsta.

Chiar când arăta spre cortul regelui Guy, l-am văzut căzând. I-am zărit pe soldații noștri punând mâna pe adevărata cruce. Acum Salah al-Din și-a îmbrățișat fiul și l-a sărutat pe frunte.

— Allah fie slăvit! Acum chiar i-am învins, fiule.

A poruncit ca tobele să anunțe victoria și strigăte de bucurie au izbucnit pe dealurile și câmpiile din preajma satului Hattin. Taki al-Din și Keukburi au venit cu brațele pline de stindarde ale franjilor. Le-au aruncat la picioarele sultanului și au sărit de pe cai, cu ochii plini de lacrimi de fericire și ușurare. I-au sărutat mâinile lui Salah al-Din, iar el i-a pus să se ridice în picioare. Ținându-i pe după umeri, le-a mulțumit pentru ce înfăptuiseră. După asta Taki al-Din a spus:

— L-am lăsat să scape pe contele Raymond, o, comandant al celor victorioși, exact cum ați poruncit. Înălțimea Voastră, deși arcașii mei au fost cât pe ce să-l dea jos de pe cal.

— Foarte bine ai făcut, Taki al-Din.

Acum era rândul lui Keukburi.

— Conducător al celor victorioși, i-am prins pe cei mai mulți dintre cavalerii lor. Așa-numitul lor rege Guy și fratele lui, Humphrey de Toron, Joscelin de Courtenay și Renaud de Châtillon sunt printre prizonierii noștri. Guy vrea să va vorbească.

Sultanul a fost mișcat. A dat aprobator din cap.

— Ridicați-mi cortul în inima câmpiei unde am câștigat bătălia asta. Puneți stindardele noastre în fața cortului. O să-i primesc pe Guy și pe însoțitorii lui în cortul ăsta. Imad al-Din, vreau o socoteală exactă a oamenilor pe care i-am pierdut și a celor care au fost răniți.

Marele învățat a dat din cap atotștiutor.

— Nu o să dureze mult astăzi, o, mărite sultan. Pe lângă franji, ale căror capete sunt împrăștiate pe pământ ca niște pepeni nenorociți, noi am avut pierderi ușoare. L-am pierdut pe emirul Anwar al-Din. L-am văzut căzând când ne-au atacat franjii, chiar înainte de înfrângerea de la sfârșit.

— A fost un soldat bun. Spălați-i trupul și trimiteți-l înapoi la Damasc. Nici unul dintre oamenii noștri să nu fie îngropat la Hattin, doar dacă nu cumva era din regiunea asta.

— Cine ar fi crezut, a continuat Imad al-Din, mai înclinat spre reflecție, că succesul tacticii voastre militare va transforma Hattinul, sătucul ăsta lipsit de importanță, într-un nume ce va rămâne în istorie?

— Allah a hotărât soarta franjilor, a răspuns sultanul cu modestie.

Imad al-Din a zâmbit, dar nu a spus nimic, ceea ce nu îi era în fire.

Am văzut în depărtare cortul sultanului ridicat pe câmpia din vale. A dat piteni calului și toți ai noștri — al-Afdal și o sută de păzitori, cu Imad al-Din și cu mine, care încheiam coloana — am pornit-o în galop pe lângă cadavre, care începuseră deja să putrezească la soare, și

pe lângă mâini și picioare răzlețe și ne-am dus spre locul unde fusese ridicat cortul.

Un asemenea sentiment de euforie ne cuprinsese pe toți, că singurul gând care îmi trecea prin minte era că fiarele sălbatice aveau să se înfrupte pe săturate în noaptea următoare.

Imad al-Din, în calitate de prim-secretar al sultanului, și eu, umilul cronicar al vieții lui, ne-am așezat de o parte și de alta a jilțului său. I-a spus unei gărzi să îl anunțe pe Keukburi că era gata să îl primească pe regele Ierusalimului. Și așa s-a și întâmplat. Guy, însoțit de Renaud de Châtillon, a fost adus de Keukburi, care acum vorbea pe un ton oficial, lucru care m-a surprins.

— Iată-l, conducător al celor victorioși, pe cel care s-a intitulat el însuși rege al Ierusalimului și pe cavalerul lui Renaud de Châtillon. Al treilea este tălmaciul lor. Tocmai s-a hotărât să devină drept-credincios. Aștept porunca voastră.

— Îți mulțumesc, emire Keukburi, a răspuns sultanul. Poți să îi dai regelui niște apă.

Faptul că era primit cu ospitalitate era un prim semn că Guy nu avea să fie decapitat pe loc. Guy a băut cu lăcomie din cupa cu apă rece. I-a dat-o apoi lui Renaud, care a luat și el o înghițitură, dar sultanul s-a făcut livid de furie. S-a uitat la tălmaci.

— Spune-i regelui, a zis el cu un glas în care se simțea disprețul și dezgustul, că el, nu eu, i-a dat nenorocitului ăstaia să bea niște apă.

Guy a început să tremure de frică și și-a plecat capul în semn că a recunoscut adevărul vorbelor lui Salah al-Din. Pe urmă sultanul s-a ridicat în picioare și s-a uitat în ochii albaștri și reci ca de gheață ai lui Renaud.

— Ai cutezat să profanezi orașul nostru sfânt, Mecca. Ai săvârșit crime nelegiuite atacând caravane neînarmate și comițând acte de trădare. De două ori am jurat în fața lui Allah că o să te ucid cu mâna mea. A venit timpul să îmi îndeplinesc jurământul.

Ochii lui Renaud au scăpărat, dar nu a cerut îndurare. Sultanul și-a scos sabia din teacă și a înfipt-o chiar în inima prizonierului.

— Fie ca Allah să îți trimită sufletul în iad, Renaud de Châtillon.

Renaud a căzut la pământ, dar nu era încă mort. Păzitorii sultanului l-au târât afară și, cu două lovituri de sabie, i-au desprins capul de pe umeri.

În cort lumea începuse să strâmbe din nas, căci au simțit o duhoare groaznică. Regele franjilor, înspăimântat de soarta cavalerului său, făcuse pe el.

— Nu obișnuim să omorâm regi, Guy al Ierusalimului, a spus sultanul. Omul acela a fost o fiară. A încălcat toate codurile onoarei. Trebuia să moară, dar tu trebuie să trăiești. Acum du-te și spală-te. O să îți dăm haine noi. Vă trimit pe tine și pe valerii tăi să vă vadă oamenii din Damasc. La noapte o să așez tabăra lângă al-Kuds, și ceea ce poporul tău a luat cândva cu forța, mâine o să fie dat înapoi poporului Sfintei Scripturi. Unde ai stat tu, o să stăm noi. Dar spre deosebire de tine, noi o să facem dreptate și o să ne ferim să gustăm din elixirul răzbunării. O să reparăm stricăciunile pe care le-ați făcut în moscheile noastre și în sinagogile evreilor, dar nu o să vă profanăm bisericile. Sub domnia noastră, al-Kuds va înflori din nou. Ia-l de aici pe prizonier, Keukburi, dar poartă-te bine cu el.

Și așa au plecat Guy și nobilii lui de seamă la Damasc. Chiar când porneau la drum, au văzut trei sute de cavaleri din cele două ordine militare, de Malta și al templierilor, care erau duși să fie executați.

— Trebuie să moară, decretase sultanul, căci, dacă îi lăsăm în viață, o să se ridice din nou împotriva noastră.

Era logica cumplită a unui conflict care otrăvise multă vreme lumea noastră. Nu puteam să mă gândesc decât la clipa când aveam să intrăm în Ierusalim.

TREIZECI ȘI UNU

Sultanul se gândește la Zubayda, privighetoarea din Damasc

Salah al-Din a îngăduit doar o sărbătorire modestă în noaptea mării noastre victorii. Au fost trimiși curieri la Bagdad și Cairo ca să ducă vestea despre bătălia care fusese câștigată.

Numărătoarea franșilor morți dăduse la iveală faptul că pierduseră cincisprezece mii de oameni. Imad al-Din a confirmat cifra și a scris că printre prizonieri erau trei mii de nobili cavaleri și soldați.

În scrisoarea către fratele din Cairo al sultanului, al-Adil era și o poruncă. Trebuia să aducă armata Egiptului în Palestina, unde era nevoie de ea pentru a duce la capăt jihadul.

Sultanul era fericit, dar, ca întotdeauna, rămânea precaut. I-a spus lui Taki al-Din că victoria de la Hattin nu fusese decisivă. Mai trebuiau făcute multe, și l-a pus în gardă ca nu cumva să ne supraestimeze puterea.

Era îngrijorat ca nu cumva franșii să se regrupeze și să se adune dincolo de zidurile Ierusalimului și s-a apucat să facă un plan cu multă grijă. O lovitură puternică de-a lungul coastei ar fi distrus toate garnizoanele franșilor. Atunci Orașul Sfânt i-ar cădea în poală ca o prună coaptă dintr-un pom pe care îl scuturi ușor.

Soldații erau beți de bucuria izbânzii. L-au ovaționat pe sultan când li s-a înfățișat și le-a vorbit despre planurile lui cele noi. Visau la comoara care aștepta să fie luată.

Doar Imad al-Din și cu mine, sleiți de întâlnirile pe care le avuseserăm în ultimele câteva zile, eram disperați că sultanul nu ne dădea învoire să plecăm.

Amândoi vorbiserăm de întoarcerea la Damasc. Aveam să venim iar cu armata, mult mai mare, de îndată ce o pornea spre Ierusalim, dar sultanului nu îi surâdea ideea să ne împlinească dorințele de data asta.

— Luați împreună, ne-a spus el, amândoi sunteți bărbați sinceri, învățați, cu darul vorbirii și generoși. Tu, Ibn Yakub, ești vesel, lipsit de aroganță și ifose. Imad al-Din e vesel și te poți înțelege ușor cu el. Datorită acestor merite am nevoie de amândoi lângă mine.

Voia ca Imad al-Din să redacteze scrisorile oficiale și dorea ca eu să iau aminte și să notez fiecare mișcare a lui. Îmi promisese mai înainte că, în fiecare seară, după bătălie, o să îmi dicteze impresiile lui despre ziua care trecuse. Însă nu a fost cu puțință de data aceasta, căci petrecea ore întregi discutând cu emirii, înainte de a face baie și a se duce la culcare.

La patru zile după victoria noastră de la Hattin, armatele sultanului se aflau lângă zidurile Accrei, o cetate bogată, aflată în puterea franjilor de când pângăriseră pentru prima dată țărmurile astea. Era sigur că orașul o să se predea, dar le-a dat doar o singură noapte ca să se hotărască. De pe meterezele lor, franjii au văzut cât de mare era armata și au trimis soli ca să negocieze termenii predării. Salah al-Din nu era un om răzbunător. Condițiile lui nu erau lipsite de generozitate și au fost acceptate pe loc de soli.

Când a intrat sultanul în oraș, totul părea fără viață. Imad al-Din comenta că întotdeauna era așa când noii cuceritori intrau într-un oraș. Oamenii, copleșiți de frică, stăteau bineînțeles în case. Totuși, putea să fie și alt motiv. În acea zi soarele era neiertător, și noi, cei care am intrat pe porțile Accrei, i-am simțit căldura nemiloasă și am început să asudăm ca niște animale.

Era vineri. Sultanul, însoțit de fiul lui, al-Afdal, care mergea mândru pe cal lângă el, se îndrepta cu emirii spre cetate. Descălecând, Salah al-Din s-a uitat spre cer

și și-a împreunat mâinile. Stând așa în tăcere, a recitat următoarele versuri din Coran:

*Dai putere cui vrei Tu
și iei puterea de la cine vrei Tu.
Slăvești pe cine vrei Tu
și umilești pe cine vrei Tu.
În mâna Ta se află tot ce e bun.
Ai putere asupra tuturor lucrurilor.*

După asta s-au îmbăiat și și-au schimbat veșmintele. Apoi, cu ochii plini de zâmbete și cu fețele curățate de praf, au sărbătorit căderea orașului, făcând rugăciuni către Allah în moscheea cea veche. Franjii o folosiseră foarte mult timp ca biserică creștină.

După rugăciunile de vineri, sultanul și-a îmbrățișat emirii și s-a întors în cetate. Convocase o adunare a consiliului pentru mai târziu în acea seară și l-a trimis pe al-Afdal să se asigure că toată lumea avea să fie prezentă. Voia să le aducă aminte tuturor că războiul nu se terminase încă. Singur cu Imad al-Din și cu mine, a dictat o scrisoare pentru calif, în care îi spunea despre victoria de la Accra. Apoi, pe neașteptate, trăsăturile feței i s-au mai îmblânzit și starea lui de spirit s-a schimbat.

— Știți ce aș vrea să fac într-adevăr în seara asta?

Am zâmbit politicoși, așteptând să continue.

— Să ascult o fată care să stea turcește și să cânte din gură și la lăuta cu patru corzi.

Imad al-Din a râs.

— Oare și-a adus aminte conducătorul celor victorioși de plăcerile și farmecele Zubaydei?

Sultanul s-a îngălbenit puțin la față când a auzit numele, dar a dat din cap.

— Stă tot în Damasc. Nu mai e așa de tânără cum eram noi toți odată, dar mi se spune că glasul nu i s-a

schimbat mult. Dacă sultanul îmi dă voie, o să mă interesez în orașul ăsta ca să văd...

— Nu, Imad al-Din! l-a întrerupt sultanul. Am spus asta într-un moment de slăbiciune. ăsta e un oraș de negustori. Privighetorile nu ar putea trăi aici. Chiar crezi că ar putea exista vreodată o altă Zubaydă? Acum duceți-vă amândoi să vă odihniți. Am nevoie de prezența voastră la consiliu și, ca o favoare specială pentru Imad al-Din, nu o să vă oblig să mâncați cu mine înainte.

Nu îl mai văzusem pe sultan așa de vesel de mult, de pe vremea când eram la Cairo. De când se întorsese la Damasc, fusese aproape tot timpul încordat și preocupat cu probleme de stat.

Mai târziu, când eu și marele maestru al prozei ne aflam în baie și servitorii ne frecau bine pielea, l-am întrebat de Zubayda. Era mirat de faptul că Shadhi nu spusese niciodată nimic despre patima din tinerețe a lui Salah al-Din. Când aceiași servitori ne ștergeau în camera de lângă baie, mi-a spus o poveste care a dat încă o dată la iveală uluitoarea lui ținere de minte.

— Era dragostea unui băiat de șaisprezece ani pentru o mare frumusețe. Zâmbești, Ibn Yakub, și știu ce îți trece prin minte. Te gândești cum se poate ca tocmai eu să apreciez frumusețea unei femei. Greșesc? Zâmbești iar, și asta îmi confirmă ce am simțit eu din instinct. Îți înțeleg îndoielile. Chiar și vederea trupului tău greoi mă stârnește mai mult decât trupul oricărei femei, e adevărat, dar Zubayda era încântătoare datorită glasului ei profund, gutural. Tuturor celor care o auzeau cântând le mergea la suflet. Pe cuvânt, prietene, nu avea seamăn, era perfecțiunea întruchipată. Nu am idee de unde se trăgea. Se spunea că era fata unei slave care fusese capturată în bătălie. Zubayda însăși nu a vorbit niciodată despre trecutul ei. Nu vorbea mult în societate, deși al-Fadil, care a fost și el fermecat de ea, mi-a spus odată că strălucea în conversație. Eu, unul, nu am avut acest privilegiu. Totuși, am fost de față când

tânărul Salah al-Din, cu sufletul întunecat de trufie, a văzut-o prima oară în prezența tatălui său, Ayyub, și a unchiului lui, Shirkuh. Bineînțeles că pe vremea aceea Shadhi era și el peste tot. Se întâmpla în casa unui negustor, un om care se dădea peste cap ca să îi facă pe plac sultanului. Din acest motiv recursese la serviciile Zubaydei. Era prima dată când o auzeam cântând. Salah al-Din a fost vrăjit cât ai bate din palme. Aproape că vedeai cum îi ia inima foc. Era o patimă atât de curată, că putea să pârjolească totul. Zubayda nu avea încă treizeci de ani. Avea pielea albă, părul întunecat, iar ochii ei mari străluceau ca două felinare coborâte din ceruri. Când zâmbea, dinții ei erau mai frumoși decât perlele. Era zveltă la trup și, dacă pot spune așa, îmi aducea aminte de un băiat frumos pe care l-am iubit odată la Bagdad. Din când în când își îndepărta privirile de la noi, de parcă era prinsă în vraja unui vis. Chipul ei îmi aducea atunci aminte de blânda lună prinsă în mrejele unui nor. Aș fi vrut să fi fost băiat, Ibn Yakub, dar nu trebuie să mă abat de la ce îți spuneam. În seara aceea era îmbrăcată într-o mantie de mătase de culoarea cerului. Avea o mulțime de modele, cu tot felul de păsări Privighetorile erau brodate cu fir de aur. Pe cap avea o eșarfa lungă, neagră, cu un motiv circular, roșu. La fiecare încheietură îi atârna lejer câte o brățară de argint. Uitai de toate aceste lucruri când cânta la lăută și își acompania melodia cu glasul. Era raiul pe pământ, prietene. Raiul adevărat. În seara aceea Salah al-Din a trebuit să fie dus cu forța acasă. Unchiul lui Shirkuh, s-a oferit să i-o cumpere pe Zubayda, dar simplul gând că ar putea fi cumpărată îi rănea iubirea. S-a îngălbenit la față când a plecat, și sângele îi zvâcnea în vine. Shadhi, cel care îl apăra în toate cele, era lângă el. Din seara aceea nu a scăpat nici o ocazie de a o auzi cântând. I-a trimis daruri. I-a declarat iubire. Ea zâmbea cu tristețe în priviri, îl mângâia ușor pe cap și îi șoptea că femeile ca ea nu erau făcute pentru a cinsti

patul prinților tineri. El a început să scrie poezii sub părul gros, cu coroană bogată, din curtea casei lui Ayyub. Îi trimitea cuplete și unul dintre ele a ajuns mai târziu la mine. Spunea că e mai frumoasă decât luna plină pe bolta cerească, fiindcă frumusețea ei rămânea și după ce apăreau zorile. După cum îți închipui, calitatea poeziilor nu avea importanță, dar nu încape îndoială că erau scrise din toată inima. Zubayda a fost impresionată de dragostea băiatului, dar avea viața ei, care, de nevoie, făcea abstracție de Salah al-Din. El refuza să înțeleagă ce încerca ea să îi spună. Nu putea accepta că era disprețuit și respins. Crede-mă, Ibn Yakub, când îți spun că lucrurile se înrăutățiseră în așa hal, încât acest sultan prudent și cu capul pe umeri amenința că se va omorî dacă nu poate să se însoare cu ea. Unchiul lui, Skirkuh, a rezolvat problema ducându-l la Cairo. Restul îl știi. Salah al-Din a devenit sultan. Zubayda a rămas curtezană.

Cunoscând voința de fier și încăpățânarea lui Salah al-Din, mi-am exprimat surprinderea că o lăsase pe cântăreață să plece așa de ușor. Fără discuție, o părăsise cu părere de rău, dar ar fi putut să se întoarcă la ea în culmea fericirii și chiar să se însoare cu ea cândva, mai târziu. Faptul că era curtezană nu l-ar fi deranjat prea mult. Toată lumea știe că, la urma urmelor, curtezanele devin soțiile cele mai credincioase.

Ce mă pune în încurcătură era motivul pentru care Shadhi nu pomenise niciodată nimic de povestea asta. Nici măcar o dată. Fie marele învățat dădea prea mare importanță unei obsesii de tinerețe, fie exista un alt motiv, care îmi era încă necunoscut. Am ținut cu dinții de sultan și de amintirile lui și am stăruit să mi se spună tot adevărul.

Imad al-Din a oftat.

— Ehei, prietene, era întreținuta tatălui lui, Ayyub. Când Shirkuh l-a făcut pe Salah al-Din să înțeleagă acest lucru îngrozitor, ceva s-a rupt pentru totdeauna în

tânărul nostru. Sunt convins că, după ce a aflat acest lucru, și-a îndreptat toată atenția spre război. Când un iubit mă respinge, toate eforturile mele se concentrează asupra cărților pe care le pregătesc pentru publicare. Pentru Salah al-Din viața s-a redus la luptă cu sabia și călărie. A fost ca și cum toată iubirea pe care și-o dorea, dar nu i s-a dat voie să și-o răsfângă asupra Zubaydei, a trecut asupra cailor. Poți să zâmbești, Ibn Yakub, dar ceea ce am spus nu a avut drept scop să văd cât de ușuratic ești. Faptul că Zubayda l-a respins a fost ca un cuțit înfipt în inima lui tânără. I-a trebuit mult timp ca să își revină. Urmarea a fost, după cum îți dai desigur seama, că s-a căsătorit mult mai târziu decât cei mai mulți bărbați de rangul lui. Cum au început să apară copiii, a devenit la fel de năbădăios ca armăsarul lui preferat. A avut concubină după concubină și a făcut mai mulți copii decât tatăl și unchiul lui la un loc. În ciuda faptului că familia lui a devenit tot mai numeroasă, nimeni nu avea voie să pomenească numele Zubaydei de față cu el. Amintirea ei a fost izgonită. Poate că din cauza aceasta nu ți-a spus nimic Shadhi. Și-a dat seama că era un punct dureros. Astăzi am riscat foarte mult. Știam că Salah al-Din se gândește la ea. Voia să-și împartă izbânda cu ea, să-i spună: „Uită-te la bărbatul acesta, Zubayda. A făcut mult mai mult decât tatăl lui”. Am simțit acest lucru, și de aceea mi-am îngăduit să îi pomenesc numele. Am fost cu adevărat surprins când Salah al-Din a răspuns cum a răspuns. Ar fi putut să mă dea afară din încăpere. Cred că durerea a încetat, în sfârșit. Vom vedea dacă trimite după ea când ne întoarcem la Damasc.

Acum ardeam de nerăbdare să dau cu ochii de Zubayda să îi aud glasul și să o ascult cum cântă la lăută cu patru corzi. Am hotărât că trebuie să o cunosc la întoarcerea în Damasc. Poate că ar mai adăuga ceva la povestea asta. Poate că, la urma urmei, însemnase foarte puțin pentru ea. Oare să fi fost Salah al-Din, cel

care era atât de precaut în război, la fel de precaut în dragoste? Nu puteam lăsa lucrurile așa. Imad al-Din îmi spusese tot ce știa, dar simțeam că mai era ceva. Aveam să descopăr adevărul. Dacă Zubayda nu apărea, aveam să o întreb pe Jamila. Era singura persoană de pe pământ care putea să îl asasineze pe sultan cu întrebările până când îi spunea ce voia ea să știe.

Shadhi, singurul care ar fi putut să îmi spună povestea adevărată, mă trădase. Când mă pregăteam să mă duc la consiliul de război, mi-a venit în minte Shadhi și am început să mă cert cu el în gând.

TREIZECI ȘI DOI

Ultimul consiliu de război

Chiar dacă Imad al-Din mi se destăinuise cum că sultanul considera consiliul de război drept cea mai importantă adunare a acestui jihad, nu prea îmi venea să îl cred. Am bănuir că Imad al-Din îmi spunea acest lucru pur și simplu ca să își dea mai multă importanță și să sublinieze că el era sfetnicul cel mai de încredere al sultanului. De data asta mă înșelam.

Crezusem că de fapt consiliul de război era doar o formalitate, o sărbătorire a izbânzii în timpul căreia sultanul avea să anunțe plecarea noastră spre Ierusalim. Dar există anumite, gânduri pe care trebuie să ți le scoți din cap râzând. Acesta era unul dintre ele.

Când am intrat în încăperea aglomerată unde se strânseseră emirii, mi-am dat seama că în aer pluteau nesiguranța și încordarea. Din fundul încăperii l-am văzut pe sultan, care era prins într-o discuție cu al-Afdal, Imad al-Din și Taki al-Din. Cel din urmă părea că vorbește, în vreme ce interlocutorii lui dădeau din cap cu multă convingere. Emirii mi-au făcut loc să mă duc la sultan, dar au făcut treaba asta ca pentru un animal de companie preferat al sultanului. Pe chipurile lor nu se vedea nici un semn de afecțiune ori de încurajare. Chiar și Keukburi părea întors pe dos. Până când nu am ajuns pe podiumul unde stătea sultanul, nu am înțeles de ce erau supărați emirii. Salah al-Din și membrii cei mai apropiați ai familiei lui tocmai terminau împărțirea prăzilor de război, un moment întotdeauna delicat după cucerirea unui oraș.

Ceea ce voia să facă Salah al-Din nu era un secret pentru emiri. Dacă ar fi fost după el, ar fi poruncit ca o parte din bani să fie păstrați pentru jihad și restul să fie

împărțiți în mod egal tuturor drept-credincioșilor care intraseră în pas de marș în oraș. Dar fiul lui i-a adus aminte de o altă tradiție pe care o respectau conducătorii în timpul unui război sfânt. Totul se lăsa copiilor.

Sultanul îi dăduse în dar orașul și toate terenurile lui al-Afdal. Rafinăria de zahăr era un cadou pentru Taki al-Din, iar marelui om de litere îi revenise o casă mare. Al-Afdal le spusese deja toate astea emirilor, ceea ce a fost o greșeală. Ar fi bombănit ei, dar ar fi acceptat faptele cu mai multă bunăvoință dacă i-ar fi anunțat sultanul însuși. Imad al-Din s-a opus cu vehemență acestei idei și că a propus ca totul să intre în fondul de război, din care să se susțină luptele care aveau să mai vină.

— Să nu te îndoiești, o, sultane, i-a spus el în șoaptă lui Salah al-Din, că franjii vor trimite după ajutor peste mare și că vor mai sosi alți cavaleri. Vom avea nevoie de bani dacă vor porni cea de-a treia cruciadă.

Salah al-Din a spus că e de acord cu el, dar a ridicat din umeri resemnat. Apoi s-a sculat în picioare ca să le vorbească emirilor. În acel moment, liniștea era tulburată doar de greierii de afară.

Știu ce gândesc unii dintre voi. Vă întrebați de ce amân plecarea spre al-Kuds. Să vă explic. Nu vreau în nici un caz ca al-Kuds să cadă din nou în mâinile necredincioșilor. Dacă l-am cucerii mâine — și am putea face asta fără să depunem mari eforturi, cu ajutorul lui Allah, căci franjii și-au pierdut cavalerii cei mai buni la Hattin — ar fi o greșeală grosolană. Gândiți-vă și o să înțelegeți ce vă spun. Franjii au încă în mână orașele de pe coastă. În orașele și porturile astea o să vină corăbiile din țările lor îndepărtate, care o să aducă alți cavaleri, alte arme, alte cruci, alte băuturi tari. O să li se alăture cu toții necredincioșilor care sunt încă aici și o să asedieze al-Kuds. E simplu. Din cauza asta o să ne împărțim forțele și o să cucerim toate orașele de pe coastă. După cum știți, nu mă bucur niciodată când

armata noastră se împarte și când emirii se despart ca să conducă unități de luptă în bătălii diferite. Dar asta o să facem înainte de a ajunge la al-Kuds. Vreau să scutur pomul așa de tare, încât toate portocalele să cadă la pământ, în afară de una. Pe aceea o să o culegem ca și cum ar fi o floare rară și de preț. Haideți să curățăm coasta de necredincioși. Pentru mine, Tirul e mai important decât al-Kuds. Dacă punem mâna pe portul din orașul ăsta, îi doborâm pe franji pentru totdeauna. Cavalerii care vin pe mare o să simtă focul nostru încă de pe corăbii. Vreți să știți care e planul meu? E foarte simplu. Ascultați cu atenție! Iată-l: Ascalon, Jaffa, Saida, Beirut, Jubail, Tartus, Jabala, Latakia, și pe urma al-Kuds. Dacă franjii ar fi singurii noștri dușmani, i-am fi izgonit de pe aceste pământuri acum mulți ani. Avem trei dușmani, în afară de franji. Timpul, depărtarea și drept-credincioșii care preferă să stea în turnurile lor și să se uite la bătălie de la distanță. Precum hienele în ascunzișul lor, sunt prea speriați ca să iasă și să se uite cum se luptă tigrii între ei. Dreptcredincioșii ăștia, nu alții, au umplut de rușine, de lașitate și de dezonoare numele profetului, pace lui! Să le arătăm că o să câștigăm și că o să fie dezonorați și disprețuiți în ochii tuturor drept-credincioșilor. Allah o să ne ajute să le cucerim pe toate.

Cuvintele sultanului au stârnit mirarea emirilor. Zâmbeau și dădeau din cap în timp ce vorbea sultanul și, cum a terminat, au spus într-un glas:

— Nu e alt Dumnezeu decât Allah și Mahomed este profetul Lui!

Keukburi a vorbit primul.

— Comandant al celor victorioși, sunt sigur că vorbesc în numele tuturor celor de față când spun că pe Înălțimea Voastră vă iubește Allah cu adevărat. Și eu simțisem că nu ar trebui să amânăm să pornim la asediu pentru al-Kuds. M-ați convins că nerăbdarea nu e

niciodată un sfetnic bun în război. Cu voia înălțimii Voastre aş vrea să pun o întrebare.

Sultanul a încuviințat din cap.

— Singurul fel în care putem cuceri repede coasta este să ne împărțim forțele, dar...

— Îți înțeleg îngrijorarea, Keukburi, și ți-o împărtășesc, întotdeauna mă tem când îmi trimit familia sau prietenii apropiați singuri în expediții, dar de data asta chiar că nu avem de ales. Trebuie să ne mișcăm repede. Vreau ca soldații noștri să acopere coasta precum furnicile. Tu, Keukburi, în tine am mare încredere, tu trebuie să eliberezi drumul de la Teveriya până aici, în Accra. Să cucerești fiecare sat și oraș, începând cu Nazaret, unde s-a născut Isa. Să cucerești castelul templierilor de la al-Fula. Hissam al-Din o să pună mâna pe Sebaste și Nablus. Badr al-Din, tu o să te duci spre sud și o să iei Haifa, Arsuf și Kaisariva. Taki al-Din o să meargă la Tibnin și Tir, iar eu o să iau Beirutul și Saida. Imad al-Din a muncit din greu și o să vă spună la fiecare cam ce rezistență o să vi se opună în fiecare dintre orașele astea. Cred că Nablusul, unde dreptcredincioșii îi depășesc ca număr pe franji cu o sută la unu, este singurul loc unde s-ar putea să se predea. Franjii au auzit de victoriile noastre și oriunde altundeva s-ar putea să prefere să își prelungească agonia. În asemenea cazuri, să nu aveți îndurare. Acolo unde vor să negocieze o capitulare, trebuie să fiți generoși, căci nu numai viețile franjilor sunt în primejdie. Allah fie cu voi. Pornim mâine.

A doua zi Salah al-Din, înveșmântat într-o mantie de gală și cu un șirag de perle negre și albe la gât, a ieșit din oraș cu mare pompă. Era însoțit de toți emirii lui, care veniseră să își ia rămas-bun înainte de a pleca. Sultanul își alesese spadasinii, lăncierii și arcașii. Erau oameni care luptaseră cu el mai mulți ani. Imad al-Din și cu mine mergeam pe lângă el. În fața porților din Accra ne-am oprit puțin, pentru ca sultanul să poată schimba

câteva cuvinte de despărțire cu emirii. Taki al-Din și Keukburi au venit la el, au descălecat și i-au sărutat mantia. Pe chip i-a apărut o expresie plină de blândețe când i-a văzut pe acești doi tineri, care crescuseră sub ochii lui și în care avea tot atâta încredere câtă avea în el însuși. A zâmbit și le-a spus să o pornească la drum.

— Data viitoare o să ne întâlnim în fața porților din al-Kuds.

După asta fiul lui, tânărul al-Afdal, îmbrăcat în armură din cap până în picioare și dichisit cum au obiceiul să se dichisească băieții de șaptesprezece ani, a venit în galop pe un armăsar negru ca smoala. Îi era cam greu să țină calul în frâu și asta l-a amuzat pe tatăl lui, care și-a ascuns un zâmbet. Al-Afdal a sărit jos și a sărutat mantia tatălui lui într-un fel exagerat.

— Allah să te călăuzească să conduci orașul ăsta cum trebuie, al-Afdal, i-a spus tatăl. Într-o zi, tu și cu mine o să mergem împreună în pelerinaj la Mecca, dar numai după ce al-Kuds o să fie al nostru. Acum du-te înapoi în oraș, dar ține minte, toți suntem muritori și conducem numai fiindcă poporul ne lasă să conducem. Ferește-te de lăcomie și nu arata niciodată ostentație. Conducătorii care se poartă astfel nu fac decât să își trădeze nesiguranța. Mi-am pus speranța în tine, al-Afdal, și speranța mea cea mai mare e că nu o să mă dezamăgești niciodată.

Spunând aceste vorbe, sultanul și-a ridicat brațul drept și armata noastră a părăsit Accra.

TREIZECI ȘI TREI

Salah al-Din e primit ca mare cuceritor, dar se hotărăște să nu ia Tirul, în ciuda sfatului pe care i-l dăduse Imad al-Din

Am mărsăluit fără grabă. Sultanul nu vrut să își obosească soldații fără motiv. Sate și orașe au căzut fără luptă și el le-a adăugat la cuceririle lui, ca niște perle pe un șirag. Peste tot locuitorii, fie că erau dreptcredincioși, fie creștini ori, bineînțeles de religia mea, se adunau să se holbeze la el cu priviri: iscoditoare. Adesea își aduceau copiii ca să îi binecuvânteze printr-o atingere pe căpșor. Dreptcredincioșii au fost încântați, dar nu s-a bucurat nimeni de răul altora. Am observat cât de ușor îi ocărăsc oamenii de rând pe cei învinși și cât de lesne înalță cântece de laudă în cinstea învingătorilor. Asta e o regulă a războiului. E felul în care oamenii se apără în fața incertitudinilor.

Totuși, în fiecare sat și oraș există întotdeauna oameni ale căror laude sună fals. Făcând paradă de devotamentul lor față de noul cuceritor, mânjesc numele vechiului conducător, fac glume nesărate și îi împoașcă reputația cu noroi. Aceștia sunt de obicei chiar cei care nu au opus niciodată rezistență franjilor, dar care, în urma înfrângerii, au devenit răzbunători cu gura mare, schimbându-se peste noapte.

Unul s-a lăudat cum a găsit el un cavaler franj, care era singur lângă un pârau, și cum l-a decapitat, făcând să se înroșească apa. Altul a scos una și mai gogonată. A povestit cum într-o noapte, îl prinsese pe un cavaler franj care pângărea onoarea unei fecioare, desigur, o dreptcredincioasă, și cum a înfipt sabia drept în inima

violatorului și pe urmă i-a tăiat testiculele și le-a dat câinilor să le mănânce.

După câteva întâmplări de acest fel, sultanul a poruncit ca oricine o să mintă în privința faptelor de vitejie săvârșite să fie biciuit în public. S-a răspândit zvonul că sultanul nu îi privea cu ochi buni pe mincinoși, și numărul lăudăroșilor s-a micșorat. Salah al-Din se înfuria când îi vedea pe fanfaroni, care nu erau buni de nimic, cățărându-se pe cadavrele celor care, indiferent ce păcate aveau, cel puțin căzuseră în luptă.

Când ne-am apropiat de Tir, în rândurile noastre au apărut disensiuni. Imad al-Din era de părere că orașul ar fi trebuit cucerit imediat, în ciuda fortificațiilor și a rezistenței puternice pe care ar fi opus-o. Era susținut de cei mai mulți dintre emiri. Ziceau că, întrucât sultanul însuși îi convinsese că ocuparea Tirului era mai importantă decât cea a Ierusalimului, nu avea rost să amâne atacul.

Îmi aduc bine aminte de seara când ne-am așezat tabăra printre pâlcuri de portocali și flori de câmp. Mirosul lor mă copleșește chiar și acum, când îmi amintesc de acea noapte. Erau nori negri pe cer și Salah al-Din mergea în sus și în jos prin tabără. Nu vorbea cu nimeni. Din când în când lua câte o portocală din pom, o curăța de coajă și o mânca. Sunetul îndepărtat al unui tunet l-a tulburat. A privit în sus, și ploaia a și început.

Stătuse singur mai bine de un ceas, în vreme ce Imad al-Din și emirii așteptau în fața cortului lui. Acum se repeziseră cu toții să se adăpostească.

La ce se gândea oare sultanul? S-a uitat mult timp la chipurile lor. Știa ce gândeau. Pe urmă s-a dus la ușa cortului și a tras cu ochiul afară. Ploua încă. S-a întors și le-a spus ca se hotărâse ca, de data asta, doar să treacă pe lângă Tir. Aveam să mergem la Saida și apoi să ajungem la Beirut. Tirul avea să aștepte până ne întorceam la Ierusalim.

Dezamăgirea se citea pe fețele tuturor, dar nimeni nu a pus la îndoială judecata sultanului. Chiar și Imad al-Din, care de obicei era sincer și deschis până în pânzele albe, tăcea. Mai târziu mi-a spus că, deși știa că hotărârea era greșită, nu a considerat că avea gradul de competență militară necesar ca să îi ceară socoteală sultanului. Hotărârea sultanului avea foarte puțin de-a face cu lucrurile de care era nevoie în timpul jihadului. Era dictată de sentimente.

— Știu că nu crezi că am dreptate, Ibn Yakub, mi-a mărturisit el în acea noapte la puțin timp după ce ne înfruptaserăm din mâncarea lui preferată de fasole. Adevărul e că vechiul meu prieten, Raymond de Tripoli, se ascunde în cetate la Tir. L-am lăsat să scape la Hattin. Mândria nu o să îl lase să se predea, iar eu totuși nu vreau să îl ucid. Soarta și-a urzit planurile în așa fel încât ne-a făcut dușmani, dar, în ce mă privește, eu încă mă simt apropiat de el. Prietenia e o datorie sfântă. Tata și unchiul m-au învățat treaba asta când eram încă un puști și nu am uitat. Acum rațiunea îmi spune că nu am dreptate, dar inima nu o să îmi dea voie să încalc o datorie, înțelegi? Ori te pomenești că și ție, la fel ca lui Imad al-Din, ți s-au urcat la cap izbânzile noastre în așa hal, încât datoria și prietenia au devenit vorbe goale, pe care nu mai dai nici măcar doi bani? Întotdeauna se întâmplă așa. Noi, cei care ducem greul luptei, înțelegem până unde poate merge mai bine decât înțelegeți voi, care stați în corturi și mângâiați hârtia.

M-am folosit de ocazia pe care mi-a dat-o cu atâta amabilitate ca să mă detașez de părerile lui Imad al-Din, dar i-am spus că nu numai marele învățat era supărat. Emirii și unii dintre soldați simțeau și ei că e o greșeală să nu cucerim Tirul. Auzind una ca asta, nu a zis nimic și a căzut din nou pe gânduri. Nu a mai avut nevoie de serviciile mele toată seara.

Sufla o briză ușoară când am pășit în noapte, ieșind din cortul lui Salah al-Din. Ploaia se opri. Norii

dispăruseră și, în locul lor, pe cer era un covor de stele. Deodată toate simțurile mi-au fost atrase de un amestec de mireisme ce veneau di pâlcul de portocali. Flori de câmp. Iasomie. Portocale. Ierburi. Pământul umed. Fiecare avea mireasma sa aparte, dar amestecul lor era ceva înnebunitor. M-am hotărât să fac o plimbare dar Imad al-Din nu avea de gând să îmi dea voie să mă bucur de singurătate. Servitorul lui mă aștepta să ies din cortul sultanului și mi-a spus că stăpânul voia să mă duc la el negreșit Ce poate face un umil scrib în fața unei persoane așa de puternice? Am renunțat la plimbare și m-am dus după servitor în cortul lui Imad al-Din. Era țâfnos. Războaiele și viața dură din tabără nu i se potriveau marelui bărbat. Îi lipseau confortul băieții, vinul, mâncarea și Damascul.

— Ei? a mormăit el când am intrat.

M-am prefăcut că nu înțeleg întrebarea.

— De ce s-a hotărât Salah al-Din să își ia gândul de la Tir? E o hotărâre nebunească!

Am zâmbit și am ridicat din umeri.

— Sunt doar scribul lui, mare maestru. Nu îmi face confidențe.

— Ești viclean și mincinos, porcule...

L-am rugat să se oprească.

— Când, cu mulți ani în urmă, la Cairo, sultanul a hotărât să lucrez pentru el, mi-a zis limpede că tot ce mi se spunea era confidențial. M-a ținut departe și de adunările consiliului de război fiindcă se temea că franjii ar putea să mă răpească și să mă supună la tortură ca să afle secretele planurilor lui de război. Nu am habar ce l-a făcut, din punct de vedere militar, să nu cucerească Tirul.

Imad al-Din s-a sculat de jos, a ridicat piciorul stâng și a tras un pârț sonor.

— Te-ai făcut un pic prea deștept pentru binele tău. Nu e nimic din punct de vedere militar. Inima dictează hotărârea asta. Prietenul lui, Raymond de Tripoli, este în

Tir. Știm cu toții. Dacă Raymond l-ar fi iubit, tot l-aș critica pentru hotărârea asta, dar dezaprobarea mea ar fi însoțită de înțelegere. Prietenia nu își are locul în toiul unui jihad, unde în joc este chiar viitorul credinței noastre. Instinctul l-a indus în eroare. A fost îndrumat greșit când a luat hotărârea aceasta. Marele Nur al-Din nu ar fi suportat în veci o prostie ca asta!

— Poate că e adevărat ce spui, i-am răspuns eu. Totuși, nu încapе îndoială că evlaviosul sultan Nur al-Din, în ciuda dorinței lui arzătoare, nu ar fi putut să cucerească Ierusalimul. Sultanul nostru nu o să dea greș.

— Sper să fie așa, a zis Imad al-Din, și mă rog să se întâmple ceea ce spui tu, dar nu sunt sigur. În istorie nu poți fi niciodată sigur de nimic.

Peste două zile Saida s-a predat și am intrat în oraș. Pentru moment, problema Tirului părea că fusese dată uitării. Sultanul era mulțumit că nu se pierduseră vieți omenești. Voia să lase acolo o mică armată și apoi să o pornească spre Beirut, în aceeași după-masă. Dar au avut câștig de cauză nobilii, care voiau să le onoreze orașul, fie și pentru o singură noapte.

Salah al-Din nu voise să accepte invitația — îi displăceau formalitățile —, dar Imad al-Din era îngrozit de un asemenea gând. S-a plecat și i-a șoptit sultanului la ureche că ar fi fost jignitor să refuze invitația. Cum se întâmpla și în alte probleme legate de diplomatie, sultanul s-a bosumflat auzind un asemenea sfat, dar până la urmă s-a lăsat convins. Toată lumea a răsuflat ușurată. Soldații erau încinși și obosiți, iar Saida era un oraș atrăgător.

Sultanul și emirii, Imad al-Din și cu mine am fost conduși să ne odihnim în cetate. De acolo i-am văzut pe soldați luând-o la fugă spre marginea apei, scoțându-și hainele și scufundându-se în valurile reci ale mării. Băile care ne-au fost puse la dispoziție în cetate aveau apă caldută și erau strâmte, nu ca marea.

În seara aia, deși sultanul s-a retras devreme, Imad al-Din și cu mine am luat masa ca musafiri ai notabilităților din Saida. A fost un festin magnific. Nu mai mâncasem așa de multe varietăți de pește de când plecasem din Cairo. Peștele din Nil, deși gătit în diferite feluri, părea să fie din aceeași familie. În noaptea aceea, la Saida, ne-am bucurat din plin de dărnicia mării. Dar nu ne-au dat numai mâncare. Butelcile de vin mereu pline au fost servite de tinere care nu făceau nici cea mai mică încercare să își ascundă farmecele. Bineînțeles că l-au lăsat rece pe Imad al-Din, dar i-au tulburat pe cei trei emiri din Damasc. Nu a trecut mult și au început să viseze la distracția care urma să vină și la noaptea ce se apropia. Și mie mi-ar fi plăcut să iau parte la bucuria lor, dar marele învățat nu avea timp pentru frivolități de genul ăsta. Odată ce s-a terminat masa și ne-am sorbit apa aromată cu esență de flori de portocal, s-a ridicat în picioare, le-a mulțumit gazdelor și a insistat să îl însoțesc la el în cameră.

— Îmi pare rău că îți stric seara, Ibn Yakub. Am văzut dorința din ochii tăi când te uitai la fetișcanele alea care serveau la masă, dar trebuie să discut ceva important cu tine în seara aceasta. De fapt, am nevoie de ajutorul tău. Sunt îngrijorat pentru Salah al-Din.

Bănuisem mereu că pentru Imad al-Din nu eram nimic mai mult decât un prăpădit de scrib evreu, care cine știe cum reușise să pătrundă în cercul restrâns al sultanului. În trecut avusese mai mereu un ton ușor disprețuitor. Oare ce îl făcuse să se schimbe? Eram în încurcătură, dar mă simțeam și măgulit că eram tratat ca și cum aș fi avut același rang cu el.

— De ce ești îngrijorat pentru sultan?

— Problema e sănătatea lui. Are dureri mari și Allah ar putea să îl cheme la el oricând. Dacă amână prea mult să cucerească al-Kuds, s-ar putea să nu ne mai primim în veci răsplata. Odată sultanul mort, cei mai mulți emiri o să se bată ca chiorii. Nimeni nu o să se mai

gândească la dușmanul nostru comun. Asta e blestemul religiei mele, Ibn Yakub. Allah, după ce ne-a călăuzit în timpul vieții Profetului, parcă ne pedepsește acum pentru binele nostru. I-am spus sultanului, și al-Fadil m-a sprijinit, că, după ce cucerim Beirutul, nu mai trebuie să își irosească timpul pe coastă. Trebuie să cucerească al-Kuds. Vreau să îi dai același sfat.

Nu mai aveam grai. Voia să spună că eram și eu un membru al acestei treimi?

— Nu e timp să îți arăți modestia, Ibn Yakub. Știm că sultanul pune mare preț pe sfaturile tale. Nu ne lăsa.

Peste două zile ne așezaserăm tabăra lângă zidurile Beirutului, cu vedere spre mare. Era o zi umedă și vremea îl afecta pe sultan. Era țâfnos și nu avea răbdare. Imad al-Din era și el bolnav. Acuza dureri mari de burtă, urmate de greață. Marwan, medicul sultanului, l-a pus să țină regim. A fost tratat cu infuzii din plante și legume. I s-a interzis să mănânce carne, și starea lui a început să se îmbunătățească. Dar a doua zi durerile au revenit. Marwan i-a propus sultanului ca bolnavul să fie trimis la Damasc. Acolo simptomele lui ar putea fi urmărite pe îndelete și tratate cum trebuie. Marwan însuși era specialist în tratarea rănilor.

Salah al-Din, care era mereu mai îngrijorat de sănătatea prietenilor lui apropiați decât de a lui, a poruncit ca o unitate de luptă să îl ducă pe secretarul suferind la Damasc. Imad al-Din a protestat slab, dar eu mi-am dat seama că era încântat. Când mi-am luat rămas-bun de la el, mi-a făcut cu ochiul.

— Singurătatea, Ibn Yakub. Tânjesc după singurătate. Jihadul este necesar, dar opera mea suferă. Nu este deloc ușor să ne privim trecutul, când prezentul pare așa de nesigur și moartea ne pândește în persoana franjilor. Faptul că lipsesc nu îi va conveni sultanului, dar încearcă să faci tu tot ce poți.

Am dat din cap și am scos câteva sunete de compasiune, spunându-i că aveam să îl văd în curând la

Damasc, pe deplin refăcut. Totuși, în timp ce îl duceau pe o targă, îmi răsună în cap glasul lui Shadhi ca un ecou: „Nu-i place viața într-o tabără de război, nu-i așa? Are nevoie de singurătate, auzi la el! Mă mir. Pidosnicul ăsta a intrat în atâtea soldați tineri, că le-am și pierdut șirul. Boala lui e desfrâul, nimic mai mult”.

Sultanul crezuse că Beirutul, ca perechile lui de pe coastă, o să se predea cu bucurie și în liniște, dar un sol pe care îl trimiseserăm s-a întors cu vești proaste. Franjii erau hotărâți să se lupte.

Salah al-Din a oftat.

— Sperasem că nu o să mai vedem leșuri până ajungem pe meterezele din al-Kuds. De ce vor proștii ăștia să se lupte Ibn Yakub?

Imad al-Din sau al-Fadil ar fi avut un răspuns pregătit la întrebarea asta, dar eu eram așa de obișnuit să îl ascult și să îi pun gândurile pe hârtie, că rareori aveam curajul să îmi spun părerea dacă nu stăruia el. S-a încruntat.

— Ei? Nu ai nici o explicație?

Am schițat un zâmbet și am clătinat din cap.

A ridicat tonul.

— Proștii ăștia își închipuie că, dacă îmi opun rezistență pentru scurt timp și își sacrifică niște cavaleri, o să fie răsplătiți de conducătorii lor. Vor să arate că nu se predau cu una, cu două. Trimite-le un răspuns din partea mea, Ibn Yakub. Spune-le că, dacă nu se predau imediat, o să vadă ce înseamnă mânia lui Allah. O să facem să plouă cu foc peste ei și o să le distrugem orașul. Spune-le că obraznicia nu ne face să fim generoși când le propunem niște condiții.

M-am retras în cortul meu cu o plecăciune. Acolo am început să compun scrisoarea sultanului. Eram onorat că îl înlocuisem pe Imad al-Din, dar nu eram sigur dacă să imit stilul maestrului sau să îmi fac unul propriu. Imad al-Din devenise așa de priceput în a redacta scrisorile sultanului încât, când le citea, Salah al-Din era

convins că fuseseră scrise de fapt de el. Era încântat de măgulirea care urma adesea după primirea unei asemenea misive, ceea ce nu îi stătea în fire. Doar al-Adil, fratele lui mai mic, îndrăznea să îl tachineze. Cu mai multe luni în urmă, după masa de seară, al-Adil l-a întrebat pe Imad al-Din ce credea despre scrisoarea pe care sultanul i-o trimisese chiar în acea zi lui Raymond de Tripoli. Învăţatul s-a gândit o clipă şi a răspuns:

— Nu este una dintre scrisorile cele mai reuşite ale sultanului.

În vreme ce Salah al-Din părea mirat, al-Adil a replicat:

— Haide, Imad al-Din, modestia nu îţi stă bine.

Am stat toată noaptea ca să pun pe hârtie condiţiile de capitulare. Documentul era destul de scurt, dar l-am rescris de mai multe ori, până ce am fost convins că e fără cusur. Sultanul l-a văzut după rugăciunile de dimineaţă şi s-a încruntat.

— Prea înflorit. Prea pedant. Îţi trebuie prea mult ca să ajungi la condiţiile pe care le oferim. Pune-i sigiliul şi trimite-o acum.

Am fost jignit de critica pe care mi-a făcut-o, dar ştiam că era în ea mai mult de un grăunte de adevăr. Mi-am dat seama că nu ar fi trebuit să încerc să copiez stilul lui Imad al-Din. Gândurile asupra subiectului de mai sus au fost totuşi întrerupte de apropierea unui sol al duşmanilor. Condiţiile noastre generoase erau respinse. Nobilii franji refuzau să predea Beirutul.

Furia sultanului a înflăcărat întreaga armată. A poruncit să se pornească un atac împotriva oraşului şi turnurile de asalt să fie împinse înainte, mai aproape de zidurile Beirutului. Mergeam alături de el. Era prima dată când aveam privilegiul ăsta, dar nu am aflat mare lucru din ce îi trecea prin minte. Nu scotea o vorbă. Tactica noastră era deja încercată. Emirii care aveau comanda unităţilor de luptă ştiau ce trebuia făcut. Încă o dată cei pe care îi atacaserăm ne-au uimit. În loc să

stea în oraș și să încerce să ne respingă înaintarea dinăuntru, franjii au deschis porțile și au ieșit ca să se lupte cu noi în fața fortificației exterioare. Se temeau de genștii noștri și voiau să oprească săparea de tuneluri sub ziduri.

Salah al-Din nu a avut nevoie să se angajeze în luptă. Emirii lui au adus pierderi grele și i-au împins pe dușmani înapoi în spatele zidurilor. Treaba asta a avut un efect dezastruos asupra moralului oamenilor de rând. Au crezut că am intrat în oraș, ceea ce i-a făcut să se repeadă ca nebunii în port, căutând siguranța pe care le-o oferea marea. În oraș se jefuia și domnea haosul.

Conducătorii franji, împărțiți până acum între tigri, care voiau să se încaiere, și oi, care doreau să se predea, și-au dat seama că oile fuseseră tot timpul cele înțelepte. Au sosit solii lor, acceptând condițiile de capitulare pe care le concepusem eu cu câteva zile în urmă. Sultanul ar fi putut să îi pedepsească pentru că ne-au irosit timpul, dar a zâmbit fără răutate și a acceptat capitularea orașului.

— Ibn Yakub, se pare că franjii au avut mai puține critici de făcut decât mine la documentul tău.

Am intrat încă într-un oraș cucerit, dar oamenii de aici erau în cea mai mare parte morocănoși și tăcuți. Erau supărați din cauza morților inutile și a pagubelor, pentru care purtau vina propriei lor conducători. Dar preferau să ne împovăreze pe noi cu răspunderea asta.

Crainicul orașului a putut fi auzit pe stradă anunțând dezastrul.

— Marele sultan Yusuf Salah al-Din ibn Ayyub a intrat în orașul nostru. Ascultați acum care sunt condițiile capitulării!

În seara aceea, după ce s-a îmbăiat și s-a odihnit, sultanul și cu mine stăteam pe meterezele cetății, uitându-ne la valurile care loveau stâncile de dedesubt. Soarele era aproape la asfințit. Salah al-Din se uita în depărtare. Măreția mării îl liniștise și acum era cufundat

în gânduri. Nici unul dintre noi nu a spus nimic mult timp, cel puțin așa ni s-a părut atunci. Pe urmă sultanul s-a întors către mine cu o privire ciudată, distantă.

— Știi ceva, Ibn Yakub? Dacă Allah îmi îngăduie să cuceresc coasta asta și de îndată ce o să recuceresc al-Kuds, o să îmi împart imperiul. O să îl las fraților și fiilor mei. Apoi o să mă duc în pelerinaj la Mecca și o să-mi iau adio de la Allah. Pe urmă o să mă pregătesc să trec marea asta agitată, a cărei liniște e înșelătoare, Ibn Yakub. O să mă duc până pe pământurile franjilor și o să îi urmăresc pe nemernicii ăștia până când o să îi recunoască toți pe Allah și pe Profet. O să fac treaba asta chiar dacă nu o să mai scap cu viață. E important, pentru ca atunci alții o să ia sabia mea și o să ducă la bun sfârșit ce nu am putut să fac eu. Dacă nu îi lovim din plin pe franji, o să continue să mănânce din carnea noastră precum lăcustele care înnegurează cerul și ne distrug recoltele.

TREIZECI ȘI PATRU

*Halima moare la Cairo. Zvonuri urâte spun
că vina o poartă Jamila*

Sultanul nu stătuse să se odihnească la Beirut. Odată franjii dezarmați, l-a desemnat pe unul dintre emirii lui să ia controlul asupra orașului alături de mai multe trupe de elită. Noi, ceilalți, am pornit spre Damasc, având drept călăuze doar stelele. Am intrat în oraș când se crăpa de ziuă. Mi-am luat rămas-bun de la Salah al-Din când a pornit-o în sus spre cetate și m-am dus acasă.

Rahela nu era în camera noastră. O clipă am simțit că îmi sare inima din loc, căci mi-am adus aminte de acea zi fatidică de la Cairo, dar servitorul nostru, frecându-se la ochi somnoros, m-a liniștit. Nevastă-mea era cu fata noastră și renunțase să mă mai aștepte de câteva luni.

L-am trimis după Rahela, în timp ce eu m-am spălat la fântâna din curte. Eram stors de puteri după o noapte întreagă de mers călare. Deși acum eram obișnuit cu calul, nu puteam niciodată să mă relaxez complet, așa cum făcea sultanul. Mă durea spatele și coapsele îmi înțepeniseră. Apa mi-a fost de ajutor. Am intrat în casă și m-am culcat în patul nostru.

Era la amiază când gânguritul unui copilaș la capul meu m-a făcut să tresar. M-am sculat în capul oaselor și am văzut chipurile zâmbitoare ale soției și fiicei mele. Băiețelul era mare și sănătos, dar a țipat când l-am ridicat și l-am sărutat pe obraji. Rahela l-a salvat din mâinile mele, căci eu am îmbrățișat-o întâi pe mama lui și apoi pe mama ei, care mi-a șoptit la ureche:

— Copilul ăsta e răsplata noastră pentru anii de durere și necaz pe care i-am avut până acum. Trăiești și ești sănătos. Mulțumescu-ți ție, Doamne.

— Poate că așa o fi, dar izbânzile sultanului au contribuit și ele un pic la faptul că sunt încă în viață.

Am râs amândoi.

— Maryam și cu mine ne gândeam că ar fi frumos să mergem să ne vedem casa din Cairo și să ne petrecem iarna acolo anul acesta, a mai spus ea pe urmă. Soțul ei ar veni și el. Are mulți prieteni la Cairo și nu a văzut niciodată orașul. Așteptam să ne dai tu voie.

Bineînțeles că vă dau voie. Tare aș vrea să pot veni cu voi toți, dar peste câteva zile pornim spre Ierusalim. Sultanul nu o să mai amâne plecarea. O să se roage în moscheea al-Aqsa înainte să se termine luna și eu o să mă duc să văd locul vechii sinagogi. Pe urmă, dacă îmi lasă câteva luni libere, o să vin și eu la voi, la Cairo.

Rahela a zâmbit. Crezuse întotdeauna, din cauza lucrurilor pe care le spusese cu mult timp în urmă, că din cauza nefericitei întâmplări din odaia cu tavan boltit nu mai voiam să pun piciorul în casa aceea. Dar gelozia are și ea o limită. Dacă o iertasem pe Rahela și uitasem chiar și în ce hal m-a trădat Ibn Maymun, cum puteam să mă mai uit chiorâș la casa aia? Vina nu trebuia căutată în pietrele ce formau pereții ăia, ci în noi înșine. Mai târziu, în aceeași după-amiază, când eram singuri, i-am spus Rahelei toate aceste lucruri și chiar mult mai multe. Seninătatea era din nou stăpână. Am stat culcați, strângându-ne în brațe unul pe celălalt, și am simțit că, în sfârșit, îngropaserăm definitiv trecutul.

Dar vai mie, mă întâmpinau vești triste când am ajuns în cetate în aceeași seară. Amjad, eunucul, care mă așteptase cu nerăbdare, s-a repezit și m-a strâns în brațe cu căldură. Abia după ce s-a dezlipit de mine mi-am dat seama că avea obraji uzi.

— Halima a murit acum câteva zile la Cairo. Sultanul a fost puțin supărat. I-a cerut lui Ibn Maymun să vadă ce și cum s-a întâmplat și să ne trimită un raport până la sfârșitul săptămânii.

Vestea m-a lăsat fără grai. Halima nu fusese nici o zi bolnavă, de când o cunoșteam eu. Ce ar fi putut să o doboare? Imagini de-ale ei îmi zburau repede prin minte una după alta. I-am văzut chipul palid și fără viață sub giulgiu. Am plâns.

— Cum a primit Jamila vestea?

Amjad nu a zis nimic.

Am repetat întrebarea.

— I-am spus ce s-a întâmplat. M-a privit drept în ochi, dar a rămas pe deplin liniștită. Pe deplin. Pe chipul ei nu s-a văzut nici o emoție. Nimic. Poate că purta o mască, menită să-i ascundă durerea. Poate.

Vestea vieții curmate a Halimei îmi răpise toată puterea de concentrare. Cât a durat adunarea consiliului de război nu mi-am revenit din năuceală. Glasul blând al sultanului, intervențiile pline de înflăcărare ale lui Imad al-Din și al-Fadil, emoția și nerăbdarea care veneau de la fiecare emir erau pentru mine doar zgomote de fond. Nu mai puteam suporta, trebuia să o văd pe Jamila, să îi împărtășesc suferința, să depănăm împreună amintiri pe care le aveam amândoi despre Halima, să plâng, să aflu ce simțea într-adevăr la moartea cuiva care însemnase așa de mult pentru ea și a cărei viață o schimbase atât de tare.

Pentru prima dată de când eram în slujba sultanului nu mi-am îndeplinit sarcinile pe care mi le dăduse acest conducător bun ca pâinea caldă. Cititorule, nu am notat nimic la acea adunare crucială, în care s-a hotărât soarta Ierusalimului. În hârtiile mele nu se găsește nimic despre acest subiect.

Mai târziu am reconstituit seara cu ajutorul lui Imad al-Din, dar, după cum îi era obiceiul, și-a atribuit lui însuși rolul hotărâtor și a pretins că, până să vorbească el, sultanul fusese nehotărât. Știu sigur că nu așa au stat lucrurile și, din cauza asta, am renunțat la mărturia marelui învățat, considerând că era nedemnă de el. Ce am înțeles foarte clar în săptămânile care au urmat a

fost faptul că toți cei care au participat la consiliu în noaptea aceea fatidică au luat o hotărâre în unanimitate: să cucerească Ierusalimul.

Moartea de la Cairo tot mă mai chinuia. Cerusem să mă întâlnesc cu Jamila, dar abia peste două zile a fost de acord să mă primească. Amjad, care era neobișnuit de trist și tăcut venit la mine acasă să mă ia.

Jamila mă aștepta în anticamera obișnuită, cea în care întâlnisem adesea pe Halima. Pentru o clipă trăsăturile Jamilei au dispărut și s-au amestecat cu cele ale femeii moarte dar mi-am încleștat mâinile așa de tare, până au început să mă doară. Eram din nou în prezent. M-am uitat la chipul ei și mi-am adus aminte de ce spusese Amjad. Nu era nici urmă de tristețe în ochii ei.

— Tu ai vrut să ne întâlnim, Ibn Yakub.

Singurul meu răspuns a fost să izbucnesc în lacrimi. Mi s-a părut că văd o licărire în ochii ei, dar și-a revenit repede. S-a uitat la mine cu o privire ciudată.

— Sultană, am venit să îmi exprim părerea de rău pentru moartea ei. Știu că despărțirea voastră a fost însoțită de durere, dar...

M-a întrerupt, trimitându-mi o privire ca o săgeată, plină de furie.

— Ne-am despărțit fără să ne acuzăm una pe alta. A vrut să fim prietene. Nu s-a putut, dar am căzut de acord să izgonim dușmănia și încrâncenarea. Crezi că sunt rece și lipsită de simțire?

Am oftat.

— Sunt clipe când amărăciunea nu are rost, Ibn Yakub. Moartea ei e dureroasă. Chipul ei îmi apare în fața ochilor, dar dispare cu rapiditate. Inimile se pot împietri. Am să-ți spun ceva care o să te uluiască, Ibn Yakub. Vestea morții ei m-a mișcat într-un mod ciudat. M-a ajutat să descopăr o fericire interioară. M-am gândit că o să te șocheze, dar asta e adevărul. Mă simt din nou împăcată cu mine însămi. Un capitol dureros s-a terminat pentru totdeauna. Tot ce rămâne sunt

amintirile. Unele sunt fericite, dar cele mai multe sunt triste. Așa că vezi, prietene, acum pot să aleg. Ce cred despre ea depinde doar de mine, de cum mă simt acum, și asta, te asigur, e o mare ușurare. De când Halima și cu mine ne-am despărțit, mi-a fost greu să scriu. Acum am început din nou scriu și într-o zi o să te las să-mi citești manuscrisul.

Duritatea ei m-a făcut să tresar. Cum putea fi atât de indiferentă la soarta Halimei? Mi-a văzut întrebarea de pe chip și ochii i s-au îngustat.

— Știu ce gândești, Ibn Yakub. Mă vezi ca pe o făptură fără inimă, o femeie fără milă. Uți că, pentru mine, Halima a murit demult. Am plâns mult pentru ea și durerea despărțirii m-a chinuit multe luni. Somnul nu se mai lipea deloc de mine. Toate astea au dispărut acum câțva timp. Când Amjad, cu ochii plini de lacrimi, a venit să îmi spună despre moartea ei, nu am simțit nimic. Înțelegeți?

S-a uitat în ochii mei și a zâmbit.

— Înțeleg, sultană, dar pentru mine contează faptul că ea nu mai e printre noi. E îngropată. Nu o să o mai auzim niciodată râzând. Sigur e altceva decât moartea pe care mintea a impus-o inimii tale.

Îi stârnisem furia.

— Nu! Pe care a impus-o inima minții mele. Ultimele vești despre ea pe care le-am primit de la Cairo spuneau că respinsese din nou îmbrățișările bărbaților. Găsise o femeie mai tânără, mai aproape de vârsta ei decât de a mea, și, după cum scriau informatorii mei, cele două deveniseră de nedespărțit. M-au copleșit gelozia și furia, dar asta a fost tot. Nimic mai mult. Pentru mine se terminase pentru totdeauna. Moartă. Mi se spune că a fost otrăvită din porunca ultimului ei iubit, un biet mameluc care nu știe pe ce lume e. O să sufere și mai mult dacă Salah al-Din descoperă adevărul...

Informația Jamilei s-a dovedit a fi exactă. Ibn Maymun făcuse o autopsie și concluzia lui menționa o doză mare

de otravă. Toată lumea îl arăta cu degetul pe mameluc, care susținea că e nevinovat, dar a fost executat din ordinul cadiului. Doar Amjad, eunucul, nu era convins.

— A fost otrăvită, Ibn Yakub. Biata femeie a fost otrăvită, dar cine a dat porunca? Nu o să știm niciodată adevărul. Bietul mameluc a fost, ca și mine, folosit de ea ca să își satisfacă nevoile trupești. Nimic mai mult. Dacă ar fi fost otrăvită la Damasc, poate că m-ar fi executat pe mine! Așa că îl compățimesc pe bietul om. Suflul meu îmi spune că Jamila a trimis otrava și instrucțiunile despre ce și cum să se facă.

— Ajunge cu discuția asta care nu duce nicăieri, Amjad! Gândul tău e mai rău decât otrava care a ucis-o pe Halima. Dă-l afară din inima ta răutăcioasă, până nu te ucide.

Eunucul s-a făcut palid la față.

— Nu am mai spus nimănui ce bănuiești. Trebuia să ți le împărtășesc ție, dar povăța pe care mi-o dai e înțeleaptă. Dacă nu îmi înăbuș gândurile astea, o să dispar și eu. Fii liniștit, Ibn Yakub, o să le înăbuș. Nu am martiriul în sânge.

Oricât am încercat, nu am fost în stare să îmi scot din cap vorbele lui Amjad. Eunucul ăsta înverșunat îmi sădise și mie în minte o sămânță otrăvită. Să fi fost oare adevărat? Să fi poruncit oare Jamila ca fosta ei iubită, de care se despărțise, să fie otrăvită? Ideea asta mi se părea strigătoare la cer. După câteva ore de chin, am ajuns la concluzia că Jamila e nevinovată. Durerea îl otrăvise pe Amjad și nu mai putea fi salvat.

Vocea familiară a lui Imad al-Din m-a întrerupt din visare.

— Pari preocupat, scribule. Speram că diseară vei veni cu mine acasă la cea mai nemaipomenită privighetoare din Damasc. Mai ții minte? Zubayda? Femeia care a ajuns la inima lui Salah al-Din când era copil, dar a refuzat să îi ofere trupul ei?

— Cum aş putea să o uit? am răspuns. M-ai prins într-un moment nepotrivit. Jealeam moartea tragică a sultanei Halima.

Imad al-Din a devenit grav.

— Zvonuri periculoase bântuie pe Nil. Al-Fadil îmi spune că mamelucul care a fost executat pentru crimă a ținut morțiș să vorbească cu el, numai cu el. Când a acceptat, condamnatul i-a șoptit lui al-Fadil la ureche: „I-am dat otravă, dar sultana Jamila mi-a trimis-o și a jurat să aibă grijă de familia mea”. Bineînțeles, al-Fadil nu i-a spus nimic sultanului sau altcuiva în afară de mine. Ție îți spun, fiindcă amândouă femeile ți-au fost apropiate. Dragostea poate să ne ducă la nebunie pe toți. Gelozia este cea mai nesupusă odraslă a ei. Ce a făcut Jamila este de neiertat, și totuși, dacă este să fiu cinstit cu tine, nu sunt zdruncinat de vestea aceasta. Ca să o înțelegi pe Jamila trebuia să fi trecut prin suferința de a pierde o iubită. Ehe, ție nu îți fierbe sângele în vine, Ibn Yakub. Nu o să înțelegi niciodată. Vino cu mine să auzi privighetoarea cântând. Zubayda te va face să uiți totul.

Am acceptat să merg cu el, dar era o seară foarte călduroasă și i-am cerut îngăduința să mă întorc acasă ca să mă îmbăiez și să mă schimb. Întrucât casa Zubaydei nu era departe de locul unde stăteam eu, s-a învoit să vină să mă ia peste o oră. Răcoarea nopții se lăsa așteptată și faptul că nu adia nici o briză m-a făcut să asud în drum spre casă. I-am spus Rahelei povestea despre moartea Halimei, fără a pomeni însă de persoana de viță nobilă e o otrăvise. M-am dezbrăcat în curte și mi-am turnat pe mine găleți întregi de apă proaspătă și rece din fântână. Pe urmă Rahela mi-a adus un prosop.

Eram înnebunit. Pe-o singură persoană voiam s-o văd în seara aceea: pe Jamila. Voiam să o confrunt cu acuzațiile aduse de Amjad, de al-Fadil și de Imad al-Din. Voiam să i le strig în față și să-i văd reacția. Voiam adevărul, dar nu și să pierd prietenia Jamilei. Voiam să îi

scurpe în față pe cei care răspândeau asemenea calomnii nerușinate. Voiam să îmi spună limpede că e nevinovată. După ce m-am îmbrăcat, i-am scris repede câteva rânduri și i le-am trimis. Îi ceream o întrevedere pentru a doua zi.

Însoțitorul lui Imad al-Din a bătut la ușă. L-am îmbiat pe marele om cu niște ceai, dar și-a dus mâna la obrazul drept și a clătinat din cap. Nu văzusem umflătura mai devreme, dar se pare că avea dureri.

— E un dinte stricat, a gemut el. Sug întruna cuișoare ca să îmi mai alin durerea, dar va trebui să îl scot mâine. Își spun sincer că nu am chef de nimic în seara aceasta, decât să stau singur la mine în dormitor. Totuși, Zubayda nu a mai cântat de ani de zile. E ceva ce nu vei uita niciodată, ceva ce le vei povesti și nepoților tăi.

Crainicul orașului mergea înaintea noastră pe străzile înguste, adesea făcându-ne drum prin puzderia de familii și copii zgomotoși care ieșiseră să respire puțin aer curat.

— Faceți loc, faceți loc pentru marele Imad al-Din, sfetnic al sultanului Yusuf Salah al-Din ibn Ayyub.

Am văzut chipuri cunoscute în fața casei Zubaydei. Gărzile personale ale sultanului țineau săbiile ridicate când ne-am apropiat, dar le-au lăsat în jos când ne-au recunoscut. Mutul nubian, care era pe lângă sultan de tot atât de mult timp ca și mine, a zâmbit când ne-a văzut că sosim și s-a grăbit să dezlege ușa care ducea în curte. Totul se petrecea în aer liber. Curtea era luminată de felinare, iar pe jos erau covoare și perne. Nu erau mai mult de cincisprezece oameni acolo. Printre ei, spre uimirea mea, era și sultana Jamila. A zâmbit încântată, arătând în acest fel că ne remarcase sosirea. Bătăile inimii mi s-au întetit.

Ne-am plecat în fața sultanului, care a zâmbit și ne-a făcut semn să ne așezăm lângă el. Ne-a prezentat Zubaydei. Femeia avea aproape șaptezeci de ani, dar avea un chip atrăgător, care m-a uimit. Părul ei alb

strălucea în întuneric și îi lumina chipul. Nu se dăduse pe cap cu henna ca să își ascundă vârsta. Avea pielea închisă la culoare, nu prea diferită de cea a Jamilei, pe care încercam să o uit în seara aia și a cărei prezență mă zguduise.

Ochii Zubaydei erau mari și vioi, fără nici o urmă de tristețe sau părere de rău. Avusese o viață îmbelșugată, asta se vedea bine, dar oare fusese o viață fără durere? Dar există viață fără nici un pic de durere? Mă văzuse urmărind-o cu privirea și deodată a zâmbit. Dinții, spre mirarea mea, erau albi ca zăpada. Cum reușise oare să își păstreze tinerețea?

Parcă îmi auzise toate întrebările.

— Salah al-Din mi-a vorbit despre tine, Ibn Yakub, a spus ea cu o voce guturală și plină. Știu ce crezi. Trebuie să înțelegi că mi-e sufletul tăcut și liniștit. Nu vreau nimic. Nu îmi pare rău de nimic. Sper ca moartea, când o să vină, să fie iute precum sabia lui Salah al-Din când îi lovește pe franji.

— Vai, Zubayda, a zis sultanul cu un glas mai blând decât de obicei. Am venit să te ascultăm cântând.

Erau acolo doi muzicanți care așteptau răbdători, exersând la lăută. Ea s-a uitat la ei și și-a apropiat un deget de buze. În această seară voia să cânte fără acompaniament. S-a așternut liniștea, toată lumea aștepta cu sufletul la gură și apoi Zubayda a început să cânte. Ascultând-o, simțeai că ai ajuns în ceruri. Glasul ei era cu adevărat fără seamăn. Nu am mai auzit unul la fel nici înainte, nici după aceea. Era un cântec pe care îl scrisese chiar ea și, deși era simplu și scurt, a ținut o jumătate de oră, căci fiecare vers se repeta de mai multe ori, pe tonalități diferite.

Într-o noapte caldă am băut niște vin.

O briză ușoară îmi mângâia chipul.

M-a dus pe balcon și mi-a arătat luna

Și a încercat să mă facă să cred că iubește pe alta.

Am râs. Am plâns.

Nu l-am crezut.

— Ești un prostuț, i-am spus, ești tânăr și încurci realitatea cu visurile.

A zâmbit. M-a părăsit.

O singură lacrimă sărată mi-a curs pe obraz și am știut:

Încurcătura era în întregime a mea.

Da, a mea.

A mea, a mea, a mea, a mea, a mea.

Zubayda nu a mai cântat în acea seară. Ne-au cântat muzicanții în timp ce am mâncat tot ce fusese pregătit cu grijă în bucătăria ei. Sultanul doar a ciugulit câte ceva, iar durerea de dinți a lui Imad al-Din nu a părut să-l oprească să savureze din plin cele patru feluri de carne puse pe masă în fața noastră.

După masă s-a mai cântat ceva muzică, timp în care Jamila s-a pregătit de plecare. M-a rugat să însoțesc lectica în care avea să fie dusă înapoi în cetate. Sultanul a dat din cap în semn că îmi îngăduie să merg cu ea, iar eu mi-am luat rămas-bun de la marea cântăreață, care m-a invitat să o mai vizitez ca să îmi spună povestea ei.

Jamila nu a așteptat să deschid gura.

— Așadar ai auzit bârfa aia răutăcioasă?

— E adevărat, sultană?

— Știi foarte bine că iubirea îmi e la fel de curată precum îmi e și ura. Gelozia e o otravă, de care trebuie să scăpăm pentru a face loc gândurilor nobile în mintea noastră. Nu o să mai spun niciodată nimic despre asta.

Am mers în tăcere, câtă vreme oamenii care duceau lectica și-au schimbat puțin poziția ca să urce mai ușor panta ce ducea la cetate. Jamila s-a descotorosit de mine cu un râset răutăcios.

— Poți să te întorci la soția ta, Ibn Yakub. Bucură-te de îmbrățișarea ei, căci mâine plecați spre al-Kuds și cine știe ce îți pregătește Allah?

Rahela, care e cea mai calmă femeie din lume, părea nervoasă și încordată când am ajuns acasă.

— Franjii o să îl facă pe sultan să plătească un tribut greu înainte de a renunța la Ierusalim, a spus ea. Mi-e teamă să nu fii și tu o parte din tributul ăsta. Am o presimțire cumplită că nu o să te mai văd niciodată.

I-am liniștit temerile. I-am spus cum Salah al-Din a făcut mereu în așa fel încât să fiu departe de primejdia adevărată. Am râs de premonițiile ei. Am încercat să o fac să râdă, dar am dat greș. Părea că nimic nu putea să îi risipească îngrijorarea. Am vrut să fac dragoste cu ea, dar s-a opus, așa că am stat tăcuți unul în brațele celuilalt până ce eu am adormit.

Un servitor din cetate m-a trezit chiar înainte de a se crăpa de ziuă. Rahela nu dormise deloc. A rămas în pat, în capul oaselor, și s-a uitat cum mă îmbrac. Apoi, când mi-am luat rămas-bun de la ea, aproape că m-a sufocat strângându-mă în brațe, și nu voia deloc să îmi dea drumul. Ușor, i-am desfăcut mâinile și am sărutat-o pe ochi.

— După izbânda de la Ierusalim o să vin în casa noastră din Cairo ca să sărbătorim împreună, i-am șoptit la ureche. O să îți scriu des.

Nu a răspuns nimic.

TREIZECI ȘI CINCI

*De la marginea Ierusalimului îi scriu o scrisoare
plină de emoție bunei mele soții aflate la Cairo*

Mult iubita mea soție,

Mi se pare ciudat să mă gândesc la tine în casa cea veche, unde avem multe amintiri, cele mai multe plăcute. Îți trimit scrisoarea asta printr-un curier care duce poșta regală de la al-Adil la palat, așa că ai să o primești mai repede decât dacă aș folosi caravanele.

A trecut aproape o lună de când ai plecat și e prima oară când am răgazul să stau și să îți scriu. Suntem în corturi, de unde se văd zidurile Ierusalimului. E o senzație ciudată să fii așa de aproape de zidurile Ierusalimului. Sultanul le-a propus niște condiții, dar unii dintre proștii ăia vor să moară ținând în mână crucile lor nesuferite.

Poate că până acum ai aflat de la prietenii noștri de la palat de ce a durat așa de mult. Când am pornit din Damasc, sultanul a fost cuprins de nehotărâre. Ierusalimul putea să aștepte până curăța el malul mării de dușmani. A încercat încă o dată să cucerească Tirul, dar a întâmpinat o rezistență puternică. Emirii erau acum hotărâți să cucerească orașul indiferent de pierderile pe care am fi putut să le suferim. Își dădeau seama că devenise un simbol al rezistenței franjilor și trebuia șters de pe fața pământului. Salah al-Din era supărat fiindcă îi luase deja atât de mult timp. S-a hotărât să plece și am asediat Ascalonul.

Franjii au rezistat aproape paisprezece zile, dar sultanul l-a adus pe regele lor, Guy, de la Damasc și le-a propus să îl elibereze dacă se predau. L-au împuternicit pe Guy să trateze în numele lor și el a acceptat imediat condițiile sultanului. Nu am pierdut mulți oameni. În ziua în care am cucerit orașul s-a făcut deodată frig, căci

soarele s-a întunecat de tot. Chiar în ziua aia a sosit la Ascalon o delegație de nobili de la Ierusalim. Sultanul le-a propus condiții foarte avantajoase dacă predau Orașul Sfânt și ei au promis că o să îi sfătuiască cavaleri să ne accepte condițiile. Dar la întoarcere patriarhul i-a certat foarte tare. Biserica nu dorește să predea fără luptă orașul în care a fost răstignit Isus.

Sultanul nu și-a pierdut buna dispoziție la auzul acestei vești. E din nou vesel, în ciuda eșecului de la Tir. Prezența lui al-Adil, care e fratele lui preferat de când erau copii, explică în parte starea lui de spirit. În rest, Salah al-Din e acum încredințat că o să ajungă la Ierusalim până la luna nouă, adică mai exact în șaptesprezece zile.

Auzind că patriarhul și cavaleri ca Balian din Ibelin se pregăteau să îl atace, sultanul a poruncit tuturor soldaților noștri din zonă să o pornească în marș după el și să așeze corturile chiar lângă Ierusalim. Vrea ca astfel să le arate ce putere are, dar e pregătit și pentru o înclăștare armată, dacă asta e singura cale. Ieri ne-am mutat corturile în marginea de răsărit a orașului. Franjii au crezut că plecăm de tot și ne-au făcut ironic cu mâna de pe metereze, ceea ce l-a distrat grozav pe al-Adil. În loc de asta, ne-am așezat turnurile de asediu chiar deasupra văii căreia îi spun Cedron. Aici zidurile par mai puțin întărite.

Din locul în care scriu acum rândurile astea văd steagurile sultanului fluturând în vânt pe Muntele Măslinilor. Oamenii noștri au muncit toată noaptea ca să mineze turnul fortificat de afară.

Zece mii de soldați de ai noștri le-au tăiat acum posibilitatea franjilor să folosească două dintre cele mai importante porți ale lor. Arcașii noștri stau chiar sub metereze și așteaptă ordine. Cadiul al-Fadil a spus despre săgețile lor că sunt ca niște „scobitori în dinții crenelurilor”. E o prezentare exactă, recunoscuta ca atare chiar și de Imad al-Din, care sperase că al-Fadil o

sa rămână la Cairo, pentru ca el să fie singurul cronicar demn de luat în seamă al victoriei.

După cum știi, draga mea Rahela, nici măcar nu catadicsesc să îl privească pe soțul tău ca pe un dușman. Pentru ei sunt doar un scrib mărunț care l-a făcut pe sultan să îl observe într-un moment prielnic. Asta e atitudinea pe care o are Imad al-Din față de mine în public. În particular, îmi spune adesea povești pe care speră că o să i le atribui lui, asigurându-se astfel că o să fie pomenit în „marea carte a lui Salah al-Din”. Cadiul al-Fadil e mai subtil, are mai multă grijă, dar ce îl interesează în primul rând e propria lui lucrare. Nu prea mă ia el în serios, dar e întotdeauna săritor când trebuie să verifice un lucru sau altul.

Ieri a venit în vizită la sultan Balian din Ibelin. I-au cruțat viața la Hattin și jurase să nu se mai ridice împotriva sultanului cât o trăi. Acum ne-a spus că patriarhul îl dezlegase de jurământul pe care îl făcuse.

— Și Dumnezeuul tău, l-a întrebat sultanul, El o să te ierte tot așa de ușor?

Balian a tăcut și și-a ferit privirea. După asta l-a amenințat pe Salah al-Din. Dacă soldații noștri nu se retrag, franjii o să ucidă mai întâi femeile și copiii, și pe urmă o să dea foc moscheii al-Aqsa, înainte de a pune la pământ stânca sfântă. După asta o să ucidă mai multe mii de drept-credincioși din oraș și pe urmă, cu săbiile ridicate, o să pornească pe câmpie să moară în bătălia cu necredincioșii.

Sultanul a zâmbit. Jurase să cucerească orașul prin forță, dar le-a propus franjilor o înțelegere generoasă. Toți creștinii o să poată pleca cu condiția să plătească o răscumpărare la visterie. Creștinii săraci o să fie eliberați cu bani din averea regelui, care era păstrată de cavalerii de Malta. Salah al-Din le-a dat patruzeci de zile să găsească banii de răscumpărare.

— Când franjii au cucerit prima dată orașul ăsta, Balian, i-ați măcelărit pe evrei și pe drept-credincioși ca

pe vite. Am putea să vă facem și noi același lucru, dar răzbunarea oarbă e un elixir primejdios. Așa că o să vă lăsăm oamenii să plece în liniște. E ultima condiție pe care le-o propun conducătorilor voștri. Respingeți-o, și o să ard până în temelii meterezele astea, fără pic de milă. Voi alegeți.

Astăzi e vineri, ziua sfântă a Islamului. E 2 octombrie, dar e 27 ale lunii *rajab* în calendarul musulman. În ziua asta, profetul lor a avut celebrul lui vis și a vizitat acest oraș cufundat într-un somn adânc. Și în ziua asta, după cum chiar și cel mai puțin credincios dintre ei își spune întruna lui și altora de când s-au ivit zorile, franjii s-au predat și au semnat condițiile de capitulare. De cum s-a răspândit vestea asta, s-a auzit un strigăt puternic de, „Allah Akbar” și ni s-a înfățișat înaintea ochilor priveliștea uluitoare a mii și mii de oameni, care cădeau în genunchi în țărână și se culcau la pământ în direcția orașului Mecca, pentru a-i aduce mulțumire lui Allah.

Domnea liniștea, o liniște născută din neîncredere. Ne-am uitat unul la altul năuciiți, întrebându-ne dacă se întâmplase cu adevărat sau era totul un vis. După nouăzeci de ani Ierusalimul, sau al-Kuds, e din nou al nostru. Al nostru, al tuturor.

Peste un ceas sultanul o să intre călare în oraș, și eu, mult iubita mea Rahela, o să fiu lângă el. Gândurile mi se îndreaptă în clipa asta spre tine și spre mica noastră familie, dar mă gândesc și la vechiul meu prieten, Shadhi. Asta a fost o zi pe care a dorit din toată inima să o apuce și știu că spiritul lui o să meargă chiar în spatele lui Salah al-Din, șoptindu-i la ureche cum numai el putea să o facă: „Privește drept înainte. Ești conducător. Nu-ți lăsa privirile în jos. Ține minte că tu ești sultanul care a recucerit al-Kuds, nu califul din Bagdad. Chiar acum, când noi înaintăm, așa-numitul calif nu-și mai încapă în piele de bucurie”.

Shadhi i-ar fi spus toate astea, și eu cred la fel, dar nu am căderea să îi spun sultanului totul. Imad al-Din e în

drum spre Damasc și al-Fadil nu e aici. Ce povețe va primi oare după cucerirea orașului?

Sunt singur cu el și răspunderea e înfiorătoare. Ce să îi spun dacă îmi cere sfatul? În astfel de clipe mă simt cel mai slab om și îmi dau seama că, probabil, nu sunt decât un scrib năimit.

Te sărut pe obraji și sper să te văd curând. Sărută pe fata și pe nepotul nostru. Mă bucur să aud că mai e unul pe drum. Poate că ar trebui să vii la Ierusalim. Cred că o să mai stau aici un timp.

Soțul tău,

Ibn Yakub

TREIZECI ȘI ȘASE

*Salah al-Din cucerește Ierusalimul. Imad al-Din
pune ochii pe un frumos traducător copt.
Jamila se împacă cu amintirea Halimei*

Am intrat în Orașul Sfânt prin Bab al-Daud. Sultanul nu a avut nevoie să îmi spună Shadhi să țină capul sus. S-a dus drept la moschee, care duhnea a franji și a animale. Aici își făcuseră cavalerii de Malta și templierii grajduri pentru armăsarii lor. Salah al-Din nu a vrut să aștepte până ce se făcea curat în sfântul lăcaș. A sărit de pe cal și, înconjurat de emirii lui, a făcut rugăciuni de mulțumire către Allah. După asta au început să curețe în moschee.

Când ne-am întors, sultanul a fost impresionat de priveliștea demnă de milă a unor creștini care gemeau și plângeau pe stradă. Erau femei care își smulgeau părul din cap, bătrâni care sărutau zidurile, copii înspăimântați care se țineau de mamele și bunicile lor. Salah al-Din și-a oprit calul și a trimis un sol să îl aducă pe cavalerul franj Balian.

În timp ce așteptam, sultanul s-a uitat în sus și a zâmbit. Se ridica steagul lui pe cetate și cântările și strigătele pline de bucurie ale soldaților noștri înăbușeau momentan zgomotul făcut de creștinii năuciți. M-am gândit din nou la Shadhi, și același lucru l-a făcut și Salah al-Din. S-a întors spre mine cu ochii înlăcrimați.

— Tata și unchiul Shirkuh nu ar fi crezut că se poate întâmpla una ca asta, dar Shadhi a știut întotdeauna că stindardele mele o să se ridice într-o zi în al-Kuds. În clipa asta îmi lipsește mai mult decât oricine pe lume.

Am fost întrerupți de sosirea lui Balian.

— De ce plânge toată lumea? l-a întrebat sultanul.

— Femeile, mărite sultan, plâng după soții lor morți sau luați prizonieri. Bătrânii plâng de teamă că nu o să mai vadă zidurile astea sfinte. Copiii sunt înspăimântați.

— Spune-le oamenilor tăi, a zis Salah al-Din, că noi nu o să îi tratăm cum ne-au tratat străbunii voștri pe noi când au cucerit orașul ăsta pentru prima oară. Când eram mic, mi s-a povestit ce au făcut Godfrey și Tancredi poporului nostru Adu-le aminte creștinilor ăstora înspăimântați ce au suferit drept-credincioșii și evreii acum nouăzeci de ani. Capetele copiilor noștri stăteau în țepușe. Bătrâni și femei de toate vârstele erau chinuiți și arși. Străzile astea, Balian, au fost spălate de sângele nostru. Unii dintre emiri ar vrea să le spele iarăși, dar de data asta cu sângele vostru. Îmi spun întruna că toți credem în dinte pentru dinte și ochi pentru ochi. I-am liniștit și le-am risipit temerile. Le-am spus că suntem toți poporul Sfintei Scripturi și că acest oraș e al tuturor celor care cred în Sfânta Scriptură. Spune-le femeilor voastre că sunt libere să plece chiar dacă nu își pot permite răscumpărarea. Vai nouă, nu avem puterea profetului vostru Isa și nu putem învia morții. O să îi eliberăm pe cavalerii prinși cu condiția să facă un jurământ că nu o să mai ridice armele împotriva noastră în veci. Văd că îți ferești privirile, Balian din Ibelin, și așa și trebuie. Și tu ai făcut un asemenea jurământ. Un jurământ făcut în fața lui Allah nu poate fi desfăcut de nici o ființă omenească, fie că e patriarh, fie că e papă. Dacă se înțelege lucrul ăsta, o să ne arătăm generozitatea. Dacă o să îi auziți pe oricare dintre soldații mei jignind onoarea unei singure femei creștine, să veniți și să îmi spuneți. Dacă vi se spune că vreunul din mormintele voastre sfinte e profanat de oamenii mei, vă rog să mă anunțați imediat. Nu o să îngădui așa ceva. Țasta e cuvântul meu de sultan.

Balian a căzut în genunchi și i-a sărutat mantia lui Salah al-Din.

— Ne-ați arătat o bunăvoință pe care nu o merităm, o, mărite rege. Doar pentru treaba asta nu o să vă uităm niciodată. Eu, unul, jur în fața lui Dumnezeu Atotputernicul că nu o să mai ridic niciodată armele împotriva voastră.

Salah al-Din a dat din cap și toți ai noștri au pornit-o pe străzi spre cetate. Crainicii orașului anunțau care ne sunt condițiile și le spuneau creștinilor că sunt liberi să se roage în biserici și la mormintele lor. Oamenii amuțeau când treceam pe lângă ei, uitându-se la Salah al-Din cu o curiozitate amestecată cu teamă.

În acea noapte am primit un mesaj scris de la un om care semna Ioan din Ierusalim. Era nepotul unui evreu bătrân, care se salvase acum nouăzeci de ani de ani răzându-și barba și perciunii și prefacându-se că e creștin. Își păstrase credința în secret și își crescuse fiul în religia iudaică. „Nu sunt circumcis”, scria Ioan din Ierusalim, „dar tata este, și era mândru de credința lui. Nu am putut să fac același lucru de frică să nu fiu descoperit. Când am auzit că scribul sultanului e de aceeași religie, a trebuit să vă scriu. Ar fi o mare cinste pentru familia mea dacă ați vrea să mâncați cu noi într-una din zilele săptămânii ăsteia.”

Iată cum m-am trezit într-o căsuță cu două odăi bând vin cu Ioan și frumoasa lui soție cu păr bălai, Maryam. Fiul lor, care avea probabil zece ani, mă urmărea în tăcere. Era speriat.

— Firește că ne-am temut pentru viețile noastre. Ultima dată, după cum știți mai bine decât mine, Ibn Yakub, întreg poporul nostru a suferit îngrozitor. Franjii ne-au măcelărit pe toți. Noi nu am uitat niciodată ziua aia nenorocită și nici ei nu au uitat-o. Au crezut că sultanul și armata lui, care era lângă oraș, o să ceară o răzbunare cumplită. Lacrimile lor sunt lacrimi de vinovăție și frică. Au venit la putere urcându-se pe o movilă de cadavre și le e teamă să nu se facă una cu movila aia. Când s-a aflat că nobilii franji au acceptat

condițiile voastre, s-a așternut o tăcere ciudată pe străzi. Nimic nu se mișca. Tăcerea a fost tulburată de zgomotul făcut de cai, de pașii celor care mărșăluiau și de glasurile ascuțite ale soldaților lor, al căror echilibru interior părea să se cam fi stricat. Vorbeau tare și râdeau, dar fără convingere. Bietii de ei, ce proști erau! Înceau să se convingă că era o zi ca oricare alta. Ați observat că oamenii care nu sunt siguri pe ei vorbesc tare și sunt neîndurători cu cei despre care cred că le sunt inferiori? Când sultanul vostru a intrat prin Poarta lui David, frica s-a făcut stăpână în oraș. Sunt încă năuci. Dumnezeu i-a părăsit și a îngăduit ca Allah să triumfe. Tot le e greu să creadă că sunt încă în viață și că au fost tratați bine. Unii cred că e vorba despre un complot și că o să fie executați în curând. După cum simt eu, ceea ce poate că nu e foarte important, dar aș vrea ca sultanul să știe, nu trebuie să avem încredere în franji. Am trăit printre ei toată viața. Știu ce gândesc, ce simt. Sunt oameni ursuzi și înverșunați. Mai bine să îi ținem ostatici pentru nenorocirea care o să vină de peste mare, o nenorocire care o să vină întocmai cum noaptea vine după zi. Ei nu o să fie îndurători cu voi. Vă rog să îi transmiteți asta sultanului, de la unul dintre umilii lui admiratori. M-am rugat în taină pentru ziua asta.

Întrucât s-a răspândit vestea despre izbânda noastră, în toate teritoriile supuse califului lumea s-a bucurat și a făcut rugăciuni de mulțumire lui Allah. Cadii și învățați au început să sosească la Ierusalim în număr mare.

Jamila a fost prima dintre nevestele sultanului care a sosit. De data aceasta nu a venit singură sau deghizată în bărbat, ci a intrat în oraș cu suita ei de gărzi înarmate, eunuci și femei. Se purta ca și cum era hotărâtă să arate Ierusalimului că ea, și nimeni alta, era sultana cea mai apropiată de cuceritorul Orașului Sfânt.

Cât despre Salah al-Din, el urmărea personal ca Domul Stâncii și moscheea al-Aqsa să fie curățate, căci acolo avea să se țină prima *khutba* peste paisprezece zile. Mulți creștini se hotărâseră să rămână în oraș, deși cei mai mulți fie erau copti, fie aparțineau unor culte care nu încercaseră să obțină — sau nu avuseseră niciodată — îngăduința ordinelor religioase ce erau pe placul franjilor.

Imad al-Din era în elementul lui. Era înconjurat de șase scribi și nu își vedea capul de câte scrisori avea de dictat pentru a fi trimise tuturor conducătorilor lumii islamice. Într-o seară, m-am dus să îi spun că sultanul avea nevoie de sfatul lui în privința unei solii ce sosise târziu de la Frederic I Barbarossa, împăratul Sfântului Imperiu Roman, în care-l avertiza pe sultan ca nici măcar să nu îi treacă prin cap să cucerească Ierusalimul. Scrisoarea, în latină, fusese citită cu glas tare, în arabă, de noul traducător al sultanului, un copt de optsprezece ani, pe nume Tarik ibn Isa, a cărui interpretare plină de haz i-a făcut pe toți să se distreze de minune. Coptul avea un chip atât de frumos, încât chiar și noi ceilalți, care iubeam femeile, am fost fermecați de prezența lui. Marelui învățat, știam asta, avea să îi fie greu să se stăpânească. I-am descris scena lui Imad al-Din cu ceva amănunte și el a chicotit, dar întrebarea care i-a apărut pe buzele pline de dorință se referea la copt.

— Doar optsprezece ani? Surprinzător. E din partea locului?

Am ridicat din umeri. Habar nu aveam.

Când am intrat noi în camera sultanului, toată lumea era binedispusă. Imad al-Din a luat scrisoarea de la Tarik ibn Isa și a început să râdă.

— Ce pasaj te distrează cel mai tare? a întrebat sultanul.

— Amenințările, o, comandant al celor victorioși. Mai ascultați-le o dată: „Dacă nu renunțați, veți afla ce

înseamnă furia teutonică. Veți afla ce înseamnă mânia renanilor, a bavarezilor, care nu sunt deloc plăpânzi la trup, a suabilor, care sunt vicleni, a franconilor, care sunt prudenți, a saxonilor, care se joacă cu sabia, a turingienilor, a celor din Westfalia, a bărbaților plini de foc din Burgundia, a muntenilor iuți de picior din Alpi, a frizienilor cu sulite, a celor din Boemia, care mor cu zâmbetul pe buze, a polonezilor, care sunt mai duri decât fiarele, și a dreptei mele, care nu este așa de slăbită de bătrânețe încât să nu mai poată mânui sabia". Interesant în această scrisoare este faptul că împăratul nu a găsit cuvinte înfricoșătoare pe care să le folosească în legătură cu cei din Toscana și Pisa. Poate că ar trebui să îl întrebăm, în scrisoarea pe care i-o vom trimite, cum a fost posibilă o asemenea omisiune. Cât despre burgunzii plini de foc, îl mai ține minte Luminăția Voastră pe cavalerul din Burgundia pe care l-am cunoscut acum câțiva ani? Singurul aspect plin de foc al personalității lui au fost părțurile, așa de puternice, încât ați ieșit din cort, lăsându-ne pe mine și nasul meu să îndurăm greul.

Când și-a adus aminte sultanul a început să râdă.

— Nu cred că e cazul să îi aducem aminte regelui neamț de întâmplarea aia nefericită. Gândește-te la un răspuns acum Imad al-Din. Tânărul ăsta e și scrib și o să-ți aștearnă vorbele pe hârtie.

Imad al-Din s-a uitat la băiat și a fost cuprins de dorință. L-a scrutat cu privirea, dar coptul s-a uitat repede în altă parte. Secretarul sultanului a început să dicteze, uitându-se tot timpul cu nerușinare la trupul zvelt al lui Tarik.

„Marelui rege Frederic al Germaniei, în numele lui Allah cel milostiv, cel puternic, cel atotputernic, cel victorios.

Vă mulțumim pentru scrisoarea pe care ne-ați trimis-o, dar, vai vouă, este prea târziu. Cu binecuvântarea lui Allah, suntem deja în posesia lui al-Kuds, pe care voi îl

numiți Ierusalim. Doar trei orașe rămân pe pământurile creștine, Tirul, Tripoli și Antiohia, însă fiți liniștit, puternice rege, le vom cuceri și pe acestea.

Nu am putut să nu observăm că au lipsit cuvintele pentru a descrie vitejia celor din Toscana, Veneția și Pisa, și acest lucru ne supără, căci cunoaștem foarte bine calitățile bărbaților care se trag din aceste regiuni. Sunt frumoși la trup, au minte sănătoasă și le-au adus multă plăcere beduinilor noștri, care erau însetați de dragoste și viață în deșert. Așteptăm cu nerăbdare să ne întâlnim din nou cu ei.

Dacă vreți război, noi vă așteptăm, dar trebuie să înțelegeți un lucru: odată ce sunteți aici, se va căsca o mare între voi și pământurile voastre. Nimic nu ne desparte de poporul nostru și de ceea ce ne aparține. De aceea vă vom înfrânge până în zorii Judecății de Apoi. De această dată nu ne vom mulțumi cu orașele voastre de pe coasta noastră a mării, ci vom trece apa, iar Allah va fi bucuros să vă ia toate pământurile, caci luptătorii voștri vor fi îngropați aici, sub nisip.

Această scrisoare este scrisă în anul 584, din mila lui Allah și a Profetului. Poartă semnătura celui care a cucerit al-Kuds.

Yusuf Ibn Ayyub.”

Imad al-Din s-a uitat la cei adunați acolo, bucurându-se de faptul că scrisoarea lui a fost primită cu veselie. Cea mai mare plăcere i-o făcea surâsul timid de pe chipul lui Tarik, dar sultanul își dorea ca mesajul să aibă un ton mult mai serios. Salah al-Din devenise acum foarte conștient de locul lui în istorie. Delegațiile de învățați care se adunau în oraș și soliile pe care le primise de la drept-credincioșii din toată lumea, ca să nu mai vorbim, desigur, de salutările mult prea pline de efuziune venite din partea califului și a curtenilor săi din Bagdad, îi confirmaseră încrederea pe care o căpătase în el însuși. Din cauza asta voia ca toate scrisorile

trimise în numele lui să poarte semnul noului său statut de mântuitor al credinței sale. Imad al-Din a fost trimis la el în birou ca să întocmească din nou scrisoarea, în termeni mai impunători, și să o prezinte a doua zi de dimineață sultanului pentru punerea sigiliului.

Când am ieșit din încăpere, am simțit o mână bătându-mă ușor pe umăr. Era eunucul nubian, bătrânul mut cu păr cărunt, pe care îl mai văzusem de multe ori în cetatea din Damasc. Cu niște gesturi largi, mi-a arătat că trebuie să merg după el. M-a lăsat în fața ușii unei camere și s-a retras.

— Intră, Ibn Yakub, a spus un glas de femeie care îmi era binecunoscut, din spatele ușii cu grilaj.

Era sultana Jamila.

Am intrat și m-am plecat. Ea mi-a luat-o înainte, punându-mi prima întrebare.

— Amjad? Vai, nu mai e cu noi. A răspândit atâtea calomnii, încât a trebuit să cer să fie luat de aici. Intendentul s-a ocupat de treaba asta. Nu fi așa de îngrijorat. Trăiește încă.

Până să apuc eu să spun ce ușurat mă simt, ea trecuse la alt subiect.

— Are inima un limbaj al ei, Ibn Yakub?

Am zâmbit, dar nu am fost în stare să răspund. De la des cotorosirea brutală de Amjad, eunucul, mă cam ducea în lumea secretă a filozofiei sale.

— Hai, scribule, pune-ți mintea la contribuție. Nu are? Poate că inima ta e mută. În cele mai multe inimi există un amestec de realitate și vis, deși proporția fiecăruia e întotdeauna schimbătoare, căci, în ultimă instanță, totul depinde de împrejurări. Inima nu e o carte pe care o poți deschide mereu la aceeași pagină. Dacă o inimă e zdrobită, poate sângera multe zile, dar pe urmă se poate împietri dintr-odată. Ești de acord?

Am dat din cap. Știam ce anume o făcuse să aibă asemenea gânduri, dar voia să pun eu întrebarea, așa că am pus-o.

— Ce te-a făcut să te gândești la toate astea tocmai acum, sultană? Sărbătorim căderea Ierusalimului și mă miră că te retragi în străfundul sufletului tău.

— Inima mea a trecut prin numeroase prefaceri, Ibn Yakub. A fost veselă multe luni, dar o tristețe pare să fi pus stăpânire pe ea din nou. Astăzi, de pildă, sunt chinuită de remușcări. Ar fi trebuit să mă împac cu Halima, înainte ca ea să se simtă silită să fugă de mânia mea și să caute adăpost la Cairo. Odată a venit la mine, cu ochi plini de tristețe, și a vrut să fim din nou prietene. Eu aveam inima împietrită, Ibn Yakub. Am respins-o. Am tratat-o cu dispreț. De ce? Fiindcă prietenia, care a existat cândva în același timp cu iubirea și patima, e neputincioasă de una singură. Să încerci să ajungi la ea e un semn că nu ești întreg la minte. Cei care cred că au reușit mai devreme sau mai târziu sunt doborâți de durere. Pe urmă a murit. Gurile rele m-au acuzat că eu am trimis otrava fatală. O minciună nerușinată, spusă de un om care era aproape să dea ortul popii și înnebunit de gelozie. Mamelucul ăsta, neputând să îndure gândul că Halima iubea altă femeie, a preferat să mă învinuiască pe mine pentru fapta lui murdară. După cum știi, și eu am fost tulburată când am auzit ca Halima își găsisese altă femeie, dar nu puteam să concep să o pedepsesc cu moartea. Aș fi preferat să îi prelungesc viața, ca să găsesc o cale minunată de a o chinui. Cu toate astea, am să ți spun ceva care s-ar putea să te șocheze, Ibn Yakub. Face parte din limbajul inimii mele. Când am auzit vestea despre moartea ei și despre cum s-a petrecut aceasta, nu am fost neplăcut impresionată. Ne otrăvise iubirea. Ucisese ce era de preț în amândouă. Fusesse și ea otrăvită, la rândul ei. A fost o lecție plină de cruzime, dar exact asta a zis inima mea atunci. Așa am început să cercetez legăturile dintre inimă și minte. Lucrarea mea despre logica inimii o să fie gata înainte de prima *khutba*, care o să se țină în moscheea cea mare. Nu mă judeca prea aspru. E vreme de sărbătoare.

Salah al-Din a cucerit al-Kuds. Inima îmi e plină de bucurie.

A doua zi m-am trezit târziu. Căldura soarelui îmi ardea ța. Nu dormisem bine. Vorbele Jamilei din seara trecută îmi treceau prin minte într-un șir nesfârșit. Asprimea pe care o arătase față de Halima mă necăjise foarte mult, dar acum, în ciuda tuturor îndoielilor mele, m-am trezit admirându-i tăria de caracter și cinstea. Era într-adevăr o femeie care, spre deosebire de soțul ei, nu credea că folosește la ceva să iei prizonieri.

Erau clipe când îmi doream ca, doar pentru câteva luni, un djinn bun să o transforme pe sultana asta în sultan.

TREIZECI ȘI ȘAPTE

Cadiul din Alep predică în moschee. Sultanul primește o scrisoare de la Bertrand de Toulouse. Toți ai mei mor mistuiți de flăcări în timpul unui atac al franjilor la Cairo

Zece zile mai târziu eram adunați cu toții în marea moschee al-Aqsa. Fusesse curățată cum se cuvine și pietrele lustruite străluceau cu sclipirea raiului. Erau prezenți toți emirii și cadii din imperiul lui Salah al-Din, ca și fiul lui, al-Afdal nepotul său, Taki al-Din, și comandantul lui preferat, emirul Keukburi.

Amvonul, care fusese făcut în acest scop la porunca regretatului sultan Nur al-Din, sosise de la Damasc.

Cadiul din Alep, îmbrăcat în mantie neagră și purtând un turban verde, a urcat treptele șovăind și, când s-a ținut de amvon ca să nu cadă, cei care stăteam acolo aproape, în față, am văzut că îi tremurau mâinile. Știa că oamenii aveau să își aducă aminte multă vreme de atunci încolo vorbele pe care urma să le spună în ziua aia. Mai știa și faptul că sultanul era cunoscut ca neavând multă răbdare și că nu privea cu ochi buni predicile care nu se mai terminau. Cadiul a vorbit cu glas tare și a început, așa cum se cuvine într-o asemenea ocazie, cu un scurt istoric al victoriilor obținute de urmașii Profetului de câțva timp încoace.

— Începem în numele lui Allah milostivul, binefăcătorul, și al Profetului, care ne-au arătat calea cea dreaptă. Sultanul nostru, Yusuf Salah al-Din ibn Ayyub, a adus înapoi semiluna în acest oraș sfânt. Este susținătorul adevăratei credințe, învingătorul celor care venerază o cruce și chipuri cioplite. Voi ați readus la viață imperiul comandantului celor credincioși din

Bagdad. Să ne rugăm la Allah ca îngerii să înconjoare de-a pururi stindardele voastre și să vă țină în viață pentru viitorul credinței noastre. Fie ca Allah să vă apere pe voi și pe copiii voștri în vecii vecilor. Aici, în locul acesta, Omar²³, a cărui memorie o cinstim, a pus prima dată stindardul credinței noastre, nu mult după trecerea la cele veșnice a Profetului, odihnească-se în pace. Aici a fost construită mai apoi această mare moschee. Voi, toți cei care ați luptat pentru ca această zi să sosească, sunteți binecuvântați pe vecie. Ați reaprins spiritul de la Badr²⁴. Ați fost la fel de neclintiți ca Abu Bakr²⁵, neînfricați și generoși ca Omar. Voi ne faceți să ne ducem cu gândul la Uthman²⁶ și Ali²⁷. Primii patru califi ne urmăresc din cer și zâmbesc astăzi. Toți cei care au luptat pentru acest oraș vor merge în rai. Curând după aceea armatele noastre au purtat Coranul sfânt pe săbii prin deșerturile Africii, în munții din Andalus și pe pământurile franjilor. De aici, solia noastră a fost dusă pe pământurile celor care venerează focul. Oamenii din Persia, de îndată ce le-am împărtășit cunoașterea noastră a căii drepte hotărâte de Allah, au fost primii care s-au convertit la cauza noastră. După

---

²³ Omar (Umar ibn al-Khattab) (586 sau 590-644), însoțitor și sfetnic al lui Mahomed, al doilea calif (634-644) după moartea acestuia.

²⁴ Localitate în regiunea Hejaz din vestul Arabiei (actualmente în Arabia Saudită), unde, la 13 martie 624, a avut loc o bătălie decisivă, ce a marcat un punct de cotitură în lupta lui Mahomed cu opozanții lui din Mecca. A rămas în istoria Islamului ca o victorie decisivă ce a fost atribuită intervenției divine sau, conform surselor laice, geniului strategic al lui Mahomed.

²⁵ Abu Bakr (Abdullah ibn Abi Quhafa) (cca. 573-634), sfetnic de încredere și socru al lui Mahomed, care a jucat un rol important în convertirea multor oameni la religia musulmană. A fost primul calif după moartea lui Mahomed (632-634).

²⁶ Uthman ibn Affan (579-656), al treilea calif după moartea lui Mahomed.

²⁷ Alī ibn Abi Tālib (598 sau 600-699 sau 661), vărul și ginerele lui Mahomed, a patrulea calif după moartea acestuia.

cum a auzit sultanul de multe ori, un motiv pentru care Persia a căzut în mâinile noastre ca o caisă coaptă a fost faptul că săracii săracilor, cei care erau oprimați și exploatați de preoți degenerați, au fost uimiți când au văzut că marii noștri generali mâncau din același vas cu soldații de rând. Au văzut cu ochii lor că, în fața lui Allah, toți eram egali. Am ajuns în India, la marele fluviu Ind, și la fel și aici săracii s-au strâns în urma stindardelor noastre. Chiar acum când vorbim, comercianții noștri ne duc solia în sudul Indiei, în insula Java și mai departe, în China. Vă întreb, nu este un semn de la Allah, care ne-a dat puterea să ajungem în toate colțurile lumii într-un timp așa de scurt? Iată de ce este cu atât mai rușinos că franjilor li s-a permis să ocupe coasta noastră de mare și acest oraș sfânt atât de mult timp fără teamă de a fi pedepsiți. Yusuf Salah al-Din ibn Ayyub, datorită vouă și stăruinței voastre, datorită curajului vostru, datorită vrerii voastre de a vă sacrifica propria viață care este prețioasă pentru dreptcredincioșii de pretutindeni ne rugăm acum în al-Aqsa din nou. Ne rugăm la Allah să vă prelungească viața și domnia peste aceste pământuri. Într-o mână duceți o sabie ascuțită. În cealaltă, o torță luminoasă...

Predica a durat o oră întreagă. Nu a fost un discurs memorabil în sine, dar măreția momentului a ținut pe toată lumea pe loc. După ce a terminat el, congregația a făcut o rugăciune de mulțumire lui Allah. Pe urmă cadiul din Alep a coborât de la amvon și a fost îmbrățișat și sărutat de sultan și puțin după aia de cadiul al-Fadil și Imad al-Din. Al-Fadil era foarte vesel. Când sultanul l-a întrebat ce crede despre predică, a dat un răspuns poetic.

— O, conducător al celor victorioși, ascultând predica, cerul a vărsat lacrimi de bucurie și stelele au plecat de pe boltă nu ca să cadă peste cei răi, ci pentru a sărbători împreună cu noi.

Imad al-Din, care mai târziu a mărturisit că predica i s-a părut plictisitoare și cumplit de lipsită de inspirație, acum l-a aplaudat pe al-Fadil și i-a zâmbit cu căldură cadiului din Alep.

În aceeași seară sultanul a convocat un consiliu de război. Taki al-Din, Keukburi, al-Afdal, Imad al-Din, al-Fadil și cu mine eram singurii care participam. Sultanul era într-o stare de spirit plină de generozitate și de dezaprobare față de el însuși.

— Să îi mulțumim mai întâi lui Imad al-Din, care a pus mereu mare preț pe cucerirea orașului ăstuia. Ai avut dreptate, prietene, cum ai adesea. Keukburi a fost cel care a ținut morțiș să nu ridicăm asediul asupra Tirului. Și tu ai avut dreptate. Vreau ca armata să cucerească Tirul fără multă zăbavă. Lasă oamenii să se odihnească. Lasă-i să se bucure, dar pe urmă cucerim Tirul. A sosit azi-dimineață o scrisoare de la Bertrand de Toulouse. Îl țineți minte? Cavalerul a cărui viață a fost salvată de mânia templierilor și care s-a întors teafăr și nevătămat acasă la el mulțumită negustorilor noștri. Imad al-Din o să citească acum scrisoarea. Știu că toți am fi preferat prezența frumosului copt, care traduce din latină în limba noastră cu atâta eleganță, încât și noi, cei care nu îndrăgim băieții ca Imad al-Din, nu putem decât să îi admirăm frumusețea. Vai, dar e departe, bătrâne profesor. Așa că se cade să îi iei locul.

Dacă a fost surprins de lipsa de delicatețe a sultanului, Imad al-Din a reușit să își ascundă sentimentele. Toți ceilalți și-au zâmbit unul altuia cu înțeles. Nu era un secret pentru nimeni faptul că Imad al-Din era nebun după Tarik ibn Isa și că îl urmărise ca un lup în a paisprezecea zi a lunii. Imad al-Din a citit pentru sine scrisoarea de la Bertrand de Toulouse.

— Cu voia sultanului și a emirilor, voi face rezumatul. Spre deosebire de copt, eu mă poticnesc când traduc. Prietenul nostru din Toulouse scrie că se pregătește o armată masivă ca să recucerească Ierusalimul. Spune că

papa a apelat deja la regii Angliei, Franței și Germaniei ca să își unească armatele și să salveze onoarea celor care sunt în umbra crucii. Scrie că, dintre cei trei regi, doi sunt slabi de minte și au doar fumuri imperiale în cap. Unul singur este de temut, fiindcă este ca o fiară. Se referă la Richard al Angliei, pe care îl prezintă în scrisoare drept un fiu rău, un soț și mai rău, care nu e în stare să își satisfacă nici soția, nici vreo altă femeie, dar căruia îi plac bărbații tineri, un conducător egoist, un om plin de vicii și răutate, dar căruia nu îi lipsește curajul. Nu știe când vor înălța pânzele, dar crede că s-ar putea să fie peste vreun an sau mai bine, căci trebuie strânse fonduri. Ne sfătuiește că folosim timpul acesta ca să capturăm fiecare port, pentru ca vasele de pe pământurile lor să fie distruse cât sunt încă în larg. Îl mai sfătuiește pe sultan să pregătească o flotă care să lupte pe apă. Își dă seama că este slăbiciunea noastră faptul că nu am luat niciodată războiul pe mare la fel de în serios cum luăm luptele pe uscat. Semnează și spune că este umilul supus și susținător al sultanului și că se roagă pentru ziua când armatele noastre vor trece marea ca să îl ia pe papă prizonier. Ne informează că unul dintre cavalerii care îl însoțesc pe Richard, un anume Robert de St. Albans, este un eretic pe care nu îl știe nimeni, adică este drept-credincios, și va fi de folos cauzei noastre.

Sultanul a zâmbit.

— Cred că ar trebui să îl rugăm pe prietenul nostru să vină iar de partea noastră. E ager la minte. Scrisoarea asta ne spune că obiectivul cel mai important e cucerirea Tirului. Sunteți cu toții de acord? Ai scris toate astea, Ibn Yakub?

Am dat din cap.

A doua zi după-amiază, când mă pregăteam să îl însoțesc pe Ioan din Ierusalim la locul vechiului templu, unde se adunau alții de religia noastră, întorși la Ierusalim ca să facă rugăciuni de mulțumire pentru

faptul că orașul fusese cucerit din nou de sultan, un servitor m-a luat prin surprindere insistând că sultanul mă aștepta. M-am mirat, fiindcă chiar el îmi dăduse binecuvântarea de a participa la ceremonie. Cu toate astea, l-am urmat pe servitor în camera regală.

Sultanul stătea pe pat, cu supărarea întipărită pe chip. Trebuie că el primise cel dintâi vestea. Când am intrat, s-a ridicat de pe pat și, spre uimirea mea, m-a îmbrățișat și m-a sărutat pe obraji. Ochii i se umpluseră de lacrimi. Am știut că trebuie să i se fi întâmplat ceva îngrozitor Rahelei a mea.

— Am primit o scrisoare de la Cairo, Ibn Yakub. Sunt vești proaste pentru tine, și trebuie să fii tare. Un grup mic de cavaleri franji, furioși fiindcă au pierdut orașul și beți de supărare, au intrat în Cairo și au atacat cartierul unde stau ai tăi. Au ars niște case și au ucis mai mulți bătrâni până să se dea alarma și soldații noștri să îi prindă pe toți. Au fost executați a doua zi dimineață. Prietene, casa ta a fost printre cele care au ars până în temelii. Nimeni nu a scăpat cu viață. I-am spus lui al-Fadil să aranjeze să fii dus la Cairo mâine-dimineață. Poți rămâne acolo cât vrei.

M-am plecat și mi-am luat rămas-bun de la el. M-am întors la mine acasă. Mai mult de un ceas nu am putut să plâng. Am rămas pe podea, cu privirea ațintită pe perete. O nenorocire se abătuse asupra mea. Chinul mă împiedica să mai vorbesc. Nici vorbele, nici lacrimile nu puteau să exprime durerea care pusese cu totul stăpânire pe mine. Mă gândeam la Rahela și Maryam, la copilașul pe care îl ținea la pieptul ei, toți trei dormind liniștiți când barbarii au dat foc casei noastre.

De-abia când am început să îmi strâng hainele mi-am dat seama că lacrimile îmi curgeau pe obraji. Îmi veneau în minte toate lucrurile la care mă gândisem, fără să apuc să i le spun Rahelei. Murise fără să știe cât de adâncă era iubirea pe care i-o purtam, despre care nu îi vorbisem însă niciodată. Și micuța mea Maryam, care

îmi dorisem să trăiască fără necazuri și să își crească în pace copiii împreună cu soțul ei...

Nu am dormit, ci am ieșit și m-am plimbat, urmărind mișcarea eternă a stelelor și vărsând lacrimi în tăcere. Eram înverșunat și furios. Voiam răzbunare. Voiam să îi ard pe cavalerii franji la foc domol și să râd cât mă ținea gura de chinurile în care mureau.

Când am plecat a doua zi dimineață, am auzit cântecul îndurerat al grangurului și obrazii mi s-au udat din nou. Nu îmi amintesc nimic din călătoria aia de la Ierusalim la Cairo. Nu știu de câte ori ne-am oprit sau unde am dormit. Singurul lucru de care îmi aduc aminte e chipul blând al curierului trimis de sultan, care mi-a dat o sticlă cu apă, îmbrăcată în piele, din care am băut și pe care am folosit-o și ca să mă spăl pe față de praf. Îmi mai aduc aminte că, la un moment dat în timpul expediției ăleia pline de durere, am vrut deodată să mă întorc la sultan. Am simțit că nu are rost să scurm cărbunii încă aprinși ai tragediei. Voiam să uit. Nu voiam să văd rămășițele prefăcute în cărbune ale vechii case cu odaia cu tavan boltit. Era prea târziu.

Ibn Maymun mă aștepta în fața casei în ruine. Ne-am îmbrățișat și am plâns. Nu am spus nici unul nimic. Durerea făcuse să dispară vechea vrajbă. M-a luat la el acasă. Luni de zile am fost buimac. Am pierdut orice noțiune a timpului. Nu aveam habar ce se întâmplă în lumea din afară. Mai târziu am început să îl însoțesc pe marele medic la Cairo. Își îngrijea pacienții de la palat. Îmi vizitam din nou vechii prieteni din bibliotecă, cărțile pe care le citisem când abia devenisem scribul sultanului. Uneori cărțile îmi trezeau amintiri dureroase și Rahela îmi puneia stăpânire pe gânduri. Alte lacrimi mă făceau să nu mă mai pot concentra.

Ibn Maymun mă trata ca pe un prieten și un pacient deosebit. Îmi dădea să mănânc pește proaspăt din Nil, fript la grătar și servit cu orez nedecojit. În fiecare seară îmi dădea să beau licori din plante, care îmi linișteau

nervii zdruncinați și mă ajutau să dorm. Erau zile când nu vorbeam cu nimeni nimic. Mă duceam la râul de lângă casa lui Ibn Maymun și stăteam pe o piatră, uitându-mă la băieții cu undițe care încercau să prindă pește. Întotdeauna plecam când râdeau prea tare. Mă supăra veselia lor.

Eram pierdut pentru lumea asta. Dispăruse orice noțiune a timpului. Trăiam de la o zi la alta, neașteptând nimic și nedând nimic. Când scriu rândurile astea, nu îmi aduc aminte ce făceam zi de zi în afară de faptul că citeam cărțile din biblioteca cea mare a lui Ibn Maymun și că mă fascinau tratatele de medicină. I-am citit pe Galenus²⁸ și Ibn Sina de multe ori și am descoperit mereu înțelesuri ascunse în opera lor. Dacă nu înțelegeam ce scriseseră maestrii, mă consultam cu Ibn Maymun, care mă lăuda pentru tot ce învățasem și propunea să mă fac medic și să îl ajut la treabă.

Au trecut multe luni. Am pierdut legătura cu lumea sultanului. Nu știam ce se întâmpla pe câmpul de bătaie, și nici nu mă mai interesa. Într-o zi, Ibn Maymun mi-a spus că un alt grup de franji debarcase pe coastă și că erau hotărâți să ia Ierusalimul înapoi. I s-au umplut ochii de lacrimi.

— Nu trebuie să li se dea niciodată voie să ne ia din nou orașul ăsta, Ibn Yakub. Niciodată.

Probabil că teama din glasul prietenului meu mi-a reînviat interesul față de lume. Probabil că, oricum, mă refăcusem complet. Oricare ar fi fost cauza, simțeam că sunt din nou eu, cel de demult. Mai simțeam că suferisem o mare pierdere, dar durerea dispăruse. I-am trimis o scrisoare lui Imad al-Din, întrebându-l dacă puteam să îl slujesc din nou pe sultan.

---

²⁸ Claudius Galenus din Pergam (129-200 sau 216), ultimul mare medic al Antichității. Considerat unul dintre fondatorii anatomiei și farmacologiei, a avut o influență timp de peste un mileniu asupra medicinei ebraice, creștine și musulmane.

Peste patru săptămâni, când primăvara a venit la Cairo ca o izbucnire de râsete ce îți mângâie auzul, a sosit un sol de la Damasc. Sultanul îmi poruncea să mă întorc lângă el fără întârziere. Stăteam în curte, bucurându-mă de lumina și căldura soarelui, sub un copac noduros cu crengi răsucite. Nu se schimba deloc după anotimp și îmi devenise foarte drag, fiindcă îmi aducea aminte de mine însumi. Nici eu nu simțeam bucuria primăverii.

Mi-am luat rămas-bun de la Ibn Maymun. Noi doi, care fuseserăm odată foarte apropiați, eram iar împreună. Un strop de fericire fusese salvat din focul tragediei care se abătuse asupra mea. Ne-am înțeles să nu pierdem legătura. Nu prea doream să continui să scriu istoria vieții lui Salah al-Din, dar pe Ibn Maymun l-a apucat frica la un asemenea gând. M-a povățuit să continui și, „dacă asta te ajută, Ibn Yakub, scrie-mi mie totul. O să îți păstrez scrisorile în siguranță aici, lângă caietele pe care mi le-ai încredințat”.

SCRISORI CĂTRE IBN MAYMUN

TREIZECI ȘI OPT

Sultanul îmi urează bun venit. Richard al Angliei amenință Tirul. Imad al-Din suferă din dragoste

Dragă prietene,

Aș vrea să fii aici ca să putem vorbi, în loc să ne bizuim pe curieri, care nu sunt totdeauna de încredere. După cum știi, eram nervos gândindu-mă că o să mă întorc la Damasc, dar toată lumea m-a primit bine. Unii emiri au mers așa de departe, încât au spus că priveau întoarcerea mea ca pe un semn de noroc, căci de câte ori am fost cu sultanul, nu a pierdut nici o bătălie.

Totul s-a schimbat. Norocul se schimbă precum prețul diamantelor la piața din Cairo. Când am plecat de lângă el, sunt aproape doi ani de atunci, sultanul cucerise toate culmile. Avea ochi strălucitori, soarele îi dăduse culoare în obraji și i se simțea fericirea în glas. Succesul risipește oboseala. Când l-am văzut în dimineața asta, era bucuros că mă vede și s-a ridicat în picioare și m-a sărutat, dar vederea lui m-a surprins. Ochii i se micșoraseră, slăbise și arăta foarte palid. A observat că eram mirat.

„Am fost bolnav, scribule. Războiul împotriva nenorociților ăstora de necredincioși a început să mă stoarcă de putere, dar le-am ținut piept. Nu numai dușmanul mă îngrijorează. Ai noștri sunt adevărata pricină de îngrijorare. Firea noastră e schimbătoare și impulsivă. Izbânda în bătălie îi afectează pe dreptcredincioși întocmai ca *banj*-ul. Luptă întruna ca să aibă același succes, dar dacă, pentru un motiv oarecare, victoria ne ocolește, dacă e nevoie de răbdare și pricepere mai mult decât de vitejie pur și simplu, atunci oamenii încep să își piardă avântul. Apar disensiuni și vreun prost de emir își zice: «Poate că Salah al-Din ăsta

nu e invincibil, cum crezuserăm noi. Poate că ar trebui să îmi salvez pielea mea și a oamenilor mei», și cu gândurile astea mârșave pleacă de pe câmpul de luptă. Sau alți câțiva emiri, demoralizați de faptul că nu am avut succes, o să creadă că, în ultimele șase luni, ei și oamenii lor nu au apucat să pună mâna pe prada de război. Își închipuie că frații, fiii și nepoții mei se bucură de lucrurile astea, așa că se apucă să se certe și pleacă înapoi la Alep. E o treabă obositoare, Ibn Yakub. Trebuie să lupt tot timpul pe două fronturi. De asta nu am cucerit Tirul mai demult, când erai încă lângă mine. Am crezut că oamenii nu o să fie în stare să reziste la un asediu lung. S-a dovedit că m-am înșelat. Am supraestimat numărul franjilor din oraș, dar, dacă aș fi avut încredere în propriii mei soldați, aș fi riscat. Rezultatul e, prietene, foarte prost. Regii franji sosesc de peste mare cu mai mulți soldați și mai mult aur. Nu se dau bătăuți niciodată, nu-i așa? Bine ai venit din nou acasă, Ibn Yakub. Ți-am simțit lipsa. Al-Fadil a plecat azi-dimineață la Cairo și Imad al-Din nu a mai venit pe la mine de o săptămână. Zice că îl doare o măsea, dar iscoadele mele îmi spun că ce îl doare e inima, nu măseaua. Ți aduci aminte de Shadhi? Mereu spunea despre Imad al-Din că a înghițit un mădular de măgar!”

A râs din toată inima când și-a adus aminte și am râs și eu cu el, bucuros că întoarcerea mea îl făcuse să se simtă mai bine.

Mai târziu, în după-amiaza aia, m-am dus la Imad al-Din, care m-a primit cu amabilitate. Informatorii sultanului avuseseră dreptate. Marele maestru trecea prin chinurile provocate de dragostea neîmpărtășită. Se plângea amarnic că visteria nu îi plătise salariul multe luni și din cauza asta se hotărâse să nu se mai ducă pe la sultan.

M-am mirat să aud asta, dar iscodindu-l cu băgare de seamă, s-a hotărât să mărturisească adevăratul motiv al stăm în care se afla. Toate necazurile lui mi le-a turnat

mie în cap. Nu e nimic mai plictisitor, Ibn Maymun, decât să ascuți un om în toată firea trăncănind despre inima lui zdrobită de parcă ar fi un băiat de cincisprezece ani, care tocmai și-a dat seama ce înseamnă să ai inima frântă. Întrucât eu mă dusesem la el, îmi era greu să plec și să îl las așa.

Sunt sigur că îți aduci aminte de un oarecare traducător copt de care ți-am pomenit odată, pe nume Tarik ibn Isa. Cel care l-a făcut pe marele nostru învățat să i se aprindă călcâiele la Ierusalim, nu mult după ce am intrat în oraș. Sultanul a fost mulțumit de priceperea băiatului și, la povața lui Imad al-Din, traducătorul copt a fost luat în suita sultanului. Așa a venit Tarik la Damasc. Aici Imad al-Din, care nu mai putea să rabde să nu își astâmpere poftele carnale cu băiatul, l-a urmărit fără rușine. I-a scris cuplete, a tocmnit menestreli care să îi cânte catrene la fereastră sub clar de lună, chiar l-a amenințat că o să îl dea afară din slujba sultanului dacă nu vrea să îi satisfacă toate poftele. Acum tânărul a dispărut, spre consternarea întregii curți, și marele om e de neconsolat.

Bineînțeles că astfel i se înfățișează lucrurile celui mai învățat secretar al sultanului. El își spune povestea în alt fel și te las pe tine, Ibn Maymun, să judeci care e adevărul folosindu-ți înțelepciunea.

Vorbind cu glasul ăla sonor, pe care am ajuns să îl cunosc atât de bine și care îmi mângâia auzul doar pentru că nu îl mai auzisem de multă vreme, mi-a spus: „Ceea ce nu am putut pur și simplu să înțeleg, Ibn Yakub, a fost împotrivirea încăpățânată a acestui tânăr. Ridici din sprâncene? Știu ce crezi. Poate că băiatul nu era atras de bărbați. Așa am crezut și eu, dar te înșeli dacă faci o asemenea presupunere. Am pus pe cineva să îl urmărească și am descoperit că era îndrăgostit de un bărbat nu cu mult mai tânăr decât mine, dar era o deosebire importantă între noi. Iubitul lui Tarik era un eretic, un hulitor, un sceptic. A venit de la Alep, dar și-a

predicat răutățile în orașul acesta care este cel mai curat din toate. Zicea că se trage din Ibn Awjal. Cunoști religia noastră bine, Ibn Yakub. Ai auzit de Ibn Awjal? Nu? Mă miră. A trăit la Kufa, la o sută de ani după moartea Profetului. Se convertise la credința noastră după ce fusese la a voastră, dar dorea la nebunie să fie cunoscut. Voia să fie o personalitate. Așa că a publicat patru mii de *hadith*-uri și a fost considerat învățat dar toate aceste *hadith*-uri au fost complet false. Le scornise el pe toate și pusese vorbe pline de hulă și desfrâu în gura Profetului. Se spune că unul dintre *hadith*-urile lui pretindea că Profetul afirmase că orice femeie care permitea unui bărbat să o vadă cât de cât dezbrăcată, fie și din întâmplare, era obligată să se dea acelui bărbat, și dacă refuza, bărbatul avea dreptul să o ia împotriva voinței ei. Arză-l-ar focul de nenorocit! Erau și altele de felul acesta, chiar mai rău. Într-unui dintre *hadith*-uri Ibn Awjal pretindea că Profetul a făcut următoarea remarcă: «Păcătuiește trupește cu cămila ta oricât vrei, dar niciodată la drumul mare». Un alt *hadith* spune că, dacă Arhanghelul Gavril era de acord, un drept-credincios putea să își satisfacă dorințele carnale în orice fel voia. Cu o altă ocazie a scris că Profetul îi spusese ginerelui său, Ali, să nu își arate curul la nimeni și pretindea că lipseau două cuvinte din *hadith*-ul original. Scornelile acestea de om nebun nu puteau rămâne nepedepsite. Era cu neputință să îl insulti pe Profet în asemenea hal. Ibn Awjal a fost arestat de cadiul din Kufa. A recunoscut că a denaturat *hadith*-ul. Dreptatea nu s-a lăsat așteptată. A fost executat imediat după proces. Iubitul lui Tarik pretindea că se trage din Ibn Awjal și a început să le spună discipolilor lui că multe dintre *hadith*-urile publicate de hulitorul său înaintaș erau autentice. Când am auzit așa ceva, am refuzat să îl cred pe informatorul meu, care se strecurase în cercurile intime ale acestui eretic. L-am informat pe cadiu, care a pus să fie arestați toți, în afară

de Tarik. Spre deosebire de strămoșul lui mai curajos, porcul ăsta de sceptic a negat, spunând că nu știa nimic din ce declarase informatorul meu la tribunal. A avut neobrăzarea să afirme că eu depusesem mărturie falsă ca să îl înlătur pentru motive cel mai bine cunoscute de mine. Cadiul a fost neîndurător. Sultanul și-a dat consimțământul. A fost executat. În aceeași zi, Tarik a dispărut de tot. Nu l-a văzut nimeni, dar circulă zvonuri că s-a sinucis, și unii zic că trupul lui a fost văzut plutind în râu. Mi se spune că prietena ta, Jamila, s-a înfuriat la culme când a auzit de execuție. S-a năpustit în camera lui Salah al-Din și l-a biciuit cu limba ei plină de venin. Femeia aceea spune lucrurilor pe nume și nu e deloc discretă, nu-i așa? Mi-a trimis o scrisoare în care mă denunța ca pe un curvar înrăit și desfrânat și lăsa să se înțeleagă că orașul acesta ar fi mai curat dacă m-ar castra. Acestea sunt adevăratele motive ale întristării mele, Ibn Yakub, deși aș minți dacă aș nega față de tine că visteria pare să fi uitat de existența mea și că faptul acesta mi-a produs destulă iritare”.

Mă năpădiseră tot felul de gânduri când am plecat de la Imad al-Din. Mă întorceam agale spre casă și mă temeam de liniștea care avea să mă întâmpine în curte. Casa era plină de amintiri și m-am gândit că ar trebui să îmi iau lucrurile și să mă mut în cetate. Compuneam în gând o scrisoare cu conținutul ăsta ca să o trimit intendentului, când s-a apropiat de mine silueta cunoscută a mutului nubian, care mi-a dat un bilet de la Jamila. Sultana îmi cerea să mă duc la ea. Nimic nu se schimbase în oraș. Am zâmbit neputincios și m-am dus după mut înapoi în cetate. E ciudat, nu-i așa, Ibn Maymun, cum te poți întoarce într-un loc după o absență îndelungată ca să descoperi că lucrurile sunt făcute tot ca înainte? Sultanul își duce războaiele, Imad al-Din stă îmbufnat în casă și sultana mă cheamă să stăm de vorbă.

M-a primit ca pe un prieten la care ține mult. Pentru prima dată, m-a atins. M-a mângâiat pe cap și și-a exprimat părerea de rău că-mi pierdusem familia. După asta mi-a șoptit la ureche: „Amândoi am pierdut persoane dragi nouă. Asta ne apropie mai mult unul de celălalt. Nu trebuie să ne părăsești din nou. Atât sultanul, cât și eu avem nevoie de tine”.

Auzise de vizita pe care i-o făcusem lui Imad al-Din, și asta nu era deloc de mirare. Nu îi scapă nimic. I se spune chiar și despre cele mai banale discuții în care e implicat sultanul ori cei apropiați lui. Treaba asta o face să fie una dintre persoanele cel mai bine informate din regat. Are o asemenea autoritate, încât puțini refuză să îi dea informațiile pe care le vrea neapărat.

Jamila voia o relatare amănunțită a discuției noastre. Eram pe punctul de a vorbi, când am observat că nu era singură Așezată pe un taburet în spatele ei, era o femeie tânără de o frumusețe care îți atrăgea atenția. Chipul ei, cu ochi triști și expresivi, îmi era ciudat de familiar. Tânăra era îmbrăcată într-o rochie de mătase galbenă și avea pe cap o eșarfa asortată. Se dăduse cu *kohl*²⁹ ca să își sporească frumusețea ochilor, nu că era nevoie să sporească frumusețea vreunei părți a trupului ei. Mirat de prezența frumoasei străine, m-am uitat întrebător la Jamila.

„E Zainab. Ea e scribul meu, numai al meu. Îmi pune vorbele pe hârtie așa de repede, că gândurile trebuie să o ia la goană ca să țină pasul cu ea. Are o viteză mult mai mare decât tine, Ibn Yakub. Acum spune. Ce ți-a zis șarlatanul ăla bătrân?”

Am povestit ce vorbisem cu Imad al-Din și, de câteva ori, cele două femei au schimbat priviri. Pe urmă Jamila a spus cu mânie în glas, deși limbajul pe care l-a folosit m-a mirat: „Shadhi nu s-a înșelat când a zis că a înghițit un mădular de măgar! Tot ce ți-a spus e o minciună

---

²⁹ Produs cosmetic folosit din Antichitate pentru înnegrirea pleoapelor și a genelor.

sfruntată. A pus să fie executat un om nevinovat, un om a cărui singură crimă a fost faptul că era sceptic, dar atunci și eu sunt sceptică, și Imad al-Din, și chiar despre tine se știe că ai anumite gânduri eretice. Doar tâmpiții refuză să pună lucrurile la îndoială. O lume fără îndoieli nu ar putea merge înainte. Când Salah al-Din era tânăr, era și el sceptic. Te miră? De ce crezi că nu s-a dus niciodată în pelerinaj la Mecca? Acum nu știe cum să îl împace pe Atotputernicul, dar, când a avut ocazia să o facă, a refuzat. Imad al-Din a poruncit să fie executat fiindcă era gelos. Un moș care nu a suportat gândul că e respins și s-a apucat să caute un țap ispășitor. Mă dezgustă, și i-am spus sultanului tău să își castreze secretarul. Nici un băiat nu mai e în siguranță la Damasc când se trezește pofta în imbecilul ăla bătrân”.

Aici s-a oprit ca să râdă și s-a uitat la Zainab ca să aibă încuviințarea ei, dar ochii femeii mai tinere erau plini de lacrimi și treaba asta a înfuriat-o pe Jamila din nou.

„Uită-te atent la Zainab, scribule. Închipuie-ți-o îmbrăcată în haine bărbătești și traducându-i sultanului o scrisoare în latină!”

Am rămas stupefiat. Acum știam unde văzusem un chip care semăna cu al ei. La Ierusalim! Trebuie să fie sora geamănă a lui Tarik ibn Isa.

„Nu e sora lui, prostule! E chiar Tarik ibn Isa. Tatăl lui Zainab, un bătrân învățat copt, a crescut-o ca pe un băiat. Au stat la Ierusalim, dar s-au rugat să scape. Cavalerii franji nu prea s-au sinchisit de copti, pe care i-au ținut de creștini proști și eretici. Când intendentul lui Salah al-Din a dat strigare pentru un traducător, tatăl lui Zainab a îmbrăcat-o în haine de bărbat și a trimis-o la curte. Restul îl știi. Lasă-l pe Imad al-Din să creadă că i-a adus moartea lui Tarik ibn Isa. Lasă-l să sufere cât o trăi. Ne gândim să o costumăm pe Zainab în fantomă și să o trimitem să bântuie pe la fereastra dormitorului lui Imad al-Din. Crezi că l-ar putea ucide treaba asta?”

M-am uitat la Zainab. Își recăpătase calmul și era mulțumită că povestea ei îmi stârnise uimirea. Mi-am mai dat seama din ochii Jamilei că acum găsisese o înlocuitoare pentru Halima, cea pe care o pierduse.

În contradicție cu ceea ce se spune, Ibn Maymun, nu ne putem pune niciodată cu inima nestatornică a unei femei.

Cele mai calde salutări familiei tale.

Vechiul tău prieten,

Ibn Yakub

TREIZECI ȘI NOUĂ

Ciuma franjilor năpădește din nou Accra și Salah al-Din e abătut. Îmi mărturisește îndoielile lui cele mai adânci

Te invidiez, dragă prietene Ibn Maymun. Te invidiez pentru casa frumoasă pe care o ai lângă Cairo. Te invidiez pentru liniștea ta sufletească și tare aș vrea să nu fi plecat din sanctuarul pe care mi l-ai oferit cu atâta bunătate în clipele mele de restriște.

Mă simt vinovat. Nu ți-am scris de multe luni, dar m-am mișcat tot timpul în umbra sultanului. Cum s-a schimbat totul din nou! Sortii războiului ăstuia se schimbă întruna. Îți scriu de la Accra, aflată sub asediul franjilor, a căror hotărâre de a ataca orașul ne-a luat pe toți prin surprindere. Salah al-Din era la două zile depărtare, dar s-a întors cu soldații lui, care erau mult depășiți ca număr de franji.

Așa putere are sultanul nostru, că dușmanii s-a speriat pur și simplu când au auzit că se apropie. Nu s-au luptat, ci s-au retras în tabăra lor. I-am trimis pe unii dintre soldații noștri înapoi la Accra și au sosit apoi soli ca să ceară ajutor. Taki al-Din a plecat de la postul lui de urmărire din fața Antiohiei și a venit la noi. La fel a făcut și Keukburi. După cum știi, ăștia sunt cei doi emiri în mâinile cărora sultanul și-ar pune și viața, și sosirea lor l-a binedispus.

Nu prea au fost reacții din alte părți. Luptele intestinale dintre conducătorii din Hamadan și Sinjar și alte câteva orașe au însemnat că țelurile lor nu se mai potriveau cu cele ale sultanului.

Când franjii au intrat în cele din urmă în luptă, rezultatele au fost neclare. Nici una din părți nici nu a

câștigat, nici nu a pierdut. Poziția noastră slăbește neconținut și franjii devin pe zi ce trece tot mai îndrăzneți, dar victoria finală poate că o să fie de partea noastră. Acum, când îți scriu, situația e următoarea: închipuie-ți-i pe franji încercând să asedieze Accra și să ne ia pe noi prin surprindere. Închide ochii și imaginează-ți cum a venit Salah al-Din pe furiș din spatele franjilor și i-a transformat din asediatori în asediați. După cum a spus Imad al-Din cu vorbele lui nemuritoare, „După ce au fost ca sprânceana în jurul ochiului, acum au devenit ca ochiul înconjurat de sprânceană”. Imaginile astea sunt pline de forță, dar cred că au ca scop să ascundă disperarea care l-a cuprins cu adevărat. Am început anul ăsta cu sultanul recunoscut ca stăpân absolut al Palestinei. Acum, din nou, luptăm ca să supraviețuim și sultanul își dorește uneori să nu fi plecat de la Cairo.

Nu se odihnește deloc. De obicei nu doarme mai mult de două sau trei ore pe noapte. Aș vrea să fiu aici ca să îl povățuiești cum să își păstreze sănătatea. M-am uitat la el. E ca o lumânare, care are încă o flacără pătrunzătoare, dar care se termină încet. Are mai mult de cincizeci de ani, dar își conduce soldații în luptă de parcă ar avea douăzeci, cu sabia ridicată și fără să îi pese de nimic pe lumea asta. Și totuși, știu că e extrem de îngrijorat pentru starea armatei. Grija începe să îi macine sănătatea. De trei zile nu a dormit deloc. E palid la față, iar ochii, în mod normal ageri și plini de viață, sunt nepăsători. Simt că are nevoie de cineva cu care să împartă gândurile care îl necăjesc. Îmi doresc mereu ca Shadhi să fie aici, dar chiar și Imad al-Din sau marele vostru cadu al-Fadil ar fi bineveniți. Ai putea să îi spui lui al-Fadil de îngrijorarea mea dacă scrisoarea asta o să ajungă vreodată la tine. Nu pot să îi înlocuiesc cum trebuie pe nici unul dintre bărbații ăștia trei, și totuși sunt singurul de aici care îl cunoaște și care e aproape de el de mai bine de zece ani. Chiar zece ani au trecut

de când m-ai recomandat ca să intru în slujba lui, Ibn Maymun? Ce neiertător e timpul!

Vorbește mult cu mine și uneori simt că nu mai vrea să fiu scrib. Mă privește în ochi, cerându-mi un răspuns care să îl liniștească și să îi mai risipească temerile, dar, după cum bine știi, nu prea am habar de chestiunile militare, iar pe emirii din Damasc, cu rivalitățile dintre ei, nu îi înțeleg, din păcate, mai deloc. Nu mi-am dat niciodată seama de ce lipsuri am până la călătoria asta. Dacă Salah al-Din ar avea nevoie de mine, nu aș putea să îi ofer nimic.

Îmi aduc aminte că mi-ai explicat cu multă vreme în urmă că, dacă spiritele sunt agitate, tot ce le putem oferi prietenilor noștri e să stăm liniștiți și să le ascultăm poveștile pline de amărăciune. Rareori într-o asemenea situație oamenii urmează sfatul cuiva, și pot chiar să se simtă jigniți dacă le spui ceva ce nu vor să audă. Mi-ai spus toate astea în legătură cu dragostea, dar ceea ce îl chinuiește acum pe sultan e nehotărârea în fața dușmanului. Are în cap două sau trei alternative, dar nu se poate hotărî pe care să o aleagă.

Stau și îi ascult glasul plin de tristețe. Ieri m-a chemat la el în cort când luna plină era sus de tot pe cer. Adormisem, dar când m-am dus spre el, aerul rece mi-a limpezit mintea. Iată ce mi-a spus sultanul, cuvânt cu cuvânt:

„Nu trece o noapte, Ibn Yakub, fără să îmi dau seama că Allah mă cheamă la el. Nu o mai duc mult, scribule. Am petrecut cincizeci de ani pe lumea asta, ceea ce e o binecuvântare de la Allah. Ceva ciudat i se întâmplă unui bărbat care ajunge la cincizeci de ani. Nu se mai gândește la viitor și își petrece tot mai mult timp gândindu-se la trecut. Zâmbește când își aduce aminte de clipe fericite și se face mic de tot când își dă seama câte prostii a făcut. În ultimele săptămâni m-am gândit mult la tatăl meu, Ayyub. Cât a trăit, nobilul meu tată,

fie fericit acolo în cer, nu a trebuit să cadă niciodată în genunchi ca să-i facă pe plac vreunui conducător. A ținut întotdeauna capul sus. Nu i-a plăcut să audă că lumea îl lăuda pentru calitățile lui și era surd la lingușeala grosolană, care face parte din viața de zi cu zi a cetății. Îi făcea întotdeauna plăcere să îi îndatoreze pe alții. Era un om generos. Shadhi trebuie să îți fi spus toate astea, dar avea o adevărată slăbiciune pentru servitoare. Pari mirat, Ibn Yakub. Să deduc că mereu indiscretul Shadhi a ținut treaba asta secretă și nu ți-a spus? Doamne ferește! Nici nu știu ce să cred. Nu prea era un secret. De câte ori venea o servitoare nouă, tata simțea că se trezește viața în el și nu își irosea sămânța. Odată mama i-a reproșat treaba asta și tata i-a aruncat în cap cu un *hadith*, potrivit căruia, dacă e să credem tot ce se spune acolo, «a fost predestinat de câte ori să se împerecheze un bărbat și va trebui să o facă de câte ori se ivește ocazia». Mama, care spunea lucrurilor pe nume, după câteva propoziții cu cele mai grozave înjurături kurde, pe care nu o să le repet, l-a întrebat pe urmă cum se face că bărbații găseau un *hadith* care să scuze ce făceau ei unei femei, dar invers nu se întâmpla niciodată. Oare de ce vorbesc despre el în felul ăsta? Te chemasem ca să discutăm probleme mai urgente, dar tu îmi aduci aminte mereu de bătrânul Shadhi și mă trezesc vorbind cu tine cum vorbeam cu el, într-un fel în care nu aș putea vorbi nicicând cu al-Fadil sau Imad al-Din, și nici chiar cu frații mei. Cei mai mulți dintre emirii și soldații mei își închipuie că am soluția la toate problemele noastre, dar noi știm mai bine. Un conducător poate fi puternic ori slab, dar e mereu singur. Chiar și ultimul calif fatimid din Cairo, înconjurat de eunuci și dependent de *banj*, ceea ce îl ținea departe de realitate, chiar și el a plâns odată în prezența mea și a mărturisit cum lipsa unui prieten adevărat îi adusese mai multă durere decât orice altceva, inclusiv pierderea puterii. Eu am fost norocos.

Am avut prieteni și sftetnici buni, dar războiul ăsta ține de mult prea multă vreme. Nu neg faptul că am făcut greșeli. Ar fi trebuit să cucerim Tirul după al-Kuds. A fost o gravă eroare din partea mea să plec pe malul mării în jos, dar nu era o problemă de nerezolvat. Încep să cred că există ceva care e adânc înrădăcinat în toți cei care credem în Allah și în Profet. E aproape ca și cum credința asta ar avea rădăcini așa de puternice în noi, că nu ne simțim obligați să credem în altceva. Cum altfel se poate explica decăderea de la Bagdad? Nici măcar conducătorul celor credincioși nu ar îndrăzni să se compare cu primii patru califi. Credința noastră, care la început ne-a dat un impuls să construim un imperiu ce s-a întins peste mare și deșert și a cuprins trei continente, pare acum să fi devenit un gest pompos. Ne plac extremele. Când, în ciuda tuturor adversităților, Allah ne face să izbândim în mod dramatic, ne bucurăm precum copiii care au câștigat un joc cu pietricele. În următoarele câteva luni trăim de pe urma izbândii. Allah fie lăudat, totul e bine. După o înfrângere ne cuprinde o tristețe fără margini. Ce nu putem înțelege e faptul că nu există izbândi fără înfrângeri. Toți marii cuceritori din istorie au avut și căderi. Nu suntem în stare să fim consecvenți. După numai câteva eșecuri, moralul nostru suferă, spiritul nostru slăbește și disciplina dispare. A fost scris așa ceva în stele pentru noi? Nu o să ne schimbăm niciodată? Am fost sortiți cu cruzime să fim de-a pururi nestatornici? Cum o să îi răspundem lui Gavril în ziua Judecării de Apoi când o să ne întrebe: «O, urmași ai marelui profet Mahomed, de ce, când a fost cea mai mare nevoie, nu v-ați ajutat în fața dușmanilor?» Emirii noștri se descurajează ușor. Când câștigăm fără chin o bătălie, e bine, dar când voința lui Allah e zădărnicită de necredincioși, atunci emirii noștri intră în panică și, când oamenii care luptă sub comanda lor observă starea asta de spirit, se întristează și ei și își spun unul altuia: «Emirului nostru îi e dor de vinul și de

femeile lui. Și mie mi-e dor de familia mea. Nu ne-a mai dat nimeni nimic de luni de zile. Poate că la noapte, când toți dorm în tabără, ar trebui să ne întoarcem în sat la noi». Nu e ușor să menții moralul unei armate mari astfel încât să fie mereu gata de atac. Franjii au un avantaj față de noi. Soldații lor vin pe mare. Nu pot să dezerteze la fel de repede ca noi. Toate astea mă învață că oamenii luptă pentru o cauză care e mai mare decât interesul pe care îl au numai dacă sunt într-adevăr convinși că lucrul pentru care luptă e în avantajul fiecăruia și al tuturor. Când eram copil la Baalbek și soarele strălucea pe cerul senin, mă duceam adesea cu frații mei să ne jucăm pe malul râului. Dintr-odată nori mari și negri acopereau cerul ca o pătură și, până să putem noi să fugim înapoi, se pornea o furtună cumplită, care ne speria cu fulgerele ei puternice. Numai când soldații mei sunt ca furtuna pot eu să fiu ca fulgerul. Asta e ceea ce nu înțeleg ei și ceea ce emirii, cu puține excepții, nu sunt în stare să îi învețe. Rezultatul e ceea ce vezi în jur. O armată în neorânduială. Bunul nostru prieten Imad al-Din e acum copleșit de teamă și îngrijorare. Îmi scrie să îmi spună că, precum ciuma, franjii ne-au scăpat de sub control. Atâta vreme cât marea continuă să le dea ajutor și pământurile noastre să îi facă să se simtă bine, o să cucerească totul. Marele nostru învățat își arată încrederea în priceperea mea sărind pe cal și alergând de mama focului la Damasc, unde e în siguranță, și îmi propune să vin după el în curând. Bănuiesc că preferă să fie felicitat pentru faptul că e în siguranță, decât să fie lăudat postum pentru martiriu. Vai, asta e o cale făcută anume pentru învățații de pe tărâmul nostru.”

Ți-am scris vorbele exact așa cum le-a spus el și ca să vezi cam în ce stare de spirit e. Mi-e teamă că, dacă își pierde sănătatea, la fel o să se întâmple și cu cauza noastră și franjii s-ar putea să recucerească Ierusalimul

și să îi treacă pe ai noștri prin foc și sabie, așa cum au făcut prima dată.

Sper ca scrisoarea asta să te găsească sănătos și că familia ta, pe care o respect din tot sufletul, a reușit să treacă cu bine peste vara de la Cairo.

Al tău umil discipol,
Ibn Yakub

PATRUZECI

Căderea Accrei. Povestea lui Imad al-Din despre Richard Cur de Leu. Moartea lui Taki al-Din

Dragul meu prieten,

Sunt o grămadă de motive pentru care nu ți-am scris de mai multe luni. Am umblat neconținut de la o tabără la alta, urmându-l pe sultan ca un câine credincios și fericit că sunt acolo unde sunt. Mai demult, înainte ca focul să îmi mistuie familia, erau situații când nu îmi plăcea deloc să fiu chemat la sultan fără să fiu anunțat măcar cu puțin înainte. Acum simt că într-adevăr are nevoie de mine. Poate că e pură închipuire, dar știu că eu am fără discuție nevoie de el. Lângă el, nu mă mai gândesc la trecut. Trebuie să am mintea clară ca să înțeleg evenimentele ce se petrec în fiecare zi.

Sunt clipe când, dacă îți scriu, îmi aduc aminte de vechea casă din cartierul evreiesc al Cairoului, și atunci plâng. Asta se întâmplă mai ales în nopțile reci, cum e cea de acum, când stau într-un cort, făcut ghem într-o pătură, încălzindu-mi încet mâinile la foc. Îmi vin în minte nopțile de iarnă de la Cairo — sunt atâția ani de atunci. Asta a fost unul dintre motivele întârzierii. A mai fost unul. Nu am fost sigur dacă ai primit sau nu ce îți scrisesem înainte și nu am avut timp să cercetez din cauza nenorocirii. Am fost cu toții foarte mâhniți din cauză că am pierdut Accra.

Prin urmare, m-am bucurat când am primit mesajul tău prin curierul care a venit la sultan și mă bucur că scrisorile mele de dinainte au ajuns cu bine la tine. Sunt mișcat și de faptul că te interesezi de sănătatea mea, dar, din punctul ăsta de vedere, nu ai nici un motiv să fii îngrijorat. Starea de spirit a sultanului e ceea ce mă îngrijorează. Omul ăsta poate să meargă călare 50 de

zile și să se odihnească doar trei sau patru ore pe noapte, poate să insufle curaj tuturor oamenilor lui, dar mă tem că într-o zi o să cadă și o să ne lase orfani, să ne plângem singuri de milă.

Îți înțeleg iritarea în ceea ce îl privește pe Imad al-Din, dar nu ai întru totul dreptate în aprecierea pe care i-o faci. După cum am avut ocazia să discutăm mai înainte, are multe obiceiuri rele. Sufletul îi e întunecat de înfumurare și mișcările pe care le face cu trupul sunt uneori jignitoare, în special obiceiul pe care îl are de a își ridica buca stângă când trage un pârț, dar hiba aceasta pălește pe lângă multele calități, ce întrec cu mult slăbiciunile pe care le are. E un om cu un spirit nobil. Are un suflet blând. Ajunge, am vorbit deocamdată destul despre el. O să revin mai târziu la subiectul ăsta.

Dimensiunile dezastrului care s-a abătut asupra noastră la Accra sunt copleșitoare. Filip al Franței și Richard al Angliei au cucerit în sfârșit orașul. Nu am avut vase ca să ținem piept galerelor lor și încercările lui Salah al-Din de a le distrage atenția printr-un atac neașteptat asupra taberelor lor nu au avut rezultatul scontat. În marele depozit de la Accra erau toate armele de pe malul mării, ca și altele din Damasc și Alep. Emirii din cetate i-au trimis sultanului mai multe solii, în care îi cereau ajutor și îi spuneau că, dacă nu se ridică asediul, nu o să aibă de ales decât să ceară îndurare franjilor.

Iată cum s-au desfășurat evenimentele: întrucât situația s-a înrăutățit, trei dintre marii emiri au fugit din oraș, cu o bărcuță, în timpul nopții. S-a aflat despre actul lor de lașitate abia dimineața, ceea ce a făcut ca moralul soldaților să scadă și mai mult. Simțind că se apropie înfrângerea, comandantul Qara Kush, pe care îl știi mai bine decât mine de pe vremea când era la Cairo, a cerut să aibă o întâlnire cu sultanii din Anglia și Franța ca să negocieze capitularea și retragerea tuturor soldaților noștri. Filip era pregătit să accepte condițiile

cerute de Qara Kush, dar Richard a vrut să ne umilească armata și a refuzat. Salah al-Din a trimis o solie prin care interzicea capitularea, dar, deși armata noastră primise întăriri, nu am putut străpunge asediul. Qara Kush s-a predat fără a avea îngăduința sultanului, iar Richard a ținut cu dinții de niște condiții extrem de aspre. Qara Kush și-a dat seama că nu avea de ales și a acceptat condițiile.

A fost cel mai mare eșec suferit vreodată de Salah al-Din. Nu fusese înfrânt de paisprezece ani și plângea ca un copil. Erau lacrimi de furie, de disperare și de zădărniciere. Simțea că, dacă ar fi fost în oraș niște conducători cu mână forte, nu ar fi avut de ce să cadă. Își făcea reproșuri. S-a înfuriat din cauza vorbelor goale din povețele inutile pe care le primise și i-a blestemat pe emirii cei lași. A jurat că nu o să renunțe niciodată la lupta care să pună la încercare spiritul și devotamentul drept-credincioșilor. A vorbit despre lumina ascunsă un timp de un nor și a jurat în numele lui Allah că stelele o să strălucească din nou pe cer până la revărsatul zorilor. Era greu să nu fii mișcat de lacrimile lui ori de vorbele care le însoțeau.

Richard al Angliei a trimis un sol, cerând să se întâlnească cu sultanul singur în prezența unui traducător, dar comandantul drept-credincioșilor a respins cererea cu dispreț. I-a zis solului: „Spune-i regelui tău că nu vorbim aceeași limbă”.

Richard și-a încălcat cuvântul de mai multe ori. Îi promisese lui Salah al-Din că o să îi elibereze pe prizonierii noștri cu condiția ca noi să ne respectăm partea din înțelegerea asupra capitulării. Noi ne-am respectat-o. Am trimis prima parte din bani. Conducătorii franji au răspuns cu lipsa de cinste care i-a caracterizat de când au venit pentru prima oară pe pământurile astea.

Într-o vineri, zi sfântă pentru adepții profetului Mahomed, Richard a poruncit ca trei mii de prizonieri să

fie executați în piața publică și cavalerii lui le-au rostogolit capetele în țărână. Când a ajuns în tabăra noastră vestea despre crima asta, un vaier cumplit a sfâșiat cerul și soldații au căzut în genunchi și s-au rugat pentru frații lor care fuseseră măcelăriți. Salah al-Din a jurat să se răzbune și a poruncit ca, de atunci încolo, nici un franj să nu fie lăsat în viață. Chiar și el, cel mai mărinimos dintre conducători, se întorsese la vechea zicală ochi pentru ochi și dinte pentru dinte.

Sultanul nu a mâncat nimic o săptămână până când, într-o dimineață, după un sfat de taină, Taki al-Din, Keukburi și cu mine am îngenuncheat în fața lui și l-am implorat să pună capăt postului. Atunci a luat din mîna mea castronul cu supă hrănitoare de pui și a început să soarbă încet, savurându-i gustul. Ne-am uitat unul la altul, am zâmbit și am oftat ușurați. După ce a terminat, i-a vorbit deschis nepotului său, Taki, la care ține mai mult decât la propriii lui fii. De fapt, nutrește dorința tainică de a-l vedea urcând pe tron, dar se teme de un conflict fratricid dacă ar fi să țină morțiș la alegerea asta. „Nu o să spun niciodată asta în public, a zis Salah al-Din cu glas pierit, dar voi trei sunteți printre cei mai apropiați și cei mai de încredere prieteni ai mei. Sunt trist nu pentru că s-a întâmplat ce s-a întâmplat cu Accra. Am pierdut alte orașe în trecut și o înfrângere poate schimba foarte puțin de una singură, dar ce mă mîhnește e lipsa de unitate din rîndurile dreptcredincioșilor. Prietenii apropiați pe care îi are Imad al-Din la curtea califului din Bagdad i-au spus că, în taină, califul e bucuros că am pierdut Accra. De ce păreți uluiți cu toții? De când am cucerit al-Kuds, conducătorul celor credincioși și sfetnicii lui cei mai apropiați s-au uitat la mine cu spaimă în priviri. Cred că am prea multă putere, fiindcă oamenii de rînd mă apreciază mai mult decât pe calif. Mințile lor bolnave, întunecate de *banj*, văd izbânda lor în înfrângerea noastră”.

Era pentru prima oară când sultanul punea la îndoială credința și conducerea califului în prezența mea. Am fost șocat, dar și încântat că eram acum un sfetnic de încredere, pe picior de egalitate cu Imad al-Din și cu prietenul tău, inegalabilul cadiu al-Fadil.

De la căderea Accrei am suferit o altă mare înfrângere, la Arsuf, iar acum sultanul ne face să ne gândim la apărarea Ierusalimului. Nu au fost izbânzi ușoare pentru franji. Au suferit pierderi grele și unora dintre soldații abia sosiți de peste mare le vine greu să se obișnuiască cu arșița din august în Palestina. Richard a cerut o întrevedere cu sultanul. A fost refuzat, dar al-Adil s-a întâlnit cu el și au vorbit mult. Richard voia să predăm Palestina, dar obrăznicia cererii ăsteia l-a înfuriat pe al-Adil, care a refuzat.

În ultimii nouăzeci de ani, chiar în perioadele de acalmie a războiului ăstuia îndelungat, oamenii ăștia nu au fost pentru noi altceva decât uzurpatori, intruși care se aflau aici împotriva voinței și din cauza slăbiciunilor noastre. Richard era doar ultimul dintr-un șir lung de cavaleri plini de cruzime, care debarcaseră pe țărmurile noastre. De partea noastră, capa diplomației ascundea o spadă de argint. Sultanul se întreabă adesea dacă visul ăsta urât o să se termine vreodată sau dacă suntem sortiți noi, ca locuitori ai unui ținut care i-a dat pe Moise, Isa Și Mahomed, să fim mereu pe picior de război. Ieri m-a întrebat dacă cred că Iehova, Dumnezeu și Allah ar putea vreodată să trăiască în pace. Nu am putut să îi dau un răspuns. Tu poți, dragă prietene?

Imad al-Din a sosit de la Damasc în dimineața când al-Adil a respins condițiile de pace ale lui Richard. Și-a petrecut mai toată ziua vorbind cu niște cavaleri franji pe care îi luaserăm prin surprindere și care trebuiau să fie executați la apusul soarelui. Trei dintre ei s-au convertit la religia noastră și au fost cruțați, dar toți erau mult prea nerăbdători să stea de vorbă cu Imad al-Din.

A doua zi dimineață îmi făceam nevoile la marginea câmpului când a venit lângă mine ca să facă același lucru. După ce ne-am spălat și ne-am așezat la micul dejun, a început să îmi spună povești despre Richard, care nu fuseseră spuse până atunci.

„Unul dintre cavalerii franji l-a descris pe Richard ca un luptător feroce ca un leu. A spus că, din această cauză, îi ziceau Inimă de Leu. Această relatare a fost confirmată de alții și cred că tot ce știm noi despre activitățile lui războinice confirmă acest aspect al caracterului său. Luptă ca o fiară. Este o fiară. Leul, dragă prietene Ibn Yakub, după cum știm prea bine, nu este cea mai rafinată dintre creațiile lui Allah. Dar chiar dacă acceptăm apelativul ca un semn de aprobare, părerea aceasta nu este universal împărtășită de franji. Am vorbit separat cu trei cavaleri. După cum spuneau ei, luptă cu ferocitate doar când este înconjurat de alți cavaleri. Ei o țin una și bună că este în stare de viclenie josnică, de trădare și de lașitate și se știe că a părăsit câmpul de bătaie înaintea tuturor soldaților lui când a simțit că se apropie înfrângerea. Execuția prizonierilor noștri la Accra a fost opera unui șacal, nu a unui leu. Ne vom aminti de regele acesta drept Richard Cur de Leu. Mă bucură că bănuiala mea te distrează, Ibn Yakub, dar am spus-o cu toată seriozitatea. De câteva ori am avut din întâmplare ocazia să văd anusul unui leu ucis și ceea ce mi-a atras atenția de fiecare dată a fost dimensiunea lui gigantică. Unul dintre misterele neexplicate ale naturii. Din contră, posteriorul lui Richard nu a fost mărit de natură. Potrivit informatorilor mei, armate întregi au trecut pe acolo, dar el tot nu s-a săturat. În secret tânjește să îl pătrundă al-Adil, mult iubitul frate al sultanului. Salah al-Din a râs când i s-a spus și, în prezența mea, i-a făcut următoarea remarcă fratelui său: «Bunul meu frate al-Adil, pentru a servi mai departe cauza lui Allah, s-ar putea să fie nevoie să îți împlinești datoria și să faci sacrificiul suprem». Am râs

un pic cam prea tare de ceea ce trebuia să fie o glumă. Acest lucru i-a făcut pe amândoi să tacă, să se uite la mine și apoi unul la celălalt. Știam ce le trecea prin minte. Se întrebau dacă nu s-ar putea să fiu eu cel care să facă sacrificiul suprem și să intre în curul leului. După cum poți să îți închipui, dragă prietene, nu am dat ocazia ca această idee nebunească să prindă contur. Spunând că trebuie să îmi fac nevoile, le-am cerut îngăduința să plec din cortul sultanului și nu m-am mai întors.”

Au trecut trei zile de când am scris rândurile de mai sus. Altă tragedie ne-a lovit. Nepotul preferat al sultanului, tânărul emir Taki al-Din, a fost ucis în cursul unei încăierări cu franjii. Fusesse împotriva confruntării, dar niște tineri cu sânge ce le clocotea în vine au trecut peste ce spusese el și apoi l-au făcut să le preia conducerea când el știa bine că erau mult în inferioritate numerică. Salah al-Din a primit vestea cu tristețe și e încă amărât. Într-adevăr, îl iubea pe Taki al-Din mai mult decât pe propriii lui fii. Tatăl lui Taki murise cu mult timp în urmă și sultanul îl înfiase de fapt, tratându-l nu doar ca pe un fiu, ci, mult mai important, și ca pe un prieten.

Uite cum s-a întâmplat: împreună cu al-Adil și câțiva emiri din Damasc, am fost chemat în cortul sultanului. Când am ajuns noi, Salah al-Din plângea. Plângea cu sughituri și, când l-a văzut pe al-Adil, a plâns și mai tare. Eram așa de amărâți când l-am văzut în starea aia, că, fără ca măcar să știm cauza durerii lui, am început și noi să vărsăm lacrimi. Când am aflat motivul, am rămas fără grai. Taki al-Din nu era pur și simplu nepotul lui, ci unul dintre puținii emiri de încredere, care înțelegea războiul acesta și care, așa spera sultanul, avea să îl ducă până la capăt. Curajul emirului era o sursă de însuflețire pentru oamenii și pentru unchiul lui, dar cel din urmă mai știa că avea un suflet bun și milos, și tocmai asta

iubea mai mult la el. Fără Taki a devenit important să avem cât mai multe izbânzi ca să îi demoralizăm pe franji și să îi trimitem pe conducătorii lor înapoi peste mare.

A doua zi de dimineată sultanul mi-a dat o bucată de hârtie cu un tribut pentru nepotul său care căzuse în luptă. În absența lui Imad al-Din, a dorit să îmi arunc un ochi peste versuri și să le fac mai bune înainte de a le trimite fraților și nepoților lui. Marele învățat era adesea brutal când venea vorba de opera sultanului, dar eu nu aveam autoritatea și încrederea în mine însumi ca să fac vreo schimbare. Adevărul e, Ibn Maymun, că mi-au plăcut versurile și le-am trimis în multe părți așa cum fuseseră scrise. Ești de acord cu mine?

Doar în deșert

Pot să număr flăcările stinse ale tinereții noastre.

Câți au fost ceruți de aceste locuri de execuție?

Câți o să mai moară?

Nu putem nicicând să îi chemăm înapoi cu sunetul de flaut sau cu cântecele pe care le scriem.

Dar în fiecare dimineată, la răsăritul soarelui,

Îmi voi aminti de ei toți în rugăciunile pe care le voi face.

Săgeata nemiloasă a morții l-a cerut pe Taki al-Din și zidurile neprimitoare ale acestei lumi m-au înconjurat.

Domnește bezna.

Singurătatea s-a făcut stăpână.

Putem să luminăm calea din nou?

Al tău prieten,

Ibn Yakub

(scrib personal al sultanului Salah al-Din ibn Ayyub)

PATRUZECI ȘI UNU

Cur de Leu se întoarce în Anglia și sultanul se retrage la Damasc

Bunul meu prieten Ibn Maymun,

Am fost într-o stare de mare năuceală. Au existat atâtea disensiuni între emiri că, dacă Richard ar fi asediat Ierusalimul, cine poate ști dacă nu ar fi reușit? Au fost momente când sultanul se ducea la al-Aqsa și muia în lacrimi covorașele pentru rugăciuni. Nici el nu credea că emirii și soldații lui o să fie în stare să reziste la atac.

La un consiliu de război un emir i s-a adresat lui Salah al-Din cu vorbe aspre și a insistat: „Căderea Ierusalimului nu ar face nici un rău credinței noastre. La urma urmei am trăit atâtea ani fără Ierusalim. E doar un oraș, nimic mai mult, și lumea noastră nu duce lipsă de pietre”. Nu îl văzusem niciodată pe sultan așa de furios în public ca atunci. S-a ridicat în picioare și noi ne-am ridicat odată cu el. S-a dus la emirul care vorbise așa și s-a uitat drept în ochii lui. Emirul și-a ferit privirea și a căzut în genunchi. Sultanul nu a spus nici un cuvânt. S-a întors la locul lui și a spus cu glas blând că Ierusalimul o să fie apărat până la ultimul om și că, dacă o să cadă, el, sultanul, o să cadă cu orașul ăsta, așa încât, în timpurile ce o să vină, copiii lor o să își amintească și o să înțeleagă că nu a fost un oraș obișnuit de piatră, ci un loc unde s-a hotărât viitorul credinței noastre. După asta a ieșit din sala de consiliu. Nimeni nu a spus nimic. Încet, încet sala s-a golit.

Rămas singur cu ale mele, am stat acolo și am reflectat la evenimentele tumultuoase din ultimii câțiva ani. Deveniserăm prea siguri pe noi după izbânda de la Ierusalim. Îl iubeam pe sultan ca pe tata, dar era ceva

ce nu îmi plăcea la el. Din când în când, de câte ori trebuia să fie hotărât, să ia o decizie nepopulară, să fie singur numai cu el, știind că instinctul nu îl înșală, într-un asemenea moment îi slăbeau puterile și se lăsa influențat de oameni inferiori lui. Adesea am vrut să îmi depășesc calitatea pe care o aveam și să îi vorbesc ca un prieten, exact cum mi-ai vorbit tu de atâtea ori. Te întrebi ce i-aș spune? Nici eu nu știu sigur.

Poate că i-aș șopti la ureche: „Nu vă pierdeți curajul dacă vreun emir vă părăsește sau dacă țăranii nu vă respectă porunca și le dau grâu franjilor. Instinctul vostru nu vă înșală. De obicei aveți dreptate, dar garanția izbânzii voastre finale nu stă în nimic altceva decât în extrema îndărătnicie de a vă da bătut, în cea mai strictă sinceritate când le vorbiți soldaților noștri și în respingerea tuturor compromisurilor cu cei care șovăiesc. Sinceritatea asta, directă ca o suliță în zbor, a fost secretul izbânzilor unchiului vostru, Shirkuh”.

Din fericire pentru noi, Richard era și el speriat de înfrângere. Îi era frică de soare. Îi era frică de fântânile otrăvite. Îi era frică de mânia noastră, dar, mai presus de toate, îi era frică de sultan. Nu mai avea nici răbdare să se întoarcă acasă. Una din cele câteva ocazii când l-am auzit pe sultan râzând a fost când o iscoadă ne-a spus că erau disensiuni serioase în tabăra dușmană. Richard și regele Franței nu se înțelegeau deloc. Ura unuia împotriva altuia a devenit așa de crâncenă, că a început să copleșească dorința de a ne înfrânge.

„Slavă lui Allah”, spusese sultanul râzând, „nu numai pe noi ne despart conflicte nedemne de luat în seamă și ambiții de rivalitate.”

A crezut că era un moment prielnic să încheie pace. Franjii puteau să își păstreze orașele pe care le aveau pe malul mării. Lasă-i să își țină Tirul, Jaffa, Ascalonul și Accra. Toate astea sunt nimic pe lângă ce avem noi acum în stăpânire și, deși nu i-am aruncat în mare,

timpul e de partea noastră. Raționamentul ăsta l-a făcut sultanul, și avea dreptate.

Richard a plecat de pe meleagurile noastre. A stat doi ani, dar nu a reușit să cucerească Orașul Sfânt. S-a ales praful de expediția lui. Poate că i-a plăcut să execute prizonieri lipsiți de apărare, dar cruciada lui a eșuat, și în asta constă izbânda noastră.

Sultanul nostru rămâne singurul conducător suveran al zonei ăsteia. Știu că nu o să te miri dacă îți spun că nici nu a apucat bine Richard să își ia rămas-bun de la meleagurile noastre, că am și început să primim delegații ale nobililor franji care încercau cu disperare să îl facă pe sultan să îi apere. Doresc să își cumpere siguranța, fiind de acord să îi devină vasali.

Și așa ne-am întors în cetatea din Damasc, de unde scriu rândurile astea. Acum am la dispoziție trei încăperi mari și sunt tratat mai degrabă ca un oaspete decât ca un servitor. Șambelanul vine regulat ca să se asigure că nimeni nu neglijează lucrurile de care am nevoie. Face treaba asta la porunca stăpânului său. E ca și cum Salah al-Din s-a hotărât să îmi răsplătească hărnicia pe care mi-am dovedit-o de-a lungul anilor, luând toate măsurile ca ultimii mei ani de viață să fie plăcuți și să nu duc lipsă de nimic.

Îl văd pe sultan în fiecare zi. Vorbește adesea de tatăl și de unchiul lui, dar cel care îi lipsește cel mai mult e vechiul nostru prieten, Shadhi, războinicul kurd care i-a fost unchi de sânge și care nu s-a dat niciodată în lături să spună adevărul. Ieri mi-a adus aminte de „puterea lui Shadhi de a preface retorica în logică” și am râs amândoi, nu ca stăpân și servitor, ci ca doi prieteni care jelesc pentru că au pierdut ceva de preț.

Sunt tare îngrijorat pentru el, Ibn Maymun, și, sincer, aș vrea să poți veni în orașul ăsta și să fii medicul lui. Are nevoie de îngrijire. Fața îi e brăzdată de riduri și se văd semne clare de oboseală. În barba lui se înmulțesc firele albe. Eforturile îl obosesc și cu greu reușește să

doarmă noaptea. Ai putea să îi recomanzi niște infuzii din plante?

Ieri, după ce s-a odihnit după-amiază și pur și simplu dintr-un moft, a trimis după Imad al-Din. Marele bărbat nu a sosit decât mult mai târziu, după ce noi terminaserăm masa de seară. Și-a cerut scuze pentru întârziere, pretinzând că i se spusese de mesajul sultanului doar cu o jumătate de oră în urmă. Salah al-Din a zâmbit și nu i-a cerut socoteală pentru neadevăr. Se știe peste tot că Imad al-Din evită să mănânce cu sultanul din cauza gusturilor lui frugale.

„Ce ai mâncat în seara asta și unde, Imad al-Din?” a întrebat sultanul fără să zâmbească.

Întrebarea neașteptată l-a făcut pe secretar să se clatine. Și-a ridicat pleoapele care erau lăsate în jos și a luat o atitudine prudentă.

„A fost o masă modestă, o, conducător al celor viteji. Un pic de miel la grătar, urmat de una dintre rețetele mele, prepelițe pregătite în lapte acru de oaie și condimentate cu sare și usturoi. Asta e tot.”

Am râs și a râs și el cu noi. Pe urmă, după un schimb de politețuri, sultanul a spus că vrea să facă pelerinajul la Mecca și l-a rugat pe Imad al-Din să întocmească planurile de care era nevoie. Secretarul s-a încruntat.

„În momentul acesta nu aș recomanda așa ceva. Califul este deja invidios pe Înălțimea Voastră. Știe că poporul vă iubește. Va privi vizita voastră la Mecca ca pe o provocare indirectă a autorității pe care o are el la Bagdad.”

„Astea sunt vorbe de om nebun, Imad al-Din”, a spus sultanul întrerupându-l pe principalul său sfetnic într-ale protocolului. „Fiecare drept-credincios are datoria să viziteze Mecca o dată pe an.”

„Știu prea bine acest lucru, sultane, a răspuns secretarul, dar califul ar putea să întrebe de ce ați ales momentul acesta pentru prima voastră vizită. S-ar putea chiar să asculte la gurile rele care bârfesc cum că ați

fost cândva un sceptic și, ca atare, ați dat puțină importanță ritualurilor credinței noastre.”

„Fă cum îți spun eu, Imad al-Din”, a replicat el cu severitate. „O să vizitez Mecca înainte să se termine anul ăsta. Anunță-l pe calif de intenția noastră și întreabă-l politicos dacă să ne oprim în drum spre Mecca să i ne închinăm.”

Odată problema asta lămurită, Imad al-Din parcă ar fi vrut să plece, dar sultanul i-a făcut semn să rămână.

„De câțva timp nu prea mai avem plăcerea prezenței tale, Imad al-Din. Spune-mi, ți-ai găsit un alt iubit?”

Nu îi era în fire lui Salah al-Din să fie așa de apropiat, iar secretarul a fost uimit și un pic măgulit de familiaritatea pe care i-o arătase suveranul lui. A ocolit întrebarea cu o glumă care nu ne-a amuzat nici pe sultan, nici pe mine. Văzându-și planurile zădărnicate de dorința lui Imad al-Din de a ține totul secret, Salah al-Din a devenit serios.

„Știi că ai studiat credința creștină în amănunt, Imad al-Din. Oare primii creștini, din care susțin coptii că se trag, nu priveau icoanele și chipurile cu aceeași repulsie ca și noi? Aici îi includ pe Ibn Yakub și pe discipolii lui Musa, a căror credință, la fel ca a noastră, e construită pe respingerea venerării chipurilor. Cum s-a întâmplat că toți creștinii de mai târziu și-au abandonat credința inițială și au început să venereze icoanele? Dacă li s-a întâmplat lor, nu ni s-ar putea întâmpla și nouă?”

Pentru o clipă Imad al-Din și-a mângâiat barba, adânc cufundat în gânduri. Odată ce găsisese un răspuns, a început să vorbească rar, de parcă ținea o lecție.

„Primii creștini erau într-adevăr profund jigniți de obiceiul venerării chipurilor. Descindeau în mare din poporul lui Musa și, ca atare, purtau în suflet multe dintre vechile precepte evreiești. Le erau ostili și grecilor. De fapt, unii dintre primii creștini își băteau joc de păgâni, spunând că, dacă statuile și chipurile ar fi capabile să gândească și să simtă, singura persoană pe

care ar iubi-o ar fi cea care îi făcuse. Schimbarea s-a produs trei sute de ani mai târziu, când păgânii au fost definitiv învinși. Mințile luminate ale Bisericii au crezut că chipuri ale lui Isa și ale sfinților și relicve precum crucea puteau fi o punte între ele și o mulțime de sceptici care rememoraу trecutul cu afecțiune și a căror memorie era încă plină de aspectele mai atrăgătoare ale ritualurilor păgâne. Dacă discipolii lui Pitagora puteau fi câștigați doar de chipuri ale lui Isa răstignit pe cruce, atunci episcopii erau gata să tolereze această îndepărtare de trecutul lor. Întrucât păgânii proaspăt convertiți le-au adus aminte că în religia lor nu exista o Atena, o Diana, o Venus, și-au liniștit noua turmă de credincioși făcând din Maria, mama lui Isa, unul dintre cele mai cunoscute chipuri din religia lor. Aveau nevoie de figura unei mame, căci conduceau țări unde zeițele fuseserăenerate de secole. Profetul nostru, odihnească-se în pace, știa de problema aceasta, dar a rezistat ispitelor Satanei. Sultanul întreabă dacă vom merge și noi pe același drum. Cred că nu. Puritatea credinței noastre este atât de strâns legată de venerarea lui Allah, și numai a lui Allah, încât a venera chipul altcuiva nu ar fi pur și simplu profanare, ci ar pune serios la îndoială autoritatea conducătorului celor credincioși. La urma urmei, dacă puterea poate sta într-o relicvă sau într-un chip, de ce să ne mai facem probleme să acceptăm puterea unei ființe umane? Știu ce credeți, o, comandant al celor înțelepți. Papa de la Roma? Așa am crezut și eu, dar pe măsură ce trec anii, credința lor va fi martora unor schisme și a punerii la îndoială a autorității papei. Aceasta este logica venerării chipurilor. Dacă ar fi să mergem în direcția aceea, credința noastră, spre deosebire de cea creștină, nu ar putea face față acestei sfortări. S-ar prăbuși.”

Sultanul și-a mângâiat barba gânditor, dar nu era convins de logica lui Imad al-Din.

„Puterea papei lor și a califului nostru poate fi foarte bine pusă la îndoială, Imad al-Din. De asta pot să te asigur, dar unde nu sunt de acord cu tine e în presupunerea că toate astea decurg din venerarea chipurilor și a icoanelor. Nu m-ai convins, dar cu toate astea subiectul mă interesează. Vorbește cu șambelanul și hai să facem o adunare de învățați săptămâna viitoare ca să aprofundăm problema. Nu te mai rețin. Sunt sigur că undeva, în inima Damascului, un tânăr frumos te așteaptă cu nerăbdare să intri în pat la el.”

Secretarul nu a răspuns, ci doar și-a luat libertatea să zâmbească și i-a sărutat mantia sultanului înainte de a pleca. Nu era târziu, dar Salah al-Din era obosit. Doi însoțitori, încărcăți cu cearșafuri, săpunuri și uleiuri, au venit să îl conducă la baie. M-a privit cu un zâmbet abia schițat.

„Jamila o să fie supărată fiindcă te-am ținut așa de mult astăzi. Nu mai poate. Trebuie neapărat să vorbească cu tine. Ca și mine, a ajuns să îți prețuiască prietenia. Prezența ta o face să fie mai sigură pe ea. Mai bine petrece-ți ziua de mâine cu ea.”

M-am plecat când a ieșit el, sprijinindu-se de umerii însoțitorilor. Amândoi aveau felinare în mâna dreaptă și cum au ieșit, ținându-l cu delicatețe între ei, lumina blândă i-a luminat chipul. O clipă mi s-a părut că e o lumină din altă lume. Din rai. Uneori pomeneste darurile neașteptate pe care i le-a dat soarta și vorbește despre el ca și cum ar fi un simplu instrument al lui Allah. Știe prea bine că e muritor. Nu se simte bine deloc, Ibn Maymun, și asta mă întristează.

A doua zi am urmat porunca sultanului și m-am dus să mă închin sultanei Jamila. M-a primit singură și mi-a urat bun venit cu cea mai mare afecțiune. Mi-a dat un manuscris și, când l-am frunzărit, am început să tremur pentru ea și pentru mine. Amândurora putea să ni se taie capul: ei pentru că scrisese paginile alea jignitoare, mie pentru că le citisem și pentru că nu o pârașem la

cadiu. În lucrarea ei erau niște cârteli așa de clare, că și sultanului i-ar fi fost greu să o apere de furia șeicilor. O să discut toate astea cu tine când o să ne întâlnim din nou, Ibn Maymun. Mă tem să le pun într-o scrisoare care o să fie dusă de un sol. Se prea poate ca scrisorile noastre să fie deschise, să fie citite de niște ochi curioși, conținutul lor să le fie comunicat lui al-Fadil și Imad al-Din, și pe urmă închise la loc și trimise.

Am rugat-o insistent pe Jamila să ardă manuscrisul.

„Hârtia poate să ardă, scribule, mi-a replicat ea cu flăcări în priviri, dar gândurile nu o să mă părăsească niciodată. Ce nu înțelegi tu e faptul că mi s-a întâmplat ceva îngrozitor și că vreau să plec în sud pentru totdeauna. Nu mai pot să zâmbesc. Vântul mi-a ars buzele. Vreau să mor unde m-am născut. Până când o să vină ziua aia, o să îmi pun gândurile pe hârtie. Nu am intenția să distrug manuscrisul ăsta. O să rămână într-un loc sigur și o să-l citească cei care înțeleg de ce caut eu adevărul.”

Deși îi puteam citi răspunsul în ochi, am întrebat-o ce nenorocire dăduse peste ea. Se plictisise de frumoasa coptă. Inima ei prea plină simțise dintr-odată dezgustul. Nu mi-a spus de ce, și nici eu nu am întrebat-o. O căuta pe Halima și nu o găsisese în fata coptă. Oare avea să continue căutarea când se întorcea în sud sau se resemnase cu o viață de învățătură? Eram gata să o întreb, când m-a luat ea prin surprindere cu o ofertă neașteptată.

„Și viața ta, Ibn Yakub, a fost lovită de necazuri. Ai câștigat respect și prețuire de la toată lumea, dar tu și cu mine suntem ca niște cerșetori. Nu avem nimic. E drept că eu am doi băieți puternici, dar sunt departe și o să moară luptând, apărând vreo cetate în blestematul ăsta de război. Mă îndoiesc că o să îmi dea măcar nepoți care să mă ajute la bătrânețe. Prevăd o viață searbădă după ce sultanul nu o să mai fie, și la fel și tu. De ce nu vii cu mine în sud? În biblioteca din palatul tatălui meu

sunt multe manuscrise rare, printre ele unele ale scepticilor din Andalus. Nu o să rămâi niciodată fără să ai ce să citești. Ce spui, scribule? Ai nevoie de timp ca să te gândești? “

Am dat din cap, exprimându-mi recunoștința că s-a gândit la mine. Adevărul e, Ibn Maymun, că aș vrea mai degrabă să mă întorc la Cairo, să îmi găsesc o cămăruță undeva și să fiu lângă tine.

Al tău prieten credincios, Ibn Yakub

PATRUZECI ȘI DOI

Rămas-bun sultanului

Dragă prietene,

O ceață rece, de iarnă, s-a lăsat peste cetate când scriu rândurile astea, dar e o nimica toată în comparație cu norii negri care ne-au copleșit inima de șapte zile încoace. El, cel care era obișnuit cu războiul, se odihnește acum în pace în umbra mării moschei.

Viitorul meu e nesigur. Fiul sultanului, al-Afdal, i-a luat locul și vrea să rămân aici ca scrib. Jamila se pregătește să plece în sud și dorește să o însoțesc. Cred că o să îi spun că nu mă simt bine cu sănătatea și o să mă întorc la Cairo să îmi limpezesc gândurile și să reflectez un timp la viața omului ăstuia, a cărui plecare dintre noi ne-a lăsat pe toți în beznă.

Starea lui de sănătate, după cum ți-am scris înainte, nu fusese bună. În ultimele săptămâni cât am stat la Ierusalim, ofta și se plângea că nu poate să doarmă, dar ținea cu tot dinadinsul să postească, un lucru despre care medicii lui spuneau că nu e necesar. Postul l-a slăbit și mai tare, și adesea îl vedeam cu capul atârându-i de oboseală și privind țință în pământ.

Dar întoarcerea la Damasc îl trezise din nou la viață, iar moartea lui a fost o lovitură cu atât mai grea cu cât a venit atât de neașteptat. În ultima lună petrecuse mult timp cu fratele lui, al-Adil, și cu fiii săi. Părea că se refăcuse. Mânca bine și avea din nou culoare în obraji. Râdeau mult când ieșeau din oraș și se duceau la vânatoare.

Odată stăteam în grădină și băiatul lui cel mai mare, al-Afdal, a venit să i se închine. Sultanul, care vorbea cu mine despre dragostea pe care i-o purta răposatului său

nepot, Taki al-Din, a tăcut când a venit al-Afdal și i-a sărutat mâinile. Sultanul s-a uitat la el sever.

„Plec și vă las la toți un imperiu care se întinde de la Tigru până la Nil. Nu uitați că izbânzile noastre s-au bazat pe sprijinul pe care l-am primit de la popor. Dacă vă îndepărtați de popor, nu o să o duceți mult.”

Altă dată l-am auzit rugându-l fierbinte pe al-Adil să apere interesele fiilor lui. Știa, cum știa de altfel și fratele său, că la munte clanurile nu prea puneau mare preț pe sângele domnesc. Membrii clanului îl aleg pe cel mai puternic dintre ei să îi conducă și să le apere interesele. Fratele mai mic al sultanului, al-Adil, semăna grozav cu unchiul lor, Shirkuh, iar caracterul și preferințele lui nu erau nici ele deosebite de ale unchiului. Salah al-Din știa, cum știa de altfel și fratele său, că dacă însoțitorii și soldații lui ar putea alege, l-ar alege pe al-Adil să le fie sultan. L-a rugat fierbinte pe al-Adil să îi apere pe Afdal, Aziz și Zahir de toate comploturile. Fratele mai mic s-a plecat și l-a sărutat pe sultan pe obraji murmurând: „De ce ești așa de trist? Allah o să mă cheme pe mine la el cu mult înainte să te cheme pe tine. Are nevoie de tine ca să cureți țărmurile noastre de necredincioși”.

Când al-Adil a spus vorbele astea, am fost de acord cu el. Sultanul era binedispus și îmi aducea aminte de vremurile alea de demult de la Cairo, când învăța arta de a conduce statul. Dar sultanul trebuie să fi avut o presimțire rea.

Într-o dimineață, devreme, a poruncit să fiu trezit și să mă duc la el. Întrucât nu reușise să viziteze Mecca, voia să iasă din oraș și să îi întâmpine pe pelerinii care se întorceau. Cred că îi părea sincer rău că nu putuse să facă pelerinajul. În tinerețe fusese un act de sfidare, dar, pe măsură ce a îmbătrânit, l-a simțit ca pe o pierdere. Totuși războiul împotriva franjilor îi dăduse de lucru patruzeci de ani și în ultima vreme era pur și simplu prea sleit de puteri ca să facă drumul ăsta. Imad al-Din

Îl împiedicase să meargă la Mecca folosind rivalitatea califului ca pretext, dar în realitate secretarul îmi mărturisise că se temea că sultanul nu o să reziste la călătorie. Medicii lui au confirmat că acesta a fost într-adevăr motivul pentru care îi interzisese să facă eforturi. A acceptat toate astea în silă și dorința lui de a-i întâmpina pe pelerinii care se întorceau era ca un fel de plată pentru că nu fusese niciodată la Mecca.

Am plecat și a început să plouă. Începuse să toarne pe neașteptate. Era o ploaie rece, de iarnă, care ne îngheța obraji. L-am văzut tremurând și mi-am dat seama că plecase fără haina lui matlasată. Mi-am scos mantia și am încercat să i-o pun pe umeri, dar el a râs și mi-a aruncat-o înapoi. L-a amuzat faptul că eu, cel pe care el îl privea ca pe un slăbănog, încercam să îl protejez de vremea rea.

Ploaia a căzut cu atâta putere, că drumul a fost împărțit de pâraie nestăvilite și a devenit de netrecut. Caii au început să alunece în noroi, dar el a mers mai departe și noi l-am urmat, îl văd și acum, cu hainele și barba împrășcate de noroi, când i-a zărit pe pelerinii uzi până la piele și i-a salutat.

Când ne-am întors, ploaia încetase și cerul se înseninase. Oamenii din Damasc, îmbrăcați în haine de sărbătoare, au ieșit pe stradă să îl ovaționeze pe sultan și să întâmpine caravana de la Mecca. Am evitat mulțimea și ne-am întors pe un drumeag care ne-a dus la podul mobil.

Târziu în noaptea aia a făcut o febră cumplită. Mă îndoiesc că un medic, chiar cu priceperea pe care o ai tu, Ibn Maymun, ar fi putut să îl salveze. Febra a crescut și mai mult și sultanul era aproape inconstient. Fiii și al-Adil veneau la el în fiecare zi. Eu nu m-am mișcat de lângă el, gândindu-mă că s-ar putea să își revină și să îmi dicteze testamentul, dar în a zecea zi a adormit și nu s-a mai trezit. Tocmai împlinise cincizeci și cinci de ani.

Orașul a plâns trei zile la rând. Nu se dăduseră nici un fel de dispoziții, dar obloanele prăvăliilor au rămas trase și străzile erau pustii. Nu am văzut niciodată durerea atât de multor oameni ieșind astfel la iveală. Întreg orașul era prezent când l-am însoțit pe ultimul drum, spre locul lui de odihnă veșnică, și toată lumea mergea în tăcere. Medicul lui, Abd al-Latif, și el bătrân, mi-a șoptit la ureche că nu își aduce aminte de moartea vreunui alt sultan care să fi frânt așa de tare inimile oamenilor.

Imad al-Din, desfigurat de durere și cu lacrimile curgându-i pe obraji, s-a rugat cu glas tare: „O, Allah, primește acest suflet și deschide-i porțile raiului, și așa dă-i ultima izbândă la care a sperat mereu să ajungă”.

Când ne-am întors în cetate, totul era cufundat în tăcere. Părea că emirii, ca și însoțitorii, nu puteau să suporte nici măcar să își audă propriul glas. Fiul sultanului, al-Afdal, a venit și m-a îmbrățișat, dar nici unul dintre noi nu a spus nimic.

În aceeași seară am avut un acces de amețeală și mi s-a făcut rău. Aveam frisoane. Parcă îmi luase foc tot trupul. Am băut trei sticle de apă și pe urmă am adormit.

Când m-am trezit a doua zi dimineată, nu îmi mai era rău, dar eram slăbit și copleșit de premoniția unei nenorociri. M-am sculat în capul oaselor și mi-am amintit că nenorocirea se întâmplase deja. Sultanul era mort.

Mi-am îndeplinit sarcina. Nu mai e nimic de scris.

Pace ție până când o să ne întâlnim.

Al tău prieten credincios,

Ibn Yakub

(scrib al regretatului sultan Salah al-Din ibn Ayyub)

Glosar

<i>atabeg</i>	înalt demnitar
<i>banj</i>	hașiş
<i>chogan</i>	polo
<i>dar al-hikma</i>	bibliotecă publică
franji	franci sau cruciați din Apus
<i>ghazi</i>	războinic islamic
<i>hadith</i>	spusele și faptele profetului Mahomed; toate tradițiile despre viața lui
<i>hammam</i>	baie publică
<i>hashishin</i>	asasini; membri al sectei šiite cu același nume
Ifriqiya	Africa
Isa	Isus
Kaaba	piatra sacră de la Mecca
Kadi (cadiu)	un judecător musulman cu puteri extraordinare pentru respectarea legii și păstrarea ordinii într-un oraș
al-Kuds	numele arab al Ierusalimului
<i>khamriyya</i>	odă bahică închinată plăcerilor oferite de vin
<i>khutba</i>	predică de vineri în moschee
<i>labneh</i>	iaurt sau băutură pe bază de iaurt
<i>maidan</i>	loc neted pentru un teren de joc sau loc de defilare
<i>mamluk</i>	sclav
(mameluc)	
Misr	Egipt
<i>mizar</i>	acoperământ ca un cearșaf purtat atât ca mantie, cât și, de către arabii preislamici, ca acoperământ pentru coapse
Musa	Moise

<i>mushrif</i>	un controlor al visteriei
<i>qalima</i>	cuvântul lui Allah
Rumi	roman
<i>saqalabi</i>	un sclav alb
Sham	Siria
<i>tamr</i>	vin de curmale
yunani	greci

Cuprins

Hartă: Orientul Apropiat la sfârșitul secolului al XII-lea
Notă explicativă

CAIRO

1. La recomandarea lui Ibn Maymun,devin scribul de încredere al sultanului
2. Fac cunoștință cu Shadhi și sultanul începe să dicteze amintirile
3. Un caz de patimi nestăpânite: povestea Halimei și judecata sultanului
4. Un eunuc îl ucide pe marele sultan Zengi și soarta familiei lui Salah al-Din se schimbă. Povestea lui Shadhi
5. Înțelepciunea lui Ibn Maymun și sfaturile lui
6. Amintirile lui Salah al-Din despre copilăria petrecută la Damasc. Povestirea lui Shadhi despre cum a ajuns sultanul să cunoască poftele trupești
7. Sărbătoarea primăverii la Cairo. Un spectacol de umbre deocheat în zona turkmenă
8. Povestea șeicului care, pentru a își ține iubitul, își forțează sora să se mărite cu acesta și urmările dezastruoase pe care le are fapta lui pentru toți trei
9. Tânărul Salah al-Din este părăsit de iubita lui pentru un bărbat mai bătrân și se îmbată în cârciumă. Unchiul lui, Shirkuh, se hotărăște să îi abată gândurile luându-l cu el într-o campanie scurtă de cucerire a Egiptului. Salah al-Din devine vizir la curtea califului fatimid
10. Mă întâlnesc cu Halima pe furiș ca să îi aud povestea, îmi vorbește despre viața ei în harem și despre cât de minunată e sultana Jamila

11. Shadhi și povestea șeicului orb. Salah al-Din spune cum și-a înfrânt dușmanii

12. Sultanul vizitează noua cetate din Cairo, dar este chemat înapoi ca să se întâlnească cu Bertrand de Toulouse, un eretic creștin care fuge din Ierusalim ca să scape de mânia templierilor

13. Shadhi pune la încercare dezgustul catharilor față de păcatul trupesc spionându-l pe Bertrand de Toulouse. Jamila povestește cum Salah al-Din a nesocotit învățăturile Profetului lăsându-și sămânța să curgă pe burta ei

14. Moartea sultanului Nur al-Din și prilejul care i se oferă lui Salah al-Din

15. Cauzele tristeții lui Shadhi. Povestea tragiceii lui iubiri

16. Fac cunoștință cu marele învățat Imad al-Din și mă minunez de memoria lui nemaipomenită

17. Ajung acasă pe neașteptate și îl găsesc pe Ibn Maymun comițând păcatul trupesc cu soția mea

DAMASC

18. Fac cunoștință cu nepoții preferați ai sultanului și îi aud vorbind despre eliberarea Ierusalimului

19. Shadhi conduce ceremonia de circumcizie a fiului Halimei. Moartea lui Farrukh Shah

20. Halima o părăsește pe Jamila și cea din urmă are inima zdrobită

21. Jamila pleacă din Damasc și, sperând că o să își recapete seninătatea, se întoarce la palatul tatălui ei. Salah al-Din se îmbolnăvește și eu mă grăbesc să fiu lângă el

22. Sultanul își declară ura neîmpăcată față de Renaud de Châtillon. Moartea lui Shadhi

23. Un trădător e executat. Usamah îl alină pe sultan cu gânduri nobile și povești deocheate

24. Scrisoarea califului și răspunsul sultanului, mijlocite de diplomația și inteligența lui Imad al-Din. Discursul Jamilei despre iubire

25. Shadhi îmi apare în vis. Sultanul face planuri de război

IERUSALIM

26. Sultanul își așază tabăra și soldații încep să se adune din toate colțurile imperiului

27. Povestea lui Amjad, eunucul, și cum a reușit să se împreuneze în ciuda betșugului său

28. Ne sunt aduse la cunoștință neînțelegerile dintre franji

29. Ajunul bătăliei

30. Bătălia de la Hattin

31. Sultanul se gândește la Zubayda, privighetoarea din Damasc

32. Ultimul consiliu de război

33. Salah al-Din e primit ca un mare cuceritor, dar se hotărăște să nu ia Tirul în ciuda sfatului pe care i-l dăduse Imad al-Din

34. Halima moare la Cairo. Zvonuri urâte spun că vina o poartă Jamila

35. De la marginea Ierusalimului îi scriu o scrisoare plină de emoție bunei mele soții aflate la Cairo

36. Salah al-Din cucerește Ierusalimul. Imad al-Din pune ochii pe un frumos traducător copt. Jamila se împacă cu amintirea Halimei

37. Cadiul din Alep predică în moschee. Sultanul primește o scrisoare de la Bertrand de Toulouse. Toți ai mei mor mistuiți de flăcări în timpul unui atac al franjilor la Cairo

SCRISORI CĂTRE IBN MAYMUN

38. Sultanul îmi urează bun venit. Richard al Angliei amenință Tirul. Imad al-Din suferă din dragoste

39. Ciurma franjilor năpădește din nou Accra și Salah al-Din e abătut. Îmi mărturisește îndoielile lui cele mai adânci

40. Căderea Accrei. Povestea lui Imad al-Din despre Richard Cur de Leu. Moartea lui Taki al-Din

41. Cur de Leu se întoarce în Anglia și sultanul se retrage la Damasc

42. Rămas-bun sultanului

Glosar

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar
ce se virează Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. R044 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, București.

Tehnoredactor
MANUELA MAXINEANU

Corector
ANDREEA STĂNESCU

DTP
ANDREEA DOBRECI

Apărut 2011
BUCUREȘTI — ROMÂNIA

Lucrare executată la Fedprint

În colecția **Raftul Denisei** au apărut

Ludmila Ulițkaia, *Al dumneavoastră sincer, Șurik*
Yasunari Kawabata, *Dansatoarea din Izu*
Didier van Cauwelaert, *Evanghelia după Jimmy*
Gregor von Rezzori, *Memoriile unui antisemit*
Alessandro Perissinotto, *Celei care mă judecă*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Copilul lui Noe*
James Frey, *Prietenul meu Leonard*
Douglas Coupland, *Generația X*
Pablo De Santis, *Caligraful lui Voltaire*
John Updike, *Fugi, Rabbit*
J. M. Coetzee, *Maestrul din Petersburg*
David Mitchell, *Atlasul norilor*
Sawako Ariyoshi, *Soția doctorului*
Laura Restrepo, *Dulce companie*
Leo Perutz, *Iuda lui Leonardo*
Kurt Vonnegut, *Bun venit printre maimuțe*
Carol Shields, *Jurnal în piatră*
Taichi Yamada, *În căutarea unei voci din depărtare*
Martin Suter, *Diavolul din Milano*
Amos Oz, *Poveste despre dragoste și întuneric*
Michael Chabon, *Băieți teribili*
Rick Moody, *Furtuna de gheață*
Gary Shteyngart, *Absurdistan*
Tash Aw, *Fabrica de mătase*
Richard Ford, *Cronicarul sportiv*
Gonçalo M. Tavares, *Ierusalim*
Joseph Roth, *Spovedania unui ucigaș. Legenda sfântului bețiv*
Eduardo Mendoza, *Mauricio sau alegerile locale*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Secta Egoiștilor*
Alessandro Piperno, *Cu cele mai rele intenții*
Arnon Grunberg, *Nesuferitele zile de luni*
Jeanette Winterson, *Portocalele nu sunt singurele fructe*
Cinghiz Aitmatov, *Stigmatul Casandrei*
Sawako Ariyoshi, *Dansatoarea de Kabuki*
Naghib Mahfuz, *O mie și una de nopți și zile*
John Updike, *Întoarcerea lui Rabbit*
Mo Yan, *Sorgul roșu*
Arthur Japin, *În ochii Luciei*
Guillermo Martínez, *Moartea lentă a Lucianeii B.*
Kurt Vonnegut, *Cutremur de timp*
Fumiko Enchi, *Ani de așteptare*

Ismail Kadare, *Amurgul zeilor stepei*
J.M. Coetzee, *Viața și vremurile lui Michael K*
John Cowper Powys, *Cercul nebunilor*
Subcomandante Marcos, Paco Ignacio Taibo II, *Morții incozoni*
Sara Gruen, *Apă pentru elefanți*
Niccolò Ammaniti, *Cum vrea Dumnezeu*
Zeruya Shalev, *Viața amoroasă*
Madeleine Thien, *Certitudine*
Lesley Downer, *Ultima concubină*
Irvin D. Yalom, *Minciuni pe canapea*
António Lobo Antunes, *Ordinea naturală a lucrurilor*
Jay Parini, *Ultima gară*
Yasunari Kawabata, *Vechiul oraș imperial*
Jeanette Winterson, *Sexul cireșilor*
Daniel Kehlmann, *Eu și Kaminski*
Richard Ford, *Ziua Independenței*
Douglas Coupland, *Miss Wyoming*
Pablo Tusset, *În numele porcului*
Kate Morton, *Casa de la Riverton*
Teru Miyamoto, *Brocart de toamnă*
Amos Oz, *Rime despre viață și moarte*
Yukio Mishima, *Zăpada de primăvară*
Steve Sem-Sandberg, *Ravensbruck*
Janice Y.K. Lee, *Profesoara de pian*
Cormac McCarthy, *Drumul*
Kurt Vonnegut, *Pușcăriașul*
J.M. Coetzee, *Jurnalul unui an prost*
Jennifer Johnston, *Bărbatul de la gară*
Herta Müller, *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul*
Hong Ying, K. *Arta iubirii*
Jennifer Cody Epstein, *Pictorița din Shanghai*
Ismail Kadare, *Mesagerii ploii*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Evanghelia după Pilat*
Chang-rae Lee, *Zbor peste Long Island*
Yukio Mishima, *Tumultul valurilor*
Daína Chaviano, *Insula iubirilor nesfârșite*
Amos Oz, *Să nu pronunți: noapte*
Peter Carey, *Viața mea clandestină*
Karel G. van Loon, *Fructul pasiunii*
John Updike, *Rabbit e bogat*
Joshua Ferris, *Și atunci ne-au terminat*
Hanif Kureishi, *Am ceva să-ți spun*
Hubert Selby Jr., *Ultima ieșire spre Brooklyn*
Alonso Cueto, *Ora albastră*

Arto Paasilinna, *Anul iepurelui*
J.M. Coetzee, *Epoca de fier*
Yukio Mishima, *Confesiunile unei măști*
Yukio Mishima, *Cai în galop*
J.M. Coetzee, *Dezonoare*
Douglas Coupland, *Tânără în comă*
Jasper Fforde, *Cazul Jane Eyre*
Julia Franck, *Femeia din amiază*
Antonio Lobo Antunes, *Arhipelagul insomniei*
Nikos Kazantzakis, *Ultima ispită a lui Hristos*
Ismail Kadare, *Accidentul*
Stefan Merrill Block, *Povestea uitării*
Anuradha Royt *Un atlas al dorințelor zadarnice*
Kate Morton, *Grădina uitată*
James Meek, *Începem coborârea*
Matilde Asensi, *Totul sub Cer*
Nicole Krauss, *Un bărbat intră în cameră*
John Updike, *Rabbit se odihnește*
Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Ghepardul*
Tariq Ali, *Cartea lui Saladin*

Urmează să apară

Naghib Mahfuz, *Rhadopis din Nubia*